

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv, blandt andet omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Slægtsforskernes Bibliotek:
<http://bibliotek.dis-danmark.dk>

Foreningen Danske Slægtsforskere:
www.slaegtogdata.dk

Bemærk, at biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. Når det drejer sig om ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan du frit downloade og anvende PDF-filen.

Drejer det sig om værker, som er omfattet af ophavsret, skal du være opmærksom på, at PDF-filen kun er til rent personlig brug.

Esbern Jespersen

VINDING SOGN

ULFBORG HERRED

RINGKØBING AMT

FORFATTERENS FORLAG
SØRVAD ST.

1935

Udgivet med Understøttelse af
Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske
Stiftelse.

—
Clicheer til Bogen bekostet af
Laust Ramskov.

Holstebro. — Thomsens Bogtrykkeri.

FORORD

Nærværende Arbejde maa ses som en Fortsættelse af min Bog »Kirker, Præster og Degne i Vinding-Vind«, hvorfor en Del Stof, man med Rette venter at finde i en Sognebog, maa eftersøges der; det gælder saaledes de gamle Præsters righoldige Indberetninger om Sognet i ældre Tider, hvis værdifulde historisk-topografiske Oplysninger ikke kan gentages her.

VINDING SOGN kalder jeg dog denne Bog — med samme Frimodighed som den, med hvilken man kalder et Par Hundrede Bogsider for Danmarks eller saa galt hele Verdens Historie. En himmelraabende Overdrivelse!

Hvert af Bogens mange Navne dølger en Livsskæbne, kort eller lang, lys eller mørk, ond eller god — — end ikke een af disse Skæbner formaar jeg at afsløre, langt mindre Slægtens eller hele Sognets. Men det er al Historieskrivnings Vilkaar. Vi kan notere et Navn og — maa-ske en Daad.

I en hyggelig Aftentime bliver en Slægts »Historie« skrevet: Et Barn fødes, kaldes Maren efter dets Bedstemoder, vokser sig ung og rank, staar Brud, bliver Moder og — dør i Barselseng efter det tiende Barn; en anden Kvinde indtager hendes Plads og skænker sin Mand en ny lille Maren, opkaldt efter hans første salig Hustru. — Paa mindre end et Minut er det skrevet. En Række døde Ord! Og dog — indstillet paa den rette Bølgelængde hører man under Ordene Barnegraad, Ungpigelatter, Bryllupsmusik, Vuggesang, Kirkeklokkeklang over aabne Grave. —

— *Ordningen af Bogens Stof kunde godt have været en anden. Hvad der er medtaget under Sognets fælles Historie, gentages som Regel ikke under de enkelte Gaarde, hvor det derfor savnes. Men det størst mulige Perspektiv i Helhedsbilledet har været Hovedsagen.*

Mange Vindingboer vil finde deres Forfædres Navne i denne Bog. Skulde De finde Træk, De ikke synes om, da beder jeg Dem fælde en mild Dom over dem og over mig, der drog det frem. Vore Forfædre har levet, elsket, hadet og syndet som vi. Saaledes er og var Livets Kaar. Bedst at vedgaa Arv og Gæld. Og om vi blot kunde øge Arvesølvets for Slægterne, som kommer!

Esbern Jespersen.

I. DEL

FÆLLES HOVEDTRÆK

INDLEDENDE BESKRIVELSE

Beliggenhed og Bebyggelse.

VINDING SOGN udgør sammen med Annekset Vind en Kommune i Ulfborg Herred, Ringkøbing Amt, og er beliggende midt i det gamle Hardsyssel, begrænset af Sognene Vind, Nr. Felding, Tvis, Aulum, Vildbjerg, Timring og Nr. Omme. Det hører til Holstebro Jurisdiktion og Skyldkreds. Størrelsen er 5978 ha eller ca. 1 Kvadratmil. Største Udstrækning er 12 Kilometer, fra Sogneskellet mellem Aulum, Tvis og Vinding i Nordvest til Sogneskellet mellem Vinding, Vind og Nr. Omme i Sydvest. Vind Sogn er noget større, 6370 ha. Kommunen er den næststørste i Amtet, idet kun Borris-Faster (13253 ha) er større.

Sognet har (1930) 1226 Indbyggere i 244 Ejendomme, hvoraf 190 er Landbrug. Det svarer til en Befolkningstæthed af 20 Indbyggere og 4 Ejendomme pr. km². Befolkningstætheden er til Sammenligning i Vind Sogn 8,7, Ringkøbing Amt 33,7, hele Danmark 82,7 (1930). Af Landbrugene har kun 49 over 1 Td. Hartkorn. Af offentlige Bygninger findes foruden Kirken og 4 Skoler (Vinding, Vejvad, Koldkjær og Agerfeld) Sørvad Station, Sørvad Andelsmejeri, to Missionshuse og et Forsamlingshus.

Den største samlede Bebyggelse er Sørvad med Station, Mejeri og en halv Snes Forretninger, hvortil slutter sig Hundkjær By med Forsamlingshus, Købmandshandel og Apotekerudsalg.

I øvrigt er Bebyggelsen spredt og udgaaet fra et gennem Aarhundreder konstant Antal Gaarde, 1688 matrikuleret som 39 Ejendomme. I Virkeligheden var Gaardenes Antal vist 44, heri medregnet Præstegaard og Degnebolig. Den følgende fuldstændige Fortegnelse over Sognets Ejendomme er udarbejdet med 7. alm. Vurdering (¹/₁ 1932) som Hovedkilde. De gamle Gaardes Navne (44) er sat med fremhævet Skrift (*Kursiv*). Tilvæksten fra 1688 til Matrikuleringen 1844 er meget ringe, kun 15 Brug, hvoraf een, Lillelund paa Lund Mark, er forsvundet. Til Brug ved Matrikuleringen af 1844 anvendtes 15 Kort, hvoraf en væsentlig Del hidrørte fra Udskiftningen 1803. De paaførtes Numre af Landinspektør Buchhave 1823, hvorved Sognet fik 15 Begyndelsesnumre (Ejerlav). Hvor der kun var en enkelt Gaard paa Kortet, var Numret egentlig overflødigt, og Blindkilde staar den Dag i Dag opført i Skøde og Pantebogsregister uden Nummer. Af de gamle Gaardes Placering i Ejerlav maa man ikke drage Slutninger om deres tidligere Samhørighed. Sørvad, matrikuleret under Sønder Lund, havde ikke mere Forbindelse med Lund end med Tyrgaard, der udgør et selvstændigt Ejerlav. Paa samme Maade havde Ramskov i Svenstrup Ejerlav ikke mere Forbindelse med Svenstrup og Spaabæk indenfor Ejerlavet end med Præstegaarden udenfor.

Af Ejendommenes Herkomst *efter 1844* faar man derimod et godt Billede ved som nedenfor at se dem med deres Numre under de gamle Gaarde. Ved første Udpacellering efter 1844 fik den gamle Gaard føjet Bogstavet a til sit Nummer. Første Parcel fra Sørvad har derefter 3b, den næste 3c osv.

Om Parcellernes Bebyggelse oplyser Numrene intet; Bygningerne kan være opført længe efter Udstykningen og omvendt. Adskillige Ejendomme bestaar af flere Par-

celler, ofte fra forskellige Ejendomme; kun eet Nummer er medtaget. Oplysninger om de andre Parcellers Herkomst vilde føre alt for vidt. Tag f. Eks. *Resdalthus*, der, matrikuleret som Sønder Lund Nr. 6, maa have været selvstændig Ejendom 1844. Den Gaard har endvidere Numrene Sønder Lund 2b, 2d og 4b samt Tyrsgaard 2b og nogle udensogns Parceller. Vi ser deraf straks, at de to Parceller 2b og 2d er kommet fra Nr. Lund, 4b fra Resdal og Tyrsgaard 2b fra Sønder Tyrsgaard, alt efter 1844. At Hovedparcellen Sønder Lund 6 ikke er fra Sønder Lund, men fra Resdal — og udskilt før Matrikuleringen af 1844 — maa søges oplyst ad andre Veje.

Hvor intet Jordareal er anført, drives ikke Landbrug. Opførelsesaarene gælder Stuehusene, eventuelt alle Bygningerne. De ældste — før 1904 — er opgivet til Niels Offersen efter Hukommelse. En Stjerne betegner, at Ejendommen er oprettet ved samme Tid, og der er da intet oplyst om senere Ombygning. Ofte er det dog umuligt med et enkelt Aarstal at angive, hvornaar en Ejendom er opstaaet. Parcel 1d med Ejendommen *Aldersro* er t. Eks. fraskilt Nr. Klejnstrup 20. Okt. 1869, men først bortskødet 1872 som bebygget Parcel. Hvornaar er saa Ejendommen opstaaet? Klejnstruphus (1b) optræder, som b-et oplyser, først som selvstændig Ejendom efter 1844, men er dog langt ældre som Fæste. Tværstregerne gør Skel mellem de vilkaarligt ordnede Ejerlav. Navnene i sidste Spalte er Ejendommenes første Beboere.

Sognets Hartkorn var efter Matriklen 1688 152 Td. 2 Skp. 0 Fdk. 2 Alb., efter Matriklen 1844 160.0.1.0 privilegeret Hartkorn medregnet. Ejendomsskylden efter 7. alm. Vurdering af $\frac{1}{1}$ 1932 er 3,3 Mill. Kr., deraf Grundskyld 1,5 Mill. Kr.

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1688
Pastor K. Larsen	<i>Præstegaarden</i>	1a	15,0	7,0	1902	5.6.1. ³ / ₄	5.7.1.0
P. Lilbæks Enke	Lilbæk	1b	18,5	23,3	1788*	Kühlman	
E. Jespersen	Hovedskolen	2a	11,5		1917*		
Hans Løkke	<i>Skolegaarden</i>	2b	38,5	45,6	1869	1.4.2.2 ¹ / ₂	1.4.3.2
P. M. Nielsen	Kirkehuset	2c	5,8		1918*	Niels Damgaard	
Kommunen	Grønbæks Hus	2e	3,6		1920*	Lærer Grønbæk	
S. Chr. Thyregaard	<i>Nr. Tyrgaard</i>	1a	21,5	35,8	1922	2.4.0. ³ / ₄	2.3.2.1
Marthinus Nielsen	Ulfbjerg	1b	7,5	13,7	1871*	Niels Mouritsen	
N. Nielsen	Tyrgaardhus	1c	5,2	9,5	1880		
N. Chr. Jensen	<i>Sdr. Tyrgaard</i>	2a	34,0	67,1	1901	2.6.0. ³ / ₄	2.3.2.1
Laust J. Ramskov	Kirkenstoft	2d	9,0	7,1	1907		
M. H. Bertelsen	Snedker	2e	8,0		1926*	M. Overgaard	
Karoline Lauritsen		2h	8,0		1931*	Søren Chr. Lauritsen	
Laust Svenstrup	<i>Svenstrup N.</i>	1a	25,0	84,3	1849	5.0.0.1. ³ / ₄	4.6.0.0
Ole Lauritsen	<i>Svenstrup S.</i>	2a	27	70,4	1900	4.3.1.2	4.6.0.0
K. G. Kristensen	Aabjerg	2b	10,5	20	1866*	Søren Jørgensen	
Niels Bæk	Svenstruphus	2l	6,5	5,5	1909*	Niels Madsen	
Jens Pedersen	<i>Røjekjær</i>	5	30,5	48	1930	1.7.0. ¹ / ₂	1.2.0.2
N. Offersen	<i>Ø. Ramskov</i>	3a	40	73,8	1838	5.0.2.1. ¹ / ₄	4.4.0. ¹ / ₂
Kristiane Mogensen	Sdr. Ramskov	3b	15,5	16,5	1922		
Svend Aa. Larsen	Vennevold	3d	8,5	6,7	1906*	Andreas Foldager	
Svend L. Nielsen	Fælleslykke	3e	8	4,5	1906*	Jens Pugd. Andersen	
Anders Lilbæk	Glidstrup	3h	9,5	8,2	1909*	Ingvard Andersen	
Laurs Chr. Pedersen	<i>V. Ramskov</i>	4a	24,5	47,4	1880	4.0.2.1. ¹ / ₄	4.4.0. ¹ / ₂
Jens A. Jensen	(Ramskov Vrat)	4b	14,5	11	1846*	Jens Chr. Pedersen	
N. Offersen	Ramskovlille	4c			1877*	Jens L. Ramskov	
Laurits A. Lauritsen	Nr. Ramskov	4d	14,5	17	1880*	Laust Jensen	
Marinus Eriksen	Skovlund	4f	9	19,9	1909*	Jørgen C. Pedersen	
Ingvard Andersen	Lergrov	4g	8,5	5,7	1908*	Søren C. Lauritsen	
Rich. Knudsen	Ramskovhus	4h	1,3			Kræ Tegager	
O. Visti Pedersen	Ny Ramskov	4k	9	4,8	1916*	Chr. Kl. Pedersen	
Edvard Quistgaard	<i>Store Spaabæk</i>	6a	25,5	55,6	1870	2.0.1.1. ¹ / ₂	3.2.0.1
N. D. Kragelund	Bedehøj	6b	9,5	10,2	1903		
A. Kristensen	Ø. Spaabæk	6c	12,8	18,5	1912		
Laurits P. Kristensen	Lille Spaabæk	6d	10	17,1	1864*	Jens C. Christensen	
Marth. Andersen	Spaabækklille	6e	10,7	24,9	1880		
K. Garsdal	Gl.Jordemoderb.	7	11,8	25,9	1914	0.1.3. ¹ / ₂	
K. Vennevold	Nr. Spaabæk	8a.6n	14,5	17,3	1911*	Jens Svenstrup	
D. Svenstrup	Spaabækhus	8d	13	23,7	1910	0.4.3.2 ¹ / ₂	
Juul Garsdal	Spaabækhus	8f	8,5	9,4	1909*	Niels Lauritsen	
Marthinus Hansen	<i>Sdr. Lund</i>	1a	24,5	54,6	1872	3.0.1.2	3.0.0.1 ¹ / ₂
Hans L. Hansen	Østerlund	1b	8	12,3	1873*	Mads Chr. Opstrup	
K. Mogensen	Gildbjerg	1c	8	22,2	1894		

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1888
Andreas Hansen	Nylund	1d	12	10,5	1916*	Ejeren	
Niels Hansen	Egelund	1f	14,5	22,9	1925*	Ejeren	
Villiam Mikkelsen	<i>Nr. Lund</i>	2a	22	69,7	1872	3.3.2.2 ¹ / ₄	3.0.0.1 ¹ / ₂
Jens Andersen	Nygaard	2c	25	43,7	1860*	Peder Sørensen	
Ganer Jespersen	Grønlund	2g	18,5	19,2	1894*	Peder Vad	
Knud P. Vad		2h	4,5		1919*	Ejeren	
K. Lyskær	Nørmark	2k	10	14,4	1931*	Ejeren	
Marinus Foldager	Lundhus	5a	14,5	15,8	1896	0.5.0.0	
A. Sig. Andersen	(Foldager)	5b	5,5	6	1890		
Jacob Dideriksen	<i>Resdal</i>	4a	32	66,5	1922	1.7.2.0	1.4.2.0
Peder Christensen	Resdalhus	6	18,5	56,6	1897	0.1.1. ³ / ₄	
J. Kl. Skafsgaard	<i>Sørvad</i>	3a	29,1	35,6	1916	3.3.1.0	2.7.1.0
J. C. Jensen	Andelsmejeriet	3b	24		1888*		
T. Kokholm	Smedeforretn.	3c	3,8		1888*	Niels K. Christensen	
Mar. Clemmensen	Manufakturff.	3d	7		1908*	Anders Clemmensen	
Joh. Poulsen	Central	3e	15		1921		
Peder Sørensen		3h	10,5	9,3	1915*	P. C. Bertelsen	
N. Jespersen	Slagterforr.	3i	10,5		1911*	P. C. Bertelsen	
Kirstine Geertsen	Rentier	3k	6		1922*	Søren Geertsen	
Viggo Andersen	Købmand	3m	10		1922*	Mejeribest. Jensen	
Peder Langbo	Murer	3o	9,5		1915*	Hans Kristensen	
Fr. M. Knudsen	Tømrer	3q	7		1910*	Anders Clemmensen	
P. C. Bertelsen	Landpost	3s	6		1920*	Andr. Clemmensen	
Laurits Jensen	Købmand	3t	12		1920*	Søren Geertsen	
Anders Fonager	Sognefoged	3ø	10,8		1924*	Ejeren	
J. Pugdal Andersen	Landpost	3ad	5,3		1925*	Chr. Høgholm	
Martin Bertelsen	Landpost	3ah	7		1928*	Ejeren	
S. Chr. Christensen	Vognmand	3ai	9,7		1928*	Ejeren	
J. P. Fischer		3ak	5,8		1928*	J. Hyldgaard	
Henning Andersen	Bakkebo	3al	4		1930*	Ejeren	
Th. Madsen	Bager	3am	8,8		1928*	Mads Madsen	
Mathilde Kristensen	Betania	3ao	5		1928*		
J. Raahede	Skovbo	3ar	9	8,8	1930*	Ejeren	
S. Svenningsen	Købmand	3at	9		1931*	Thor Madsen	
Mette R. Pedersen	Rentier	3ax	4		1931*	Kræ Resdal	
C. M. Nicolajsen	Stationen				1925*	S. Svenningsen	
E. C. Jensen	Formandshuset				1925*		
Senius Andersen	Købmand	8	7,6		1931*	Ejeren	
Inger Marie Hansen	<i>Nr. Klejnstrup</i>	1a	26	147,5	1878	3.2.3. ⁸ / ₄	4.7.1.2
Lars B. Lyskjær	Klejnstruphus	1b	9	10	1805*	0.4.1.1 ¹ / ₄	
Mikkel Klejnstrup	Klejnstruphus	1c	14,5	30,2	1857*	Anders Christensen	
J. B. Jørgensen	Aldersro	1d	9	106	1869*	Anders Mouritsen	
J. K. Bilgrav	Nyholm	1e	7,5	13,7	1888	Chr. Kl. Andersen	
P. K. Hansen	Solvang	1h	10	10,5	1856*	Kræ Klejnstrup	
Morten Mortensen	<i>Sdr. Klejnstrup</i>	2a	17	130,5	1848	3.0.1.1 ⁸ / ₄	4.0.1.2

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1688
Knud P. Damtoft	(Taulbjerg)	4, 7a	14,5	31	1882	0.2.2. ^{1/4}	
K. P. (Brandsbjerg)	(Gl. Jordem.bl.)	4b	3		1880*		
Henrik Madsen		7b	3,2		1915*	Magnus Mortensen	
K. Offersen	<i>Agerfeld</i>	3a	22,5	45,7	1901	2.6.0.1 ^{1/4}	2.2.1.1
Klaus Klausen	Møllegaard	3b	18	43,7	1880		
S. Chr. Fuursted	Skolen	3c	6		1877*		
N. Vilstrup	Smed	3e	4		1884*		
Anders Højbjerg		3f	7,7	9,9	1896*	L. Chr. Bertelsen	
P. Damtoft	Jordemoderb.	3g	5,5		1901*		
N. M. Jørgensen		3k	4,8	4,4	1906*	Ejeren	
Otto S. Fogh	Købmand	3q	6,2	4,5	1909*		
Joh. Kristensen	Sdr. Agerfeld	3t	9	31	1917*	K. Aggerholm	
K. Blindkilde	<i>Blindkilde</i>	1	31	76,1	1860	2.3.3. ^{1/4}	1.5.2.0
Katrine Blindkilde	Aftægthuset				c.1895	Sv. Blindkilde	
Peder Moesgaard	<i>Hadskjær</i>	2a	25	39	1907	4.3.2.1 ^{3/4}	3.7.3.2
N. Chr. Pedersen	Møllevang	2b	11,5	6,2	1918	Jørgen Andersen	
Cl. Hansen	Nykjær	2c	14,5	27,7	1913*	Cl. Hansen	
Peder Pedersen	Kjærup	2d	8	6,7	1878*	Smed N. Bertelsen	
Kreditforeningen	Refsgaard Hus	2e	5		1885*	Jens Refsgaard	
Kirstine Kjær		2f	5		1905*	N. Chr. Rasmussen	
Hans Mogensen	Nørkjær	2k	13	15	1914*	P. Vad Kjær	
Jeppe Madsen	(Gl. Mølle)	2l	3		1921*	J. P. Jensen	
Hans Christensen	Fuglsang	2m	9	8,3	1923*	Peder Jensen	
Jens Nielsen	<i>Nr. Tusholt</i>	3	24,5	59	1854	2.6.1.1 ^{3/4}	2.3.2.0
Martin L. Poulsen	<i>Sdr. Tusholt</i>	4a	23	30,9		3.1.3. ^{1/2}	3.3.1.2
Carl Mogensen	Ø. Tusholt	4b	11,5	19,9	1898*	Carl Mogensen	
Thomas Ankersen	<i>Sdr. Vejvad</i>	1a	17	23,6	1828	6.1.3. ^{7/8}	6.0.0.1
Volmer Nielsen	Overtoft	1b	13	54	1909		
Niels Hoffmann	Nygaard	1c	21,5	30,5	1853*	Frands Jepsen	
Niels Grønbæk	Virkelyst	1d	21	31,8	1880*	Th. M. Schiøler	
K. Lund Madsen	Lykkensprøve	1h	8	20,3	1885		
A. K. E. Andersen		1m	10,5	9,6	1903*	Ejeren	
K. (M.) Kristensen	Moselund	1n	7,5	12,2	1904*	Ejeren	
N. K. Knudsen	Enghave	1p	5	5,5	1906*	Jens Ött	
Marinus Kristensen		1q	6,5	5,2	1906*	Ejeren	
Ejvind Knudsen		1r	5	5,2	1906*	Chr. Christensen	
Sine Vejvad	Købmand	1x	7		1918*	Jydsk Telefon	
Emil Kristensen		1y	5		1919*		
J. V. Ankersen		1ø	14	15	1930*	Ejeren	
J. K. Kokholm	<i>N. Vejvad</i>	2a	30	89,8	1925	6.0.3.1 ^{1/8}	6.0.0.1
Th. Blaabjerg	Vejvadhus	2c	7,5	20,3	1875	Mogens Ramskov	
Peder Drejer	Aldershvile	2d	11	13,7	1868	Frands Nielsen	
K. Nielsen		2f	9	43,5	1920*		

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1688
J. C. Jacobsen	Skolen	2h	7,8		1900*		
K. Fihl, H. Nielsen	Nybo	2k	20	21,2	1912*	Ejeren	
Alfred H. Nielsen	Ny Vejvad	2l	15,5	14	1916*	Johanne Nielsen	
E. Thorgaard	<i>Hvirgel</i>	3a	37	63,7	1884	3.3.0.2 ³ / ₄	4.2.1.2
N. Bertelsen	Godthaab	3b	9,5	14,6	1906*	Bertel Bertelsen	
Mads Pedersen	Bækkelund	3c	9,5	13,9	1911*	Ejeren	
J. P. Pedersen	<i>Toustrup</i>	4a	36	73,5	1911	3.2.0.1	2.6.1.1
P. Nielsen	N. Toustrup	4c	22	28	1911*	J. C. Hv. Andersen	
Th. Krog	<i>Moesgaard</i>	5a	30	58,5	1857	3.6.0.1 ¹ / ₄	2.5.0.1
J. P. Jensen	Lille Moesgaard	5b	15	29,5	1902		
Peder Pedersen	Frydetoft	5d	11	13,8	1874*	Boje Pedersen	
Joh. Jensen	Granly	5e	6	3,3	1920*	Knud P. Jensen	
P. Chr. Pedersen	Fuglager	7a	23	55,2	1930	0.7.0.1 ¹ / ₄	
Niels Jensen	Kølbjerg	7b	14	13,9	1915	Mads Sørensen	
Søren Bajlum N.	(Østerhus)	8a	14	19,6	1914	0.2.1.1 ¹ / ₂	
Søren Pedersen	<i>Horslund</i>	1a	36,5	82,1	1865	4.5.2.2 ¹ / ₂	2.2.1.2
A. Schmidt	Møgelbjerg	1b	7,5	18,6	1869*	Jens Ott	
Petrine Horslund	Sdr. Horslund	1c	14	27	1898	Niels Horslund	
Ingvard Ingvardsen	Ø. Horslund	1f	11	34,1	1913*	Søren Ølgaard	
K. K. Kristensen	V. Horslund	1g	10	12,1	1930*	S. Jørgensen	
Henrik Hoffmann	<i>Hahle</i>	2a	19,5	43,6	1867	2.6.0.2 ¹ / ₄	2.2.1.1
Mathias Pedersen	Korsbæk	2b	12	24,2	1880*	Andreas Madsen	
Anton N. Jensen	Agerbæk	2c	13,5	22,8	1862*	Søren Madsen	
J. Hoffm. Kristensen	Østertoft	2e	13	24,1	1888*	J. Christensen	
Hans Hansen	Vesterager	2f	11	9,6	1914*	K. Hoffmann	
K. Hartvigsen	<i>Tjagvad</i>	1, 2, 3	31	50,5	1900	3.7.0.0	2.6.2.2
Niels Lauritsen	Missionshuset	1b	7		1902*		
Severin Olsen	Vingtoft	1c	6	6,1	1906*	Kræ Mikkelsen	
Th. Andersen	Vesterholm	1d	9	9,1	1906*	Ejeren	
Karl Madsen	Egely	1f	8,5	7	1907*	Anders Thomsen	
Kr. Lassen	Korshøj	2	11	14,3	1880*	Chr. M. Tjagvad	
N. Tjagvad	Gyldenlund	3b	6,5	6,6	1906*	Ejeren	
P. C. Jensen	<i>Hundkjær</i>	1a, 2a	42	60	1923	4.2.3.2 ³ / ₄	4.3.1.2
Stine Grønlund	Forsamlingshus	2d	9		1902*		
K. J. Lassen	Smed	2f	7,7	5,5	1908*	Ejeren	
P. K. Kristensen	Engvang	2k	9	8,2	1921*	J. Anker Kjær	
P. Chr. Lauritsen	Solhjem	2m	8,5		1924*	Ejeren	
Ane Toustrup		2n	4,5		1923*	Marthinus Tegager	
Købmand Refsgaard	Højbo	2o	14		1923*	Ejeren	
Søren Kjærgaard		2q	8,2		1925*	Ejeren	
Mads Thor Madsen	Apotekudsalg	2r	9		1927*	Ansgar Laugesen	
Jens P. Bæklund	Granliden	2t	6		1929	Fjeren	

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1688
Knud H. Jensen	Strade	1a	26	37	1893	2.1.2.1 ³ / ₄	2.4.3.0
Marinus Kristensen	Lægsgaard	1b	19,5	20	1861*	C. Nielsen (Sørvad)	
Jens B. Hornshøj	Kjærgaard	1c	16,5	23,8	1878*	Poul J. Lægsgaard	
Niels Andersen	Lindholt	1d	7	9	1909*	Ejeren	
K. S. Hoffmann	Sig	2a, 2b	25	35	1920	2.0.3.2 ¹ / ₂	1.7.0.0
Peder Pedersen	Lille Sig	2c	14	12,8	1931		
Konsortium	Agerlund	2d	14	17,5	1860*	Jens P. Østergaard	
Magnus Kristensen	Sighus	2e	11	8,3	1915	Maren Sig	
J. Buskbjerg Jensen	Lillelund	2g	13	17,4	1880*	Mourits Jensen	
K. M. Kristensen	Junge	3a	25	36,2	1923	1.4.2.1 ¹ / ₄	1.4.0.2
Lars K. Jensen	Moselund	3b	12,5	17	1893*	Ejeren	
J. K. Jensen	Johannessaab	3d	10,5	9,3	1921*	Ejeren	
K. Tingsager	Tingsager	4a	18	29,3	1897	1.4.1.2 ¹ / ₂	1.3.3.1
K. Olesen	Moeskjær	4b	18,5	20,2	1858*	Hans Chr. Olesen	
Jørgen M. Tingsager	Nybo	4c	17	20	1905*	Ejeren	
K. Hedegaard	Hedegaard	1a	36	76,5	1899	2.6.1.2 ³ / ₄	4.2.0.0
Ansgar Laugesen	Aftægtshus				1916*	Jens Hedegaard	
N. P. Pedersen	Lille Hedegaard	1b	10	24,8	1925		
Niels Skylvad	Hedegaardhus	1c	12,5	19	1886		
Hans Lund Madsen	Bæklund	1q	8,5	13,6	1895*	P. Chr. Skautrup	
K. Agerg. Kristensen	Hulmose	2a, 2c	23,5	52,2	1916	0.7.0.2 ¹ / ₄	
Knud K. Knudsen	Koldkjær	1a	26	44,8	1904	3.5.0.1 ¹ / ₄	3.2.3.0
Peder R. Nielsen	Koldkjær	1b	16	52,7	1863*	Peder J. Koldkjær	
Lars RemmeLarsen	Hedeager	1c	15,5	30,8	1872*	Marinus Koldkjær	
Svend K. Svendsen	Højlund	1e	12	10,5	1926		
C. V. Lauridsen	Skolen	1f	6,2		1877*		
Ole Remme Larsen	Koldkjærhus	2	13	18	1832*	P. N. Koldkjær	
Alfred Jensen	Bæklund	3	15	18,9	1912	P. Chr. Skautrup	
Clemmen Svendsen	Kjærvang	1h	12	9,4	1916*	Ejeren	
Johannes Nørkjær	Pogager	1a	32	71,6	1908	3.2.3.1 ¹ / ₂	4.0.1.2
August. Poulsen	Pogagerhus	1b	14	21,5	1915		
J. K. Pedersen	Søndertoft	1d	18,5	28,3	1875*	Niels Søndertoft	
K. Skallebæk	Engholm	1e	10	12,9	1928	Andreas Eriksen	
J. K. Poulsen	(Raabjerg)	1k	10	10,4	1907*	Ejeren	
Holger Haunstrup		1o	10,5	8,3	1926*	Ejeren	
Laurits Kristensen	Vognstrup m. m.						
Peder Tush. Nielsen	Meldgaard	1a	25	61,9	1880	6.3.2.2 ¹ / ₂	8.4.3.1
Jens A. Knudsen	Højris	1b	11,5	11	1927*	Th. Jørgensen	
Laura Vestergaard	Højgaard	1m	15,5	16,2	1922*	Kristian Jespersen	
Th. Andersen	Vestergaard	2a	25	79,5	1893	4.6.3.2	6.0.1.0
M. Madsen	Vestergaardhus	2b	6,5	8,7	1873*		
	Sønderager	2c	12	25,9	1900		

Ejer eller Beboer	Ejendommens Navn eller Mandens Erhv.	Matr. Nr.	1000 Kr. Ejd.sk.	Areal ha	Opført Aar	Matr. 1844	Matr. 1888
Lars Jensen	Staunstrup	2h	13,3	54,3	1876*	N. Kj. Christensen	
Jens Jensen	Vesterdal	2m	8,5	12,2	1912*	Karl Madsen	
J. K. Jørgensen	Højvang	2o	10	8,8	1926*	Alfred Jensen	
J. P. Knude	<i>Østergaard</i>	3a	29,2	84,2	1881	2.5.2.0	2.2.2.0
P. Fonager	<i>Neder Refning</i>	4a	28,5	48,3	1910	4.5.2. ¹ / ₄	4.7.3.2 ¹ / ₂
N. Fl. Hansen	Tegager	4c	9,5	12,3	1870*	Clemen Refning	
J. S. Jensen	Storbjerg	4d	12,5	51,5	1882*	P. Svendsen	
K. P. Nielsen		4f	6	7,5	1910*	V. Andreassen	
L. Nielsen		4g	6,5	22,9	1910*	Henning Andersen	
Martin Pedersen	<i>Over Refning</i>	5a	33	47,3	1834	3.3.3.2 ¹ / ₄	4.7.3.2 ¹ / ₂
Peder A. Borg	N. Refning	5b	14,5	21,6	1906*	Juul Frederiksen	
Hans Poulsen	V. Refning	5c	13	23,6	1907*	Ejeren	
Alfred Andersen		5e	6,5	6,1	1910*	Chr. Jørgensen	
Fr. Simonsen	Laulund	5g	7,5	8,9	1911*	Ejeren	
Peder Fonager	<i>Fonager</i>	6a	32	117,8	1875	3.3.2. ¹ / ₄	2.4.1.2
Johan Poulsen	Bjerregaard	6b	29	62,6	1864*	P. Fonager	
P. Jensen	Haursnap	6c	10	29,9	1870*		
H. C. Andersen	Bjerregaard	6d	13,5	30,5	1909*	K. Poulsen	
M. Iversen	Bjerregaard	6e	10	29,6	1875*		
Hans Knudsen	<i>Bakhus</i>	7a	15	26,3	1850	2.2.1.1 ¹ / ₄	1.0.2.0
Anders L. Andersen	Lykhus	7c	14,5	51,5	1890		
K. Kristiansen	Tinghøj	7h	9	8,2	1907*	Lars Dalbjerg	
Magnus Kristensen	Bakhus	7k	7,5	18,7	1908*	Napoleon Sørensen	
Søren Jensen	Tegager N.	8	21	31,2	1891	0.7.1.0	
Johan Jespersen	Tegager M.	9	17,5	29,6	1904	0.3.0. ¹ / ₂	
Karl M. Lauritsen	Tegager S.	10	9,5	11,8	1868	0.6.3.2 ¹ / ₂	
Jens Jensen	Løgager	11-13	18	64,3	1870	0.3.2. ³ / ₈ 0.3.2. ⁷ / ₈	
Anders Kjeldsen	Løgager	13b	8,5	28,7	1886		
J. P. Poulsen	Løgager	13c	12,5	40,9	1866		
Jens K. Jensen	Løgager	13d	11	25,4	1928*	Ejeren	

DE STØRSTE PLANTAGER I SOGNET

Ejer	Ejendommens Navn		ha	Aar	Plantet af
Ringkøbing Amt	Præstbjerg	3a	60	22	Ringkøbing Amt
Kommunen	Sørvad	3f	45	28	Kommunen
Fru S. Andersen	Tihøje	1d	41,2		
Et Konsortium	Godthaab	1h	30	40	Lærer Larsen m. fl.
Villiam Mikkelsen	Nr. Lund	2a	22	40	Knud Peder Vad
Kommunen	Brunbjerg	1b	19,5	15	Kommunen
Søren Pedersen	Horslund	1a	14	33	Chr. Horslund
Ejner Thorgaard	Hvirgel	3a	11,5	35	J. C. Hvirgel Andersen
Henrik Hoffmann	Hahle	2a	11	40	Kristian Hoffmann
L. C. Pedersen	V. Ramskov	4a	10,5	40	Mogens og L. C. Pedersen
Knud P. Damtoft	Taulbjerg	4a	10		Knud P. Damtoft
Niels Offersen	Ø. Ramskov	3a	9	41	Niels Offersen sen.

Færdselsveje.

Sognet gennemskæres af Ringkøbing-Ørnhøj-Holstebro Jernbane, hvis sidste Strækning Ørnhøj-Holstebro blev aabnet 21. August 1925. Holstebro-Skjern Amtslandevej følger en ældgammel Adelvej forbi Raahyw og Præstbjerg i Skellet mellem Vinding og Vind. De vigtigste Kommuneveje gaar ¹⁾ fra Felding over Ramskov, Sørvad, Hundkjær, Tjagvad, Lægsgaard, Hedegaard til Vildbjerg, ²⁾ fra Vind (Kirke) over Ramskov, Præstegaarden (Præstevejen) og videre forbi Hvirgel og Vejvad til Aulum, ³⁾ fra Agerfeld over Klejnstrup, Lund, Resdal, Tyrgaard til Kirken, ⁴⁾ fra Tusholt forbi Hadskjær, videre til Hundkjær og Vognstrup, ⁵⁾ fra Sørvad over Refning, Løgager til Bjerregaard, ⁶⁾ fra Tvis over Blindkilde, Toustrup til Lægsgaard, ⁷⁾ fra Tjagvad til Virkelyst og Aulum. Vejene er gruslagte de sidste Aar. Men til mange Hjem findes endnu kun daarlige Markveje. Til Sognets Veje bruges 7-800 m³ harpet Grus aarlig.

Terrænforhold.

Største Delen af Sognet ligger inden for en Kreds af skønne lyngklædte Bakkedrag, hvis anselige Højde vore Forfædre i Oldtiden flittigt øgede ved Anlæg af Gravhøje. Gaar vi Sognet rundt fra Nord mod Øst, Syd og Vest, passerer vi følgende Bakker (Maalene i Fod efter Generalstabskort): Pølsbjerg (i Felding Sogn) 211, Svenstrup Bakke 214, Mandsbjerg 161, Vibholm Bakker (i Tvis) 213, Møgelbjerg 183, Bavnehøj 227 og Ravnghøj ved Horslund 226, Saphøj i Vinding-Aulum Sogneskel 232, Tihøje ved Sogneskellet mod Syd 354, Store og lille Saltenbjerg ved Timring Sogneskel 234, Gulbjerg 208, Trehøje 297 og Præstbjerg 290, der ligesom Raahøj 288 ligger i Vind Sogneskel; inden for Kredsen: Kron-

bjerg, Elbjerg, Klosterhøj 271, Resdal Bavne 267, Ulfsbjerg 213, i Søndersognet Løgager Høj 275.

Mellem Bakkerne iler gennem grønne Enge Vegen Aa med mange Tilløb; fra Øst ¹⁾ Tarbæk og ²⁾ Vejvad Bæk, der atter har Tilløbene Haalbæk, Blindkilde og Aas-gren; fra Vest ³⁾ Refning Bæk, ⁴⁾ Lundbæk, ⁵⁾ Tyr-gaardbæk, ⁶⁾ Lilbæk eller Mølbæk samt ⁷⁾ Esbæk med Tilløbet »æ Gren«. Iøvrigt danner de sydlige Bakker Vandskel; mod Syd løber ⁸⁾ Terkelsbæk til Fuglkjær Aa, ⁹⁾ Røddingaa, identisk med Vorgod Aa, og mod Nord ¹⁰⁾ Spaabæk, identisk med Grydaa.

Alle gamle Gaarde laa ved disse Vandløb og med Undtagelse af Svenstrup, Horslund og Hahle inden for Bakkekredsen. Jvfr. hermed især Hans Mariagers Sognebeskrivelse af 1683 i min Bog »Kirker, Præster og Degne«.

Geologiske Forhold.

Havets Bølger rullede engang, hvor Vinding Sogn ligger; hvor Kirken staar, hvor Smaabække iler gennem grønne Enge, hvor brune Hedebakker, hundrede Meter over Havfladen, slaar Kreds om bølgende Kornmarker og velbyggede Hjem, var aabent Hav.

Gennem Kridt- og Tertiærtiden dannedes Landets Undergrund, der kun hist og her naar op til Overfladen. Senere skød Isen sig gentagende Gange ned over vore Breddegrader og medførte de Bestanddele, hvoraf Overfladen i Regelen bestaar: Ler, Sand, Grus og Sten, sammenblandet med ældre Dannelser (Kalk og Flint) samt Muldlagets forskellige Bestanddele, hidrørende fra Planter og Dyr.

Under den sidste Istid laa det meste af Vestjylland isfrit; Moræneaflejringer fra en tidligere Istid ragede op hist og her og omskylledes af Smeltevandsstrømme fra Isbræens Rand i Midtjylland. Smeltevandet medførte de

Lag, der danner Hedefladerne; de gamle Morænedynger rager nu op som Øer i et Hav, og E. Dalgas døbte dem Bakkeøer. Skovbjerg Bakkeø, 35 Kvadratmil eller 2000 km² stor, er den største; dens yderste Grænse er Idom, Tvis, Varhede, Ikast, Arnborg, Sdr. Felding, Dejbjerg og Ulfborg, der til Dels ligger uden for. Vinding Sogn hører altsaa til denne vort Lands største Bakkeø, der i Tihøje naar sin største Højde, 111 Meter over Havet.

Under den sidste Melleimistid og derpaa følgende sidste Istid har eroderende Kræfter afslebet bratte Fald, stejle Skrænter, Jordfaldshuller og Tunneldale (udhulede af Smeltevandselve under Isen) og givet Landskabet et stortformet, roligt og gammelt Præg, vidt forskelligt fra yngre Morænelandskaber, som kan iagttages f. Eks. ved Gudum.¹⁾ Undergrunden er meget uensartet; Lerformationer danner ofte næsten lodrette Berøringsflader med grusblandet Sand; paa alle de gamle Gaardes Jorder har man gravet Mergel, hvad allerede Hr. Terkel Dorschæus beretter 1766. Den bedste Mergel findes i Skygdal (Tyrgaard), men de fleste Steder er Mergelen kun af ringe Kvalitet, hvorfor man siden Banens Aabning har forsynet sig med Mergel fra Lervang. Udmærkede Grusgrave findes ved Tyrgaardhus, Røjkjær, Resdal, Resdalhus, Bjerregaard, i Møgelbjerg, Raahyw, Præstbjerg og Fimmelbjerg; i øvrigt er der Grus mange andre Steder, og Sognet har saaledes et værdifuldt og let tilgængeligt Vejmateriale. En Gang imellem hører Grusharperen en underlig sprød Klang fra en Sten mod Harpen; han tager den op, den er lys og let, af Form som en Kæmpe-tand med lange Rødder, Skelettet af en Kiselsvamp, som engang er groet paa Havets Bund. Børnene faar den at lege med.

¹⁾ Victor Madsen: Skovbjerg Bakkeø.

Gode Hedemoser findes ved Hedegaard, Pogager, Vejvad, Klejnstrup og Fonager; men iøvrigt har de fleste Vindingboer gennem Aarene kunnet grave Klyner i deres Enge trindt omkring i Sognet, uanset hvad de 1683 fortalte Christian den Femtes Boniteringsmænd. I Moserne findes Spor af Fyrre- og Egeskove.

Nogle Steder er der stærkt forvitrede Allag under gamle Marker. Slagger fra Myremalmssmeltning findes især ved Aldershvile, men ogsaa ved Refning, Ramskov, Præstegaarden o. fl. a. St.

Overfladen paa dyrkede Arealer er for det meste Sandmuld; kun sjældent naar Leret op i Overfladen, men det ligger mange Steder i saa ringe Dybde, at Jordens Kvalitet væsentlig paavirkes deraf. Af Leret strøg man helt op i dette Aarhundrede Sten, som brændtes paa Stedet i primitive Ovne, egentlig kun Jordhuler. Alle Sognets gamle Gaarde ombyggedes i forrige Aarhundrede af disse fortrinlige Teglsten; mange af Bygningerne staar den Dag i Dag; Stuehuset i Ø. Ramskov er snart Hundrede Aar gammelt.

Overfladen er i øvrigt, som man kan tænke sig, undergaaet store Ændringer. De fleste Jorder kan knyg. Naaletræsplantninger i 400 Hektarers Mægtighed har dog nu lagt Baand paa Letsindigheden. Hvor Knygsand og Fladsand lejrede sig, findes ingen eller faa Sten. Andre Steder laa store eller smaa Sten paa Markerne, saa tætte som Brolægning, til de allerseneste Aar. De holdt saa godt o æ Saa'n, sagde vore ærværdige Fædre. Sidste Slægtled har med Begærlighed opsamlet Stenene, dels for at rense Markerne og især — nu de har faaet en ikke ringe Værdi — for at gøre dem i Penge. Under Stensamlingen gaar adskillige gamle Grave med i Skærbunken.

Et Snit i Jorden paa den gamle Degneboligs Plads

viser følgende Profil: ¹⁾ øverst 20-30 cm Granitskærver, Affald fra Stenhugning under Kirkens Opførelse c. 1150, sammenblandet med Sandmuld, ²⁾ derunder 20-30 cm aldeles renvasket hvidt Sand, ganske fint og uden Sten, ³⁾ derunder mørkere Lag, til Dels Al med Spor af Lyngvegetation. Det tidligere Lyngskjold med dertil hørende Al er da øjensynligt ældre end Kirken. Et andet Eksempel paa Overfladeændring — i historisk Tid: Der gik fra gammel Tid en Kirkesti fra Horslund langs Kirkeagre (Navn efter Stien?) over Blindkilde og Bækken Aas-gren ved Aldershvile og videre mod Kirken; over Aas-gren førte en Spang. En saadan Spang af svært Egetømmer fandt vi 1934 begravet (ved Bækkens tidligere Løb?) under et 2 Alen tykt Gruslag.

Vandfloder og Sandflugtens nedbrydende Virkning havde alle Dage gode Kaar i Sognet med de mange Vandløb og høje Bakker. Endnu gaar sjældent et Foraar til Ende, uden letfærdigt Sandmuld snart her, snart der opfører sin vilde Dans mellem Gaardene.

Plantevækst og Dyreliv.

Om fordums Skove vidner de skønne Egekrat ved Svenstrup og i Klejnstrup Hede. Med det samme kan nævnes i Vind Sogn Hardtlund, Alfarris, Gosmer Krat og Fuglsang Krat. Hans Mariager nævner Sønderlund, sikkert det nuværende Egelund, egentlig en lille Egeskov i Lilleputformat; Træerne er her ret høje, saa de giver rigeligt Læ for Niels Lunds nye Hjem. Foruden Egepurl findes i Kratpartierne Røn, Bævreasp, Fuglekirsebær, Kaprifolier samt Storkonvaller, Liljekonvaller, Majblomster, Ørnebregner, Anemoner osv.

Naar og hvorfor Skovene forsvandt er et Stridens Emne. Det kan dog fastslaas, at her har været Skov i historisk Tid. Vi vilde heller næppe i Matriklen af 1663

finde Bønder ansat til at svare Skovvogne og Skovsvin i Landgilde. Stednavne som Ramskov, Horslund, Lund, Birke-Byggested (Røjkær i Vinding), Byggestedet Skovsted, Engen Ab-Skov, Esbæk leder Tanken hen paa Skov, selv om ingen ved af, at der nogen Sinde har staaet et Træ paa disse Steder. Trækeris i Vind hører til samme Gruppe. En enkelt Forsker mener rigtignok, at den Slags Navne kun refererer til et Par Risbuske, som man nok saa frimodigt kaldte Skov. Man har i Ab-Skov Eng ved Bækken Aas-gren opgravet en 10 Meter lang Baad, udhulet af en metertyk Egestamme; skulde den ikke være groet i Ab-Skov? At Bækken, der neppe nok nu har Vand til en tørstig Ko, har været sejlbar, siger sig selv. — Naar man ved Horslund har opgravet metertykke Egestubbe, har der begribeligvis været Skov paa Stedet. Men Skoven har sikkert ogsaa afstedkommet Navnet Horslund. Det samme gælder Lund; her har været Skov saa sent, at Navnegivningen kunde paavirkes deraf. Man har ikke kaldt Stedet Lund efter en forsvunden Lund paa en Tid, da der ikke voksede et Træ ved Gaarden. Vor gode Bekendt Dorschæus fra min Bog »Kirker, Præster og Degne« har nu sin egen Mening om den Ting. Her er den:

»I Lund Mose er opkastet meget Træ, hvoraf en Del har lagt tvært over hinanden, nogle lange, nogle korte og tykke Stykker, som til smaa Bønderhuse her i Hede-egnen kunde bruges. I min salig Faders Tid er der fundet og opkastet noget, naar man kastede Klyner. Siden jeg blev Præst, er der intet fundet. Det menes efter Traditionen at have været der siden Syndfloden«.

I vidtstrakte Heder finder man de sædvanlige Planter: Hedelyng, Klokkel yng, Rosmarinlyng, Gyvel, Visse, Pors, Vidje, Enebær, Melbær, Tyttebær ogsaa kaldet Krøsbær, Sortbær af hvis Ranker man tidligere snoede Rev-

lingreb, Blaabær, Gulblomme ogsaa kaldet Kokhoved, og hist og her (saaledes i Svenstrup Hede) den ret sjældne Vaarkobjælde. Engenes Mangfoldighed af Planter kan ikke anføres.

Fiskeri har tidligere spillet en stor Rolle; endnu gamle Niels Tjagvad fortæller om den styrtende Masse Aal, man i hans Barndom fangede i Tarbæk. Nu drives der kun lidt Lystfiskeri paa Aal, Ørreder og Gedder. Heller ikke Jagten spiller nogen erhvervsmæssig Rolle. Men Egnen er dog rig paa Vildt; her findes Ræve, Grævlinger, Harer, Agerhøns, Urhøns, Fasaner osv. Hjorten og Egernet er indvandret med Naaleskovene; Hugormen betragter Egnen som et Eldorado. Jeg har i Sommer pr. 1. Juni allerede dræbt 4 voksne Krabater paa Skolens Legeplads. Dette være sagt i al Beskedenhed uden at prale af mit Mod. Nej, men den første Degn, Student Højbjerg, skød 1774 en Ulv mellem Langbjerg og Lund.

FORHISTORISK TID

Ved forhistorisk Tid maa her forstaas Tiden forud for 1325, da vore Sognavne *Wenningh* og *Wind* første Gang nævnes i et Skrift, som kaldtes »Ribe Oldemoder«. Men der havde da levet Mennesker ved Vinding Aas grønne Enge i Aartusinder. Daglig færdes vi mellem deres Grave, Vinding Sogn er deres Kirkegaard.

Oplysninger om den forhistoriske Tid maa søges ad de sædvanlige Veje gennem Undersøgelse af Forfædrenes Efterladenskaber, Oldtidsminderne; thi intet Dokument, intet Ord fra den paagældende Tid er os bevaret. Fandt vi et saadant Dokument, vilde vi nøje studere det, før vi drog arkæologiske Slutninger.

Hvis en levende Røst fra Fortiden kunde naa vore Øren med Bud fra Tiden forud for alle skriftlige Kilder, da skulde det, vi hørte, faa en Hædersplads i vor Historie. Men — ved nøjere Eftertanke maa vi erkende, at Røsten virkelig lyder. Saa er alligevel Ordet fra den forhistoriske Tid bevaret. Og end ikke Grundtvig kunde ønske sig et mere levende Ord. Det er forplantet gennem Aarhundreder fra Slægt til Slægt som et levende Mundsord — — vær ikke bange, jeg skal straks forlade den Grundtvigske Jargon. Men Ordet vil vi høre, endog før vi gaar i Kast med Oldtidsminderne. Det er vore ældste Stednavne.

Fire Stednavne.

Wenningh-Wind. Den Maade, hvorpaa vore Sogne-

navne er stavet i Ribe Oldemoder, oplyser intet udover, at Udtalen maa have været som nu. Bortset fra -ing, hvis Betydning det er lidet lønnende at drøfte, har vi sikkert med eet og samme Navn at gøre. Hvad det gælder om, er da at tolke Bebyggelsesnavnet Vin(d). Angaaende Vin-Navnene maa især henvises til en righoldig norsk Litteratur af Magnus Olesen, A. M. Hansen, Rygh, P. A. Munch og M. Arnesen.

Vi kender et Ord, som ligner det: »at lægge Vind paa«. Her betyder Vind »Arbejde, Anstrængelse, Flid«. Det er i Slægt med »at vinde«, som betyder »arbejde, udføre, erhverve, komme fremad, overvinde«; hertil kommer Vinding = Gevinst. Disse Ord, siger Sprogforskerne, gaar tilbage til en indogermansk Rod *ven, hvis Grundbetydning er »gerne have, elske, begære, stræbe efter«. Til samme indogermanske Rod *ven henføres Ordene Ven, Venskab, venlig osv.

At nu Ord som Ven, vinde, Vinding, lægge Vind paa er betydningsbeslægtede og af samme Sprogmateriale, ser meget troligt ud. Beslægtet hermed er ogsaa vente »gerne have, holde af«, væn »smuk«, Venus »Velbehag, kærlig«, ligeledes Vane og vænne samt Vaaning, oldn. una med Grundbetydning »slaa sig til Ro med noget, man er tilfreds med«.

Vi ser, at de beslægtede Ord af Roden *ven, som her er omtalt, alle har et behageligt, ønskeligt og atraaværdigt Indhold.

Er vore Sognavne af samme Slægt og Indhold?

To andre Muligheder er tænkelige?

1. Storgaard Pedersen antager, det kommer af oldn. vindr, »Blæst«, der blot skal betegne, at Stedet ligger aabent og udsat for Blæsten. Lad gaa med Vind, men hvad saa med Vinding? Begrundelsen, at Stedet ligger aabent og udsat for Blæsten, er uden Værdi. Enhver an-

den Egn i Vestjylland var lige saa forblæst. Desuden tyder, som vi har set, mange Ting paa, at Egnen har været endog overordentlig skovrig, da Navnene blev givet.

2. Den anden Mulighed er, at vi har at gøre med samme Personnavn, som indgaar i Vinderup og Vindelev i Sale Sogn, men det er usikkert, om Personnavne indgaar i danske —ing-Navne.

En dyberegaaende Undersøgelse fører langt bort fra Tanker om Blæst og Personnavne. Betydningen maa vi søge ud af det Sprogmateriale, vi før behandlede.

I Norge findes ca. 1000 Bebyggelsesnavne af Roden vin. Snart staar det som Forled, snart som Efterled og snart ganske alene; i sidste Tilfælde er det ofte sakralt.

Hvad dette Ord betyder i norske Bebyggelsesnavne, har man vidst i hundrede Aar. Og der hersker ingen Uenighed om Tydningen. Det bruges i Ulfilas gotiske Bibel fra det 4. Aarh. e. K. som vinja i Betydningen Græsgang.

Oldhøjtysk har det som winna = Græsgang. Det findes i flere andre beslægtede Sprog. Det er netop af samme Sprogstamme som de Ord, vi før omtalte: Ven, Vane, vænne, vinde osv. Og dets Betydning var oprindeligt »behageligt Sted, som man holder sig til«. Saaledes kaldte Nordmændene den naturlige, endnu udyrkede græsgrønne Mark eller Eng, som de fandt Behag i og holdt sig til.

Det synes at stamme fra en Tid, da man endnu næppe var gaaet fra Kvægdrift over til Agerdyrkning og fast Bosættelse. Det indgaar i Norges ældste Stednavne og er et Vidnesbyrd om vor Folkestammes tidligste Færd i Landet.

Uden at benytte Oplysningerne fra Norge, med ad sproghistorisk Vej, fandt vi, at Vinding-Vind måtte

sættes i Forbindelse med de Ord, som Sprogforskerne henfører til den indogermanske Rod *ven; men til selv samme Rod henføres de norske Vin-Navne. Skulde de da ikke være af samme Slags?

Postadressebogen har en talrig Gruppe danske Stednavne med Forstavelsen Vin. De er ikke alle af samme Oprindelse og Ælde, men mange af dem svarer ganske sikkert til de norske. Det antages da ogsaa af to af vore betydeligste Forskere Dr. O. Nielsen og Professor Steenstrup. Vi kender intet ældre Bebyggelsesnavn i Danmark end Vinding-Vind.

Det er især norske Gaarde, som bærer Vin-Navne. Men nu ser vi, at ogsaa vore Sognavne er gamle Gaardnavne. Vi kender i Vind Sogn Gaardene Gammelvind, Vindby (Meldgaard) og Vindgab, i Vinding Sogn Refning (1543 Refwindt) samt Præstegaarden, der sagtens har været Udgangspunkt for Kirkens og Sognets Navn. Som Gaardnavn kan nævnes Lille Vinding i Aadum Sogn.

Der skal nu siges et Par Ord om, hvorledes Gaardnavnene kan tænkes at være blevet Sognavne.

Gammelvind har efter Traditionen været den betydeligste Gaard i Vind Sogn. Og det passer godt med de faktiske Forhold. Gaarden nævnes 1543 i et Tingsvidne; dens Markskel faldt da sammen med Sognets i Syd, hvilket viser, at den har haft et overordentlig stort Tiliggende. Da nu paa et vist Tidspunkt en yngre Vin-Gaard opstod, f. Eks. Vindby (Meldgaard), blev det selvfølgelig Navn til den første Gammelvind. Storbonden i den store ældgamle Ættegaard var, da Kirken skulde bygges, mægtig nok til, af Grunde, hvorom der kun kan gisnes, at lade Kirken tage Navn efter hans Gaard, og de, der søgte Kirken, udgjorde Vind Sogn.

Vender vi os til Vinding, da finder vi her Torperne:

Vognstrup, Svenstrup, Klejstrup og Toustrup. Der hersker Enighed om, at Torperne er Udflyttere fra en ældre Adelby eller Gaard. Hvis Teorien passer, maa man spørge: Hvor er Adelbyen? At søge den udensogns betaler sig ikke; vi finder intet ældre Navn end Vinding. Men mellem dets 33 ældgamle Bebyggelsesnavne kan intet have givet Sognet Navn. Kun en af de gamle Gaarde bærer afgjort ikke sit oprindelige Navn, nemlig *Præstegaarden*. Nu ligger Kirken paa Præstegaardens eller Degneboligens Mark og hedder Vinding Kirke. Er den opkaldt efter Gaarden, paa hvis Jord den ligger, maa Præstegaarden have heddet Vinding, og da man savner en saadan Gaard, som Torperne kan være Aflæggere fra, er der god Grund til at antage, at Vinding Kirke er Kirken paa Gaarden Vindings Mark. I den gamle Ættegaard har der boet en Mand med stor Indflydelse. Derfor kunde han bestemme Kirkens Plads og Navn.¹⁾ Saaledes opstod da Sognavnene paa en Tid, da det forlængst var glemt, hvad de egentlig betød.

Betydningsovergangen er da denne: Behageligt Sted, hvor man slaar sig til Ro > Græsgang > Gaard > Sogn.

Hardtlund. Vinding-Vind ligger lige i Hjertet af det gamle Hardsyssel, som i ældre Tider bestod af Landet fra Limfjorden til Skjern Aa. Her boede vor Folkestamme *Haruderne* eller *Harderne* for Aartusinder tilbage. I Tyrkernes nuværende Hovedstad *Angora* rejstes paa Kristi Tid et Tempel til Ære for Kejser Augustus. Af dette Tempels Ruiner er fremdraget en Indskrift, som kort og godt beretter, at Kejserens Flaade har gæstet Cimbrer og Charuder. Dette skete 5 Aar e. K. Det synes hævet over enhver Tvivl, at disse to Folk var Beboerne i Himmerland og Hardsyssel. Et Tusind Aar senere, da Danmark findes inddelt i Sysler, er *Harthesyssæl* et af disse.

¹⁾ Smlgn. Magnus Olesen: Ættegaard og Helligdom.

Syssel betyder oprindelig Gerning, Arbejde, dernæst Forretning, som Kongen har overdraget en Embedsmand, endelig kommer det til at betyde Distrikt. Sysseldelingen er da nok opstaaet i Forbindelse med Kongedømmet, men før denne Inddeling fandt Sted, udgjorde Haruderne en sluttet Enhed, et Tjod. Og den Omstændighed, at Syslets Beboere havde fælles Maal og Vægt, fælles Skatter, fælles Leding, fælles Ting og fælles Lensmand osv., var Levn fra endnu ældre Tider, før Danmark blev samlet til en Enhed, og Beboerne hinsides Sysselgrænsen evt. var Fjender.

Hyppigt kan Syslernes Navne henføres til Steder inden for Omraadet, saaledes Almind, Jelling og Varde. Vort Syssel har Navn efter Folket, som bor der. Beslægtede Navne er *Harzen* og *Hardanger*, og Grundbetydningen synes at være Skov. Navnets Forekomst her kan ses som et Vidnesbyrd blandt mange andre om tidligere Skovvækst paa Egnen. Der findes intet Stednavn, som Syslets Navn kan tænkes at være udgaaet fra, siger alle Forskerne.

Jo, der findes dog eet: *Hardtlund lige i Hjertet af Harthe Syssel*. Det hedder i den Indberetning, som Hr. Christen Pedersen Stadell 1638 sendte Ole Worm: »Sønden Vind chircke løber en liden aae i vester, som kaldis Fogelkiær aa, och norden ved samme aae ligger en liden kratt, som sal. velb. Peder Gyldenstjerne thill Thim lod indkaste och kaldis *Hardtlund*«. Krattet bærer nu Navnet Vindris. Og det gamle Navn er glemt. Det er et sagnrigt Sted. Her har ligget en *Røverborg*, siger Folk. C. A. Thyregod har benyttet Sagnet i »Ridder og Røver«. Thue Gammelvind har med en Pilekvist udvist et Sted i Krattet, hvor der findes skjulte Skatte — som endnu ikke er hævede; en hovedløs Hest færdes i den nærmeste Omegn, og ved Præstbjerg lød i ældre Tider

fæle Hyl i Luften. Men mere om det i næste Stykke.

Stendyssen ved Præstbjerg. Præstbjerg ligger sydligst i Vinding og omtales nærmere af Hans Mariager i hans Indberetning. Her har ligget en Stendysse, som maa have været anselig. Den var saa stor som en stor Høj, d. v. s. Kæmpehøj, og omtales Gang paa Gang. En Præst kom af Dage der c. 1529, beretter Hans Mariager, og Stedet fik maaske Navn derefter, følger Storgaard Peder- sen til. Nej, det fik det nu ikke, thi i et Tingsvidne fra 1480 omtales baade Præstbjerg og Præstbjerg Vad. Af samme Tingsvidne faar man at vide, at Vor Frue Kirke ejede Engen og Grunden Norden Aaen indtil Præstbjerg. Navnet kan altsaa ikke skyldes Præstens ulykkelige Død. Det er ældre. Salig Hans Mariager mener ogsaa, at Præ- sten Hr. Ib mistede Vind efter den uhyggelige Begiven- hed. Det ses dog ikke, at han havde nogen Skyld i Dødsfaldet, hvorfor skulde saa Hr. Ib undgælde? Mon ikke snarere Hr. Hegelund skulde have Ret i, at Hr. Ib var en Smule for meget katolsk og af den Grund mistede Vind. Vi vil nu ofre Præstbjerg med dens Dysse et Par Ord. Den er det værd. Aldrig burde den have væ- ret fjernet.

August F. Schmidt har i 1929 i »Danske Studier« skrevet om Stenkast i Danmark. Her gøres Rede for 48, deriblandt Præstbjerg. Han skriver indledningsvis: »Paa Højsletterne i Peru og Bolivia træffer man Apa- chetas eller Stenbunker; ingen Mølæseldriver gaar dem forbi uden at føje en ny Sten til. Denne Skik findes i hele Verden. »Den findes Sydvest for Viktoriasøen, i Birma og paa Borneo, i Tibet, paa de mongolske Step- per, Sinai Halvø, i Svejts, i Venezuela. Den blandt For- skerne herskende Opfattelse er, at Stenene kastes paa et Ulykkessted som et Offer. Almuen synes at mene, at man vil forebygge noget«. — Hvad der skulde fore-

bygges ved Præstbjerg, beretter Hans Mariager imidlertid ikke. Og vi har kun hans Gengivelse af Hr. Ibs Historie at holde os til. Men den almindelige Mening er, at Stenkastet skulde værne mod Genfærd. Her maatte det da være mod Genfærdet af den Handbjerg-Præst, skønt hvorfor skulde han vel gaa igen? Han var jo helt uskyldig. Et underligt Træf var det, at han skulde omkomme ved Præstbjerg! Og hvorfor lød der forskrækkelige Hyl i Luften paa det Sted? Vi har set, at Navnet er ældre end baade Hr. Ib og den Handbjerg-Præst. Mon ikke Dyssen skulde være det ogsaa? Lad os se lidt paa en anden Dysse af samme Slags som vores. Et af de 48 omtalte ligger i Kragelund Sogn. Om det hedder det hos *August F. Schmidt* efter Folkesagn: Stendynge ved Vejen. Vest for Kragelund paa en tidligere Sognefoged O. C. Jensens Faders Mark. Man fandt her en Morgen en død Mand. Han var fra Klode Mølle (el. fra Skygge) og vistnok frosset ihjel om Natten, da det var ved Vintertid. Han havde om Aftenen i Forvejen siddet og sviret paa Kroen i Kragelund til langt ud paa Natten med andre Lovringer. De fleste Mennesker, der siden kom forbi dette Sted, lagde en Sten til, og der blev paa den Maade langt over et Læs Sten der. Ejeren kunde ikke lide dette og splittede Dyngen ad, men Folk blev ved at lægge Sten til, og der ligger vistnok en lille Dyng Sten endnu paa Stedet.

Det ser jo meget troværdigt ud, men hør nu en anden Beretning om samme Stendynge. Den gives af Rasmus Mortensen i »Hedeselskabets Tidsskrift« Nr. 8 1931, hvoraf jeg plukker ud. Dyssen ligger i Stenholt, som 1414 hed Stenolt, 1524 Stenalt; da ejedes Gaard og Grund af Aarhus Domkirke. Stenhoben havde Gravhøjs Skikkelse, var 4 m høj og 32 m tværs over foroven og jævnt skraanende ud til Siderne. Yderkredsen bestod af

ensartede oprejste Kantsten. Nu er det mærkelige Mindesmærke ødelagt. Allerede længe har der været kørt Sten fra den kolossale Beholdning. En Del medgik til Brug i Egnen, men største Parten af de fjernede Sten anvendtes for 30 Aar siden ved Brolægning af Herning Gader. Endnu maalte Stendyngen de nævnte 33 m — da faldt den som et Offer for Arbejdsløshed og Trang til Vejmateriale. Hist og her er fundet Begravelser i Stenbjerget. Fra Bunden er optaget forskellige Bronzegenstande. Ikke langt fra Dyssen fandt man en ualmindelig smuk Solbilledsten med skaalformig Fordybning. Et Sted i Krattet ligger »den gamle Danseplads«; stensatte Høje og Sten i Kreds og Rækker træffes rundt omkring. —

Det er mere end nok.

Enhver kan sige sig selv, at dette Mindesmærke er fra Oldtiden, Aartusinder ældre end den Sviregast, som Folkesagnet lader dø der. Og paa lignende Maade forholder det sig med adskillige af de andre; c. en Trediedel af dem er beliggende, hvor Stednavnene har en hedensk-hellig Klang, ved hellige Kilder osv. Ved et, i Ods Herred, Højby S., holdt man efter Sagnet Guds-tjeneste i 7 Aar, mens Kirken var i Band. I Rø S. paa Bornholm ofrede Kildegæsterne 1624 Haar af Menne-sker og Dyr. Haar var Livets Sæde, troede man. At bygge en Kirke, at rejse saadan en Dysse var ikke Smaating for vore Forfædre. Den Slags gjorde man kun i religiøst Øjemed. Vi kan ad to helt forskellige Veje naa til Klarhed over, hvad Meningen har været med en Stendysse som den i Stenholt eller Præstbjerg. Vi har et Sogne- og Herredsnavn i Salling, *Harre*, som i Valdemars Jordebog skreves Hargæ. Trindt omkring i Skandinavien og paa Island findes dette Ord i Stednavne. Sprogforskere som Magnus Olsen i Norge har ad sprog-historisk Vej vist, at dette Ord har betegnet en Hellig-

dom under aaben Himmel, en Slags Stenalter, oprindeligt kun selve Stendyngen, efterhaanden ogsaa Omraadet, Lunden, Indhegningen om Stenhoben. Den Slags Helligdomme blev senere afløst af Gudehov, Træhuse, som atter afløstes af vore Kirker. I Gudehovets Tid kunde Hargerne føre en hengemt og privat Tilværelse. Om Olav Trygvason véd vi, at han brændte Hov og nedbrød Harg for at rejse Kirker i Stedet. Hvilken Betydning en Harg kunde have, ser vi i Salling, hvor Harre blev Herredsmidtpunkt. Helt uafhængig af Stednavne- og Sprogforskerne naar Sophus Müller som Arkæolog det samme Resultat. Man har flere Steder afdækket større eller mindre Stenhobe, hvor der fandtes talrige Skaar af Lerkar, et udskaaret Drikkehorn, flere Kohorn m. v. »*Der tilbyder sig ikke anden Forklaring af disse Stenhobe, end at de er Altre*«. Og han henfører dem til en tidlig Del af Jernalderen.

Endelig har især *Svend Aakjær* konstateret, at der ofte findes Jord henlagt til Kirkerne fra ældgammel Tid, Jord med hedensk-hellige Navne, som synes at have tilhørt hedenske Helligdomme. Vi betænker os herefter ikke paa at udnævne vor Dysse ved Præstbjerg til et hedensk Alter af den bedste Slags. — Naar vi nu betænker, at Folkesagn som Regel hidrører fra Begivenheder og Tilstande langt ældre, end de udgiver sig for, bliver der god Mening i alt vedrørende Præstbjerg.

Altret ligger ganske tæt ved Hardtlund. Skulde det være et Tilfælde? Kirken ejer Jorden deromkring, ganske som ved Kragelund. Tre Herreder, Ulfborg, Hind og Hammerum, grænser sammen umiddelbart Syd for Altret. Saadanne Steder synes ofte offentlige hedenske Helligdomme at være placerede; her mødtes ogsaa tre Oldtidsveje, hvoraf den ene kun et Par km Østen for førte over Vestjyllands højeste Punkt ved Tihøje. I dette

Bakkedrag maatte man med Flid eftersøge en hedensk Helligdom, hvis vi ikke alt havde fundet den. At Stedet efter et Religionskifte kom til at hedde Præstbjerg, og at den kristne Kirke satte sig i Besiddelse af Jorden deromkring (som ved Stenholt) faar sin tilstrækkelige Forklaring. Ja, selv Borgen i Hardtlund, som ikke kan have ligget der siden 1543, da Gammelvind ejede al Jorden indtil Fuglkjær, kan være et dunkelt Minde om Helligdommen. Endelig har Hr. Terkel Dorschæus en mystisk Præst spøgende nede ved Fuglkjær Aa. Han er ganske hedensk. Her var et passende Sted for en hovedløs Hest at farte om, hvad den da ogsaa gør. Kan man undre sig over, at vrede afsatte Guder udstødte Helvedshyl, da Hr. Ib med Bispens Officialis skulde der forbi! I Harthe Syssels Hjerte, omkredset af gamle Vin-Gaarde, ved Alfarvej, i Vestjyllands højeste Bakke- drag laa naturligt et af Syslets vigtigste Helligdomme.

Fra nær og fjern kom man agende med Stedeforspand paa de store Offerdage. Ull og Ti hed Himmelguderne. Naar Sollyset brødes i varmemættet, dirrende Luft over de skønne Hedebanker fra Ulfsbjerg til Tihøje og formæledes med Moder Jord, da var Guderne steget ned til de fattige Mennesker med Løfte om Fremgang og Trivsel for Folk og Fæ og Afgrøde.

Kirkestævne er den sidste Rest af Kult og Retspleje under aaben Himmel.

Tinghøj og Tingsager. Retten plejedes oprindeligt under aaben Himmel i By og paa Land, ja selv i København. Først efter Enevældens Indførelse blev det ved Reskript af 13. Marts 1688 almindeligt at søge Ting inden fire Vægge. Der blev dog ikke straks bygget Tinghuse alle Vegne. Og langt ind i det 18. Aarhundrede vedblev man enkelte Steder at pleje Retten i det fri. Man havde fra gammel Tid *Herredsting* og *Syssel* eller *Bygde-*

ting. Der var ogsaa *Birketing*, smaa Retskredse, og der kunde holdes *Sogneting* om Søndagen paa Kirkegaarden. Kirkestævnet minder derom.

Til Tinget hørte fire Stokke, som lagdes i Firkant. Det var løse Bjælker, og derpaa sad Fogeden og Skriveren m. fl. samt 8 Mænd, som kaldtes Stokkemænd. Skulde nogen vidne, hed det, at han gik inden for fire Stokke og vidnede. Midt paa Pladsen laa »Tyvstenen«. Der skulde de Tyve sidde, som skulde dømmes. Den dømte Tyv hængtes straks. Efter Kongedømmets Indførelse tabte Sysseletingene snart deres Betydning. Af Hardsyssels Hoveddel opstod Bøvling og Lundenæs Len. Men Herredstingene blev ved at bestaa.

Hvad der skete paa Tinge indførtes i Herredsprotokoller; før disse blev anlagt, i Tingsvidner.

Men hele denne simple Indretning peger med stor Tydelighed tilbage i Fortiden, da man intet nedskrev, bl. a. fordi man ikke kunde. Skødede man da sin Jord til en anden, smed man en Haandfuld af Jorden i Køberens Skød, saa var Jorden skødet, og deraf Navnet. Men udviklet var det.

Navnet Ting er fælles for vor Folkestamme, og den ældste Betydning er *Retsforsamling*, retslig Forhandling; deraf udvikler sig Betydningen: Forhandling, Bøn, Anmodning, *Sag*, *Genstand*. Ordet synes beslægtet med »*Tid*«. Og Betydningen Retsforsamling kan have udviklet sig af »bestemt Tid«, paa hvilken Retten plejes. Et uklart Slægtskab staar det ogsaa i til Gudenavnet *Ti* eller *Tyr* — ikke at forveksle med Dyret — som indeholdes i vor Tirsdag, samme Gud som Grækernes Zeus, Himmelen eller Himmelguden. Der har fra Oldtiden og helt op til vor Tid været en inderlig Forbindelse mellem Retspleje og Gudsdyrkelse.

Tjagvad = *Ti-ager-vad* kan tolkes som Vadestedet

ved de Agre, som er viet til Guden Ti. Hans Navn findes i mange Stednavne omkring i Landet. Det være nu som det vil. Dr. Gudmund Schüttes Formodning om, at Gudenavnet skulde indeholdes i Tihøje, kan vel ikke holde.

Men *Tinghøj* ved Bakhus og *Tingsager* ved Tjagvad er i hvert Fald sikre Vidnesbyrd om, at her har været holdt Ting. Men hvilket Ting og hvornaar!

Om Herredstinget ved man, at det har været holdt ved Tinghøj i Nørre Vosborg Hede, senere ved Ulfborg Kirke og efter 1688, fælles for Ulfborg og Hind, ved Madum Kirke. Siden 1688 gemmes Tingbøgerne. Tingdagen bestemtes til Onsdag.

Har Tinget nogen Sinde været holdt i Vinding, maa det have været før 1547; thi allerede da nævnes Tingsageren i Tvis Klosters Jordebog. Det er dog næppe troligt, at Herredstinget har været holdt i denne Udkant af Herredet. Heller ikke Tvis Klosters Birketing synes at have nogen Forbindelse med vor Tingsager. Det er sandsynligst, skriver Professor *P. Skautrup*,¹⁾ at Klosterets Birketing altid har været holdt ved Klosteret, hvorom Tingsager i Tvis, en Gaard lidt Sydvest for Tvis Mølle, endnu minder. Her kaldtes 1683 nogle Agre Tingbakke Mark.

Men hvorfor tør ingen antyde, at Vinding Tingnavne kan minde om Sysseleting?

Hvor det egentlig har været holdt, ved man ikke. Naa jo, Hardbo Bygdeting holdtes i den betydelige By Holstebro! Hertil er at sige, at intet Tingsvidne kendes dateret i Holstebro før 1441.²⁾ Og da var Bygdesammenholdet i Opløsning; Sysseletinget havde tabt sin meste Betydning. Men Harudernes Tjod havde da en tu-

¹⁾ Hardsyssels Aarbog: Nogle Højnavne.

²⁾ Dr. O. Nielsen: Hardsyssels Diplomatarium.

sindaarig Historie bag sig. De kendte ikke den betydelige By Holstebro, specielt fordi hverken By eller Bro var til. Købstædernes Fremvækst hører jo helt til den historiske Tid; de er opstaaet i Udkanten af gamle Sogne — som Stationsbyer i vore Dage. Endnu 1325 hørte Holstebro Kirke til Syslets allerfattigste.

Men har Bygdetinget været holdt i Vinding, var Flyttet til Holstebro en naturlig Sag, da Købstaden i historisk Tid voksede Landsognene over Hovedet.

Kaster man Blikket paa et Kort over Hardsyssel, og skulde man derefter udpege et centralt Sted til Tingets Afholdelse, da maatte Valget falde paa Egnen mellem Vinding-Vinds c. 400 Oldtidshøje. Betragter man de af *Sophus Müller* afstukne og af *N. Overgaard* igen sløjfede Oldtidsveje i Hardsyssel, da ses deres centraleste Punkt at være samme Sted. Og man faar Lyst til at opspore et gammelt Tingsted. Nu har vi to.

Det bedst oplyste Sysseltingsted, vi kender, er det i Salling: *Tinghøj* paa Bostrup Hede i Lyby Sogn. Det laa i Centret af Syslet. Her rejstes en af vore smukkeste Granitkirker, som senere reduceredes til Anneks til Jebjerg, men staar den Dag i Dag som et smukt Vidne om Stedets fordums Betydning. Ogsaa Vinding Kirke, den næststørste i Herredet, ligger som et stort Spørgsmaalstegn mellem de brune Lyngbakker. Har Vinding Sogn i gamle Dage spillet en lignende Rolle som Lyby i Salling, er Gaaden løst. Krig og Pest og Forfaldstid, Kongedømme og Adelsvælde drev som onde Uvejrsbyger gennem Landet. Skovene forsvandt, og Lyngen bredte sig, mens stærkere Jorder andre Steder lagdes under Plov. Men Stednavnene Vinding-Vind, Præstbjerg Døs, Tinghøj, Tingsager og Hardtlund, den store Kirke, de mange Oldtidshøje, Stedets centrale Beliggenhed, Oldtidsvejene — alt tilsammen taget gør det berettiget at

formode, at gamle Haruder i fordums Dage har holdt Stævne her for at pleje Retten og dyrke Guderne.

Oldtidsminder.

Saa rykkede vi da Oldtiden nogle Skridt nærmere gennem Undersøgelsen af disse Stednavne. Vi naaede tilbage til Aarhundrederne før Kristus. Alligevel kan det være svært at knytte Forbindelsen med Tiden forude. Vi kender ikke en eneste Boplads fra Oldtiden. Hvad Vindingboerne gennem 4-5 Tusind Aar har efterladt os af synlige Ting er — kun Grave og nogle spredte Oldsager.

Oldtidshøjene er under Nationalmuseet 1904 optalt til 227. Vindingboerne forbavses over dette Tal, og ikke saa underligt. De fleste er ødelagte, sløjfet af unænsomme Hænder. Kun 27 er fredede.

Som Hedningernes Begravelser nævner Hans Mariager *Raahøj, Kronbjerg, Tegagerhøj, Kraghøj* og *Klosterhøj*, endvidere en *Dyssegrav* ved Sønderlund (den store Sten paa tre Fødder). Men der var jo mange flere, som havde sære Navne. Alene paa Spaabæk, Ramskov og Tyrgaard Jorder er der 40 Høje, paa Fonager Mark 17, paa et Kort over Sørvad 1823 er afsat 9 (i den nuværende Plantage) foruden 3 ved Korsbæk; mellem Strade og Vognstrup findes *Fuushøje, Vinghøje, Korshøj* og *Tegagerhøje*, ialt 14, Syd for ligger 5 *Koldkjærhøje*. Fire store Højgrupper: *Pølsbjerg Høje, Aulum Høje, Taulborg Høje* og *Tihøje* ligger til Dels i Sogneskellet.

Idet jeg nu supplerer Hans Mariagers Højnavne, garanterer jeg kun for, at de har været til, thi en og anden flittig Vindingbo sløjfer maaske den sidste Høj paa sin Mark, mens dette skrives.

En af Spaabæk Høje hedder *Bedehøj* og skal have bekommen sit Navn, formedelst et stort Antal Vinding-

boer i sin Tid her bad om Regn; om det hjalp vides ikke. Højen ligger ved en gammel Drivervej og forklares almindeligst som Stedet, hvor man bedede. *Svennings Høj* ved Præstevejen har Navn efter Svenning Blindkilde, som der troede at se Fanden en Nat, han kom fra Havet med Torsk. Fire Høje i Ramskov Plantager begrænser en anelig Kreaturfold (Offersens Festplads), som skal have gjort Tjeneste i Studedriftens Dage; endvidere skal den efter Niels Søndertofts Udsagn have været benyttet af Herremanden i *æ Værløstid*, Tiden efter Høst, naar man slog Kreaturerne værløs.

Mandsbjerg ved Svenstrup er ingen Gravhøj, men den huser til Gengæld en fredelig Bjergmand, som gennem Aarene har dannet en imponerende Hulvej fra Aaen til Svenstrup. Samme Bjergmand havde Familie i *Møgelbjerg* og *Tihøje*. »A er fra Møgelbjerg og skal til Tihøje at skære Byg for min Moster«, sagde en Dame i Maaneskinsbelysning for mange Aar siden til Niels Tjagvads Far. At *Resdal Bavne* ogsaa huser en Bjergmand, kan man ikke betvivle, eftersom adskillige nulevende ved Solnedgang kan høre ham slaa sine Kister i Laas; det lyder, som naar Jern slaas mod Jern. Gamle Peder Nørkjær tror ikke rigtig paa Bjergmanden, et Foster af Folks Overtro, nej, de kraftige Slag med Kistelaget varselede simpelthen Banen. Jeg skulde intet have imod denne Peder Nørkjærs Tydning, hvis jeg ikke selv havde stiftet Bekendtskab med Bjergmanden, i hvert Fald med hans Navn. Han hed *Eier*; Ejer-Bjerg Agre hed Jorderne ved Bjergets Fod. Denne Bjergmand er sikkert en degraderet Guddom, identisk med Besidderen af Landets højeste Bakketop, Ejer Bavnehøj. Muligvis har *Ulfbjerg* (1803 ulv bierg) slet ikke Navn efter Hr. Ulf eller Ulve, men efter Guden *Ull*, som Gudmund Schütte vil have boende i Ulfborg, men som langt snarere hø-

rer hjemme her. I Sørvad Plantager findes *Fimmelbjerg*, ved Fonager *Fytringhøje*, som snart er flyttet væk, samt *Langbjerg* og *Kalvhøje*, hvoraf den ene er sløjfet, den anden fredet. Syd for *Løgagerhøj* findes en fra Arilds Tid inddiget Mose og ved Bakhus de sørgelige Rester af *Tinghøj*. I Søndersognet maa iøvrigt søges store og lille *Saltenbjerg*, *Gildbjerg*, *Ørnhøj*, *Gulbjerg*, *Blaamosehøj* og — saa kendte Mariane Løgager endvidere *Skidhyw*. *Springbjerg* er tre Høje i samme Egn. *Søvnbjerg* skal søges Syd for Løgager Mose og *Løgtbjerg* (udt. Løjbjerg) i *Gaasemose* ved Sønder Agerfeld. Endnu sydligere, nær Sogneskellet, findes *Trehøje* og det helt udgravede Præstbjerg. I Østersognet mærkes især *Bavnehøj* og *Ravnehøj* ved Horslund og *Saphøj* ved Virkelyst, i Toustrup Plantage *Battelhyw* og *Grønhøj*. Ved Tusholt laa tidligere *Blaabjerg Høj*. Mellem Tegagerhøje findes en af Landets bedst bevarede og skønneste *Langhøje*, og lidt Norden for kan Søren Tegager vise Stedet, hvor *Ole Sigs Høj* laa; samme Høj kalder Niels Tjagvad *Wollehyw*; paa Højen laa engang en stor Sten, som havde den Vane at vende sig, naar de bagte i Hundkjær.

Vor Kirke er 7-800 Aar gammel. Vore ældste Gravhøje blev anlagt for 4-5000 Aar siden. Og de gemmer Støvet af gamle Vindingboer. Om en Høj er fra Sten- eller Bronzealderen kan ikke umiddelbart afgøres. Det har ofte vist sig, at Høje, som indeholder Urner fra Bronzealderen, tillige gemmer Stenaldergrave i Bunden. Gravskikkene har gennem Oldtiden været meget afvekslende. Man anvendte Rammegrave, Gravkamre, Stendyngegrave og Dysser.

Stenredskaber af alle Slags er fundet over alt i Sognet, dels i Højene og dels efter Harvens Tænder. Af Præstbjerg har Karl Frydendal fremdraget anselige Stenøkser og Dolke. I Koldkjærhøjene har Lærer Larsen

fundet Vaaben fra Stenalderen. Lærer Jacobsen opbevarer Stenredskaber fra Horslund. Paa Hahle Mark har Henrik Hoffmann fundet tre Stenøkser. Laurs Chr. Pedersen, V. Ramskov, fandt 1932 en stor Slibesten og 6 større og mindre Brudstykker af Slibesten paa den højeste Bakketop ved Bedehøj mellem Ramskov og Spaabæk. Der blev samtidigt opgravet c. 6 m³ Sten; en udhulet Kværnsten med tilhørende kuglerund Haandsten fandtes paa samme Sted. Det hele synes henlagt som Offer. Rester af Trækul samt ildsprængte Sten er opgravet paa Bakketoppen. — En Oldtidsboplads eller et Alter?

Niels Skylvad, Hedegaardhus, har en stor Samling Oldsager fra Stenalderen, bl. a. en 25 cm lang, meget tung Grønstensøkse, fundet ved Hvirgel, to raat tilhugne Økser af graa Flint, fundet paa Hedegaard Mark. De har en paafaldende Lighed med Kærneøkser fra den ældre Stenalder, uden at de dog tør henføres til saa tidlig en Tid. Niels Skylvad opbevarer desuden en Dolk fra Tusholt, to Flintøkser fra Vognstrup, 25 Flintflækker fra Sydsiden af en Sandbakke Vesten hans Gaard. Da hans Fader, Marinus Jensen, brød Heden op, fandtes Stemmemejsler i en saa forbavsende Mængde efter Ploven, tit liggende sammen 3-4 Stykker paa Stedet, at Marinus kunde opsamle dem og sælge hele Kurvefulde ad Gangen i Holstebro. Ogsaa her er fundet Slibestene og Flintspaaner, Affald fra Stenhugning. Her har været et Værksted, siger Niels Skylvad. Gives der en bedre Forklaring? Paa Grænsen mellem Holter og Engronner fandtes mange Gruber fulde af sort Jord, Aske og Benstumper. Paa andre Holter findes c. en Alen dybe Gruber fulde af Kampesten og Aske. I en enkelt Dyndron fandtes i Niels Skylvads Drengaar Urner, indsat i Holstens Side. — Ildsteder findes ogsaa ved Aabjerg.

Til Sammenligning kan nævnes, at paa en Sydskraaning af *Løvsig Mose* paa Kristian Frydendals Ejendom i Vind, tæt ved Præstbjerg og Hardtlund, er fundet i Snesevis af Ildsteder el. lign., bestaaende af et Par Skæpper ildsprængte Sten umiddelbart under Jordskorpen. Mellem Stenene er Trækul og Aske, men ingen Ben. Øst for Mosen, i Heden indtil Præstbjerg, findes Stenaldergrave paa den flade Hede; Gravgoods: slebne tyndnakkede Flintøkser. Gravene er sænkede c. 1 Alen i Jorden og fulde af Sten. Den lange Roman, som disse og endnu flere Fund fra denne Egn med de mange Sakralnavne, kan afstedkomme, kan ikke faa Plads her. Boplads, Kultplads og Grave synes her at gaa op i en højere Enhed.

Ab-Skouff-Baaden fra Kræ Fihls Ejendom er omtalt; her maa endnu nævnes, at Peder Drejer paa sin Mark har fundet en smuk Flintdolk samt Vest for Huset to Urner med smukke Ornamenten. Paa Odden *Bu'hu'* findes store Mængder af jernholdige Slagger med Aftryk af Træ eller Trækul, synlige Minder om Jernudvinding. Sten-, Bronze- og Jernalder rækker hinanden Haand ved Ab-Skouff.

Jens Otto Nielsen fandt 1900 nogle Urnegrave med brændte Ben fra den ældre Jernalder, dels i den søndre, sydøstlige og østlige Side af Møgelbjerg og dels ved eller uden for Bjergets Fod paa jævne Mark. Inspektør Neergaard foretog i den Anledning Prøvegravning, som dog intet Udbytte gav. En lille Guldfigerring fra en af Gravene hjemførte Nationalmuseet.

Endnu skal nævnes, at Marthinus Hansen 1934 under Arbejdet med at fjerne c. 15 m³ Sten fra en cirkelrund Flade, 15 Meter i Diameter, paa sin Mark mellem Sønder Lund og Lars Lyskjærs Ejendom, fremdrog tre Flintdolke, den længste 41 cm lang, alle paavirket af Metal-

kultur — en Stendyngegrav fra Overgangen mellem Sten- og Bronzealder! Der var ingen Høj at se, og Marken havde været dyrket i umindelige Tider.

Gamle Niels Lund er for Tiden i Færd med at sløjfe en Høj ved Egelund. Det er vist den, som omtales af Hans Mariager, og som har baaret »en stor Sten paa tre Piller«. Da Jorden var fjernet, afsløredes en kæmpe-mæssig Stendynge.

Nationalmuseet er i Besiddelse af følgende Oldsager fra Vinding Sogn:

Stenalderen:

Spydspids af Flint og Stridsøkse, indsendt 1857. Fundet i en Høj paa Ramskov Mark, »de vare omgivne af Stene, da de fandtes«.

Stridsøkse, erhvervet 1862. Fundet i en Høj paa Gaarden Ramskovs Mark.

Sleben Flintmejsel. Erhvervet 1892 med Enkefru Lassons Oldsagssamling (bortbyttet 1903). Fundet paa en Mark ved Vinding.

Spydspids af Flint. Erhvervet 1892 med Enkefru Lassons Oldsagssamling. Fundet paa en Mark ved Vinding.

Pilespids af Flint. Indsendt 1902. Fundet paa en Kirkesti i Vinding Sogn.

Bronzealderen:

Fragmenter af en Bronzedolk. Erhvervet 1836. Fundet paa Tjagvads Mark i Vinding Sogn.

En Guldarmring dannet af en vreden, firsidet Guldstang. Erhvervet 1857. Fundet i en Høj paa Christoffer Spaabæks Mark i Vinding Sogn.

Tre Fragmenter af en dobbelt Guld-Spiral-Fingerring. Erhvervet 1858. Fundet i et stensat Gravkammer (2 Al.

langt) i en Høj af Husmand Jens Lykke Madsen, Vognstrup.

En Bronzecelt. Erhvervet 1858. Fundet i en Høj paa Husmand Jens Lykke Madsens Mark.

Brudstykker af en Bronzedolk. En Armring af Bronze. En Dobbeltknap af Bronze. En Syl af Bronze. Erhvervet 1858. Fundet i en Høj paa Koldkjær Mark.

Jernalderen:

Lille Lerkar. Fr. VII's Samling. Fundet i en Høj paa Vognstrup Mark »enhørende til Østergaarden« 1842.

Guldfingerring. Erhvervet 1898. Fundet ved Østkanten af en stor Bakke, kaldet »Møgelbjerg«.

Kun spredte Oplysninger! Dog nok til at vise, at Sog-net har været en yndet Boplads gennem hele Oldtiden.

Sognets ældste Bebyggelse.

Sognets Livsnerve var fra Oldtidsdage Vinding Aa med dens mange Tilløb og tilstødende Enge. Alle gamle Gaarde laa ved Kilde, Kær, Mose, Vad, Sig og Junge (d. e. gyngende Eng). Se, hvor fugtige Gaardnavnene er: ¹⁾ Sørvad, ²⁾ Tjagvad, ³⁾ Vejvad, ⁴⁾ Blindkilde, ⁵⁾ Spaabæk, ⁶⁾ Hadskjær, ⁷⁾ Hundkjær, ⁸⁾ Koldkjær, ⁹⁾ Røjkjær, ¹⁰⁾ Moesgaard, ¹¹⁾ Sig, ¹²⁾ Junge, ¹³⁾ Lexsig (d. e. Læsgaard), ¹⁴⁾ Plet Enge Byggested (Bakhus), ¹⁵⁾ Hahle (d. v. s. Eng, jvf. hermed Tyrgaard Haa'l og Lilbæk Haa'l), ¹⁶⁾ Hvirgel (efter Eng med Græsarten Hvirl), ¹⁷⁾ Resdal, ¹⁸⁾ Hulmose, ¹⁹⁾ Fuglager (d. v. s. Jord eller Eng, som kun kan bære lette Skabninger, sml. hermed Fuglkjær Aa), ²⁰⁾ Lilbæk, ²¹⁾ Refning (1543 Reffwindt, hvor sidste Led betyder Græsgang), hertil kan føjes ²²⁾ Præstegaarden og ²³⁾ Degneboligen, endvidere refererer Forleddet i ²⁴⁾ Ramskov og Efterleddet i ²⁵⁾ Tusholt sig sandsyn-

ligvis til Fugtighed. De øvrige Gaarde røber kun ved deres Beliggenhed Hangen til det vaade: Fonager ved det ældgamle Smørhul »æ Haugo«, Pogager ved Pogager Enge, Tingsager mellem Junge og Sig ved Tarbæk, Lund ved Lundbæk, Horslund ved Haugaard nær Hahle, Hedegaard tæt ved Hulmose og Pogager, Sønder Tyrgaard laa alle Dage ved »æ Luk« og Nørre Tyrgaard ved »æ Enggaa'e«. Tilbage er de fire gamle Torper: Svenstrup, Vognstrup, Toustrup og Klejnstrup, som alle med Flid er anlagt ved Aa og Eng. Kun Agerfeld ligger tørt. De gamle Gaarde lader sig forfølge 4-500 Aar tilbage. De har næppe nogen Sinde skiftet Plads af nævneværdig Betydning før i nyere Tid, efter Udskiftningen og Overgangen til Selveje. De bærer alle med Undtagelse af Præstegaarden og Degneboligen — og maaske Torperne — Præg af at have bevaret deres oprindelige Navne, endvidere, at disse Navne for en meget stor Del har været Naturnavne (før de blev Bebyggelsesnavne). Navneskikken har holdt sig stædigt indtil vort Slægtled, der har opfundet saa skrækkelige Ting som Fælleslykke, Aldersro, Lykkensprøve og Gyldenlund. Før Fordærvsens Tidsalder rejste man Hjem paa Kirkenstoft, Ulfsbjerg, Tegager og gav Hjemmene disse Navne.

Endnu en Ting angaaende Gaardenes Beliggenhed maa nævnes. Der synes ofte at være et saadant Forhold mellem Gaardenes og Gravhøjenes Beliggenhed, at man uvilkaarligt maa antage, at Højene er anlagt af Folk, som har boet netop, hvor Gaardene nu ligger. Hvem andre end Bønder fra Ramskov skulde ligge begravet i de fire Høje umiddelbart Vest for Øster Ramskov. Til Spaabæk hører paa samme Maade Bedehøjene, til Sørvad Sørvad Høje, til Vognstrup Tegagerhøje, til Tjagvad Vinghøje og Korshøj, til Koldkjær Koldkjærhøje, til Strade Juushøje. Egnen omkring Lund er en stor Begravelsesplads.

Skulde ikke en Lundbonde have ejet den 41 cm lange Flintdolk, og skulde ikke en Bonde fra Lund være gravlagt i Hans Mariagers Dyssegrav. Det er vel ogsaa Vejvadbønder, der har anvendt Møgelbjerg som Kirkegaard, og Bønder fra Hedegaard og Pogager, der har hugget Niels Skylvads Flintmejsler. Kort og godt, det tør formodes, at Sognets Bebyggelse i Oldtiden har været omtrent, som den forefandtes af Christian den Femtes Landmaalere 1683. Hvor Stenaldermanden søgte hen for at finde Græs til en Ko, maatte ogsaa alle senere Slægter bosætte sig, indtil ny Teknik i en meget sen Tid gjorde det muligt for Bonden at gøre sig andre Jorder underdanig. Men deraf følger ganske vist ingen Ret til at slutte, at vi saa er Stenaldermandens racerene Efterkommere.

Stednavnepassiar.

»Gud ske Lov for saa langt«, sagde Konen, hun vidste ikke, hvor hun var. Endnu et lille lystigt Spil i Forhistoriens lange Tjørslag, saa skal vi snart komme paa Historiens sikre Grund.

Et Blik paa Bebyggelsesnavnene Side 12 leder ikke alene Tanken hen paa grønt Græs og friske Kildevæld — adskillige af de yngre Navne minder langt snarere om svenske Stole med drejede Ben. Andre er dog gode nok, dannet ved Tillæg til Modergaardenes Navne, som Kjærup, Nørkjær, Egelund og Ramskovlille, eller opkaldt efter ældgamle Mark- eller Naturnavne som Tegager, Løgager, Taulbjerg, Kirkenstof, Ulfsbjerg, Aabjerg, Lergrav, Foldager, Overtoft, Korsbæk, Agerbæk, Østertoft, Vesterager, Vingtoft, Korshøj, Søndertoft, Sønderager, Bjerregaard, Tinghøj og Nørmark. Navnene Staunstrup, Glidstrup, Haursnap og Vennervold er indført udensogns fra med tidligere Ejere. Lykhus har Navn efter Jens

Lykke Madsen. Men hver af de gamle Gaardnavne med tilhørende Marknavne fortjener egentlig et lille Kapitel. En Mundsmag skal gives.

Personnavnene Sven, Vogn, Turi og Klyn indgaar i Svenstrup, Vognstrup, Toustrup og Klejnstrup. Det er rent nordiske Navne, upaavirket af Kristendommen. Ligeledes kan Personnavnene Tue, Ravn, Hund, Forni, Hasi og Legger tænkes at indgaa i Tusholt, Ramskov, Refning, Hundkjær, Fonager, Hadskjær og Lægsgaard; men her er flere Muligheder. Ram kan som før sagt være et Ord for »fugtig«; det kan ogsaa betyde »Ramme, Rand, Grænse«. Hund kan være et Dyr, maaske et Offerdyr, ligesom Hors i Horslund. Fon, ældre Forn, kan være et Ord for »Send, Offer«; det kan ogsaa betyde »gammelt« som i tilforn; og Fonager skulde saaledes betyde »gamle Agre«. — Tyren i Tyrgaard er nok en Bedækningstyr, som dog godt kan have nydt hedensk Velsignelse; Kirkens Ejendomsret til Gaarden taber sig i Fortidsmørke, og de sakrale Steder Ulfsbjerg og Ejerbjerg ved *Skygdal* laa under Gaarden, hvorfor man ogsaa i kristen Tid uden Overraskelse finder Kirkenstoft ved Ulfsbjerg og Ejerbjerg Agre, ligesom den hedenske Hund ved Hundkjær maatte have sin Kirketoft, i hvis Nærhed man finder Wollehyw og Ole Sigs Agre. Samme Wolle har maaske aldrig ejet disse Herligheder, men kan være identisk med Val, samme Ord, som indgaar i Vallekilde og Valhal. Navnet skulde da minde om en Tid, da Guderne fraadsede i Ofre. Tæt ved ligger et andet Sig med det sære Navn *Tumpel Hule*. — Var Horslund hellig, er det klart, man maatte vade over et helligt Vand ved *Helsing* for at naa den hellige Lund. Og at der i Nærheden findes baade Bavnehøj og Ravnhøj (Rettersted) samt i den nærmeste Omegn Vitebjerg (Vættebjerg?) og Linddal (opkaldt efter en Lindorm?),

noterer vi med salig Gysen. Skal Horslunde paa Lolland være hellig, hvorfor saa ikke ogsaa vor Horslund! — Ved Spaabæk holdt Hedningerne Auguria (Spaadomsfester), skriver Hans Mariager. Og paa den blødt hvælvede Gildbak ved Gaarden holdt de vel Gilde. Gildets oprindelige Betydning er sakral, hvorfor ogsaa Navnet endnu især indgaar Forbindelser som Barselgilde, Bryllupsgilde o. s. v. Hr. Hans vidste ogsaa, at man i det »søde Vand« fra Blindkilde kunde søge Lægedom for Blindhed. Ingen havde dog gjort det siden Reformationen. Kilden — og maaske Tydningen med — begynder i en Blindgade.

Lund, samme Navn som Domkirkebyen i Skaane, udnævner Hans Mariager ogsaa til en hedensk Helligdom. Løgager har Navn efter saftig Plantevækst eller *lygi* »fredhelligt Sted«, som i Forbindelse med det nærliggende Gildbjerg ikke langt fra *Væggemose* (af Pilearten Vægger), den inddigede Mose ved Løgager Høj, og især som en Del af Fonager (Stedet hvor man ofrer) kombinerer sig smukt til en Helligdom. Røjkjær — siger Jens Røjkjær — kommer af Røjk »jernholdigt rødt Slam i Vandløbene«. Resdal betyder Kæmpedal, skrev Hans Mariager. Svend Aakjær siger nej; det minder om hans Faders: No vil a *res* mæ, og no vil a go. Det skulde saaledes være Bavnens Rejsning, der har foraarsaget Navnet. — Tilbage er Pogager, som sagtens har Navn af Poge, Pukkel; men Puklen kan meget vel have siddet paa en af de Underjordiske, en Nisse »Puk« eller en ond Aand »Puge«, som saa igen er en kasseret Gud, hvis Jord Kirken fik. Det oprindelige Marknavn Tegager er vel etymologisk beslægtet med Svensk *te* »vise, peger« og Norsk *Teig* »Engstykke, Agerstrimmel«, hvis oprindelige Betydningsindhold let kunde føre os paa Afveje.

Stednavneudvalget eller Fagmænd kan nu i en belej-

lig Stund revidere dette Stykke. Man undres over de mange Muligheder for Sakraltydning, men man maa huske, at vi befinder os i Vinding, det gamle Hardsyssels Hjerte. Gammel hedensk Kult har Lag efter Lag gennem Aartusinder nedfældet sig i Stednavne. Hver Gaard har vel drevet sin hjemlige Kult imellem, at man paa større Festdage samledes ved offentlige Helligdomme. Gildbak, Gildbjerg, Løvsig, Eier Bjerg o. s. v. har nok et sakralt Betydningsindhold. Men de har saa lidt som vore Dages Bethania'er betegnet Helligdomme af Rang.

NEDGANGSTIDER

Strejfflys over Sognet indtil 1599.

Sognavnet 1325 og en enlig Vindingbo paa Tinge 1444 er de ældste skriftlige Vidnesbyrd om Sognet, jeg kan opdrive. Hen imod Reformationstiden bliver der adskilligt mere. Flertallet af Bønderne var Fæstere, hvis Gaarde naar som helst kunde skifte Ejer. De adelige Godsejere bortskødede, mageskiftede og indværgede Bøndergaarde, som Per og Poul »iboede«, uden at det berørte Bønderne saa meget som vore Dages Handel med Obligationer. »Renten«, *Herligheden* og *Bondeskylden*, laa nogenlunde fast gennem Aarhundreder.

Ejendomsbrevene gemtes omhyggeligt, bortkom dog omsider i Læssevis, og vore Dages Historieskrivere er himmelhenrykte for blot at finde en Registratur med korte Ekstrakter af Brevene. Og det er da ogsaa gennem saadanne Ekstrakter, vi faar det første Strejfflys ind mellem vore Bjerge og Dale.

De nærmest følgende Oplysninger er fra »Hardsyssels Provstis Registratur«, som Professor *P. Skautrup*, hvem jeg er megen Tak skyldig, har laant mig i Afskrift.

Pogager nævnes i hele 20 Breve, de fleste fra 1490. Det er *St. Mauritii Kirkes* Ejendomsret til Gaarden, der Gang paa Gang bevidnes. Sandemænd, otte i hvert Herred, satte Markskel, »de gjorde deres Tov«, d. v. s. af lagde Vidnesbyrd, de »satte Sten og Stabel«, lagde Kul og Flint under Grænsestenene. Vi hører om et Sandemandsbrev paa *Pog Agger* 1490, et *Pogagger* Adkomst-

brev paa Pergament, et Tingsvidne om, at ingen kender sig »stuff og særkiøb« i Pogagger, et Pergamentsbrev om, at Sandemænd »satte Stien mellem *Vounstrup* og Pogagger och mellom *Roding* och Pogagger«, en Lavhævd 1470, nok et »Laugheffd paa Pogaggers rettighed paa Perkemendt«, en Papirsdømme af 1480 paa den Lavhævd Provst Claus (Sysselprovst Claus Jensen) fik paa Pogagger — og endelig en Kong Frederiks Befaling af 1530 om, at »Gode mend skall grandske och forfare nogen Enge paa Pogagger mark«.

I et senere Brev af 1613 hører vi om Fæsteren Olluf Christensen i Pogager; han overlader sin Søn Jacob Halvdelen af Vinding Korntiende, som han altsaa har haft i Fæste; dette overdrager Jacob senere til Hr. Chresten alias Sognepræsten *Christen Pedersen Stadell*.

Fra samme Tid findes en Lavhævd (Ejendomshjemmel) paa Klejnstrup.¹⁾ — Herredsfogeden kundgør den 14. April 1496 tillige med andre Mænd paa Tinge, at Fogeden paa Tim, beskeden Svend Per Jensen, har faaet et otte Mands Tingsvidne paa, at han med gille Mænd og gæve Riddersmænd og gode jordegne Bønder har gjort Lavhævd paa *Klejnstrup* »den mandagh nest for vors herre opfarilse dagh«. Det blev gjort paa *Per Nielsen* hans Børns Vegne, hvis Sjæl Gud naade. De otte »danemendt« hørte og saa, at han indværgede *rodt engh*, *grymmlyt ager* og al den Del, som laa til *kleynstrop* i *Hr. Niels Eriksens* Tid og i Per Nielsens Tid, og som hans Børn nu i Haand og Hævd haver . . . Og blev hans Lavhævd kendt ved Magt — godkendt.

Hvis vi nu tror at have stiftet Bekendtskab med gamle Selvejerbønder i Klejnstrup, maa vi tro om igen. Det er mystisk, at Niels Eriksen tituleres Hr., og den beskeden Foged fra Tim er alt for omsorgsfuld mod de forældre-

¹⁾ R. A., Ulfborg H. Nr. 34. S. St. Pedersen: Ulfb. H. 225.

løse Børn i Klejnstrup. Nej, Hr. Niels er identisk med Niels Eriksen Gyldenstjerne til Tim, Lensmand over Ulfborg og Hing Herreder fra 1454, og den afdøde Per Nielsen er hans Søn, Ejer af Tim efter Faderens Død 1484. Selv blev han ikke gammel paa Tim; hans Død kan med stor Sikkerhed sættes til 1496. Om det er ham, der inddigede *Hardtlund*, eller det var hans senere berømte Navner, ham der pyttede ad Kongen, er uvist. Om Bønderne i Klejnstrup hører vi intet; de var Fæstere.

Den 2. Juni 1543 bevidner Cristern Tøgersen i *Swenstrup* og Per Lassen i *Veyuod* paa Welborrig Herredssting tillige med andre »dane mendt«, at Fogeden paa Tim, beskeden Svend Gregers Tammesen, fik et Tingsvidne af otte »dane mendt«. Disse Danemænd bevidnede paa »gode tro, sell og rette sanden«, at de hørte og saa samme Dag paa Tinge, at Sandemænd af Ulfborg og Hing Herreder kundgjorde, hvorledes de »gjorde deres marke skiell toff och herretz skiell toff« mellem Ulfborg og Hing Herreder. Med det samme sattes Skel mellem *Klejnstrup* og *Ashoffuit* (Askov) og mellem *Gammel Vindt* og *Ashoffuit*. Midt i *Terkells voldt* havde Sandemænd sat den første Sten, den anden midt i *Pretberig voldt*, den tredie i samme Aa, ved en Eng, tilhørende *Vind prest-gord* o. s. v. Disse »stien og stabell« erklærede Sandemændene for ret Herredsskel og ret Skel mellem de nævnte Gaarde.¹⁾

Den først nævnte Sten ligger paa sin Plads den Dag i Dag midt i Terkels Vad. Paa Stenen kan man staa og spytte ind i tre Sogne og tre Herreder, siger gamle Vindingboer. De maa dog i saa Fald regne Timring Sogn til Hammerum Herred eller ogsaa have god Vestenvind.

¹⁾ R. A., Ulfborg H. Nr. 30. Dr. O. Nielsen: Gml. j. Tingsvidner Nr. 25.

I fire Brevekstrakter¹⁾ fra o. 1500 omtales Gaarden *Haale* i Vinding Sogn. Og som skiftende Ejere Borger i Viborg Anders Lassen, Borgmester *Jes Blaaberg* i Holstebro, dennes Efterleverske Maren og endelig Lensmanden *Niels Clemmensen*, der bortskødede den til Tvis Kloster. Dette maa være sket inden 1518,²⁾ Niels Clemmensens Dødsaar, og de andres Ejendomsret maa altsaa være af ældre Dato. Saa gaar Tiden indtil 17. Jan. 1531. Da gør Kong Frederik I. forskellige interessante Ting vitterligt, bl. a. at hans elskelige Rentemester Christiern Hvidt, Ætling af Borgmester Jes Blaaberg, egentlig har Krav paa Gaarden. Og han skal ogsaa have den. Det hele er saare let. Alt Jes Blaaberfs Gods er tildømt Mester Christiern med 3 og Kronen med 2 Femtede, deriblandt *Haale*, »vort og Kronens rette Bondegods«. Lensmanden havde altsaa slet ingen Ret til at bortskøde det til Tvis Kloster. »Thi under og giver vi ham (Mester Christiern), hvad Kronen kan tilfalde i forskr. Gaard at nyde som frit Bondegods til evig Tid mod en saadan Afgift og andet, som der gik og gjordes i Jennss Bloebergis Tid«.

Gaarden laa 1547 under Tvis Kloster.

Tre Breve³⁾ omtaler Poul Christensen i *Søerwad* i Anledning af en Marktrætte med Sysselprovsten Iver Juel. Marken med en tilgrænsende Eng kaldes *Sand-* eller *Sønderager*. Og Provsten har forfulgt Povl og hans Folk med »raffnsneffning«, der skulde dømme i Sagen. Dommen maa vist være gaaet Poul imod trods hans »Adkomstbreve, Landstingsdom og Rigens Stadfæstelse«. Men derfor gav Poul ikke sin Jord fra sig. Han klagede til Kongen, der befalede Adelsmændene Mogens Munk,

¹⁾ Ældste d. Arkivregistr. 4. Bd. Fr. 1. Registr. 274.

²⁾ Erslew: Danmarks Len.

³⁾ Fr. I.s Registr. 411.

Jens Hvas, Per Ebbesen, Mogens Juel, Enevold Juel og Per Iversen i Staby at undersøge og paadømme Sagen. Siden, 1532, indstævnedes baade Provsten med »Vininge kircke bog« og Poul med sine Ejendomsbreve for Kongens Retterting i København. Og Nævningekendelsen suspenderedes indtil videre.

Hvem vandt?

Vinding Kirke fik i hvert Fald ikke Lod og Del i Sørvad. Men helt ud i det blaa kan Provsten vel ikke have styret. Sørvad var Mensalgaard til Aulum Præstekald.¹⁾ I øvrigt var Poul Selvejer og antagelig samme Poul Christensen, som brugte Kirkens Ejendom *thyrgaardt* 1532,²⁾ hvorpaa Provsten sikrede sig en halv Snes Adkomstbreve.

Laurits Jensen i *Towstrup* og Per Hase i *Wounstrup* skulde gøre Poul Følgeskab til København,³⁾ rimeligvis som Vidner, thi som saadanne havde de optraadt før. Provstiarkivet gemte et Tingsvidne af Laurits udi *thoustrup* (1532) om, at Mikkel i *wiuað* brugte en Eng i *thu(s)-holt mark*, som kaldtes *Lund Eng*. Men hvad det vedkom Vinding Kirke, er ikke let at se, medmindre den har villet bemægtige sig Engen. (Et Hundrede Aar efter nævnes Kronens to Enge i *Thudsholt* Mark, som bruges af en jordegen Bonde i Lund⁴⁾). Kronen og ikke Kirken fik altsaa dette Smørhul.

Et andet Tingsvidne, beroende i Provstiets Arkiv, var 1530 udstedt af Per Hase. Det hed heri, at *Store Eriks Eng* og *Lille Eriks Eng* i *hund kier mark* var Per Hases, men »der stod skreffuit wd paa samme Vinde falsk«. Enten det nu var Løwn eller Latin, saa fik Kirken hel-

¹⁾ Kirker, Præster og Degne, 44.

²⁾ Hardsyssel Provstis Registratur.

³⁾ Fr. I.s Registr. 431.

⁴⁾ Kronens Skøde- og Pantebog.

ler ikke disse Enge. Derimod fremgaar det af et Brev af 1597, at »Vinding *Kiercke tofft* Ligendis i *hund kier*« tilhører »Sancti Mauritz«. Fæstebonden hed da Poul Jensen.¹⁾

I et Kongebrev af Holstebro 1543 gør Christian III. vitterligt, at Bønderne i *Reffwindt* Anders Pedersen og Else Jørgenskone fremdeles skal beholde deres iboende Gaard for samme »Landgilde, Tynge og Afgift«, som gaves før Grevens Fejde, samt være Kongen huld og tro.²⁾ Med den Klausul var de Selvejere, jordegne Bønder. Vi forstaar, hvor svært det maatte være i det daglige Liv at skelne mellem slige Selvejere og Fæsterne. Den 11. April 1584 nævnes i et Tingsvidne Rasmus i *Resdall* og Anders Jørgensen i *Røffwinge*.³⁾ Sidstnævnte kunde være Søn af Else Jørgenskone.

1548 optræder en Selvejer mere. Det er Christen Jensen fra Staby Kjærgaard, der faar Ejendomsret paa Vognstrup Gaard og Mølle at nyde som et frit Bondegods undtagen Byggestedet *Skahusstedi* med en Eng, som tilforn laa til en Kronens Gaard, kaldet *Hvirrel*. »Dog skal han og Arvinger udgive den nuværende Landgilde og anden Rettighed til Riberhus, holde Gaarden og Møllen ved Hævd og være kgl. Maj. og Hertug Frederich huld og tro og Lensmanden paa Riberhus hørig og lydig«. ⁴⁾

Fornager nævnes 7. Feb. 1549 i Anledning af et gigantisk Mageskifte mellem Palle Juel til Udstrup og Kronen, ved hvilken Lejlighed *Fonager* blev Krongods.⁵⁾

Efter Reformationen blev Tvis Kloster inddraget under Kronen, men allerede 3. Jan. 1547 atter solgt til Oluf Munch paa Skivehus. Med Klosteret fulgte Bondegodset,

¹⁾ Hardsyssel Provstis Registratur.

²⁾ R. A., Ulfborg H. Nr. 1.

³⁾ Meddelt mig af P. Skautrup.

⁴⁾ Ellen Gøjes Jordebog 333.

⁵⁾ Kronens Skøde- og Pantebog.

næsten 200 større og mindre Gaarde. De nævnes her for Vindings Vedkommende med deres Fæstere og aarlige Landgilde.¹⁾

Horslund (Oluf Sørensen): 2 Ørte²⁾ Rug, 1 Ørte Byg, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød (Græsning til et Ungkreatur), Gæsteri.

Halle (Inger Andersen): 3 Ørte Rug, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød.

Hedegaard (Simon Povelsen): 1^{1/2} Ørte Rug, 1^{1/2} Ørte Byg, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød.

Hedegaard (Inge): 1^{1/2} Ørte Rug, 1^{1/2} Ørte Byg, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns.

Tingsageren (Jeppe): 1^{1/2} Ørte Rug, 1^{1/2} Ørte Byg, 1 Svin, 1 Gaas, 1 Par Høns.

Gaard i Vognstrup (Mikkel Brun): 2 Ørte Rug, 2 Ørte Byg, 1 Skovvogn, 1 Skovsvin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød, Gæsteri.

Gaard i Hundkjær (Mads Nielsen): 1^{1/2} Ørte Rug, 1^{1/2} Ørte Byg, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød.

Gaard i Svenstrup (Kaye): 1^{1/2} Ørte Rug, 1^{1/2} Ørte Byg, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, 1 Fødenød.

Og dermed er det første historiske Rundskue i Sognet til Ende. Vi naaede ikke rundt til alle Gaarde — om end til de fleste — men vær sikker paa, de var der alle. 1599 ser Sognets Ejendomsstatistik saadan ud:

Kronens Gaarde 5.

Kronens Boel 8.

Adelens Gaard 10.

Adelens Boel 9.

¹⁾ D. Kancelliregistranter 1535—50.

²⁾ Værdimaal = 1 Td. Rug.

Kirkens Gaarde 2.

Summa Gaarde 17.

Summa Boel 17.

Decimanter 56.

Hertil maa lægges Præstegaarden og den øde Degnebolig. Tiendeydernes Antal, 56, er saa stort, at man fristes til at forklare det som en Fejlskrivning. Ca. 200 Aar efter, paa Terkel Dorschæi Tid, var der kun 46.

Fæster eller jordegen Bonde.

1610 begynder Skattemandtallene, og vi faar fuldstændige Fortegnelser over samtlige Ejendomsbesiddere. Med en Smule Hjælp fra 1611 kan vi opstille følgende Liste over Sognets Ejendomme og Skatteydere. Gaardnavnenes gamle Form er gengivet ved de fremhævede Ord. Jordegne Bønders Navne er ligeledes fremhævet. Disse betalte dobbelt Skat mod Fæsterne.

Gaardens Navn.

Gaardbrugerne.

1. Præstegaarden (Ikke nævnt).
2. Degneboligen (Øde siden 1568).
3. Lund *Fens* og *Olle*.
4. *Røffuing* *Peder*.
5. Vejvad *Christen, Søren, Fens Pedersen,*
Las.
6. Tyrgaard *Christen, Villatz, Jep,* Mikk.
7. Pogager Olluf Christensen.
8. Hedegaard Knud.
9. Vogenstrup Chresten, Peder Nielsen, Las
Meldgaard, Niels (?)
10. Ramskov Jens, Anna.
11. [Svenstrup] Hermand Jørgensen, Iffuer, Pe-
der Mellemsgaard (?)
12. *Thuusgaard* Christen.
13. Tusholt Anders, Jørgen.

Gaardens Navn.	Gaardbrugerne.
14. Horslund	Niels.
15. Halle	Jens.
16. Hundkjær	Jens.
17. [Moesgaard]	Jens.
18. Klejnstrup	Bertel.
19. Koldkjær	Søren.
20. <i>Fornagger</i>	Christen.
21. Agerfeld	Peder.
22. Resdal	Rasmus.
23. Sørvad	Christen.
24. <i>Spabeck</i>	Thomas.
25. Haskier	Niels (1611 i <i>Hattskier</i>).
26. Hvergel	Gregers.
27. Toustrup	Olluf Hansen.
28. Blindkilde	Christen Hansen.
29. <i>Sørsig</i> (Sig)	Peder.
30. Tingsager	Jens.
31. <i>Fonge</i>	Thomas.
32. <i>Lexsig</i>	Mikkel (1621 i <i>Lexgaard</i>).
33. Plet Enge Byggested (Ikke nævnt, var sammen med Refning 1664).	

Det er nøjagtigt samme Antal Bebyggelsesnavne som i Matriklen 1688. Men der er den Mærkværdighed, at Tjagvad, 1629 *Thia Vad*, ikke er nævnt, medens en os ubekendt Gaard, Thuurgaard, figurerer. Naa, Skriveren var ikke fejlfri. Alle øvrige Oplysninger gør det saaledes utænkeligt, at der skulde have boet 4 Skattebønder i Tyrgaard og kun een i Refning. Een eller to af de nævnte Tyrgaardmænd kunde passende høre hjemme i Refning. Tyrgaardmændene var ikke jordegne. Gaarden laa under Vinding Kirke. Niels i Vognstrup og Peder Mellemgaard hører maaske hjemme i andre Gaarde end der, hvor jeg

har anbragt dem; der savnes saaledes en Mand i Klejnstrup.

Bøndernes Tal, 44, svarer nøjagtigt til Gaardtallet 1688, men rigtignok meget daarligt til 56 Decimanter 1599. Havde vi været hinsides den Ødelæggelsens Vederstyggelighed, som senere skal omtales, kunde man bedre forstaa Nedgangen; men her staar vi just ved Afslutningen af en hundredaarig Fredsperiode, siden Grevens Fejde. Er det den skrækkelige Pest 1602, der har tyndet ud. Eller er det en fremsynet Skriver, som har sat LVI i »Stigts Register« i Stedet for VII for at afstive en kommende Historikers Teori om Sognets glørværdige Fortid, der ellers maa støtte sig til saa fantasifulde Ting som gaadefulde Stednavne og lyngklædte Gravhøje.

Selvejergaardene var *Vejvad, Refning, Lund, Moesgaard* og — ikke flere. *Resdal* kaldes ganske vist 1663 ogsaa Selvejergaard, men den var øde og »Bondeskylden« værdiløs. Og uheldigvis var det Bondeskylden, Selvejet gjaldt.

De jordegne Bønders Tal i de fire Gaarde var som nedenfor vist noget svingende:

Antal	5	6	8	9	7
Aar	1611	1617	1629	1641	1647.

I Ulfborg Herred efter Skattemandtallet:

Antal	24	28	27	34
Aar	1614	1629	1631	1647.

Skatteydende Fæstebønder opgives paa samme Tid til ca. 300. For meget skal man ikke bygge paa disse Tal. Det ses dog, at der var langt mellem Selvejerne. Og at Vinding Sogn husede en Broderpart.

»Den bortførte Jens Vejvad« gav 1685 100 Rdl. for Fjerdeparten af Refning. Og saa var han Selvejer. Men Gaarden skulde dog svare en betydelig Landgilde til

»Riber Compagni«. Og Kronen solgte Gaarden (o. 1718 sammen med Ryttergodset) til Niels Ibsen paa Tvis Kloster, uden at Jens saa noget til sine 100 Rdl. Der var saamænd heller ikke sket ham anden Skade, end at Tvis Kloster nu skulde have den Landgilde, Rytterne før havde soldet op.

Ingen jordegen Bonde var fuldstændig fri. Og kun, hvis han selv ejede »Bondeskylden«, var hans Landgilde mindre end Fæsterens. Præsterne i deres Indberetninger er ofte i Vildrede med, hvad der er Fæste og hvad Selveje. Forskellen mærkedes i det praktiske Liv saa grumme lidt. Dog var det fint at være jordegen Bonde, men Finheden maatte paa Skattedagen betales med dobbelt Mønt. Og saa kunde man i daarlige Tider nok faa i Sinde at frafalde Værdigheden. Saa kundgøres det paa Tinge, at nu er den og den Selvejerbonde blevet »Ugedagstjener«, saaledes den 24. Dec. 1631 3 i Staby til Pallisbjerg, 7 til Sdr. Vosborg, 14 til Aabjerg o. s. v. Det var den rette Vej ind i Fæsteforholdet. Paa Bondens Dødsdag fik Arvingerne Skam til Tak; nu skulde de betale *Indfæstning* af Fødegaaarden, som tidligere var gaaet hel og ubeskaaren i Arv; det kunde dreje sig om en Trediedel af dens Værdi. Præsten Hr. Niels betalte 1610 6 Rdl. for *Degneboligen*; Mikkel Klejnstrup betalte 1613 40 Rdl. af *en Halvgaard i Vognstrup*. *Faarn Agger* betaltes 1614 med 15 Rdl. *Toustrup* 1636 med 20 Rdl. og *Meldgaard* s. A. med 40 Rdl. For *Strud Eng* og *Store Krog i Tusholdt* betalte Jens Pedersen Lund 1616 10 Rdl. *Hvirgel* betaltes 1650 med 60 Rdl.

— Men hvem tænker paa den unge Generation! Man tager med Sindsro en Skattelettelse og kapitaliserer Fortjenesten som Prioritetsbyrde for den unge Slægt. Selvejet forsvandt aldeles i det 18. Aarh.

Paa Tinge.

Vindingboerne passede, hvad de skulde, ogsaa deres Bygang. Paa Tingstedet kunde man hver »loffuerdag« vente at træffe Bekendte. Den 23. Aprilis 1631 stod Christen Jørgensen Sørvad, Gregers Andersen Hvirgel, Jens Jensen Moesgaard og Olluf Thoustrup »med opræte Finger« og gjorde deres Salighedsed paa, at det var sandt, hvad de vidnede. Og dette var, at Jens Møller i Vognstrup Mølle havde gjort Møllen i Stand med en »Uder hiull« til 4 Dl., fem »Ege trer« til »Peell og Muelstocke under Oxellen« for 2¹/₂ Mk. samt givet en »tymermand«, som satte Hjulen ind og huggede Træværket til, 6 Mk. til Kost og Løn.

En god Sag kunde ikke bevidnes for tit.

Den 26. Juni samme Aar var Laurits Poulsen Lund, Frantz Resdal, Niels Iffuersen Svenstrup og Dynis Blindkilde paa Tinge og vidnede »med oprate Finger og Ed«, at Møllen ganske rigtigt havde faaet en ny »uder hyffuel«, som kunde have kostet 4 Dl., samt 3 Peller og 2 »hoffdstokke, som dj siøn is kunde haffue kaast 3 slette Mark«.

Og saa snurrede Møllen.

Men den 16. Februar 1639 blev det vitterligt for Verden, at »Vogenstrup mølle haffuer verritt øde siden næstforleden S: Olluffs Dag ved thou Aar« og derfor ingen Skyld kunde udgive. En Trediedel af Vindingmændene maatte til Ulfborg Tinghøj og beedige dette. Her er Selskabet: Jørgen Nielsen, Simon Christensen og Knud Sørensen i Vognstrup, Mikkell Thomsen og Anders Pedersen i »Røffuingh«, Laurits Poulsen i Lund, Niels Andersen i Resdal, Jørgen Christensen og Lauridtz i Tyrgaard, Søren Iffuersen og Niels Iffuersen i Svenstrup, Mikkell og Niels i Vejvad og Dynis i Blindkilde.

»Loffuerdagen« den 30. Maj 1640 blev der atter vid-

net i Sagen af Jørgen Nielsen Vognstrup, Peder, Anders og Mikkell i Refning samt Jens Moesgaard og Jørgen Nielsen i Spaabæk. Vist var Møllen ganske øde »och for dj Jngen tholl Der aff Vdgifuis«, d. e. og derfor gives der ingen Told (til Møllen).

Den 31. Juli 1641 gaar det løs igen. Denne Gang er for Retten: Søffren Iffuersen og Niels Iffuersen i Svenstrup, Gregers Andersen i »huerell«, Peder Mikkelsen i *fon Agger*, Peder Lauritsen i Vindby og Peder Jørgensen ibidem. Ja, hvorfor ikke tage et Par Vindboer med. Vogenstrup Mølle var »gandske och Aldelis Øde«.

Aaret efter, Lørdag den 9. Juli 1642, maa hele 24 Danemænd med oprakte Fingre og Ed bevidne, at Møllen er øde og ude af Stand til at præstere Skyldkorn. Mændene er Peder, Jens og Erik i Rødding; Peder, Anders og Mikkell i Refning, Jens Moesgaard, Peder Pedersen Vejvad, Søren Jensen *thaguad*; Søren Knudsen, Las og Simen i Vognstrup, fire Mand stærk fra Svenstrup: Niels Iffuersen, Jep Iffuersen, Søren Iffuersen og Poul Pedersen; Laurits Poulsen og Poul Jensen i Lund, Søren Pedersen og Bertel Pedersen i Klejnstrup, Peder Nielsen i Agerfeld og Peder Lauridtzen i Vindby.

Den 22. April 1643 bevidnes det samme igen og atter 15. Sep. 1649. Mændene er da de to kendte Lundbønder, Mikkell i Refning, Anders Pedersen og Jørgen Pedersen ibdm., Søren Jensen i Tjagvad, Knud Pedersen i Hundkjær, Lars Christensen og Søren Smed i Vognstrup, Knud Sørensen ibdm., Søren Pedersen i Klejnstrup og Peder Sørensen i »foenn Ager«. De vidnede, at Møllen var »ganske och aldelis øde och haffuer været øde en langsommelig Tid«. — Hvilket endnu en Gang bevidnedes to Maaneder efter, den 10. November 1649, af gamle Kendinge tillige med Bertel Nielsen Toustrup (hvis Navn er bevaret i Battelhyw) og Laurits Gregersen »huergell«.

Jens var, som vi husker, Møllerens Navn. Om ham melder Kirkebogen: »1650 blev Jens Madsen Møller begravet. Han var den sidste Møller i Vogenstrup, og i hans Tid blev den nedlagt, formedelst den var besværlig at holde ved lige og skyldte aleneste 8 Rdl. aarlig«. At Storgaard Pedersen efter saa megen Sværger lader Møllen være ved Magt 1648 er halsløs Gerning.

Krige og Kriser.

Om Vindingboernes Deltagelse i Oprør og Fejder ved vi intet; men de var vel nok med, naar det gik løs. Og det skete ofte. *Volstrup* i Hjerm Sogn blev anlagt af Kongen 1313 efter et Oprør, hvori Bønderne rejste sig herredsviis.

Den 2. Maj 1340 sloges de ved Skern Aa under *Niels Ebbesens* Førerskab.

1441 drog *Henrik Tagesen* gennem Syslet i Spidsen for rasende Bønder, tirret af Højadelens Magtbrynde. Beständig led de Nederlag.

1534 var det galt for Alvor. 49 Herreder, blandt disse Ulfborg, havde svoret til Skipper Clements Fane. 1536 var Nederlaget fuldkomment, og Skipper Clement radbrækket. Derefter tog man Bisperne ved Hovedet, indtog deres Gods og gennemførte Reformationen. Samtlige Bønder i de 49 Herreder skulde have deres Ejendomme og Hals forbrudt, medmindre de kunde bevise, at de ikke havde deltaget i Fejden. Et saadant Bevis kunde vor gode Bekendt Poul Christensen ikke føre. Og han maatte træde ud af de jordegne Bønders Tal. Christian den Tredies Brev til de Refning Bønder 1543 staar vel ogsaa i Forbindelse med Fejden. Andet og mere kan ikke siges om disse Begivenheders Virkninger her.

1618 kastede nogle Protestanter i Bøhmen et Par kejserlige Raadgivere ud af et Slotsvindue. Fra c. 20 Me-

ters Højde dalede de ned paa en Mødding og tog ingen Skade. Dette blev Signalet til *Trediveaarskrigen*, hvis imponerende Ødelæggelsesværk ogsaa naaede til vore Breddegrader. Christian den Fjerde havde tredoblet sin Krigsflaade. Den Slags gør man ikke ustraffet. Efter hans tre ulykkelige Krige var Jylland en rygende Ruin. *Svenskekrigene* (1658—60) fulgte efter. Om deres Blodspor over Jylland se Hegelunds Optegnelser (»Kirker, Præster og Degne«, S. 53 ff.). Endnu en Krig, *den Skaanske*, maatte Danmark føre i dette Aarh. Resultatet: Tabet af Skaane, Halland og Blekinge, Sønderjyllands (de Gottorpske Besiddelsers) Løsrivelse fra Danmark stadfæstet, 20 Procent af Bønderne gjort til Betlere, en ny Krig i Vente! Lyngen bredte sig, Ulvenes Tal voksede. 1660 var kun halvt saa megen Jord under Plov som i Valdemarstiden (Erslev). Men vi maa holde os til Vinding. Her er en Oversigt over Sognet og dets Godsejere 1629, der straks viser os en Bondestand i Krise.

Fordegne Bønder (under Kronen):

Laurits og Jens i Lund, Peder og Jens Schreder i Vejvad, Peder, Jørgen og Anders i Refning og Jens i Moesgaard.

Bovling Tjenere:

Søfren Iffuersen i Svenstrup, Peder i Meldgaard, Jacob Ollufsen i Pogager, Mikkell Christensen, Niels Iffuersen i Svenstrup, Dynis i Blindkilde, Gregers i Hvirgel, Oluf i Tovstrup, Søren i »Thia Vad«, Christen i Sørvad, Anne i »forn Agger«, Mikkell i Meldgaard, Franch i Resdal, Jens i Vejvad, Jørgen Christensen [Tyrgaard].

Knud Gyldenstjernes Tjenere (Tim?):

Søren Pedersen i Klejnstrup, Jens Nielsen i Ramskov, Dynis Jørgensen i »Thusholt«, Anne Andersdatter i Ram-

skov, Anne Lasdatter i »Thusholt«, Niels i Hadskjær, Peder i Agerfeld.

Las Ebbesens Tjenere:

Niels i Horslund.

Fru Else Marsens Tjenere:

Thames i Spaabæk.

Caspar Giersdorpffs Tjenere (Tvis Kloster?):

Dynis Laursen i Svenstrup, Jens Christensen, Knud i »Hiegaard«, Las i Vestergaard, Anne i Hundkjær, Hans Nielsen i Svenstrup, Niels Jepsen i »Hoel«, Jens i Koldkjær, Simon i Vestergaard, Peder i Sig, Mads i Tingsager, Thomas Schmidt, Mikkell i »Lexgaard«, ialt 45 Skatteydere. De fik alle Skatten nedsat til det halve.

Foruden disse 45 Skatteydere fandtes i Sognet af »Embedsmænd uden Affl« Jens i Vognstrup Mølle og desuden Mikkell Christensen (Vejvad), Peder Østergaard, Peder Jensen og Bertel Jensen Klejnstrup, der alle var saa forarmede, at de fritoges for Skat. Kirkens Bønder er opført under Bøvling.

Aaret efter var der Fred, men derfor langt fra Gyldenaar. Søffren Iffuersen i Svenstrup stod 15. Maj 1630 paa Ulfborg Ting sammen med 23 andre Danemænd og vidnede med oprakte Fingre, at hele 26 af Herredets Bønder var saa aldeles forarmede, at de ingen Skat kunde svare. Det var Bønder fra gammeldagte Gaarde: Mosby, Kjærgaard (Staby S.), »Blexgaard« (Blæsgaard, Staby S.), Bundgaard, Tranflod, Blaaberger (Vind S.), Øyr, Ølgryde (Felding S.), Gade o. s. v. Fra Vinding var det de samme fire som Aaret forud. De fik alle Skatten eftergivet.

Kunde de ikke betale Skat, saa det sort ud med den langt større Landgilde. Et Kongebrev af 10. Dec. 1629 nedsætter Landgilden til det halve for Vinding og Vind Sognes Kronbønder. Overalt i Lenet som andre Steder

faar Bønderne større eller mindre Nedsættelser. Og mange, »som er slet øde og seedløse«, slipper helt for at betale Skyld, »saa de kan komme paa Fode igen«.

Den tredobbelte Tiende kunde de naturligvis heller ikke betale. Kirken stod uden Indtægter, fordi Sognekæmderne var »frijdømbt« (1634).

Fredsaaret 1639 griner fremdeles Armoden frem af de gamle Regnskaber. Skatten nedsættes for Manden i Østergaard, Jep Iffuersen i Svenstrup, Hans i »Jyng« og 1642 for de samme Mænd tillige med Dynis i Blindkilde, Mads i »Hulsager« (?) og Christen i Sig.

Tyrsgaardmændene Jørgen Christensen og Laurits Mikelsen blev 1644 udskattet og udplyndret paa deres indavlede Sæd af de huserende Krigere og kunde derfor ikke betale deres Skyldkorn til Kirken. Aaret efter er Iffuer Pogager af Fjenden drevet fra Hus og Hjem og gaar rundt og betler. 1661 er der nye Mænd i Kirkens Gaarde: Poul Jacobsen Pogager, Christen Jørgensen og Lauge Christensen i Tyrsgaard. De faar for deres Armods Skyld Landgilden delvis eftergivet. Det var ikke muligt i de faa Fredsaar mellem Krigene at komme til Kræfter. Den 18. Dec. 1647 fik 14 Bønder fra Vinding og Vind Tingsvidne paa, at de var saa forarmede, at de ingen Skat kunde betale. Det var: Jørgen Hahle, Chresten Madsen Østergaard, Poul Svenstrup, Iver paa »Agger«, Jens Hadsbjerg, Thomas Junge, Chresten Lægsgaard — Anders Vindgab, Iver Nielsen Vindgab, Anne Brixkone i Røjkær, Anders Jensen Vindby, Jens paa Skold og Jens Olufsen i Trækeris.

Den 8. Juni 1672 optages et Tingsvidne paa, at *Haal* og *Tingsager*, tilforn den gamle Hofmester Corfidtz', er aldeles øde. Og det nytter intet, at Amtsskriveren, »Erlig Acht och Welfornemme Mand Rasmus Andersen« udbyder Gaardene til Lysthavende mod, at de betaler

Kongl. Skatter og Contributioner. Ingen melder sig. Men før vi gaar videre, vil vi undersøge, hvad Bønderne betalte af deres Gaarde i *Landgilde*.

Det fremgaar af

*Matricul og fuldkommen Fordebog
offuer Bøvling Amt 1663.*

<i>Under Bøvling Slot.</i>	Hartkorn.
Christen Christensen, Mikkell og Anders i <i>Refning</i> : 4 Td. Rug [af Bakhus].....	4.0.0.0
Peder Pedersen, Niels og —? i <i>Vejvad</i> : 1 Ø. Rug, 1 Pd. Smør [af Helsing]	2.2.2.2 ¹⁾
Jørgen Smed og Knud Christensen i <i>Vogenstrup</i> (Meldg.): 1 Mk. Vognpenge, 4 Alb. Leding, 3 Ø. Rug, 2 Pd. Smør, 10 Heste	6.5.2.2
Poul Hermandsen og Søren Iversen i <i>Svenstrup</i> : 1 Mk. Vognpenge, 3 Pd. Smør, 2 Stob Honning, 1 Svin, 8 Heste.....	5.1.2.1 ^{1/2}
<i>Roekier Hussted</i> : 1 ^{1/2} Ø. Rug.....	1.4.0.0
Dorthe (vist Fejlskrift for Bertel) Nielsen i <i>Toustrup</i> : 10 Mk. 2 Alb. Vognpenge, 1/2 Ø. Rug, 1/2 Pd. Smør, 1 Stob Honning, 1 Svin, 2 Heste.....	2.0.3.1 ^{1/2}
Christen Jørgensen i <i>Sørvad</i> : 6 Mk. 1 Alb. Vognpenge, 1/2 Ø. Rug, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 1 Stob Honning, 5 Heste	2.4.3.1 ^{1/2}
Laurids Gregersen i <i>Hvirgel</i> : 8 Mk. Vognpenge, 1 Pd. Smør, 1 Svin, 4 Heste	2.0.2.2
<i>Schouff Bygsted</i> : 1 ^{1/2} Ø. Rug	1.4.0.0
Peder Christensen i <i>Foren Agger</i> : 1 Ø. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør	3.4.1.1 ^{1/5}
Dynis Lauridsen i <i>Blindkilde</i> : 1 Ø. Rug, 1 Pd. Smør, 2 Heste.....	2.2.2.2 ²⁾
Søren Knudsen og Knud Sørensen i <i>Meldgaard</i> : 3 Td. Rug, 2 Pd. Smør.....	5.5.1.1
Jens Madsens Kone af et Byggested ved <i>Møllen</i> : 1 Dl.	2.0.0.0

Summa 44.1.1.3^{1/5}

¹⁾ 1 Pd. Smør = 29⁴/₅ af vore Pd. Her ser vi, at Værdien er sat til 1 Td. 2 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn (d. e. Rug eller Byg).

²⁾ Jævnfør hermed foreg. Note, og man ser, de 2 Heste (Gæsteri) slet ikke er omregnet til Hartkorn.

Selvejere, giver Herligheden til Bøvling.

Hartkorn.

Laurids Poulsen og Poul Jensen, <i>Lund</i> : Herlighed: 1 Mk. Vognpenge, 3 Sk. Leding, 1 Pd. Smør, 2 Stob Honning, 1 Svin, 8 Heste	2.4.3.2
Angiven Bondeskyld: 2 Td. Rug	2.0.0.0
Peder Nielsen og Niels Jepsen i <i>Vejvad</i> : Herlighed: 1 Mk. Vognpenge, 5 Stob Honning, 8 Sk. Leding, 1 Svin, 12 Heste	1.5.3.0
Angiven Bondeskyld: 2½ Td. Rug	2.4.0.0
<i>Refning Officersgaard</i> : 1 Mk. Vognpenge, 8 Alb. Leding, ½ Td. Smør	7.4.2.2
Angiven Bondeskyld: 3 Td. Rug	3.0.0.0
Jens i <i>Moesgaard</i> : Herlighed: 4 Alb. Leding, 1 Pd. Smør, 2 Heste	1.3.0.0
Angiven Bondeskyld: 1 Td. Rug	1.0.0.0
<i>Resdal</i> , en nedbrudt Bolig, gav Herlighed: ¼ Alb. Leding, 1 Ø. [Rug], 1 Pd. Smør, 4 Heste	2.3.0.0
Summa	24.5.1.1

Tilforn den gamle Hovmesters (Tvis Kloster).

Jørgen Lassen og Ivar Andersen [i Vognstrup]: 1 Td. Rug, 2 Ø. Byg, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Fødenød, 1 Snes Æg (Gd. maa efter Hartkornet være <i>Vestergaard</i>)	9.4.1.1
Niels Christensen [Vognstrup]: 2 Ø. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør, ½ Fødenød, ½ Skovvogn, ½ Svin, ½ Lam, 1 Høne, 20 Æg, ½ Læs Tag (Gd. maa efter Hartkornet være <i>Østergaard</i>)	5.4.2.0
Knud Pedersen <i>Hundkjær</i> : 2 Ø. Rug, 2 Ø. Byg, 2 Pd. Smør, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Fødenød, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg, 1 Læs Tag	9.0.0.0
Jørgen Dynesen <i>Hahle</i> : 3 Td. Rug, 2 Pd. Smør, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Fødenød, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg, 1 Læs Tag	7.6.1.1
Jep Iversen og Jens Christensen i <i>Svenstrup</i> : ½ Td. Rug, 1½ Ø. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Fødenød, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg, 1 Læs Tag	6.5.0.0
Mads Mikkelsen <i>Tingsager</i> : 1 Ø. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør, 2 Mk. Fødenødpenge, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg	3.7.2.0

	Hartkorn.
Niels Pedersen <i>Lægsgaard</i> : 2 Ø. Rug, 2 Pd. Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg.....	5.3.2.0
Jens Lauridsen [<i>Junge</i>]: 1 Ø. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Mk. Fødenødpeng, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg	3.7.2.2
Sveod Pedersen i <i>Sig</i> : 1 Ø. Rug, 1 Pd. Smør, 1 Mk. Fødenødpeng, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg ...	2.6.0.0
Summa	54.4.3.1

Jørgen Kruse til Hjermelevgaard (under Krogsdal).

<i>Ramskov</i> : 2 Td. Rug, 2 Ø. Byg, 4 Td. Arr, 2 Skov- vogne, ¹⁾ 2 Svin, 1 Fødenød, 12 Heste	8.7.0.2 ^{2/5}
<i>Spaabæk</i> : 1 Pd. Smør, 1 Td. Rug, 1 Dlr. Penninger..	4.2.2.2
Summa	13.1.3. ^{2/5}

Under Ribe Hospital.

Christen Nielsen <i>Horslund</i> : 4 Td. Rug, 2 Pd. Smør, 1 Svin, 1 Fødenød.....	7.5.1.1
---	---------

Velbaarne Jomfru Ane Margrethe Sehested (Tim).

Niels Jensen <i>Tusholt</i> : 2 Ø. Byg, 2 Ø. Rug, 4 Td. Arre, 1 Skovvogn, 1 Svin, 1 Fødenød, 1 Langægt, 12 Heste	9.3.0.2 ^{3/5}
Peder Jepsen [<i>Klejnstrup</i>]: 1 Td. Rug, 1 Ø. Byg, 2 Td. Arre, 1 Skovvogn, 1 Svin, ¹ / ₂ Fødenød, 1 Langægt, 6 Heste.....	5.7.2.1 ^{1/5}
<i>Klejnstrup</i> staar øde: 3 Td. Rug, 1 Ø. Byg, 2 Td. Arre, 1 Skovvogn, ¹ / ₂ Fødenød, 1 Langægt, 1 Svin, 6 Heste	7.7.2.1 ^{1/5}
Thomas Adskierd (d. e. <i>Hadskier</i>): 1 Td. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Skovvogn	4.4.1. ^{1/5}
Summa	27.6.2.3

Velbaarne Christen Lange (Dejbjerglund).

Jacob Nielsen <i>Agerfeld</i> : 1 Td. Rug, 1 Ø. Byg	2.1.2.1 ^{1/5}
Summa	2.1.2.1 ^{1/5}

Under Møltrup.

<i>Hedegaard</i> er øde: 1 Td. Rug, 1 Ø. Byg, 1 Pd. Smør, 1 Fødenød	5.4.1. ^{1/5}
<i>Koldkjær</i> : 1 Td. Rug, 1 Ø. Byg, ¹ / ₂ Svin	2.3.2.1 ^{1/5}
Summa	7.7.3.1 ^{2/5}

¹⁾ Kørsel med Brænde (Gunnar Knudsen), Fortid og Nutid, 1919.

Kirkens Jordskyld

Hartkorn.

gives af adskillige [*Pogager, Tyrgaard* og Kirkens Toft
i Hundkjær] til Sorø Akademi: 9 Td. Korn og 1 Svin 9.4.0.0

Vinding Sogns Hartkorn ialt 192 Td. o Skp. 3 Fdk. 2 $\frac{1}{8}$ Alb.

Kongetiende 17 $\frac{1}{2}$ Td. Korn.

Kirkens Tiende 19 Td. 6 Skp.

Hensigten med denne vor ældste Matrikel, der udarbejdedes paa Grundlag af indsendte Jordebøger, var at faa alle Landets Ejendomme udtrykt ved et enkelt Tal, der kunde tjene som Skattegrundlag. Vi ser, at *Hedegaard, Klejstrup, Resdal* og *Bakhus* er øde. Vi ved allerede, at *Hahle* og *Tingsager* blev erklæret øde 1672. 1683 var endvidere *Hundkjær* øde tillige med »halvve Nørgaard« i *Svenstrup*, Østergaard i *Vognstrup*, *Vognstrup Mølle, Junge* (1878) og *Degneboligen*. Hertil kommer de gamle Bebyggelsesnavne: *Røjkjær Hussted, Hjertens Hussted* og *Skov Byggested*, der vidner om nedlagte Ejendomme. Det tør da nok siges, at Sognet var kriserampt. Der kunde godt bo Folk i »øde Gaarde«. Men de betalte hverken det ene eller det andet. »Udi Horslund sidder en Mand, som berettes ikkun at være indsat for at tilse Husene, at de ikke skulle nedbrydes, men bruger dog en Del af Jorden, hvoraf han hverken giver Skat eller Skyld«. Saaledes paategner *Førgen Grubbe Kaas* et Brev fra *Provst Mariager* 1686, hvori denne beklager sig over svigtende Indkomster paa Grund af de øde Gaarde.

Hvad Bønderne skulde betale i Tiende, fremgaar ikke af Matriklen; thi de opgivne Td. Korn er det, den skal betale, som har Tienden i Fæste. Poul Lauridsen Lund fæstede 1605 Kongetiende paa Livstid for 18 Ørte. Hvad Tienden virkelig var, kan vi faa at vide af Hr. Christen Pedersen Stadell, der 1649 opgiver sin Tiendeindkomst til 27 Td. af Vinding Sogn. Hele Tienden har altsaa

været c. 80 Td. haardt Korn. Om Bøndernes hele Avl derefter kan sættes til 800 Td. er maaske mere tvivlsomt. Lader vi Landgilden være Udgangspunkt, skulde vi ved at tredoble denne faa den aarlige Udsæd, altsaa 5—6 Hundrede Td. — Hungersnøden lurede selv paa de bedst funderede.

Og saa var Skatteskruen i stadig opadgaaende Bevægelse. Der betaltes en Bunke Ekstraskatter: Skat paa Børn — naa, saa det tror De ikke, men det passer nu alligevel —, Skat paa Ildsteder, Skat paa Stude, Heste, Køer, Faar, Svin, Bistader, Skat paa Mand, Kone og Tjenestefolk. Det er en stor Behagelighed for Lokalhistorikeren, men knap saa lysteligt dengang. Vi skal nu se en Fortegnelse over Skatteobjekter, den saakaldte

Kvæg- og Koptællingsliste 1678.

Winding Sogen.

Præstegaarden. Eet Barn, 3 Tjenestefolk, 2 Hopper, 2 Køer, 2 Stude i 2det Aar, 16 Faar, 2 Svin.

Christen Christensen i *Refning*, hans Hustru, 2 Tjenestefolk, 1 Hest, 1 do. 2 Aar, 2 Stude 3 Aar, 2 Køer, 5 Faar, 1 Svin.

Jens Pedersen ibm., hans Hustru, 1 Barn, 1 Hest, 1 Kou, 4 Svin.

Poul Lund, hans Hustru, 1 Tjenestedreng, 1 Hest, 2 Køer, 2 Ungnød, 6 Faar, 1 Svin.

Peder Lasen ibm., 1 Tjenestepige, 1 Hop, 2 Køer, 1 Stud i 2. Aar, 1 Kalf, 5 Faar, 1 Svin.

Peder Pedersen i *Wejvad*, Hans Hustru, 1 Dreng, 2 Hopper, 2 Køer, 2 Stude i 2. Aar, 4 Faar, 1 Svin.

Simmen Peders ibm., hans Hustru, 2 Folk, 2 Heste, 4 Stude 3 Aar gaml., 6 Faar, 1 Svin.

Niels Pedersen ibm., 2 Folk, 1 Hop, 2 Køer, 2 Stude i 2. Aar, 6 Faar, 1 Svin.

Jens Jensen i *Moesgaard*, hans Hustru, 1 Pige, 1 Hest, 1 Kou, 1 Kalf, 4 Faar.

Christen Søfrens i *Wognstrup*, hans Hustru, 2 Børn, 1 Hest, 2 Køer, 4 Faar, 1 Svin.

Christen Christensen ibm., hans Hustru, 1 Barn, 1 Hest, 1 Stud 2 Aar, 1 Ko, 5 Faar, 1 Svin.

Jens Lauridsen i *Svenstrup*, hans Hustru, 1 Hest, 1 Stud i 3. Aar, 2 Køer, 4 Faar, 1 Bitre (Bistade).

Niels Lauridsen ibm., hans Hustru, 1 Dreng, 2 Heste, 2 Køer, 4 Faar, 1 Svin.

Bertel Nielsen i *Toustrup*, hans Hustru, 2 Børn, 1 Hoppe, 2 Køer, 1 Ungnød, 1 Kalf, 6 Faar.

Anne Peders Kone i *Sørwad*, Manden er afsindig, 1 Tjenestekarl, 1 Hoppe, 1 dito 2 Aar, 2 Køer, 1 Ungnød, 3 Faar, 1 bitre.

Jens Lauridsen i *Faanagger*, hans Hustru, 1 Hest, 1 Stud 3 Aar, 1 Ko, 5 Faar, 1 Svin.

Jep Jensen i *Blindkilde*, hans Hustru, 1 Barn, 2 Køer, 1 Stud i 2. Aar, 4 Faar.

Jens Pedersen i *Tiawad*, hans Hustru, 1 Barn, 2 Køer, 1 Stud i 2det Aar, 4 Faar.

Laurids Gregersen i *Hvirgel*, hans Hustru, 1 Barn, 1 Hest, 1 Hop, 2 Køer, 1 Ungnød, 1 Kalf, 5 Faar, 1 bitre.

Christen Søfrens i *Spaabæk*, hans Hustru, 1 Pige, 1 Hest, 2 Køer, 1 Stud i 3die Aar, 4 Faar, 1 Svin.

Poul Jensen i *Ramskou*, hans Hustru, 1 Tjenestedreng, 2 Hopper, 2 Køer, 2 Ungnød, 4 Faar, 1 Svin, 1 bitre.

Mads Christensen ibm., hans Hustru, 1 Pige, 1 Hoppe, 1 Kou, 2 Faar, 1 Kalf, 1 Svin, 1 bitre.

Christen Christensen ibm., hans Hustru, 1 Hest, 1 Kou, 2 Faar, 1 bitre.

Mads Pedersen i *Tusholt*, hans Hustru, 1 Barn, 2 Hopper, 1 Stud i 3. Aar, 2 Køer, 1 Kalv, 3 Faar, 1 Svin.

Laurids Christensen ibm., hans Hustru, 1 Barn, 1 Hoppe, 1 dito 2 Aar, 1 Stud 3 Aar, 2 Køer, 1 Kalf, 4 Faar, 1 Svin.

Niels Poulsen i *Eschekier*, hans Hustru, 1 Pige, 1 Hoppe, 1 dito 2 Aar, 2 Køer, 2 Stude i andet Aar, 5 Faar.

Peder Pedersen i *Klejnstrup*, hans Hustru, 1 Pige, 1 Hest, 2 Køer, 1 Stud i andet Aar, 8 Faar, 1 Svin.

Peder Gregersen ibm., hans Hustru, 1 Hoppe 2 Aar, 1 Svin, 3 Faar.

Anders Lauridsen ibm., 1 Pige, 1 Foele, 1 Kou, 1 Stud 2. Aar, 4 Faar, 1 Svin.

Jens Jensen i *Aggerfeld*, hans Hustru, 1 Pige, 2 Hopper, 2 Køer, 1 Stud i andet Aar, 6 Faar, 1 Svin, 1 bitre.

Las Nielsen i *Heegaard*, hans Hustru, 1 Barn, 1 Hoppe, 1 Kou, 2 Faar.

Jens Jensen ibm., hans Hustru, 1 Hest, 1 Kou, 3 Faar.

Søfren Christensen i *Koldkier*, hans Hustru, 1 Pige, 1 Hoppe, 1 Kou, 1 Stud i andet Aar, 3 Faar.

Mads Pedersen i *Vogenstrup*, hans Hustru, 1 Barn, 1 Hest, 2 Køer, 1 Ungnød, 3 Faar.

Niels Nielsen, hans Hustru, 1 Dreng, 1 Hoppe, 1 Kou, 1 Stud i andet Aar, 3 Faar, 1 Svin.

Jørgen Jensen i *Hundkier*, 1 Pige, 1 Hoppe, 1 Kou.

Vinter Michelsen, *Tynsagger*, hans Hustru, 1 Kou, 2 Faar.

Peder Andersen *Jyng*, hans Hustru, 1 Kou, 2 Faar.

Edel Christens Kone, 1 Datter, 1 Kou, 4 Faar.

Karen Knuds Kone i *Pogagger*, 2 Børn, 1 Hoppe, 1 Kou, 2 Stude i andet Aar, 8 Faar, 1 Svin.

Tommes Knudsen, 1 Pige, 1 Kou, 1 Hoppe, 2 Stude 3 Aar, 4 Faar, 1 bitre. (Mand i Pogager 1688).

Christen Jørgensen *Tyrgaard*, hans Hustru, 1 Barn, 1 Dreng, 1 hoppe, 2 Stude i 4. Aar, 1 Kou, 6 Faar.

Greges Lauridsen *Tyrgaard* hans Hustru, 1 Pige, 1 Hest,
1 Stud i 4 Aar, 1 Kou, 3 Faar, 1 Svin.

Christen Henriksen i *Vogenstrup* og hans Hustru.

Niels Jepsen i Refning, hans Hustru, 1 Ko.

Kvægtællingslisten lader os formode, at Bønderne i gamle Dage ikke var hidsige efter at betale Skat. Thi nok var det sløje Tider og rigtig skidt at være Landmand, men en og anden har vist alligevel haft en Ko mere end opgivet til gamle Andreas Hegelund.

Foruden om permanent Skattementalitet kan Listen dog lære os adskilligt om Afstanden fra den Tids til vore Dages Velstandsniveau — i Krisetider.

Matriklen 1688.

Landgildematriklen var Kontorarbejde. Hvor den havde Gaarde paa mange Tønder Hartkorn, havde Virkeligheden tit brune Lyngheder uden mindste Spor af Bebyggelse.

Matriklen 1688 derimod hviler paa et imponerende Opmaalings- og Vurderingsarbejde. Hver Stump dyrket Jord blev opmaalt, takseret og bogført. Markbogen for Vinding Sogn er stor og mægtig som en Kirkebog. Det upriviligerede Hartkorn sank fra 192 til 146 Td., c. 24 Procent, mere end Gennemsnittet for hele Landet.

Den færdige Matrikel viser os foruden det nye Hartkorn (S. 12) og Bøndernes Navne (1683) tillige Godsejerne, som efter Enevælden kaldtes *Proprietærer*. Selvejere og Bønderne under Bøvling Slot ligger nu under Baron *Christen Juul*, hvis Svigerfader, den hollandske Ingeniør *Henrik Rüse*, 1664 havde faaet Skøde paa Bøvling Slot og underliggende Bøndergods. Det var i Mellemtiden omdannet til Baroniet Rüsenstein. Lensmændene var forsvundet og erstattet af Amtmænd. Baron Juul var

saaledes vor største Proprietær. Derefter fulgte *Kongl. Maj.* Herunder laa, hvad der »tilforn havde tilhørt den gamle Hovmester« samt Refning. Det var efter 1670 for en stor Del udlagt til *Ryttergods*, hvis Skatter og Landgilde skulde gaa til Rytteriets Underhold. Bønderne kunde eventuelt selv ride for deres Gaarde. De øvrige Proprietærer var Kirken (Tyrgaard og Pogager), Ribe Hospital (Horslund), Rubech v. Ditten (Gaard i Vognstrup), Hans v. Loshou (Spaabæk), Anna Hedevig v. Loshou (Ramskov), Anna Dyre til Møltrup (Koldkjær og Hedegaard), Aksel, Margrethe og Sophie Sehested (Klejnstrup, Tusholt og Edskjær), Fru Sophia Rodstop, Enke efter Chr. Lange til Dejbjerglund (Agerfeld). Udførlig Redegørelse for Ejendommenes skiftende Proprietærer skal iøvrigt ikke gives. Vi maa straks med Boniteringsmændene rundt Sognet. De er ikke alle Landmaalere; der er aftakkede Officerer iblandt, der begynder Dagens Gerning med en let Rus. Vi tager Sognet i samme Orden som Markbogen.

1) *Vognstrup* bestod af 4 Ejendomme, beboet af Mads Pedersen, Christen Sørensen, Christen Christensen og Christen Henriksen; men Chr. Sørensens Ejendom »er ganske øde og Jorden mestendels groet i Lyng«, der er heller ingen Bygninger. Chr. Henriksens er ogsaa øde og uden Bygninger. Gaardene har hver sin Jord aparte. Dyrket Areal 142,9 Td. Land. Mads Pedersen og Chr. Christensen har hver Græsning til 10 Høveder og kan avle 10 Læs Mosehø. Marknavne: Teg Agre, Jos Høj Agre, Ving Agre, Geil Agre og Røgel Agre.

2) *Tiurgaard*, 48 Td. Land, eragtes for ond. Der kan græsses 8 Høveder og avles 8 Læs Hø. Fæsterne er Christen Jørgensen og Gregers Lauridsen.

3) *Tins Ager Boel*, 13,2 Td. Land, eragtes $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ ond. Der kan græsses 2 Høveder og avles $1\frac{1}{2}$ Læs Hø, var øde 18 Aar før Winther Nielsens Tid.

4) *Spaabæk Boel*, 25,4 Td. Land, 3 Høveder og 4 Læs Hø, beboet af Christen Sørensen.

5) *Ramskov* er en hel Gaard paa 76,1 Td. Land, hvoraf $\frac{2}{3}$ er skarp og $\frac{1}{3}$ ond. 8 Høveders Græsning og 13 Læs Hø. Poul Jensen har den ene halve Gaard, Chresten Christensen og Christoffer Madsen i Fællesskab den anden.

6) *Pogager* er en halv Gaard paa 31,8 Td. Land, $\frac{1}{4}$ ond og $\frac{3}{4}$ skarp. Den ligger til Vinding Kirke til Vin og Brød og betaler i aarlig Skyld 3 Td. Rug samt et Skovsvin til Bispen i Ribe. 8 Høveders Græsning og 6 Læs Hø.

7) *Koldkjær*, en halv Gaard paa 27 Td. Land, $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ ond, 6 Høveder og 9 Læs Hø.

8) *Lægsgaard*, en halv Gaard paa 17,3 Td. Land, $\frac{1}{3}$ middel og $\frac{2}{3}$ skarp, 3 Høveders Græsning og 3 Læs Hø.

9) *Heegaard*, 31,1 Td. Land er skarp. 6 Høveders Græsning og $9\frac{1}{2}$ Læs Hø. Af Marknavne mærkes Huolmose Agre, der er skarp Rugjord, som dyrkes 3 Aar og hviler 8.

10) *Jung Boel*, 14,7 Td. Land, $\frac{1}{3}$ skarp, $\frac{1}{3}$ ond, $\frac{1}{3}$ allerværst.¹⁾ 2 Høveders Græsning og $3\frac{1}{3}$ Læs Hø.

11) *Resdal*, 23 Td. Land, er et øde Boel; dog findes derpaa et lidet Hus, 7 Fag. Jorden bruges af Tyrgaardmændene. Der er ond Græsning til 1 Høved, Middelhø $\frac{1}{2}$ Læs.

12) *Sørvad* eller *Stenvad* er en halv Gaard, 38,1 Td. Land, som eragtes allerværst. 2 Høveders Græsning og

¹⁾ Man havde 6 Klasser af Agerjord:

Allerbedst	2	Td. Land til	1	Td. Hartkorn.
God	4	—	—	
Middelmaadig	6	—	—	
Skarp	9	—	—	
Ond	12	—	—	
Allerværst	16	—	—	

6 Læs Hø. Af Marknavne mærkes Ving Agre, Haal Agre og Overnsten Agre.

13) *Lund* er en hel Gaard paa 49 Td. Land, $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ ond. Den er Selvejergaard, saavidt Landgilden angaar og beboet af Peder Larsen og Poul Laursen. Herligheden er Baron Chr. Juuls til Bøvling. 8 Høveders Græsning og 14 Læs Hø. (Foldagre, Ravnsbjerg Agre, Schouf Riis Agre).

14) *Degne Boeligen*, ganske øde og uden Bygninger, bruges af Præsten, 17,7 Td. Land, som eragtes $\frac{1}{4}$ skarp og $\frac{3}{4}$ ond. 2 Høveders Græsning og $2\frac{1}{2}$ Læs Hø.

15) *Præstegaarden*, 50,4 Td. Land, eragtes $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ ond. Der er Græsning til 8 Høveder og avles 11 Læs Hø. Og saa faar vi en lang og bedrøvelig Historie om en øde og ruineret Vandmølle, som savner saa livsvigtige Ting som Møllehjul, Møllestene og Dæmning.

16) *Tusholt*, 51,5 Td. Land, har tilforn været een Gaard, men befindes nu at være delt i 2de Parter. I. Gaardpart har Laurs Christensen, II. Halvgaard Mikkell Pedersen og Mads Pedersen med en kvart Gaard hver. Tusholt finder Vurderingsmændene skarp. Og Bønder bedyrer, at der kun kan avles $6\frac{1}{2}$ Læs Middelhø og græsses 5 Høveder paa hver Ejendom. Og saa gaar Turen til

17) *Hvirgel*, der angives ikkun at skulle være et Boel. Der er 36,5 Td. Land, $\frac{1}{2}$ skarp, $\frac{1}{2}$ ond. 4 Høveders Græsning og 6 Læs *godt* Hø (Hurra!). Marknavne: Brøndhøj Agre, som er skarp Rugjord, der dyrkes 4 Aar og hviler 4; Schouffhussted Agre, ialt 21, som dyrkes 2 Aar og hviler 4; Skaff Agre Fald.

18) *Blindkilde Boel*, 20 Td. Land, $\frac{1}{2}$ ond, $\frac{1}{2}$ allerørst. 2 Høveders Græsning og 2 Læs Hø.

19) *Siegs Boel*, 20 Td. Land, eragtes ond. 2 Høveder og $1\frac{1}{3}$ Læs Hø.

20) *Agerfeld Boel*, 27,2 Td. Land. 4 Høveders Græsning og 1 Læs ond Hø.

21) *Tiauaad Boel*, 28,3 Td. Land. Heim Agre saas 3 Aar og hviler 6; Vingagre, skarp Rugjord; Længst Agre, 42 ialt, tilsaas 3 Aar og hviler 4; Tiauat's Høj Agre er middel Rugjord, der tilsaas 3 Aar og hviler 4.

22) *Fohnager Boel*, 31,1 Td. Land. 4 Høveders Græsning og 3 Læs Hø. Jorderne tilsaas 2—3 Aar og hviler 5—7 Aar.

23) *Hael*, 25,7 Td. Land, er en øde Gaard, sidst beboet af Jørgen Dinesen, der døde, da Svenskerne stod i København for 24 Aar siden. Agerjorden bruges ikke, men Engbunden har været udlejet og hans Kongl. Maj. til Regnskab ført. Vitebjerg Agre, Vildekilde Agre og Møgelberg Agre.

24) *Horslund*, 51,2 Td. Land. 3 Høveders Græsning og 4 Læs Hø. Marknavne: Horslund gml. Agre, Houffgaard Agre, Møgelberg Agre, Trindholm Agre.

25) *Moesgaard*, 30,4 Td. Land, som eragtes $\frac{1}{2}$ ond, $\frac{1}{2}$ allerværst. 4 Høveders Græsning og 4 Læs Hø. Til Gaarden hører Tiauaad's Toft Agre.

26) *Edis Kjær* (Hadskjær), 26,3 Td. Land, som eragtes skarp. Her kan græsses 8 Høveder med god Græsning, som sættes til Hartkorn 0.2.2.2. Og der kan avles 8 Læs godt Hø — det fineste paa hele Turen.

27) *Hundkjær* er øde, har tilforn tilhørt velb. Sten Hunderup, men nu berettes det, at den er tilfalden Kongl. Maj. Agre og Eng udlejes af Amtsskriveren til Lysthavende. Saa faar vi en Historie om Toften, som altid har tilhørt Vinding Kirke, og skylder $\frac{1}{2}$ Td. Rug. Vi noterer Teeger Agre. Dyrket Areal 30,4 Td. Land, 4 Høveders ond Græsning og 4 Læs Hø.

28) *Klejnstrup*, 51,4 Td. Land, er en hel Gaard, beboet I. af Jacob Nielsen og Mads Sibastian med hver

en kvart og II. Peder Pedersen med en halv Gaard. Der kan holdes 16 Høveder og avles $15\frac{1}{2}$ Læs Hø. Vi bemærker *Grimmel* Agre, som »beskeden Svend Per Jensen« indværgede (S. 52). Jo, Navnet huskes godt nok. Gaarden er $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ middel.

29) *Refuinge*, 95 Td. Land, eragtes $\frac{1}{4}$ skarp og $\frac{3}{4}$ ond. 12 Høveders Græsning og 13 Læs Hø. Her findes Vogberg Agre og Tege Agre; dette Marknavn faar bestandig »Ager« i dobbelt Potens, idet Tege er den nøjagtige Udtale af Tegager.

30) *Pletbyggsted*, 2 Td. Land, er et øde Hus, som i over 100 Aar har været fæstet til Refuinge.

31) *Toustrup*, 25,2 Td. Land, $\frac{1}{2}$ ond og $\frac{1}{2}$ skarp, har Græsning til 2 Høveder og kan bjærge sig 3 Læs Middelhø om Aaret.

32) *Vejvad*, 103,7 Td. Land, er en hel Gaard, $\frac{2}{3}$ skarp, $\frac{1}{6}$ ond og $\frac{1}{6}$ allerværst. Den er beboet af 3 Mænd, der har Jorden saaledes imellem sig, at naar Simen af 10 Mark giver $3\frac{1}{2}$ Mk., da giver hver af de andre 3 Mk. 6 Sk. 12 Høveders Græsning og 16 Læs Hø. Her findes Spar Agre Fald, Boe Hoe Agre, Veil Agre og Ab-Skouff Agre, endvidere Brohuset Helsig, ældre Helligsig.

33) *Svenstrup* kaldes 2 hele Gaarde; der er 92,2 Td. Land, som eragtes $\frac{1}{2}$ skarp og $\frac{1}{2}$ ond. Der synes at have været 3 Ejendomme. I. er en Halvgaard, beboet af Christen Andersen. II. blev øde for 12 Aar siden og var sidst beboet af Knud Christensen. III. har Kjeld Pedersen og Jens Laursen med hver en Halvgaard. Endvidere hørte Røjkjær Hussted ogsaa til Svenstrup og sattes til Hartkorn 1.2.0.0.

Ja, saa naaede vi Sognet rundt inden Aften, men der blev jo heller ikke holdt lang Snak undervejs. Hvad synes *Niels Offersen jun.* og *Karl Kirkegaard*, som 1931 fore-

tog den 7. alm. Vurdering, om deres ældste Kollegers Arbejde?

Oplysningerne om Græsningsjord og Høavl har Bønderne selv givet. Betydningen af Boel, Halv- og Helgaarde er omtvistet. Bønderne kunde i det længste kalde Vejvad med 103,7 Td. Land for een Gaard og Svenstrup med 92 Td. Land for 2. Vejvad fik dog 12 Td. Hartkorn, Svenstrup knap 11. Og der boede lige saa mange Familier her som der. *Hvirgel*, ikkuns et Boel, fik mere Hartkorn end Halvgaardene Koldkjær, Sørvad m. fl.

Der kunde i hele Sognet ikke fanges en Fisk, der var ingen Gjødsel, ingen Skov og slet ingen Tørvemoser; det sidste har de forhaabentlig ikke bevidnet med oprakte Fingre og Ed. At der i Heden var »Liung« og »Flagtørv« til »Ildebrand« indrømmedes beredvilligt. Man kunde avle 2 Fold, undertiden i tørre Aaringer dog næppe Udsæden. I heldigste Tilfælde tog man 4 Kærver, hvorefter Jorden hvilede 3—6 Aar. Sædskiftet kunde være: Vognstrup Vingagre: 1. Aar Boghvede, 2. Aar Rug, 3. Aar Rug og derefter 7 Aars Hvile. Vognstrup Geilagre: 1. Aar Byg, 2. Aar Rug, 3. Aar Boghvede, 4. Aar Rug og saa 6 Aars Hvile. Ingen Steder saas Havre.

Bønderne brugte heller ikke i gamle Dage »aa lyw Pæng i dje egen Paang«.

Sognets dyrkede Areal var 1351,6 Td. Land, deraf c. 540 Td. Land tilsaaet hvert Aar. Hvis vi skal tro paa det kummerlige Foldudbytte, faar vi netop samme ringe Høst som beregnet ad andre Veje (S. 72).

Ingen vilde have *Hahle* den 8. Juni 1672. Nej, ikke med en næsten 8 Td. stor Landgilde. Men kik foran i Bogen S. 15 og se det nye Hartkorn.

Giv os i Dag vort daglige Brød! var en Bøn af dybeste Alvor for Bønderne før de brændende Kødbjerges Tidsalder.

DET 18. AARHUNDREDE

Nedgangstiden fortsætter langt ind i det 18. Aarhundrede. Bønderne kunde ikke betale Tiende, Skat og Landgilde. Og der var fremdeles øde Gaarde. For Proprietærerne, der skulde indestaa for Skatterne (og Soldater), var Stillingen kritisk. Saa gennemførte man Stavnsbaandet (1733—88) for at holde Bonden ved Jorden. Det var en Kriseforanstaltning, en Følge af Landbrugets slette Tilstand og ikke dens Aarsag. Perioden anses for den mørkeste i Bondens Historie. Det gælder dog næppe her. Stavnsbaandet omtaler vore meget skrivende Præster aldrig. Og Bønderne i Vinding gjorde — saa vidt jeg kan skønne — ikke Hoveri. Kikker vi Tiden efter i Danmarks-historien, finder vi Gloserne: Holberg, Pietisme, Kartoffeltyskere, Merkantilisme (Selvforsyningspolitik). Det vedkom os alt sammen ligesaa lidt som Hoveriet.

Efter 1750 blev Tiderne bedre. Og snart efter kan vi konstatere en betydelig Velstandsforøgelse. Alle havde merglet 1766. Tienden var steget 75 Procent. Præstetiende fra 27 til 47 Td. Rug, svarende til en Kornavl i Sognet paa 1400 Td. Kobesætningen var ved Aarhundredets Slutning c. 2 pr. Td. Hartkorn, mere end det dobbelte af Kvægtællingslisten 1678.

Bygningerne var overalt af Ler, straa- eller lyngtakte.

I »Ælendige Almisselemmer« har jeg udførligt omtalt Aarhundredets sociale Liv. Læserne maa nu efter Evne forsøge et Kik indenfor gennem *Folketællingslisten af 1787*, der i sammentrængt Form følger hosstaaende.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
<i>Præstegaarden</i>		
Joachim Fred. Kühlmann	38	Husbonde, Sognepræst
Mariane Else C. Stahl	42	Husmoder
Mads Madsen	27	Tjenestekarl
Jørgen Jensen	21	do.
Jens Pedersen	19	do.
Mette Peders Datter	34	Tjenestepige
Dorthe Christens Datter	34	do.
Peter Jablonsky	19	Et antaget fremmed Barn
<i>Degne Bolig</i>		
Anders Højberg	78	Degn og Skoleholder
Hans Jørgen	47	Hans Søn, gift 2. G.
Johanne Jensdatter	50	Sønnens Kone, gift 1. G.
Anders Højberg	12	Barn af 2. Ægteskab
Susanne Marie	8	do.
Else Oles Datter	22	Tjenestepige
<i>Spøbæk</i>		
Andreas Christensen	42	Husbonde, gift 1. G.
Kirsten Kristens Datter	32	Madmoder, gift 1. G.
Christen	11	Deres Søn
Christen	9	do.
Peder	6	do.
Povel	4	do.
Maren Andersdatter	27	Tjenestepige
Christen Madsen	71	Husmand, gift 2. G.
Johanne Sørensen Datter	79	Kone, gift 2. G.
Maren Christens Datter	51	Tjenestepige
Niels Nielsen	48	Husmand, gift 1. G.
Karen Nielsdatter	40	Kone, gift 1. G.
Niels	13	Barn
Niels Christian	9	do.
Anne Kirstine	6	do.
Jens	2	do.
Maren Christens Datter	75	Til huuse, faar Almissee
<i>Ramskov</i>		
Thomas Eskildsen	62	Husbonde, gift 1. G.
Karen Jens Datter	57	Madmoder, gift 1. G.
Jens Thomsen	31	Søn, Landsoldat
Mads Thomsen	25	Søn

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
Anne Thomæ Datter	33	Datter
Else Marie Thomæ Datter	21	do.
Jens Sørensen	10	Tjenestedreng
Christen Pedersen	42	Husbonde, gift 1. G.
Maren Jens Datter	46	Madmoder, gift 2. G.
Jens Jensen	22	Af 1. Ægteskab
Anders Jensen	16	do.
Maren Jens Datter	20	do.
Mariane Christens Datter	12	Af 2. Ægteskab
Johanne Christens Datter	7	do.
<i>Svenstrup</i>		
Jens Jørgensen	38	Husbonde, gift 1. G.
Anne Mads Datter	30	Madmoder, gift 2. G.
Anne Marentze Peders Datter	7	Datter af 1. Ægteskab
Mogens Christensen	25	Tjenestekarl, national Rytter
Inger Jens Datter	24	Tjenestepige
Jens Pedersen	53	Husbonde, gift 2. G.
Johanne Niels Datter	53	Madmoder, gift 1. G.
Johanne Jens Datter	22	Barn af 1. Ægteskab
Niels Jensen	18	do.
Karen Jens Datter	13	do.
Mette Kirstine Jens Datter	8	do.
Laurits Poulsen	60	Husbonde, gift 1. G.
Maren Peders Datter	59	Madmoder, gift 1. G.
Povel Lauritsen	26	Søn
Karen Laurits Datter	19	Datter
Johanne Laurits Datter	14	do.
<i>Hadzkier</i>		
Jens Nielsen	22	Husbonde, gift 1. G.
Ellen Peders Datter	21	Madmoder, gift 1. G.
Kirsten Mortens Datter	18	Tjenestepige (fra Tingsager)
Niels Povelsen	62	Husbondens Fader
Povel Nielsen	13	Husbondens Broder
<i>Tuusholt</i>		
Kirsten Anders Datter	67	Madmoder, Enke efter 2. Æ.
Anders Jensen	28	Tjenestekarl
Maren Jens Datter	27	Tjenestepige
Anne Kirstine Christens Datter	25	do.
Anne Kirstine Jens Datter	12	do.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
Frans Pedersen	57	Husbonde, gift 1. G.
Birthe Mads Datter	42	Madmoder, gift 1. G.
Anne Cathrine Frans Datter	15	Datter
Karen Jørgens Datter	16	Tjenestepige
Anne Niels Datter	84	Husbondens Moder, E. e. i. Æ.
<i>Hvirgel</i>		
Niels Christensen	65	Husbonde, gift 2. G.
Anne Christens Datter	35	Madmoder, gift 1. G.
Sidsel Niels Datter	3	Datter af 1. Ægteskab
Christen Jensen	26	Tjenestekarl og Landsoldat
Inger Peders Datter	20	Tjenestepige
Sidsel Simons Datter	10	do.
Maren Lars Datter	58	Til huuse, vanfør, faar Almissee
Kirsten Hans Datter	52	Til huuse, binder Strømper
<i>Toustrup</i>		
Jens Madsen	33	Husbonde, <i>Selvejer</i> , gift 1. G.
Mette Fransdatter	30	Madmoder, gift 1. G.
Mads Jensen	72	Husbondens F., Smed, g. 2. G.
Karen Jens Datter	72	Husbondens M., gift 1. G.
Anne Cathrine Christens D.	25	Tjenestepige
Mads Andersen	12	Tjenestekarl
<i>Weivad</i>		
Michel Pedersen	25	Husbonde, ugift
Mette Kirstine Mourits D.	57	Hans Moder, Enke e. i. Æ.
Peder Pedersen	30	Husbondens Broder, ugift
Maren Pedersdatter	19	Husbondens Søster, ugift
Johanne Peders Datter	15	do. do.
Peder Jensen		Hans Søsters Søn, ægte
Jens Lauritsen	22	Tjenestekarl
Else Peders Datter	26	Tjenestepige
Anders Eskildsen	59	Husbonde, gift 2. G.
Karen Peders-Datter	33	Madmoder, gift 1. G.
Niels Andersen	1	Søn af 2. Ægteskab
Christen Pedersen	26	Tjenestekarl og Landsoldat
Mette Peders Datter	22	Tjenestepige
Christen Jensen	12	Tjenestedreng
Karen Anders Datter	59	Til huuse, ugift
Niels Frantsen	37	Husbonde, gift 1. G.
Johanne Thomæ Datter	28	Madmoder, gift 1 G.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
Frans Nielsen Veiuaad	72	Husbondens Fader, gift 2. G.
Johanne Thomæ Datter	75	Husbondens Moder, gift 1. G.
Peder Nielsen	29	Tjenestekarl
Inger Christens Datter	19	Tjenestepige
<i>Fuglagger</i>		
Conrad Ehlers	53	Husmand, pension. Sergent
Anna Marie Jacobs Datter	54	Madmoder, gift 1. G.
Mette Marie Sørensen Datter	15	Tjenestepige
Anna Povels Datter	63	Til huuse, faar Almissee
Maren Peders Datter	44	Til huuse, gaar i Dagleje
<i>Siigh</i>		
Laurits Michelsen	26	Boelsmand, gift 1. G.
Mette Marie Christens D.	34	Kone, gift 1. G.
Christen Christensen	27	Konens Broder, Landsoldat
<i>Tinsagger</i>		
Morten Christensen	64	Boelsmand, gift 2. G.
Kirsten Christens Datter	54	Kone, gift 1. G.
Mette Mortens Datter	11	Barn af 2. Ægteskab
Anders Mortensen	7	do.
<i>Junge</i>		
Povel Bertelsen	69	Boelsmand, gift 1. G.
Karen Christens Datter	67	Kone, gift 1. G.
Sidsel Povels Datter	22	Datter
Mette Povels Datter	19	do.
<i>Lexgaard</i>		
Niels Pedersen	60	Husbonde, gift 2. G.
Maren Mads Datter	39	Madmoder, gift 1. G.
Ingeborg Povels Datter	20	Tjenestepige
Maren Niels Dattter	12	do.
<i>Haal</i>		
Jens Nielsen	69	Husbonde, gift 2. G.
Mette Kiølds Datter	38	Madmoder, gift 1. G.
Peder Nielsen	65	Husbondens Broder, ugift
Iver Kiøldsøn	16	Konens Halvbroder
Mette Marie Mads Datter	36	Tjenestepige

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
<i>Horslund</i>		
Søren Jensen	32	Husbonde, <i>Selvejer</i>
Maren Peders Datter	63	Hans Moder, Enke e. i. Æ.
Maren Jens Datter	22	Hans Søster
Else Christens Datter	14	Tjenestepige
<i>Siighhuus</i>		
Povel Christensen	46	Husmand, gift i. G.
Mette Christens Datter	36	Kone, gift i. G.
Christen Povelsen	11	Søn, Krøbling, faar Almisse
Sidsel Marie	7	Datter
Christen Povelsen	4	Søn
<i>Blindkilde</i>		
Christen Jensen	37	Boelsmand, gift 2. G.
Maren Peders Datter	29	Kone, gift i. G.
Jens Christensen	8	Søn af 1. Ægteskab
Karen Kristens Datter	6	Datter af 1. Ægteskab
Peder Christensen	3	Søn af 2. Ægteskab
Else Christens Datter	1	Datter af 2. Ægteskab
Niels Michelsen	67	Mandens Stiffader, Inderste
Else Thøgers Datter	76	Hans Moder, gift 2. G.
<i>Koldkier</i>		
Anna Wisthi Datter	47	Husmoder, Enke efter i. Æ.
Wisthi Sørensen	17	Søn
Søren Sørensen	11	do.
Karen Sørensen Datter	9	Datter
Hans Nielsen	32	Tjenestekarl, ugift
<i>Heedegaard</i>		
Niels Christensen	40	Husbonde, gift i. G.
Else Marie Mourits Datter	35	Madmoder, gift i. G.
Anna Niels Datter	8	Datter
Mette Niels Datter	6	do.
Karen	3	do.
<i>Pogagger</i>		
Peder Svenningsen	58	Husbonde, gift i. G.
Anne Jens Datter	34	Madmoder, gift i. G.
Inger Christens Datter	38	Tjenestepige, ugift
Ellen Knuds Datter	17	do.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
<i>Wognstrup</i>		
Christen Peter Nielsen	42	Husbonde, gift 1. G.
Maren Knuds Datter	36	Madmoder, gift 1. G.
Søren Nielsen	7	Søn
Nicolaj Nielsen	3	do.
Karen Laurits Datter	86	Konens Mormor, E. e. 3. Æ.
Iver Nielsen	39	Husbonde, gift 1. G.
Karen Jens Datter	33	Madmoder, gift 1. G.
Jens Iversen	6	Søn
Kirsten Ivers Datter	1	Datter
Maren Christens Datter	25	Tjenestepige
Anne Mortens Datter	13	do.
Christen Nielsen	30	Husbonde, gift 1. G.
Anne Hans Datter	35	Madmoder, gift 1. G.
Niels Christensen	5	Søn
Hans Christensen	1	do.
Marie Kirstine Christens D.	1	Datter
Inger Jens Datter	21	Tjenestepige
Niels Nielsen	72	Husbondens Far, gift 2. G.
Kirsten Ivers Datter	71	Hans Moder, gift 2. G.
Clemen Jensen	45	Husbonde, gift 1. G.
Anna Christens Datter	37	Madmoder, gift 1. G.
Abelone Clemens Datter	12	Datter
Karen Clemens Datter	10	do.
Christen Clemmensen	7	Søn
Maren Clemens Datter	1	Datter
Karen Christens Datter	31	Konens Søster, ugift
Karen Christens Datter	27	Tjenestepige, gift 1. G.
Thøger Christensen	44	Tjenestekarl, gift 1. G.
<i>Refning</i>		
Anders Jensen	28	Husbonde, ugift
Iver Kiildsen	73	Hans Stiffader, gift 1. G.
Mette Anders Datter	53	Hans Stifmoder, gift 2. G.
Mette Kirstine Jens Datter	26	Hans Søster
Jens Iversen	20	Hans Halvbroder
Karen Ivers Datter	13	Hans Halvsøster
Christine Jens Datter	23	Tjenestepige
Jens Jensen	32	Husbonde, gift 1. G.
Dorthe Jens Datter	33	Madmoder, gift 1. G.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
Marie Jens Datter	6	Datter
Frederich Jensen	4	Søn
Anne Kirstine Jens Datter	1	Datter
Jens Jensen	67	Husbondens Fader, gift 1. G.
Engel Kirstine Ehlers	74	Husbondens Moder, gift 1. G.
Povel Nielsen	26	Tjenestekarl og Landsoldat
Karen Mortens Datter	24	Tjenestepige
Mads Jacobsen	10	Tjenestedreng
<i>Bakhus</i>		
Peder Iversen	25	Husbonde, <i>Selvejer</i> og Smed
Kirsten Christens Datter	21	Madmoder, gift 1. G.
Iver Pedersen	68	Husbondens Fader, Smed
Mette Jens Datter	50	Hans Moder
Jens Iversen	13	Hans Broder
Mette Niels Datter	22	Tjenestepige
<i>Fonagger</i>		
Hans Lavesen	44	Husbonde, <i>Selvejer</i> , Urmager
Maren Niels Datter	58	Madmoder, gift 2. G.
Jens Lauritsen	60	Tjenestekarl, ugift
Maren Jens Datter	27	Tjenestepige
Mette Cathrine Niels Datter	11	do.
<i>Aggerfelt</i>		
Jeppe Christensen	36	Husbonde, <i>Selvejer</i> , Sognef.
Dorte Anders Datter	27	Madmoder, gift 1. G.
Anders Jepsen	2	Søn
Anne Christens Datter	20	Tjenestepige
Peder Jensen	13	Tjenestedreng
<i>Kleinstrup</i>		
Peder Nielsen	79	Husbonde, gift 2. G.
Maren Frans Datter	44	Madmoder, gift 1. G.
Frans Pedersen	21	Søn af 2. Ægteskab
Mariane Peders Datter	20	Datter af 2. Ægteskab
Anne Peders Datter	18	do.
Karen Peders Datter	16	do.
Kirsten Peders Datter	12	do.
Mads Christensen	48	Husbonde, gift 1. G.
Anne Niels Datter	59	Madmoder, gift 2. G.
Anna Niels Datter	30	Konens Datter af 1. Æ.
Mads Povelsen	29	Tjenestekarl og Landsoldat
Jens Sørensen	13	Tjenestekarl

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
<i>Lund</i>		
Søren Pedersen	55	Husbond, gift 1. G.
Margrethe Peders Datter	57	Madmoder, gift 2. G.
Peder Sørensen	21	Søn af 2. Ægteskab
E... Christensdatter	21	Tjenestepige
Margrethe Niels Datter	13	do.
Niels Jensen	25	Husbond, gift 1. G.
Maren Niels Datter	28	Madmoder, gift 1. G.
Sidsel Niels Datter	3	Datter
Jens Nielsen	1	Søn
Karen Anders Datter	63	Husbondens Moder, E. e. 1. Æ.
Anne Jens Datter	23	Husbondens Søster
Jens Jacobsen	43	Husmand, gift 1. G.
Dorthe Kirstine Lars Datter	60	Kone, gift 2. G.
Marie Cathrine Mads Datter	25	Konens Datter, har en Rørelse
<i>Reesdahl</i>		
Christen Jensen	28	Husbond, gift 1. G.
Johanne Niels Datter	40	Madmoder, gift 1. G.
Maren Christens Datter	12	Datter
Ellen Oles Datter	64	Sergents Enke, faar Almissee
Kirsten Eriks Datter	38	Hendes Datter
Maren Lars Datter	68	Til huuse, faar Almissee
<i>Sørvad</i>		
Mads Pedersen	51	Husbond, gift 2. G.
Maren Christens Datter	44	Madmoder, gift 1. G.
Peder Madsen	19	Søn af 1. Ægteskab
Maren Peders Datter ¹⁾	17	Datter af 1. Ægteskab
Karen Peders Datter	13	Barn af 2. Ægteskab
Christen Pedersen	11	do.
Kirsten Peders Datter	8	do.
Mette Cathrine Peders Datter	6	do.
Maren Christens Datter	42	Tjenestepige
<i>Hundkier</i>		
Stephen Nielsen	35	Husbond, gift 1. G.
Anne Frans Datter	41	Madmoder, gift 1. G.
Niels Stephensen	8	Søn
Kirsten Stephens Datter	6	Datter
Johanne Stephens Datter	4	do.

¹⁾ Skrivefejl. Børnene har Mads i Efternavnet.

Navn og Bopæl	Al- der	Stilling m. m.
Anne Stephens Datter Dorthe Christens Datter Niels Andersen	1 39 72	Datter do. Husbondens Fader, E. e. i. Æ.
<i>Tiagvad</i> Mads Jensen Jens Jacobsen Anne Cathrine Kirsten Anders Datter	37 64 29 8	Husbond, ugift Husbondens Fader Hans Søster, ugift Hans Søsters Datter, ægte
<i>Moesgaard</i> Christen Nielsen Kirsten Frans Datter Johanne Christens Datter Anna Kirstine Niels Christensen Karen Christens Datter Laurits Mortensen Maren Peders Datter Maren Thøgers Datter Anne Christens Datter	49 39 15 8 6 4 21 30 80 54	Husbonde, <i>Selvejer</i> Madmoder Deres Barn do. do. do. Tjenestekarl Tjenestepige Til huuse, faar Almissee do.
<i>Tyrsgaard</i> Christen Thomsen Karen Niels Datter Christen Christensen Else Christens Datter Niels Christensen Thomas Christensen Niels Just Pedersen	56 52 22 20 11 9 35	Husbonde, gift 1. G. Madmoder, gift 2. G. Mandens Søn af 1. Æ. Datter af 1. Ægteskab Af 2. Ægteskab do. Inderste, Urmager, ugift
Jens Thomsen Gertrud Peders Datter Thomas Jensen Else Jens Datter Jens Jensen Karen Jens Datter Peder Jensen	51 44 18 13 9 7 10	Husbond, gift 1. Gang Madmoder, gift 1. Gang Deres Barn do. do. do. do.

Summa 305, Mandkøn 135, Kvindekøn 170.

Overgangen til Selveje

er, som Tællingslisten viser, i fuld Gang. Ifl. Justitsprotokollen sælger *Mads Sørensen, Horslund*, nævnte Gaard til sin Broder *Jens Sørensen* den 24. Nov. 1759. Medunderskrivere var en tredie Broder Jørgen Sørensen, Mejrurup, og en Svoger Peder Jacobsen fra Lille Bjerre.

Kornpriserne steg i Aarhundredets Slutning til det dobbelte, Ejendomspriserne til det firedobbelte. Der fandt en ren Kædehandel Sted. 1784 købte *Jeppe Christensen*, Vester Tang, *Agerfeld* og *Sdr. Klejnstrup*. Selv bosatte han sig i Agerfeld og videresolgte Sdr. Klejnstrup til Simon Pedersen, Holm Østergaard i Ulfborg, som atter solgte den til *Jens Iversen*, Refning, der 1790 var blevet gift med en Datter i Gaarden. Jeppe Christensen blev Sognefoged, men døde allerede 1790, 39 Aar gl. Og Simon Pedersen, maaske Panthaver, solgte derefter (1791) Agerfeld til Gregers Christensen, som boede i Gaarden. Faa Aar efter ejedes den af Peder Mouritsen fra Kirkegaard i Vind. Det vil føre alt for vidt at gaa nærmere ind paa Periodens Ejendomshandel. Læserne maa selv drage Slutninger af det følgende Skema.

Sammenlægning af Ejendomme med derpaa følgende Nedlæggelse omtales allerede af Terkel Dorschæus. Udviklingen fik nu en foruroligende Karakter. Svenstrup By skrumpede ind til 2 Gaarde. 1792 fæstede Iver Meldgaard i Vognstrup Christen Nielsens Gaard, som han lagde til sin egen. Han købte begge Parter til Selveje 25. Sept. 1795. Og der var herefter kun 3 Vognstrupgaarde. Niels og Mikkelt Vejvad udkøbte Anders Eskildsen 12. Juli 1797, delte hans Gaard imellem sig, og Vejvad bestaar herefter kun af 2 Gaarde. Imidlertid medførte Selvejet omtrent samtidigt en begyndende Udparcellering og Bortsalg af Gaardenes Udmarker.

Vinding Bønder bliver Selvejere.

Gaardens Navn og Hartkorn		Købt Aar	Købesum for Gaard- og Kirke- tiende		Sælgeren af Gaarden
Horslund	2.2.1.2				
Toustrup	2.6.1.1	1784	415		Jens Tang til Udstrup
Fonager	3.3.2. $\frac{1}{4}$	—	300		do.
Moesgaard	2.5.0.1	1785	350		do.
Agerfeld	2.2.1.1	1784	560	70	Chr. Linde Fridenrich
Sdr. Klejnstrup	4.0.1.2	1784		115	do.
Koldkjær	3.2.3.0	1790			Kapt. Chr. Linde til Møltrup
Nr. Lund	3.0.0.1 $\frac{1}{2}$	1791	300	150	Niels Vad til Stenumgaard
Sdr. Lund	3.0.0.1 $\frac{1}{2}$	1791		150	do.
Nr. Svenstrup	4.6.0.0	1795	350	175	do.
Sdr. Svenstrup	6.0.0.2 ²⁾	—			do.
Meldgaard	8.4.3.1	—	450	225	do.
Resdal	1.4.2.0	—		60	do.
Blindkilde	1.5.0.2	—			do.
Hvirgel	4.2.1.2	—			do.
Sørvad	2.7.1.0	—		130	do.
Nr. Tyrgaard	2.3.2.1	18 ⁰⁸ /04	475	100	Casper Møller til Højris og Mor-
Sdr. Tyrgaard	2.3.2.1	—	470	100	ten Vestrup til Herningholm,
Sig	1.7.0.0	—	400	70	som er Ejere af Tvis Kloster
Pogager	4.0.1.2	—	750	125	do.
Tingsager	1.3.3.1	—	260	70	do.
Sighus	—	—	49		do.
Vestergaard	6.0.1.0	—	825	170	do.
Lægsgaard	2.4.3.0	—		95	do.
Junge	1.4.0.2	—	285		do.
Hahle	2.2.1.1	—	425	110	do.
Refning	4.7.3.2 $\frac{1}{2}$	—	1025	190	do.
Refning	4.7.3.2 $\frac{1}{2}$	—	1100	200	do.
Hundkjær	4.0.2.0	—	760	150	do.

HANDEL MED SELVEJERGAARDE

Bakhus	1.0.2.0	1784	150+A ¹⁾	Iver Pedersen Smed
Sørvad	2.7.1.0	1804	200+A	Mads Pedersen
Sdr. Klejnstrup	4.0.1.2	1791	300	Simon Pedersen, Holm Østerg.
Moesgaard	2.5.0.1	1816	275+A	Niels Christensen
Jung	1.4.0.2	1806	700	Hans Nielsen
Meldgaard	8.4.3.1	1808	898+A	Jens Iversen
Refning	4.7.3.2	1813	5938+A	Dorthe Jensdatter
Hahle	2.2.1.1	1808	600+A	Mette Nielsdatter

¹⁾ A = Aftægt.²⁾ Her maa *Røjkjær* være medregnet.

SOGNETS UDSKIFTNING

Udskiftning, hvad er det for noget; vi har jo intet hørt om Markfællesskab? Ja, lad os nu først se paa Udskiftningsforretningen; saa snakker vi bagefter om Fællesskabet.

For Udskiftning var der banet Vej gennem Forordn. af 23. April 1781; men først ved Overgangen til Selveje bragtes Sagen i Orden.

Den 24. Nov. 1803 indkaldte Amtmanden Etatsraad *Chr. Frederik Hansen* »efter vedkommendes Begæring« til et Aastedmøde paa Tvis Kloster. Og Onsdag den 14. Dec. Kl. 10 slæt mødte saa Vindingboerne mandstærkt op paa den gamle Herregaard med Sognepræst *Fenger* og Degnen *Tjellesen* i Spidsen; til Stede var ogsaa *Fermin* til Ausumgaard, Ejerne af Tvis Kloster *Casper Møller* og *Morten Vestrup*, paa Amtmandens Vegne Generalauditor *Lindahl*, Lemvig, og Landvæsenskommissærer *Petersen* og *Groos*.

Egentlig var det kun Tvis Klosters Gods, der var til Udskiftning; men det berørte hver Mand i Sognet — alene af den Grund, at alle skulde have Part i Engene.

Mødet forløb i skønneste Harmoni. Det hele bestod i at godkende en i Forvejen udarbejdet Plan. Hvor mange Divergenser og hvor megen Brændevin, der var udryddet, før Vindingboerne i køn Endrægtighed underskrev Landvæsenskommissionsprotokollen, undtager sig vor Viden. Kun Slutstenen blev lagt paa Tvis Kloster hin Onsdag den 14. Dec. Kl. 10 slæt; men det besværlige

Forarbejde var lagt i Sognet. Og Troen paa Brændeviniens undergørende Magt maa nok have været betydelig, siden man den Dag i Dag mener at kunne huske, hvor mange Potter t. Eks. *Fauring* Eng havde kostet.

Planen, man vedtog, var lang og kedelig, men dog et kosteligt Dokument over Sognet paa Skellet mellem gammel og ny Tid. Jeg kan ikke faa over mit Sind at lade den være ubenyttet. Vi kommer atter Sognet rundt under megen Benyttelse af Verdenshjørner og gamle Navneformer paa Marker og Enge. Det gamle Hartkorn, som vi kender det, udelades. Det var afgørende for Gaardenes fremtidige Part af Sognets Agre, Enge, Heder og Moser.

Forslag til Vinding Sogns Udskiftning.

I. Refning, Fonager, Bakhus og Vognstrup.

1. *Jens Refning*, Tvis Klosters Bonde, faar:

a) Af Agermarken Norden og Vesten for Gaarden fra Agermarkens Vesterside, af Vestermarks Agre *Fuelkiærs stakked Ford*, Lang Agre og af Krogagre saaledes, at Skæringslinjen begynder ved Sønderenden af *Ager Bæk* midt i den gamle Kirkevej og gaar siden i Ligelinje nordpaa over Lang- og Krog Agre til Heden. Nordenden af Linjen bliver ungefær ved Krog Agres gamle Agerskel.

Til Udmarkslod faar Jens Refning fra Vestersiden af Teegagre i Øster til en lige Linje i Sønder og Nord, der begynder ungefær 50 Al. Østen *Ole Siigs Eng* og ender Sonden *Tumpel Huule* Eng og skærer ungefær 100 Al. fra Vesterenden af samme.

b) Til Englod faar han Ole Siigs Enge, det af Tumpel Hule, som Linjen afskærer; fra Sødersiden af Tumpel gaar Skæringslinjen i Vester til Bakhus og afskærer ungefær 30 Al. af Iver Vognstrups Skiftes Nordende; derfra følges Bækken forbi An Vognstrups Skifte, fra hvis

Nord- og Vesterende Skellet gaar i en lige Linje til Hedeskellet ungefær 236 Al. Norden *Krogdal Agre*; al den Eng Norden og Østen den beskrevne Linje faar Jens Refning. Siden faar han Engen paa begge Sider af Bækken i Nord til en lige Linje fra *Ole Siigs Hedes* nordvest Hjørne, i Vester til Sørvad Hede ungefær 32 Al. Norden Kirkevejen. Siden faar han *Groskjær Eng* paa begge Sider af Bækken til Vejvad Skifte, hvoraf han faar ungefær 12 Al. Af Anders Refnings Groskjær Eng faar han det, der gaar Øst i Mosen, og dernæst faar han *Svintrug Eng*, *Fuglkjær Hahle* og *Fuglkjær Eng* og *Dam* — *Enggaard* Norden Gaarden *Kaalhaugen* og *Gaden* (æ Gaæ) Sønden Gaarden beholder han og.

2. *Anders Refning* faar:

a) Det af Lang- og Krog Agre Østen Linjen samt *Krogdal* og *Bredeng Agre* og *Agerbæk* samt hele Østermarken og til Udlod det Østen Linjen fra Krog Agre til Vognstrup Skel.

b) Hans Englod bliver *Gaden* Sønden og Østen Gaarden, *Kaalhaugen*, Bredeng Norden Gaarden samt Vesten og Sønden den under b i forrige Post beskrevne Linje — tillige med alt det Sønden *Teegager Vad* paa begge Sider af Bækken til Vognstrup Skel.

3. Enken *An Vognstrup*, Tvis Klosters Bonde, faar:

a) Agerland fra Refning Skel og østerpaa. Af Tegager, Stykket Vestergaards Toft, Over- og *Nederbrud* samt af *Juushøje Hedejord* saaledes, at fra Nordenden af Skeldiget mellem Enken og Iver Mellemsgaard gaar en lige Linje i Nordøst over Ivers Toft og Enkens *Nederbrud* ungefær til Skelvejen 66 Al. fra Sønderenden af samme. Derfra gaar Skellet i Ligelinje nordpaa til det Sted, hvor Tegagervej og den gamle Skelvej samler sig i *Tørvad* Skel (en ejendommelig Form for Tjagvad).

b. Til Englod faar hun *Dahlet*, *Vester Grønne* fra Gaar-

den til Refning Skel, *Lukkerne* Vesten og Sønden Gaarden og af *Væggemose* det, som falder Vesten Skellinje mellem Hede og Mose, som senere bliver forklaret. Resten af denne Gaards Eng bliver i Pogager Kjær, Vesten Hundkjær Mark og noget i Klejnstrup Mark.

4. Selvejeren *Iver Mellemsgaard* faar:

a) Af Agerland fra Enkens Skel og østerpaa, af *Juus Høje Ford* Neder-, Mellem- og Overbrud, af Jung Mark og af hans egen og Christen Østergaards Tofter saaledes, at deres Østerskel begynder ved det nordvest Hjørne af Østergaards Vesterlukke og gaar derpaa i Ligelinje i Nordøst ind paa Nordenden af Østergaards *Tværagre*; ungefær 18 Al. fra Norden paa samme Linje faar den en Bugt og gaar saa over Overbrud og Jung Mark til Strade og Hedegaard Kirkevej ungefær 50 Al. Østen det gamle Skel.

b) Til Englod faar han Lukken og Kaalhaugen ved Gaarden, Øster og Vester Væggemose Ronne, af Væggemose Eng efter Hede og Moseskellet mellem ham og Enken. Resten i Pogager Kjær og Vesten Hundkjær Mark.

5. Selvejeren *Christen Østergaard* faar:

a) Af Agerland af hans egen Toft, af Nederbrud, Overbrud og Mellemsgaards Mellembud, Østergaards Jord Sønden og Norden Koldkjær Vej til Koldkjær Skel, alt det, som er Østen den udi forrige Post under a beskrevne Skellinje og Sønden Lægsgaards Skel.

b) Hans hele Englod faar han i Pogager Kjær.

6. *Fonager*, der ejes af *Peder Bakke*, faar sin Mose og Hedelod saaledes, at fra Nordsiden af Enggaardiget ved Refning Bæk trækkes en lige Linje Norden om over Marken over Vestermose til Lund Skel ungefær 454 Al. Norden og Østen Hjørneskellet. Vesten Langbjerg — Sønden *Engronnen* begyndte Skellet igen

Østen Diget ved Bækken og gaar derfra i Sønder over det vesterst af *Storild Mose* ungefær til Bakhush ved Fonager Vej og ungefær 255 Al. Østen Højen Norden bemeldte Vej; derefter gaar Skellet i Vester i Ligelinje mod Fonager sydøst Agerhjørne ungefær 200 Al. fra samme — derfra gaar Skellet i Ligelinje sønderpaa over Heder og Moser til *Terkels Bæk Eng*, hvor Lodden bliver ungefær 580 Al. bred.

7. *Bakhuset*, som ejes af *Peder Bakhus*, faar til Mose og Hedelod *Kiæmpemose* i Marken *Ejdahl* Østen Marken samt af Storgild Mose Norden Marken efter en lige Linje fra Bækken i Dahlet ungefær 67 Al. Sønden Refning-Vognstrup Vej og i Vester til den *ries Drift*, der er ungefær 144 Al. Vesten den gamle Refning-Bakhus Vej. Fra sidste Punkt gaar Skellet i Sønder over *Storbækhede* til en lige Linje fra Agrene sønderst i *Ejdahl* til det sydvest Hjørne af Fonager Mark. Med samme Linje gaar Skellet fra Løgagervej igen i Øster til ungefær 113 Al. nær Agrene. Derfra gaar det i Ligelinje sønderpaa over Heden forbi *Øster Væggemose Ron* over *Saltenbjergs* Østerside til Engen, hvor samme skiller fra Heden. — Alt det, som er mellem denne Linje og Vognstrup Skel, skal tilhøre Bakhuset.

8. Al det Hede og Mose, som er mellem Fonager Lod for Vesten og Bakhuset for Østen og Linjen mellem Fonager og Bakhusets Agre for Norden, skal deles i 2 lige Lodder efter Maal og Takst. Deraf faar Anders Refning den østerst og Jens Refning den vesterst. — *Storild Mose*, Vester- og Nørremose deles ligeledes i 2 lige Lodder; Anders Refning faar *Storild Mose* fra Vognstrup Skel i Vester og Sønder mellem Bakhusets og Fonagers Lod samt i Nord efter en lige Linje fra det sydøst Hjørne af Jens Refnings Gadelukke og i Vester til Fonager Skel ungefær 20 Al. Østen det nordvest Hjørne af Fonagers

Enggaardsdige. Resten faar han mellem Agre og Engene.

Jens Refning faar Resten af Vestermose og Storild Mose og Grønningen paa begge Sider af Refning Bæk til *Refning Vad* samt Nørremose og Heden Norden Krogagre til en lige Linje mod Ager- og Engskellet.

9. Enken *An Vognstrup* faar foruden det *Endels Hede* og Mose Norden Gaarden og Vesten i Marken hendes Hede- og Moselod efter Hartkornet næst ind til Bakhushets Skel, af Ejdhall Heden Vesten samme, *Siller Agre* og Heden Sønden samme til Væggemose og over samme i Sønder til *Tiphede* Skel saaledes, at Skellinjen mellem hende og Iver Mellemgaard begynder ved Sønderenden af Skeldiget mellem begge Gaarde og gaar derfra i Lige- linje til *Tørvemosehøj* og derfra i Ligelinje sønderpaa til Tiphede Bæk ungefær 55 Al. Vesten *Møllevej Bjerg*.

10. *Iver Mellemgaard* beholder ligeledes hans Endels Hedejord Norden i Marken forlods og faar hans Lod Østen den udi forrige Post benævnte Skelgang i Øster til en lige Linje fra Søndersiden af Østergaards gamle Enggaard ungefær 113 Al. Vesten sammes Sydøsthjørne og i Sønder til *Røjen Lund* Skel 394 Al. Vesten Vild- bjerg Sognevej.

11. Christen Østergaard beholder ligeledes det Endels Sønden Agrene forlods og for Resten faar han Hede og Marklod mellem den udi forrige Post nævnte Skelgang og Koldkjær Skel.

12. Til *Limkastning* udlægges 14000 □-Al. ved de gamle Limgrave i Løgager, fællig for Refning, Bakhush og Fonager, og 14000 □-Al. ved Korsbæk, fællig for Vognstrups Beboere.

Under Post 13 fastslaas, at alle gamle Kirke-, Hede- og Moseveje skal gaa uforandrede til Dommedag. En 20 Alen bred *Drift* udlægges over Storild Mose og Stor- bæk Hede samt i Vester til Jens Refnings Hedelod.

II. *Strade og Koldkjær.*

14. *Anders Sig*, Tvis Klosters Bonde, faar:

a) Agerlandet Norden Engen samt det opbrudte Jord Østen Sig.

b) Engen bliver Sig Lukke og An Vognstrups Vesten samme, Lukkerne Sønden og Norden Gaarden. Resten i Pogager Kjær. Heden østerpaa til Aulum Skel.

15. *Tingsager*, som bebos af *Laust Mortensen* og tilhører Tvis Kloster, faar:

a) Vester og Øster Agre, som forhen har tilhørt Tingsager, og i Sønder til en lige Linje fra Skellet paa Hovedagrene Østen Sønderagre, Norden om Tingsager Østerlukke og over Tingsager Vesterlukke til Vognstrup ny Skel ved Kirkevejen.

b) Engen Nord bemeldte Linje tillige med det Sønden Sig Skel skal og tilhøre Tingsager. Resten i Pogager Kjær.

c) Hede- og Moseskellet mellem Tingsager og Junge begynder for Vesten ved begges Agerskel og gaar i en lige Linje over Hede og Mose til Hedegaards Skel ungefær 175 Al. Norden Hedegaards Kirkevej.

16. Fæsteren *Hans Junge* af Tvis Klosters Gods faar:

a) Agerland af Øster Agre paa begge Sider Kirkevejen, af Junge Nord- og Overmark samt af Lægsgaards Nørager og det opbrudte Jord Østen Engen efter en lige Linje, der begynder paa det gamle Dige ungefær 143 Al. Norden Lægsgaards Østerlukke og gaar i Vester til Vognstrup Skel.

b) De Enge, som ligger mellem Agermarken, beholder han, og Resten faar han i Pogager Kjær.

c) Hede- og Moseskellet begynder ved Skelpunktet Østen Agermarken paa det gamle Dige og gaar saa i Ligelinje østerpaa til Hedegaardskellet.

17. *Chr. Palludan*, Beboer af *Lægsgaard*, Tvis Klosters Gods, faar:

a) Al Agerjord mellem Junge Skel og Koldkjær Mark, fra Vognstrup Skel til Engen, og det Østen Engen paa begge Sider af Gaarden. Saa faar han og

b) Engen, som ligger mellem Marken, og Resten i Pogager Kjær.

c) Ligeledes faar han Hede- og Moselodden Østen Gaarden mellem Junge og Koldkjær Skel og Østen til Hedegaard Mark.

18. *Koldkjær*, som beboes af Selvejer Hans Koldkjær, faar det af Sig, An Vognstrup og Christen Østergaards Enge, som ligger i hans Mark, Resten af hans Eng bliver i Pogager Kjær.

19. Hedegaard og Strade Kirkevej udlægges 6 Al. bred.

III. *Hahle og Horslund.*

20. *Hahle* af Tvis Klosters Gods beholder sin Agermark Sonden Gaarden og faar *Trindtoft* og noget af Østersiden af *Remhøy Agre*, som forhen har tilhørt Horslund, hvorfor Horslund igen faar Vederlag fra Østersiden af *Kjær Agre*. Skellet mellem disses Agermark tager altsaa sin Begyndelse for Sonden ved Engen 70 Al. Vesten Vejvad Vej og gaar i Ligelinje i Nord langs med Agrene til sammes nordre Ende ungefær 101 Al. Vesten bemeldte Vej. Derfra gaar Skellet i Øster ungefær 140 Al. Østen bemeldte Vej, senere Nord over Remhøy Agre til Hedeskellet, som siden følges i Nord og igen i Øster til Aulum Sogneskel.

Hahle Eng begynder fra Gaarden og gaar sønderpaa paa begge Sider af Bækken til Sønderenden af Horslund Lukke, siden Norden Bækken til ungefær 30 Al. nær Vejvad Vej; saa faar Hahle og det Eng mellem *Vesterager* og Vejvad Vej.

21. *Horslund*, som ejes af *Mads Horslund*, beholder sin Agerlod ligesom forhen undtagen det Magelæg, som bliver mellem Trindtoft og Kjær Agre. Hans Eng faar han fra Hahle Skel Østen Vejvad Vej og i Vester Norden Bækken til ungefær 50 Al. nær Vestsiden af Vejvad Eng. Saa faar han og *Halen* til Vejvad tillige med sin egen *Møgelkjær Eng*, og Resten Vesten [til?] Blindkilde. — Naar Hededisputten er afgjort, er hans Hede og Mose mellem samme og Hahles Hede.

22. Selvejerne *Niels* og *Mikkel Vejvad*, der har Hartkorn 12.0.0.2, faar al den Eng Vesten Vejvad Vej Sønden Bækken, og det som bliver tilovers fra Mads Horslunds Norden Bækken og Resten Vesten for paa Engkortet.

IV. Præstegaarden og Degneboligen.

23. *Præstegaarden* beholder forlods al den Agerjord, han har haft Norden *Dahlet*, som og al Ejerens Agerjord for Vesten og Sønden Gaarden, Vestertoft og Østertoft Østen Gaarden og for det udi Degneboligen faar Præsten Vederlag af Degnens Jord Norden Kirken; det Eng paa begge Sider Møll-Bæk Strøm saa og Sønder Eng fra Vejen til Sønder Grønne, Resten faar Præstegaarden Østen over Marken ved Aaen.

24. *Degneboligen* faar sin Agerlod fra Præstegaardens Skel.... (En Del af dens Jord laa før Udskiftningen i og Norden for Præstegaardens Mark).

V. Tyrgaarde. Begge ejes af Tvis Kloster.

25. *Jens Tyrgaard* faar:

a) Sin Agerlod saaledes, at Østermark Agre, *Risbusk Agre* og *Trindtoft Agre* tillige med Degnens Langagre deles i tvende lige Lodder efter Maal og Takst med en lige Linje i Øster og Vester, hvoraf Jens Tyrgaard faar

den nordre Lod. Videre faar han Nøragre Østen Ramskov Vej og de tvende nordest *Rees* og *Steen Agre* og af det tredie efter en lige Linje fra Ramskov Vej over *Sten Agre* og Ramskov Bæk til Ramskov Skel. Dernæst faar han *eier Bjerg Agre* og det af *Kirkens Toft*, som bliver tilovers fra Ramskov.

Af Engen til hans Hartkorn faas det, som falder udi hans Hedelod i *Skygdalen*, begges *Enggaarde* Østen og Norden Gaarden samt det udi *Risbusk Agre* og Resten ved Aaen, som ses paa Engkortet.

Til Mose og Hedelod faar han det Norden Agrene ved Degnens Skel, *Grønnen* Østen Enggaarden; Resten faar han langs med Ramskov Skel fra *Ramskov Vrat* og løber mellem Bred Agre i Vester til Spaabæk Skel. Skellinjen mellem ham og Christen Tyrgaard gaar lige i Øster og Vester Sønden om *ulvbierg* over det sønderst Skygdale Enge og ungefær ved Sønderenden af Agrene over Spaabæk Skel.

26. *Christen Tyrgaard*, med Hartkorn som forrige, faar den sønder Halvdel af Østermarken og Nøragre Vesten Ramskov Vej, Tværagre, Vestertoft og Gammel Agre samt af Stensagre og Ramskov Bæk til Jens Tyrgaards Skel tillige med de sønder Ender af Ramskov Mellembud.

Til Englod faar han af Resdal sønder Skifter, hans Lukke Sønden Gaarden og af Jens Ramskovs Resdal og Tyrgaard Eng Norden Bækken og Sønden Østermarken. Resten af hans Englod faar han Østen Marken, som ses paa Kortet.

Af Hede og Mose faar han det Sønden Østermarken, Østen Jens Tyrgaards Sønden Gaarden og Sønden Ramskov Mellembud samt af Vesterheden langs med Resdal Skel i Vester til Spaabæk Skel.

27. Skellet mellem Ramskov og Tyrgaard begynder

fra Hedeskellet Vesten Skygdal Eng og gaar i Ligelinje østerpaa over *Kirkens Toft* og Ramskov Mellembrod til sammes Østerside ungefær 46 Al. fra Sønderenden, derfra gaar Skellet lige i Nord til Hjørneskellet mellem disse og Præstegaarden. Alt hvad Agre, Eng og Hede, som er Norden og Vesten denne Skelgang, skal tilhøre Ramskov, ligesom det paa den modsatte Side skal tilhøre Tyrgaard.

28. Præstegaardens og Jens Ramskovs Skifter Norden Sørvad Mark bliver tillagt Sørvad.

29. Kirkevejen udlægges, hvor den forhen har gaaet, 10 Al. bred, og vesterpaa ud til Heden *Skauvejen*.

VI. *Klejnstrup og Agerfeld.*

30. Selvejeren *Jens Iversen*, 4.O.I.2, faar til Agerlod *Tofterne* Vesten og Sonden Gaarden, Østen Driften *Hovedagrene*, *Faur Eng Agre*, Østeragre, *Vildagre*, og Østen Nørsgaard Stakket Styk, saa at Skellet tager sin Begyndelse ungefær 9 Al. Norden det *Gammelagerhul* mellem Vildagre og Stakket Styk, gaar siden i Ligelinje over Stakket Styk og Østeragre til Fohnager Skel ungefær 20 Al. Norden Fohnager Vej.

Englod til dette Hartkorn bliver Lukken Sonden Gaarden og Kaalhaugen, Vildet Østen og Norden Gaarden samt af Bækengen fra Skellet midt igennem Limgraven mellem begges Enge og Nord til An Vognstrups nye Engskel. Den Lod bliver ungefær 150 Al. bred og saa vidt muligt afsat med lige Linjer, og Resten af hans Eng faar han i lille og store *Faur Eng* saa langt i Sønder, han efter Maal og Takst kan tilkomme. Dernæst faar han Hedelod Sonden Agermarken langs med Fohnager Skel til Engen eller *Halkjærs* Skel. Skellet tager sin Begyndelse ved det sydvest Hjørne af Søndertofterne og gaar saa i Ligelinje i Sønder.

31. Selvejeren *Christen Nørgaard*, 4.7.1.2, faar som Agerlod det Norden den udi forrige Post beskrevne Linje over Stakket Styk og Østeragre, Hedetoften, Langbjerg Agre og Nørmarks Agre, *Knab Agre* og baade Nørgaards og Søndergaards Vestertofter samt det opbrudte Vesten samme.

Englod: Hans Kaalhaug Søndens Gaarden, af Bækengen fra Vadet og nordpaa til Skellet midt i Limgraven, Madses Eng Vesten og Norden Ving Agre; ligesaa det Norden Nørmose ved Lund Skel og det øvrige Søndens Jens Iversens i *Storre Felled* eller Bækeng, Lund Eng, *Fuglkjær Eng* og Lukkerne.

Al den Hede og Mose, som ligger Østen Bækengen og Norden Agrene, skal tilhøre ham tillige med det Vesten Bækengen og Nørmose, begge Steder til en lige Linje fra Skelstenen Vesten Engen ved Lund Skel til Agerskellet mellem Nørgaard og Agerfeld Agermark. Derfra gaar Skellet ligeledes i Ligelinje sønderpaa til Sønderenden af Agrene, hvorfra det siden gaar i Ligelinje over Hede og Mose til Engen eller Halkjær Skel, saa han faar forholdsmæssig Lod efter Hartkornet og efter Maal og Takst.

32. Selvejeren *Peder Kirkegaard Agerfeld* faar forholdsmæssig Hede og Mose til hans Hartkorn Vesten Agermarken og i Sønder til Præstbjerg Vad.

33. *Niels Murmesters Enke* uden Hartkorn (den eneste Nybygger, det senere *Taulbjergghus*) beholder det Agerjord, hun har i Brug, og saa formener jeg (ikke Forfatteren), at Klejnstrup og Agerfeld tillægger Huset 5 à 6 Td. Ld. til Ildebrændsel, som kunde tages fra *Vadsen* skiøns over til Vind Sogneskel.

34) Enken *An Vognstrup* faar hendes 2de Engskifter i Bækengen samlet næst Søndens indtil Mads Nørgaards Eng, alt efter Maal og Takst.

35. Enken An Vognstrup og Jens Iversen faar ubehindret Fart til og fra deres Bækenge. For Resten bliver alle gamle Veje i Mark og Hede uforandrede.

VII. *Pogager Gaard og Kjær.*

36. *Pogager*, som bebos af Fæsteren Svenning Pogager og tilhører Tvis Kloster, faar Ager, Hede og Mose som hidtil.

Men Pogager Kjær bliver udskiftet mellem Pogager, Koldkjær, Bakhus, An Vognstrup (Vestergaard), Iver Mellempgaard, Niels Hedegaard, Chr. Østergaard, Strades Beboere og Store Sols i Tvis Sogn. Der nævnes Navnene: *Bredbæk Eng, Tuels Kjær Eng, Smalbæk Eng, Røjen Hahle, Trindkjær, Nørkjær* og *Mejlskaft*.

VIII. *Vinding Sogns Enge, Hundkjærgaards Ejendomme tillige med Kirkehartkornet Jorder.*

45. Hundkjærgaard af Tvis Klosters Gods, beboet af Fæsteren *Steffen Hundkjær*, beholder sin egen Jord uforandret undtagen *Kirketoften*, der ligger saa nær paa Hundkjær, skulle forlægges ud paa det sønderst af Hundkjær Mark. Det Græsning og Hede, som er opmaalt og takseret, bliver og uforandret til Hundkjær.

46. Christen Resdal faar sin Englod paa begge Sider af Lundbæk, af Vejvad Eng og Groskjær fra Lund Skel og østerpaa til 12 Al. nær Vejvad Skifte.

47. An Vognstrup faar Resten af hendes Eng næst Norden ind til Refning Enge udi *Eegbjerg* Enge paa begge Sider af Aaen . . .

48. Iver Mellempgaard faar Resten af sin Eng fra sidstnævntes Skellinje og i Nord paa begge Sider Aaen til *Broen* eller *Kjørstedet* mellem Sørvad og Hundkjær.

49. Selvejer Mads Siørvad faar sin Eng fra Broen og

nordpaa paa begge Sider af Bækken eller Aaen til c. 100 Al. nær den nordre (?) Ende af Tyrgaard Eng.

Derefter bestemmes Engene for Tjagvad, Moesgaard, Hadskjær og Tyrgaarde.

56. Selvejeren Christen Ramskov faar foruden det, han har faaet i Skygdal, det Østen Ramskov Vad, som forhen har tilhørt Christen Tyrgaard. Resten faar han paa begge Sider *Vadet* Østen Kirken, nemlig det, som bliver tilovers fra Tyrgaard Sønden Vadet samt noget af Jens Jørgensens og Tusholts Skifte.

57. Selvejer Jens Ramskov faar sin Englod Østen Aaen indtil Tusholts Agre, og Vesten Aaen faar han Resten, nemlig noget af Tørvads, Degnens og Præstens Skifte.

58. Præstegaarden faar Resten af sin Eng fra Jens Ramskovs Skel Vesten Aaen og nordpaa til dens Agermark og Svenstrup Skel...

59. Selvejer Jens Jørgensen Svenstrup, 5.0.0.1, faar sin Englod i Præstegaardens Nørre Holm fra Præstegaardens ny Skel...

60. Selvejer Jens Toustrup har 2 Stk. Eng fra *Lergrav* Hovedgaard, hvis Hartkorn jeg ikke ved, det ene Østen, det andet Vesten for Tusholt (sikkert de Enge, vi hørte om i Tidernes Morgen). For disse Stykker faar han Vederlag Østen Aaen fra Præstegaardens Skel i Iver Vognstrups Eng.

Saa bestemmes Engene for Tusholt, Hvirgel, Vejvad, Blindkilde og Horslund.

66. *Grønbæk* i Tvis faar det vesterst Hjørne af An Vognstrups Hahle og Resten af Horslund Eng Vesten samme til Vederlag for det Stykke Eng, Grønbæk har haft mellem Tusholts Enge.

Under Post 67 bestemmes Vejene.

Ja, det var drøjt at naa saa langt. Og saa var der

endda adskillige Ændringer og Tilføjelser at gøre, før Vindingboerne tegnede deres Navne.

»Skeldisputten mellem Horslund og Tvis Sogn blev afgjort saaledes, at Skellet bliver det, som nu gaar mellem *Skierpendal* og *Kragbæk*, og saa i Ligelinje østerpaa til det forhen vedkendte Skel førend *Pandhøj* paa Kortet«. Degnen og Hr. Fenger slog en Handel om nogle Klynpytter. Degnen vilde have Vejen flyttet Sønden om Kirken; den havde hidtil gaaet Norden om. Skellet mellem Ramskov og Tyrgaard skulde der intet ændres ved. Murmesteren kunde ikke tilstaas gratis Hede fra Klejnstrup og Agerfeld. Men der var Hede til Salg. *Klejnstrup Krat* skulde være »til Hugst fællig« for Klejnstrup og Agerfeld. Resdal og Tyrgaard faar udlagt 14000 □-Al. i Skygdal til fælles Limkastning. Og Vognstrups tre Beboere skal hvert Aar tale sammen om Limkastning ved Korsbæk; det Antal Læs, hver skal have, skal staa i Forhold til Hartkornet.

Udskiftningen var nu langt fra gjort med denne Forretning. I Tyrgaard havde de to Mænd hidtil hver haft hveranden Ager. Noget lignende gjaldt i Svenstrup, hvor de to Mænd efter at have udkøbt den tredie selv udskiftede Svenstrup og lod Dokumentet tinglæse. 1802 sattes Skel mellem Tyrgaarde og Christen Olufsen, *Spaabæk*, i Overværelse af Christen Ramskov, Jens Refning og Jakob Skold. I Skellet sattes Doeler, Mærker af Græstørv.

— Og saa det tidligere Fællesskab?

Gang paa Gang hører vi Tale om gamle Skel: Skel mellem Vestergaard og Meldgaard, Skel mellem Vognstrup og Refning osv. Terkel Dorschæus var meget optaget af Skel og Skelsten.

Hver Mand havde sin egen Jord.

Men det meste af Sognet laa hen i Hede, Eng og

Kær. Man kortlagde og udskiftede Sognets Fremtidsmuligheder til 44 Vindingboer i Forhold til Hartkornet.

Og saa begyndte Gullaschtiden.

Og Landbrugskrisen fulgte efter.

Den er behandlet i »Kirker, Præster og Degne« og ganske særlig i min Afhandling »Den store Landbrugskrise i forrige Aarhundrede og gammeldags Hjælpsomhed i Vinding-Vind« (Hardsyssels Aarbog 1934).

Da kunde den prise sig lykkelig, som endnu var Fæster. Ogsaa han havde jo faaet sin Part af Sognets Jord, men uden Ret til at pantsætte den.

VÆKST OG UDVIKLING

Husmænd.

Kirkebogen, paabegyndt 1646, nævner ofte Huse i Sognet: Fuglagerhuse, Moesgaardhus, Lilbæk, Sørvadhus og Hadskjærhus; men de var ikke selvstændige Brug og kunde snart efter være forsvundet som Dug for Solen.

1787 boede der Husmænd i Spaabæk, Lund, Sig og Fuglager.

Matriklen af 1844 har 15 Husmandsbrug: Hulmose Nørre, Mellem og Sønder Tegager, Øster og Vester Løgager, Klejnstruphus, Taulborghus, Lillelund, Lundhus, Resdalhus, Jordemoderhus, Spaabækhus, Fuglager og Østerhus foruden enkelte Fæstehuse som Lilbæk og Kirkenstoft.

Af den politiske Valglistes 72 Vælgere 1849 var 20 Husmænd. 1863 havde Sognet 96 Skatteydere; af disse havde 47 over 1 Td. Hartkorn; 33 var Husmænd under 1 Td. Hartkorn.

I 80'ernes og 90'ernes daarlige Aar gik Udparcelleringen i Staa. Det var for dyrt at opføre Bygninger, sagde man. Og først efter Husmandslovens Ikrafttræden 1899 kom den atter i Gang. Vinding Sogn satte Rekord i Amtet med 47 Statshusmandsbrug, hvoraf 12 senere tilbagebetalte Statslaanet for at opnaa større Laan andetsteds.

Jævnside med 47 Statshusmandsbrug oprettedes et lignende Antal uden Statslaan. Om Sognets Udstykning i Husmandsbrug se iøvrigt mine Afhandlinger: »Vinding Husmænd« og »Ælendige Almissemønstre«.

Befolkningstallet har været:

1769	1787	1801	1840	1880	1911	1930
276	305	352	458	714	975	1226

Haandværk og Handel.

Sognets Historie er en Historie om Bønder. Det kan ikke være anderledes. Men i Dag er dog 54 af vore 244 Ejendomme eller 22 Procent Ikke-Landbrug.

I gamle Dage havde mange Bønder lært et eller flere Haandværk. De gamles Kunnen var for saa vidt mere alsidig end vor. Det gjaldt Mændene og ikke mindst Kvinderne. Haandværket var anset og gik ofte i Arv fra Far til Søn gennem adskillige Generationer.

Slægten Jens Jensen i Moesgaard var Snedkere. Niels Nielsen den Ældre og N. N. den Yngre i Klejnstrup var Smede.

Hermand Schreder i Svenstrup var sikkert en anset og holden Mand, siden han 1611 og de følgende Aar havde Kongetienden i Fæste, hvoraf han skulde svare 16 Ørte.

Jens Schreder var 1629 Selvejer i Vejvad. 1653 dør Søfren Smed i Vognstrup. Jørgen Christensen i Tyrgaard, Kirkens Bonde, var »en god Snediker«, der 1648 restaurerede Vind Kirke. Paa samme Tid boede Jens Blytækker i Fuglagerhus. 1690 dør Peder Smed i Vejvad. Alle de her nævnte Haandværkere var tillige Gaardmænd. Sognefoged Peder (Bak) Iversen havde lært Smedehaandværket af sin Fader Iver Smed fra Ørre. Hans Ætling Sognefoged Anders Fonagers yngste Søn er Smed. Niels Skrædder, Vognstrup, er gennem sin Datter Bodil mellem Søren Kjærgaards Aner. Folketællingslisten 1787 har 2 Urmagere, Manden i Fonager og Niels Just Pedersen fra Klejnstrup, som blev den første Fæster af

Lilbæk og var en meget benyttet Forlover og Fadder.

I frisk Minde er Smed Peder Christensen og Niels Bertelsen, Fader til Postfamilien, samt Snedker og Tømrer Laust Andersen, Spaabækhus, Peder Lykke, Sønderager, og gamle Boje, der foruden at være Landmand, Snedker og Tømrer ogsaa var Maler og i sine unge Dage Landsbyspillemand. De gamle Landsbyhaandværkere kunde deres Ting. Bojes Kirkestole, Kirkeloftsbjælker, Kirketaarn og Præstegaard er endnu autentiske Vidner om saadan en lille viljestærk og paalidelig Haandværkers Dygtighed. P. Chr. Lauritsen, Spaabækhus, var med til at bygge Mejeriet.

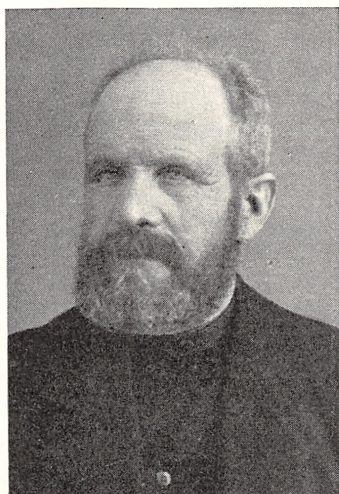
Der bliver ikke Plads til at nævne hele den Vrimmel af Haandværkere i Fortid og Nutid, som har levet i Sognet. Nu er Haandværket næsten helt skilt fra Landbruget. Man sender følgende Bud efter en Murer, naar et Rottehul skal tættes, og ærgres sig over den høje Dagløn.

Frederik Pedersen (Rugbjerg), Sdr. Ramskov, som 1858 kom i Sogneforstanderskabet og en Tid var dets Formand, er den første Købmand i Sognet, man ved af. Betingelsen for Købmandshandel paa Landet var skabt ved Næringsloven 1857. *Mulvad den Første* og *Mulvad den Anden* fulgte efter. Forretningen flyttedes til Nr. Tyrgaard, hvor vor fjerde Købmand *Hillers* gik fallit. 1885 byggede *Jens E. Refsgaard* fra Salling Forretning ved Hadsbjerg, hvor der kort forinden var opført en Vejrmølle. Mølleriet i Vinding var efter Vognstrup og Præstegaardsmøllens Forfald i det 17. Aarh. helt opgivet. Man fik malet i *Vegen Mølle* eller paa *Tvis Kloster*. Nu i Opgangsaarene fik Mølleindustrien en kort Renæssance. 1863 købte Jens Chr. Vester-Ramskov Aulum Vejrmølle for 1400 Rdl. og opførte den ved sin Gaard. 1872 var der Mølle i Agerfeld og o. 1880 ved Hadsbjerg; Just Pedersen fra Mors var den første Møller der, og nu tog Sal-

lingboen altsaa fat som Købmand. Sønnen P. Refsgaard overtog Forretningen 1897 og flyttede den 1923 til Hundkjær, mens Mølleriet gik i Forfald. Da havde han dog forlængst faaet Konkurrenter i Agerfeld, Vejvad og — først og fremmest — Sørvad, som efter Mejeriets Opførelse ubestridt var Sognets bedste Handelsplads.

Mejeriet.

1887 kom *Niels Offersen sen.* til Øster Ramskov. Inden et halvt Aar var gaaet, havde han besøgt alle Vindingboer. De skulde i største Hast gøres til grundtvigianske Andelsbønder. — Der skulde plantes, dyrkes Roer og først og fremmest bygges Mejeri. Den 26. Februar 1888 var Lovene vedtaget, og den 21. Juni¹⁾ samme Aar begyndte Mejeriet sin Virksomhed. Anlægs-
summen — Kr. 13748,99 —

Niels Offersen sen.

laante man i Holstebro Sparekasse. Der var indtegnet 93 Interessenter med 521 Køer. 1. Maj 1889 kom 22 Feldingboer med. 1894, efter at en Del Skeptikere havde tegnet sig, havde man 141 Andelshavere med 727 Køer. De største Kobesætninger havde Toustrup og Øster Ramskov, 14 hvert Sted. 10—12 Køer fandtes i en halv Snes Gaarde, de øvrige Steder var mindre Besætninger. Lovene præciserer straks, at alle Valg afgøres ved simpel Stemmefflerhed.

Hele det store Forarbejde var Niels Offersens Værk.

¹⁾ Dagen efter Hundretdaarsdagen for Stavnsbaandets Løsning.

Love, Kontrakter, Konditioner o. s. v. — det var alt sammen Offersens Arbejde. Megen Støtte fandt han hos *Chresten Ebbesen*, Sørvad, som skænkede Mejeriet Byggegrund. Velsagtens havde Sognet faaet Mejeri uden Hjælp af den unge Kraftkarl fra Hee. Men han blev nu engang Fødselshjælper. Og han stod siden Fadder til alt Fremskridt i Sognet. Skulde en Sag lirkes, luskes og lumskes frem, var han en fuldkommen Umulius. Hans Mangel paa Behændighed gør det i højeste Grad bemærkelsesværdigt, at han kunde faa den Betydning i Sognet, han fik. Det groede efter ham. Vidtspændende Evner og Jættekræfter kastet uegennyttigt hen paa Samfundets Alter i et halvt Aarhundrede! Det bliver kendeigt. — Men det var Mejeriet.

Den første Bestyrelse var *Chresten Tegager, Laust Bramstrup, Niels Hansen, Thomas Madsen Schøler, Chresten Ebbesen, Niels Chr. Horslund og N. Offersen*.

Følgende har været Formænd:

Niels Offersen sen. 1888—90.

Peder Vad 1890—92, 1894—95.

Lærer Grønbæk 1892—94.

Jens Hedegaard 1895—97.

N. P. Tingsager 1897—1900, 1901—02.

Søren Frølund, Pogager, 1900—01.

Jens Voldsted, Vind, $\frac{9}{12}$ 1902— $\frac{7}{1}$ 1903.

Anders Fonager 1903—04.

Gravers Offersen 1904—07, 1908—11.

Poul Chr. Svenstrup 1907—08.

N. Chr. Hedegaard 1911—15, 1916—20.

Anders M. Kjær 1915—16.

Niels Offersen jun. 1920—34.

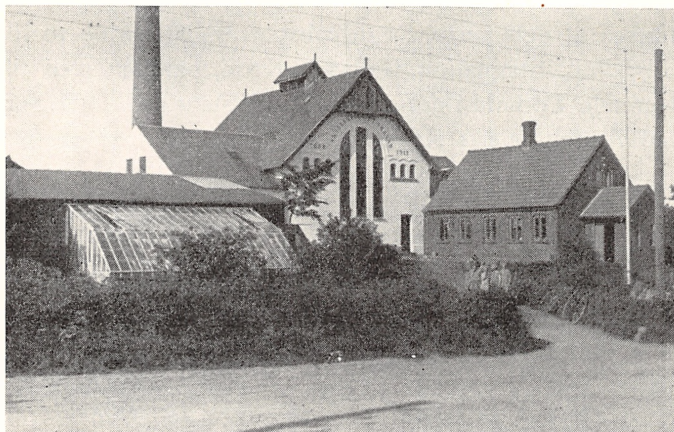
Niels Grønbæk 1934—

Mejeriet har haft fem Bestyrere: Hans Barslund Jensen 1888—95, Johannes Jensen 1895—1909, A. Hansen

1909—16, Hans Chr. Hansen 1916—17 og Jens Chr. Jensen siden 1917.

Der har gennem Aarene været udkæmpet mange Kampe paa Mejeriets Generalforsamlinger. Det er berørt af Laurs Chr. Pedersen i »Kirker, Præster og Degne«.

Det var Missionen magtpaaliggende at faa det, de kaldte en troende Mejerist. Og det lykkedes 1916. Men Glæ-

Andelsmejeriet • Sørvad •.

den varede kun kort; thi Aaret efter kasserede Modparten Hans Chr. Hansen. Divergerende Meninger om Søndagskørsel kan, naar passende Oprustning har fundet Sted, altid befrygtes at ville afstedkomme Stormvej.

Man anlagde straks seks Ruter, som overtoges af: 1) Jens Chr. Svenstrup, 2) Eskild Andersen, Østerhus, 3) Svenning Blindkilde, 4) Søren Henriksen, Pogager, 5) Iver Christensen, Vind, og 6) Niels Poulsen, Refning. Betalingen var 490—590 Kr. pr. Tur.

Nu har man 16 Ture, skønt Vind gik fra 1. Maj 1927, da dette Sogn selv fik Mejeri. De 16 Mælketure benævnes: Virkelyst, Hedegaard, Pogager, Koldkjær, Tegager,

Bjerregaard, Fonager, Agerfeld, Resdalhus, Spaabæk, Ramskov, Svenstrup, Toustrup, Blindkilde, Nygaard og Vejvad Tur.

En Udvidelse af Mejeriet fandt Sted 1911. 1928 optoges et Mejerilaan paa 100,000 Kr. til Interessenterne.

Aarsregnskabet 1890 balancerede med 62,464 Kr., 1933 med 331,582 Kr.

Mejeriet er Sognets økonomiske Hjerte. Pulsslaget kan aflæses af dets tørre Regnskabsposter, ja, endnu mere: Udvikling, Stagnation, Gullasch, Krise, parallelt med tilsvarende Forhold i det øvrige Land, staar at læse i Sørvad Andelsmejeris Regnskabsposter.

Aar	Leveret Mill. Pd. Mælk	Solgt 1000 Pd. Smør	Smørrets Pris i 1000 Kr.
1889	1,02	37	36,8
1892	2,20	77,7	76,8
1896	2,52	93,1	80,0
1899	3,15	116,2	102,3
1903	3,52	134,5	127,4
1910	4,45		167,8
1914	5,45	212,95	226,1
1916	4,75	183,8	279,1
1917	3,95	153,0	264,9
1919	2,48	91,7	272,4
1921	3,99	154,4	397,8
1922	4,24	168,5	336,9
1923	5,09	202,2	437,9
1924	5,70	225,3	584,2
1925	6,95	233,3	560,7
1926	6,82	270,0	424,5
1927	6,88	271,3	409,1
1928	5,75	228,4	350,0
1929	6,76	268,9	411,5
1930	7,57	300,1	393,0
1931	7,66	302,0	330,3
1932	7,24	286,7	262,7
1933	7,27	286,3	240,7
1934	7,00	274,5	216,5

Postvæsen.

Christian den Fjerde indførte Postvæsen i Danmark 1624. Vindingboernes nærmeste Postkontorer blev dog Viborg og Ribe. Men 1653 blev der Postkontor i Ringkøbing og 1721 i Holstebro. 1851 indførtes Frimærkesystemet.

Endnu i 60'erne maatte Vindingboerne selv bringe deres Brevskaber til Holstebro, men ved samme Tid dannedes private Postruter. Saaledes gik *Poul fra Timring* gennem Sognet og samlede Postsager; om Fredagen bragtes det til Holstebro, og Dagen efter vendte han tilbage med, hvad der maatte være ankommet.

Sidst i 60'erne lagde Postvæsenet dog en fast Rute gennem Vinding. Den besørgedes af *Morten Tingsager*, Holstebro, senere af *Jens Nielsen*, ligeledes fra Holstebro. Turen gik, daglig, over Krogsdal, Nr. Felding Præstegaard, Feldingholm, Tolstrup, Svenstrup, Vinding Præstegaard, Skolen, Hadskjær, Hvirgel, Toustrup, Strade, Koldkjær (da Skolen kom), Vestergaard, Hundkjær, Sørvad, Ramskov, Spaabæk, Ølgryde og videre til Holstebro.

Den 1. Sep. 1884 fik *Chr. Steffensen* Turen. Men 1. Juli 1885 udskiltes en Rute, *Vinding Skole-Resdal* med *Jens Ramskov* som Post. Den udgik fra Skolen (egentlig Fattighuset) over Tusholt, Blindkilde, Horslund, Hahle, Vejvad, Lykkensprøve, Kølbjerg, Agerlund, Hulmose, Hedegaard, Pogager, Koldkjær, Vestergaard, Neder Refning, Bakhus, Løgager, Fonager, Klejnstrup, Nr. Lund, Sdr. Lund og Resdal. — Hver Dag spadserede Steffensen fra Holstebro til Vinding Fattighus, hvor han afleverede en Del af sin kostbare Byrde til sin Kollega Jens Ramskov. De bragte saa Posten rundt til de nævnte *faste Afleveringssteder*, hvor andre Medborgere maatte hente og aflevere deres Brevskaber.

Den 1. Dec. 1894 indførtes *direkte Ombæring* til alle Hjem, Steffensen gik nu kun en mindre Tur i Sognet, medens Resten deltes mellem Jens Ramskov og *Mads Christian Opstrup*. Ramskovs Rute var: Vinding Skole-Pogager, Opstrups gik til Løgager. Efter Steffensens Forflyttelse 1899 til Idom fulgte *Andreas Sørensen*.

Fra venstre: Brevsamler S. Geertsen, J. Pugdøl Andersen, M. Bertelsen, P. C. Bertelsen og Laust Ramskov; paa Vognen M. Mølgaard.

Men 1. Feb. 1906 antoges Jens Ramskov til *kørende Post* fra Holstebro til Vinding, og Andreas Sørensens Tur naaede derefter kun til Svenstrup, Røjkjær og Spaabæk.

»Den kørende Post« var en Reform af Rang. Det var skidt det andet. Holstebro-Posten kom til sidst saa sent, at vore hjemlige Poster gik og ravede i Nattens Mulm og Mørke, før de naaede tilbage med den indsamlede Post, der saa maatte ligge over til den næste Dag. Senere lod man om Vinteren helt være at udbringe den fra Holstebro ankomne Post før den paafølgende Dag.

Mads Mølgaard Nielsen havde været mobiliseret mod denne Middelalder. Efter Nyordningen kunde man komme kørende til Holstebro og faa god Underholdning af Jens Ramskov i Tilgift.

Mejeribestyrer *A. Hansen* blev Brevsamler, efter ham *Karen Vejvad*, der havde begyndt en Købmandshandel i Sørvad. 1912 solgte hun Forretningen til Sallingboen *Søren Geertsen*, der herefter blev Brevsamler.

Jens Ramskov tog Afsked 1. Okt. 1915. Hans Efterfølger *Poul Christensen* forflyttedes til Holstebro 1919. Saa kørte *Anton Madsen* nogle Maaneder, indtil han 1. Dec. 1919 afløstes af *Marthinus Mølgaard*, Holstebro. 1923 fik *Karl Jensen*, Vind, Ruten, der nu et Par Aar besørgeades pr. Bil og gjorde en Afstikker til Vind, hvor Karl Jensen var Landpost.

Efter Banens Aabning 1. Sep. 1925 blev der Postekspedition paa Sørvad Station. *Brevsamleren* Søren Geertsen afleverede Værdigheden til *Postekspeditor* S. Svenningsen tilligemed 4 Postbude. Disse var:

I. *Laust Ramskov*, Mads Chr. Opstrups Afløser i Løgagerruten siden 1906, efter 1912 i Spaabækkruten.

II. *Jens Pugal Andersen*, i Pogagerruten 1906 til 1. Sep. 1934.

III. *P. C. Bertelsen*, siden 1912 i Sørvad-Løgagerruten, hvortil Agerfeld, som tidligere hørte til Vind, nu er henlagt.

IV. *Martin Bertelsen*, i Horslundruten siden 1919.

»Den kørende« gik i hele sin Levetid en Rute. Jens Ramskovs hed Sørvad-Horslund; efter Martin Bertelsens Ansættelse 1919 gik Mølgaard Sørvad-Hulmoseturen. Efter S. Svenningsens Fratræden 1933 er Dagmar Nikolajsen Postekspeditrice i Sørvad.

»Æ Mælkkusker og æ Poster ska' en vær' gue ved«, sagde en Degnekone engang. Og det var kønt sagt.

Kommunal Historie.

Medens Sogn som Navn og Distrikt er ældgammelt og dansk, er Kommune et udansk Ord og som Distrikt af temmelig sen Oprindelse. Kommunen eksisterede ikke. Der var intet kommunalt Fællesskab mellem Vinding og Vind.

Hvert Sogn havde sine *Kirkeværger*, jævaldrende med Kirken, hvis Regnskab de førte. De skulde ogsaa om-bære Kirkens Tavle, hvis Indhold gik til Fattigplejen.

1629 blev de Præstens *Medhjælpere* og skulde hjælpe til med at overvaage Moralen; hver Tamperdag skulde de samles med Præsten, og naar han ellers havde Brug for deres Sagkundskab. Pastor *Fenger* maatte 1803 mobilisere Medhjælperne i Vind mod en utugtig »Degne«-kone.

1708 fik Præsten særlige *Medhjælpere i Fattigplejen*. Og da Vinding-Vind 1741 bekvemmede sig til at tage Forordningen af 1708 til Efterretning, opstod vort første »Sogneraad«, hvis Medlemmer for Vinding Sogns Vedkommende var Medhjælperne Peder Kjeldsen Lund og Chresten Tyrgaard samt to af Sognets bedste Mænd Mads Ramskov og Jens Nørgaard i Svenstrup.

Hvert Sogn havde *sit* Raad og afholdt *sine* Udgifter. Først Reglement af 5. Juli 1803 beordrede Pastoratets Sogne sammenlagt til eet *Sognedistrikt*.

Vi lod dog alt gaa i den vante Gænge til 1814. Hvert Sogn havde nok i sine egne »ælendige Kaarsdragere«. Sognene vilde meget nødtigt indgaa intim og livsvarig Forbindelse. Men 11. Feb. 1814 oplyser Pastor Stabell, at Amtet har afslaaet Sogdenes fælles Ansøgning om fortsat Selvstændighed. Og Almisseeoldingerne fik altsaa deres Ruter forlænget fra det vestligste Vind til det østligste Vinding.

Den første fælles Fattigkommission blev: Pastor Stabell, Sognefoged Peder Iversen paa Herredsfoged Grønlunds Vegne, Gaardmændene Mads Thomsen, Horslund, Hans Nielsen Junge, Christen Mouritsen Kirkegaard og Thomas Poulsen Vindgab.

Snart efter fik vi en Skolekommission af andre gode Mænd med Ret til at udskrive Skatter.

Forordningen af 13. August 1841 skænkede os et fælles *Sogneforstanderskab* med Præsten som født Medlem. Efter en Ændring 22. Marts 1855 fik den Femtedel af Vælgerne, som betalte mest til Skole- og Fattigvæsen, Ret til at vælge den største Halvdel af Forstanderskabet. Den mindre Halvdel valgtes af samtlige Vælgere. Vælgerne sagde, hvem de vilde stemme paa, og det førtes til Protokols. Landkommunalloven 1867 lægger alle kommunale Sager under *Sogneraadet*. 1908 indførtes hemmelig Afstemning med lige Valgret for Mænd og Kvinder.

Institutionen Præstens Medhjælpere var under denne Udvikling afgaaet ved Døden og opstaaet igen som Menighedsraad.

Sogneforstandere.

1841: Jens Chr. Mikkelsen Vejvad, Chr. Christensen Klejnstrup, Søren Pedersen Lund, Peder Chr. Bojesen Resdal, Jens Pedersen Trolldoft, Chr. Hansen Sandfær, Poul Thomsen Sønder Vindgab, Anders Lauritsen Vindby.
1842: Peder Jensen Røjkær, Vinding.

1844: Jens Chr. Hvirgel, Hans Nielsen Lund, Jacob Christensen Skold, Jeppe Madsen Bahr.

1847: Laurits Poulsen Svenstrup, Anders Jensen Hads-kjær, Jens Pedersen Fonager, Laust Jensen Vingtoft, Chr. Hansen Sandfær.

1850: Poul Søndervindgab, Niels Tyrgaard, Svend Klejnstrup, Jens Chr. Voldsted.

1853: Niels Peder Meldgaard, Clement Refning, Jens Frandsen Ramskov, Jens Gammelvind, Anders Søndergaard.

1855 er der Nyvalg af hele Forstanderskabet: Chr. Klejnstrup, Peder Chr. Resdal, Peder Vestergaard, Søren Bach, Peder Skovgaard, Peder Chr. Blindkilde, Jørgen Tingsager, Mads Tjagvad, Jacob Skold. De Valgte afgjorde enstemmigt, at Pastor Blicher skulde have Sæde i Forstanderskabet.

1858 (samtlige Vælgere): Frederik Pedersen Sdr. Ramskov, Jens P. Hundkjær, Jeppe Madsen Bahr, Husmand Søren Andersen Spartoft.

1860: Jens Fonager i S. f. Peder Davidsen Vestergaard.

1860: Laurits Svenstrup i S. f. Frederik Pedersen, der var flyttet.

1861 (højstbeskattede): Jens Toustrup, Henrik Pogager, N. P. Meldgaard, Jens Gammelvind, Peder Kjær, Vind.

1864 (samtlige Vælgere): Christian Spaabæk, Mads Østergaard, Peder Skovgaard, Laust Viholm.

Sogneraadsmedlemmer.

1867 (højstbeskattede): Jens Toustrup, Christen Hede-gaard, Peder Moesgaard, Poul Andersen, Vind, Peder Chr. Røjkjær.

1870 (samtlige Vælgere): Mikkell Jensen Ramskov, Niels Tusholt, Kjeld Mohrsen, Laust Bramstrup.

1871: Poul Klejnstrup i S. f. Jens Toustrup, der er indvalgt i *Amtsraadet*.

1873 (højstbeskattede): Pastor Jørgensen, Jens Sandfær, Peder Chr. Andersen, Jens Ankersen, Peder Lund. 1874: N. P. Meldgaard i S. f. Mikkell Ramskov, der er fraflyttet Sognet.

1876 (samtlige Vælgere): Jens Hahle, Chr. Hansen, L. Viholm, Søren Svenstrup. 1878: Jens Toustrup i S. f. Jens Nielsen Agerlund.

1879 (er der 31 højstbeskattede Vælgere): Henrik Hahle, Lars Chr. Fonager, Jens Agerlund, Peder Kjær, Anders Brandtoft. 1881: Mads Tjagvad i S. f. Jens Agerlund.

1882 (samtlige Vælgere): Jens Peder Gosmer, Chr. Svenstrup, Niels Tjagvad, Jacob Østergaard. 1882: Peder Mathiasen Vrat i S. f. Peder Kjær, Vind.

1885 (højstbeskattede): Søren Pogager, Chr. Tegager, Jens Skold, N. C. Horslund, Poul Spaabæk. 1887: Forpagter Peder Jensen, Vinding Præstegaard, i S. f. Poul Jensen Ramskov.

1888 (samtlige Vælgere): P. Chr. Kjærgaard, Peder Svendsen Storbjerg, Jacob Nørre Vindgab, Christen Fuglsang. 1889: Mogens Vejvad i S. f. P. Chr. Kjærgaard.

1891: Jens Hedegaard, Knud P. Moesgaard, Lars Chr. Fonager, P. Chr. Andersen, Svenning Blindkilde. 1892: Anders Brandtoft i S. f. P. Chr. Andersen, Vind.

1894 (samtlige Vælgere): Anders Kjær, N. P. Tingsager, Jens Sandfær, Kresten Ramskov. 1896: Jens Voldsted i S. f. Jens Laursen Sandfær.

1897 (højstbeskattede): Niels Lund, Anders Kjær, Thomas Madsen, Jens Skold, Niels Vestergaard.

1900 (samtlige Vælgere): Jens Chr. Bæklund, Jens Sandfær, Poul Chr. Svenstrup, Peder Chr. Laursen.

1903 (højstbeskattede): Laust Poulsen, Niels Blaabjerg, Jens Chr. Hahle, Gravers Offersen, Anders Jensen Refning, (identisk med Sognefoged Anders Fonager). 1904: Thomas Poulsen Vindgab i S. f. Jens Sandfær.

1906 (samtlige Vælgere): Anders Kjær, Vind, P. Svendsen Storbjerg, Chr. Ramskov, Chr. Paaskesen Lundager.

1909 (almindelig Valgret): Søren Kjærgaard, Kr. Klejstrup Pedersen, Nr. Ramskov, Kr. Kristensen, Nygaard, Knud P. Vad, P. Svendsen, Storbjerg, K. Kristiansen, Spaabæk, Jens Voldsted, Karl Kirkegaard, Anders Kjær, Vind.

1913: Søren Kjærgaard, Lars Lyskjær, K. P. Vad, Laurs C. Pedersen, Ramskov, Niels Hoffmann, Kr. Blindkilde, Jens Voldsted, Karl Kirkegaard, Mikkell P. Viholm.

1917: Søren Kjærgaard, L. C. Pedersen, Ramskov, Lars Lyskjær, Jørgen Tingsager, K. Blindkilde, Anders Fonager, Karl Kirkegaard, Mikkell P. Viholm, Peder Blaabjerg Nielsen.

1921: Søren Kjærgaard, Jørgen Tingsager, Anders Fonager, Mikkell Klejnstrup, Kr. Vennevold, Niels Hoffmann, Peder Fonager, Nygaard, Karl Kirkegaard, P. Blaabjerg Nielsen.

1925: Anders Fonager, Niels Hoffmann, Kr. Hedegaard, Kr. Vennevold, Mikkell Klejnstrup, Peder Fonager, Peder Drejer, Aldershvile, Karl Kirkegaard, Jens Bak Poulsen, Vindgab.

1929: Jens Jensen, Løgager, og Niels Offersen Ramskov afløser P. Drejer og P. Fonager; ellers Genvalg.

1933: A. Fonager, L. C. Pedersen, Niels Offersen, Esbern Jespersen, Jens Løgager, Kr. Poulsen, Diderik Bendtsen, Daniel Mikkelsen og Poul Bjerregaard.

Følgende har været Formænd:

Præsterne Buchhave 1841—44, Schnegelsberg 1844—53, Blicher 1853—56, 1858—59, og Jørgensen 1874—78. Gaardmændene P. Chr. Bojsen, Resdal, 1857, Fr. Pedersen, Sdr. Ramskov, 1860, Chr. Christensen Klejnstrup 1861, Jens Toustrup 1862—70 og 1879—82, Niels Tusholt 1871—72, Mikkell Ramskov 1873, Jens Hedegaard 1883—86 og 1892—97, Niels Tjagvad 1887—88, Søren Pogager 1889, Chr. Tegager 1890—91, N. P. Tingsager 1898—1900, Anders Kjær 3. Jan. 1901—03, Jens Chr. Bæklund 1904—06, Anders Fonager 5. Jan. 1907—09, Søren Kjærgaard 1909—1. Nov. 1923, da han kom i Amdsraadet; derefter den nuværende Formand Anders Fonager.

Af store kommunale Mærkesager har vi ikke mange. Det bør dog maaske nævnes, at Vejle-Givebanens Gen-nemførelse til Holstebro 1904 gik vor Dør forbi. Den var projekteret gennem Sognet med Stationer ved *Hulmose* og *Ramskov*. Paa et Møde i Herning Vinteren 1901 strandede Sagen definitivt under *Niels P. Tingsagers* Førerskab.

Senere fik vi jo alligevel en Bane. Dens Afdrag og Forrentning sluger c. 25000 Kr. aarligt eller mere end en Trediedel af Kommunens Skatteindtægter.

Den kommunale Samhørighed mellem Vinding og Vind passerede sin 100 Aars Dag i Stilhed.

Men faa Aar forinden havde vore Kommunal-mænd for-handlet om Skilsmisse. *Søren Kjærgaard* udførte vidtløftige Beregninger om Sognenes indbyrdes økonomiske Forhold. Her er et Udtog over 6 Aars Perioden 1905—11, idet der ses bort fra Agerfeld Skole, der har Børn fra begge Sogne. Regnskabsposterne i Kr.

	Vinding		Vind	
	Indtægt	Udgift	Indtægt	Udgift
Gnsn. i 1905—11	11421	8306	4596	6351
19 ^{10/11}	13442	9097	5480	7604

Altsaa havde Vind tæret ret betydeligt paa Vinding og vilde ikke skilles fra store Bror, skønt Vinding vilde overtage al Gælden, 18478 Kr. Sgu min Salighed, nej, sagde Jens Voldsted. Amen, sagde Karl Kirkegaard. De krævede adskilligt mere (3. Juli 1912, bl. a. 4666 Kr. i Løsepenge formedelst Vindings fede Degneembede). Og der kom ingen Handel i Stand. Men derfor tabte Søren Kjærgaard ikke Humøret; han regnede ud paa Grundlag af de sidste fire Folketællinger, at Vind Sogn maatte uddø om 265 Aar. Det var dog et Lyspunkt.

Sognefogeder.

Gregers Lauritsen, Tyrgaard, død 1696.

Jens Mortensen, Refning, nævnt 1714 i Anledning af
Hahles Brand.

Lars Madsen, Ramskov, død 1764; Prædikestolen faldt
ned over ham og kvæstede ham dødeligt.

Jeppe Christensen, Agerfeld, død 1790.

Jens Jensen, Refning, død 1812.

Peder Iversen Bak, 1812—.

Peder Christensen, Resdal, (1826).

Niels Sørvad, (1833).

Mads Jensen, Toustrup, (1836).

Christen Christensen, Klejnstrup, (1851).

Jens Madsen, Toustrup, —1903.

Anders Meldgaard, Hadskjær, 1903—24.

Anders Fonager, 1924—.

II. DEL

GAMLE GAARDE OG SLÆGTER

Niels Jensen, f. 1819.

Paa Dødslejet 1902:
A ønsker aa blyw salig,
aa saa te Thomas Jensen
et ska ar'e mi Tøj.

IND AD BAGDØREN

Vindingboerne adskiller sig næppe meget fra andre Haruder. Ensracede er de ikke. Hvad enhver kan overtyde sig om alene ved at sammenligne de smaa sene-stærke Resdal'er med de høje Tingsagerfolk.

Nyt Blod kom ofte til Sognet. Og det satte dybe Spor. Hvad var Vindingboerne uden Peder Bak (Fonager), P. Chr. Bojesen (Resdal), Jørgen Møller Christiansen (Tingsager), Jens Ankersen (Vejvad), Mogens Ramskov, Knud Pedersen Vad (Hundkjær), Henrik Hoffmann (Hahle) og Niels Offersen for blot at nævne en Del Mænd, væsentlig tilflyttet Sognet i forrige Aarhundrede. Fristende kunde det være at fortsætte med en Del yngre Tilflyttere, hvis Dygtighed Sognet vanskeligt kunde undvære.

Antagelig har den øvrige Verden faaet god Erstatning for Tilflytterne. Vi har skænket Landet Biskop Madsen, to Provster, en Overlærer, en Adjunkt, utallige Degne, en Missionær, en Folketingsmand, tre Amtsraadsmedlemmer, en Landsretssagfører, mange Haandværkere osv.

Trods Afgang og Tilgang er Vindingboerne meget beslægtede. Talrige Vindingboers Forfædre kan ledes en halv Snes Generationer tilbage. Mange nedstammer fra Poul Christensen (1532). Enkelte af mine Skolebørn kan søge deres Aner i snart sagt alle Sognets gamle Gaarde. Giftede en Mand sig fra Ramskov til Horslund, sendte han hurtigst muligt en Datter tilbage igen som Husmoder i Fødegaarden. Enkelte Slægter holdt fast ved samme Gaard Sekel efter Sekel. I øvrigt spillede Begrebet Slægts-

gaard mindre Rolle, end man ofte tror. Naar alle Vindingboer var i Familie, var det jo Slægtsgaarde til Hobe.

Aldersforskel og Kærlighed fik ingen afgørende Betydning ved Indgaaelsen af Ægteskab. Var Konen for gammel til at føde Børn, maatte Manden taalmodigt vente. Reden først, siden Ungerne! Den omvendte ansvarsløse Orden hører vor Tid til.

Vor sædelige Moral kan ellers godt taale Sammenligning med Fortidens.

Der fødtes en styrkende Masse Børn. Mange hjemmedøbtes, Resten førtes til Kirken eller Præstegaarden, helst samme Dag, de var født, og døbt der. Alene denne Rejse var nok til at gøre det af med en Del. Man kørte jo ikke i Bil, ikke engang i Fjedervogn. Dødeligheden var stor, Befolkningstilvæksten forbavsende ringe.

Før 1742 havde man ingen Skolegang. Fattigforstanderne havde ondt ved at skrive deres Navne. De skiftende Sognefogder var dog alle særdeles skriftkloge. Efter Skolens Aabning stiftede man Bekendtskab med Pontopidans Forklaring, 1767 fik vi fire Eksemplarer tilsendt fra Biskop Bloch. Pietismen havde skaffet os den tvungne Konfirmation. Det blev mere og mere nødvendigt at kunne læse. Der kom en strid Strøm af sl. Stistrups Bibeler til Sognet. Den første fik Morten Tingsager 1773. Aaret efter fik den sengeliggende Niels Blindkilde en. Senere kommer der Bibeler til Chr. Ovesen Hedegaard, Anne Koldkjær m. fl. De ledsagedes ofte af »Guds Raad til Salighed«, som dog flere skulde være fælles om.

Bondens hele Aandskultur maatte han tillige have i Hovedet — eller Hjertet. Med Læsningen begyndte den Søndersplittelse af Bondekulturen, som medførte Døden.

Vindingboen af i Dag. Om ham tales der ikke. Han er desorienteret — som andre Mennesker. Hvad skal man tro.

Tidligere troede man blindt paa de sorte Bogstaver, Bibelens og dem i Holstebro Dagblad. Man blev Venstremænd; intet med Konservatisme at gøre. Sallingboen blev radikal af Skive Folkeblad. »Sort paa hvidt« maatte være til at stole paa her som der.

Papir er taalmodigt, siger man i Dag.

At det mundtlige Ord kunde være Løgn og Digt, havde man et vist Førstehaandskendskab til. At det skrevne kunde være det ogsaa, havde man færre Betingelser for at begribe.

Overtroen paa de sorte Bogstaver har Rod i Runernes hemmelighedsfulde Tegn. — Jo dunklere, des bedre!

Hvad betyder nu disse Bogstaver $\mathfrak{B} \mathfrak{Z} \mathfrak{H} \mathfrak{h} \mathfrak{B} \mathfrak{R} \mathfrak{N} \mathfrak{R}$? Magister Ellekilde ved det — maaske! Men — bar man Bogstaverne hos sig, standsede Næseblod af sig selv. Man kunde ikke saares med Vaaben, kunde ikke forhekses m. m. $\mathfrak{R} \mathfrak{H} \mathfrak{F} \mathfrak{U} \mathfrak{H}$ skærmede mod falsk Dom, $\mathfrak{E} \mathfrak{R} \mathfrak{H} \mathfrak{F} \mathfrak{F}$ mod Ild, Vand og Torden. Og de skaffede Kvinden en god Forløsning.

Ja, det var i vore Forældres Tid. I vore Dage skal $\mathfrak{E} \mathfrak{U}$ og $\mathfrak{Z} \mathfrak{A} \mathfrak{R}$ kunne ophæve Virkningen af indgaaede Forpligtelser og hidføre gode Samfundstilstande.

1871 begyndte Georg Brandes sine Forelæsninger om »Hovedstrømninger i den europæiske Litteratur«. Aaret efter døde Grundtvig. Ved samme Tid erhvervede en af Sognets bedste Mænd sig følgende

Huus og Venne Brev.

»I Guds og Sønnens og Helligaandens Navn. Saaledes som Christus stod sikker i Urtegaarden, skal alt Skyts staa stille imod ham, som bærer dette Brev. Intet Skud skal ramme ham . . . Ved Jesu Christi Befaling maa alt Sigtbart og Usigtbart være sikker ved Englen Michael, Guds og Sønnens og den Helligaands Navn . . . Gud være

med dig! Dette Brev er en Velsignelse fra Gud . . . Der-
som nogen ikke tror dette, saa skriver han Brevet af og
hænger det paa en Hund (saa kan den ikke skydes). Hvo
som bærer dette Brev, kan ikke tages til Fange«. Det
samme gentages og varieres videre i Brevet under me-
gen Sværgen.

»Dette Brev er sendt ned fra Himlen i Aaret 1724
og fundet i det Holstenske. Det var skrevet med Guld-
bogstaver og svævede over Daaben til Regenau. Da man
greb efter det, røg det tilbage indtil 1731« (da en fik fat
i det og skrev det af). Endvidere stod der ogsaa, at
ingen maatte arbejde om Søndagen . . . »I skal gaa i Kirke
og bede med Andagt«. Forfatteren prædiker videre over
Budene og fortsætter: »Og har man gjort saa mange
Synder som Sand ved Havet og Mos paa Træerne, saa
skal de dog blive os forladte . . . Hvo som har dette Brev
i sit Hus, bør ikke være bange for Lynild, og den Qvinde,
som bærer dette Brev, vil føde yndige Børn til Verden.
Derfor holder mine Bud, som jeg sendte eder med Eng-
len. I Jesu Navn, Amen!«

Jo, det er en farlig Ting at kunne læse.

Det følgende Hedenskab er ogsaa smittet af Bibelsprog.

Valdborg Dags Bøn.

»Tre Gange at læse Valdborg Morgen før Solen op-
staar. 1. Stk. for at Troldfolkene ikke skal gøre din Av-
ling eller dine Kreaturer nogen Skade.

Stat i din Port eller Gaardsled eller gaa tre Gange
om din Gaard imod Solen, før den opstaar. Hjælpe Gud
til et godt Aar, en god Stund, en god Time, i Jesu
Navn, Amen!

Nu binder jeg for mig og Hustru, Børn og Bolig, dette
hellige Fredens Baand. Hjælp mig Gud Fader, Søn og
Helligaand, Amen!

Jeg binder for mine Tyre og Stude, for mine Køer, Kvier og Kalve, for mine Heste, Øg og Føller, for mine Lam, for mine Galte, Søer og Grise, for mine Gæs og Gæslinger, for Høns og Kyllinger, for Ost og Smør, for Bryggen og Bagen, for Komælk og Faaremælk, for alt dette binder jeg dette hellige Fredens Baand i dette Aar og siden, mens Verden staar. Jeg binder alle Vætter og alle Nisser udi dette Land, udi denne Sogn, udi denne By ved det Tornetræ, som Jøderne de pinte vor Herre Jesum Christum [med] . . . Jeg læser alle Troldfolk, alle Vætter og alle Nisser . . . i en Djævels Laas . . . mens Verden staar. I Navn Gud Fader, i Navn Guds Søn, i Navn Gud den Helligaand. Amen! † † †

Læses tre Gange og Fadervor bagefter hver Gang. Og til allersidst er det godt at læse de tre Troens Artikler«.

— 64 Aar er forløbet, siden denne Bøn sidste Gang omhyggeligt nedskreves.

Om Bondens gamle Aandskultur faar vi Besked hos Thiele og Evald Tang Kristensen. Det lykkedes aldrig at faa den helt ombyttet med Biskop Balles Anmærkninger, før begge Dele gik i Glemmebogen.

Da vi havde lært at læse, laa Bibelens to-tre Aartusind gamle Skrifter paa Bordet — et sært Guds Under!

Om Biskop Madsens Mor ved vi, at hun sang Brorsonske Salmer. Saa dyrkede man vel ogsaa Kingo. Hjemlandstoners lettere Genre kom til. Grundtvigsk Folkeoplysningsarbejde naaede til Vinding kort efter Grundtvigs Død.

— Tro eller Vantro, sort eller hvid Magi har intet med Intellektualitet at gøre. Om Vindingboernes Begavelse kun saa meget: Der savnedes aldrig dygtige Mænd til det offentlige Livs Tillidsposter.

Men en urimelig stor Del af Livet medgaar i Slidet for det daglige Brød.

»Æ Præst kender et Folk, for han kommer ind ad æ Forstowdar«, sagde Jens Ramskov mange Gange. »Nej, vi Poster kender Folk, for vi kommer ind ad æ Bagdar«

Han havde Ret, vi skal den Vej ind. Et fortegnet Billede er uden Værdi, værre end intet. Kan vi ikke elske vore Forfædre i deres gamle Tøj, i deres Fejl og Fald, maa vi se at lære det. Deres Liv i »Graad og Sang« er Slægtens, vor Fortid.

Først naar vi er kommen helt ind i Stuen, byder Vindingboen: Walkommen!

PRÆSTEGAARDEN.

Oplysning om denne Gaard og dens Beboere maa søges i min Bog »Kirker, Præster og Degne«. Præsterækken skal dog gentages her.

1. Hr. Ib Jensen 1513—63.
2. Hr. Jens Poulsen Søervad 1557—1610.
3. Hr. Niels Pedersen Vildberg 1583—1644.
4. Hr. Christen Pedersen Stadell 1618—59.
5. Hr. Andreas Jacobsen Hegelund 1652—79.
6. Hr. Hans Christensen Mariager 1679—1704.
7. Hr. Michael Dorschæus 1704—49.
8. Hr. Terkel Dorschæus 1747—81.
9. Hr. Joachim Frederich Kühlmann 1782—89.
10. Hr. Christian Johan Davidsen Fog 1789—92.
11. Pastor J. P. Fenger 1792—1812.
12. Pastor J. H. Stabell 1813—19.
13. Pastor H. S. Sørensen 1819—31.
14. Pastor H. R. Buchhave 1832—44.
15. Pastor N. H. Schnegelsberg 1844—53.
16. Pastor P. D. Blicher 1853—63.
17. Pastor V. Chr. Jørgensen 1863—82.
18. Pastor O. C. E. With 1883—89.
19. Pastor J. Nygaard 1889—94.

20. Pastor S. Laursen 1894—1904.
21. Pastor J. P. Jensen 1904—18.
22. Pastor F. K. Fangel 1918—26.
23. Pastor K. Larsen 1927—.

SKOLEGAARDEN.

Skolelodden med paastaaende Bygninger bortsolgtes 1916 til *N. C. Hedegaard* for 26000 Kr. Han opførte de nye Udhuse og restaurerede Stuehuset, saa Gaarden blev en af de smukkeste i Sognet. 1931 blev den overtaget af Aarhus Privatbank, som solgte den til *Hans Løkke* fra Bøvlingbjerg for 63500 Kr.

LILBÆK.

Hegelund skriver i Kirkebogen: »1654 den 24. Nov. begravede jeg *Anne Jung*, den sidste, som boede i Lilbæk. Dermed lod jeg Huset nedbryde«. Hundrede Aar senere fandt Terkel Dorschæus Potteskaar og en stenpikket Kilde paa Stedet, hvorefter han rigtigt sluttede, at der havde staaet et Hus der. Traditionen siger, det var et Enkesæde. Ingen af vore Præster ved dog noget om dette.

1788 opførte Kühlmann 14 Fag Hus; det kostede ham 50 Rdl. Han bortfæstede Huset til Urmager *Niels Just Pedersen* fra Klejnstrup; han skulde have 10 Aare, Lilbæk Hale, som er een Dags Slæt, Mosen langs bemeldte Aare, Tørv i Lilbæk Mose og Ret til at græsse en Ko i Mosen. Hver Mortensdag skulde han betale Præsten 5 Rdl. Og saa blev han gift med Præstens 34-aarige Tjenestepige Mette Pedersdatter; selv var han 35 Aar. Han døde 80 Aar gl. 1831. Aaret efter bor *Smed Janus* i Huset og 1835 *Inger Marie Jensdatter*, hvis Mand, Niels Pedersen, var Tjenestekarl i Vejvad.

1836 kom der atter en Smed til Lilbæk, *Anders Niel-*

sen fra Estrup i Idom. Han blev gift med en af Svenning Pogagers mange Pigebørn ved Navn Mette. De fik en eneste Datter, Mette, født i Lilbæk 1839. Samme Aar eller Aaret efter købte Anders Nielsen Blindkilde, hvor Slægten sidder endnu.

Peder Andersen fra Blindkilde med sin Kone Mariane Jensdatter og en stor Flok Børn flyttede derpaa ind i Lilbæk. Datteren Anna Kirstine, f. 1839 i Blindkilde, blev 1865 gift med *Anders Pedersen* fra Askov, hvis Søster var Kone i Sdr. Lund. De havde 6 Børn, som blev gift og bosiddende i Vinding: Mariane, g. m. Niels Lauritsen, Spaabækhus; Christiane, g. m. Valdemar Mogensen, Sdr. Ramskov; Peder Lilbæk, g. m. Kirstine fra Trug; Ane Kjær, g. m. L. C. Pedersen, Vester Ramskov; Petrine, g. m. Chr. Olesen, Mosekjær, og Ane Marie, g. m. Søren Kjærgaard.

Først *Peder Lilbæk*, som 1895 overtog Gaarden, blev Selvejer. Naar Pastor Jørgensen kom for at hilse paa sin Fæster, medførte han altid en Pibe med et stort og tomt Hovede, som han omhyggeligt stoppede med Anders Lilbæks Tobak. Og Jørgensen kom tit; han var jo en meget sparsommelig Mand. Efter Peder Lilbæks Død 1934 har Enken Gaarden.

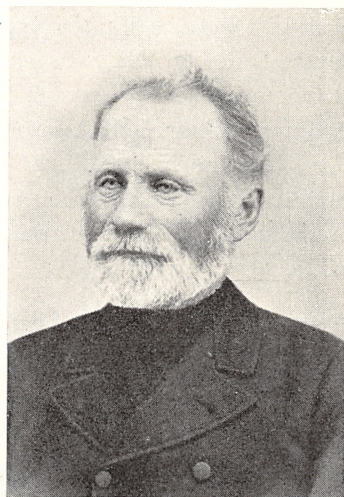
BLINDKILDE.

»Anamit af Christen Jørgensen, Gregers Andersen, Jens Pedersen, *Appelonj i blindkilde*, Jens Skreder og Olluf Thoustrup for fru Mette Hardenbergs guodtz dj ikke vilde fløtte eller føre eftersom dj med andre derom var tilsagt — 6 Rigsdaler«.

Det var 1617, de nævnte Vindingboer præciserede deres Selvstændighed og vedtog denne Bøde. Den dæmonbesatte Frue paa Nørre Vosborg maatte flytte uden Vindingboernes Hjælp.

Aaret efter afstod Appelonj Blindkilde til *Dynis Lauritsen*, der betalte 28 Rdl. i Indfæstning. Hans Søn *Christen Dynisen* blev 1658 gift med Kirstine Pedersdatter af Gammelby. To Aar efter døde han, Enken bragte snart efter en lille Abelone til Verden og giftede sig derpaa med *Jep Jensen* fra Torsted, som efter hendes Død ægtede Anne Christensdatter af Vejvad. Der blev mange Børn, men ingen af dem fik Blindkilde.

1718—30 havde *Laurits Lauritsen* fra Hvirgel Blindkilde; siden fæstede han Svenstrup Søndergaard. — Derpaa fulgte *Jens Hygum*, som 1744 blev gift med Else Tøgersdatter; de havde Sønnen *Christen Jensen*, som var to Gange gift og havde 4 Børn. Han blev Selvejer 1795, men afhændede snart efter Gaarden til *Anders Pedersen* fra Tved i Aulum

Svenning Blindkilde.

(Peder Lilbæks Oldefar). Christen Jensen og Hustru Maren blev i Gaarden som Aftægtsfolk, skønt de var forholdsvis unge. Anders Pedersen døde 1824 60 Aar gl., hans Enke, *Ingeborg Poulsdatter* fra Nyboe, giftede sig ikke igen, men blev i Gaarden til sin Død 1838; hun blev 71 Aar; Aftægtskonen var død 4 Aar før. Sønnen *Peder Andersen*, f. 1803, blev 1827 gift med Mariane Jensdatter fra Hadsbjerg. Der var mange Børn: Ellen Kjær, g. m. Frederik Pedersen, Sdr. Ramskov, hvis Søn er Boghandler Carl Frederiksen, København; Ane Kirstine, g. m. Anders Pedersen fra Askov; Ingeborg, g. m. Boje

Christian Pedersen, der 1874 byggede *Frydetoft*; Anders Pedersen kom til Nr. Ommø, hvor han var Væver, hans Søn Peder Pedersen er gift med Bojes Datter Mariane og har nu Frydetoft.

O. 1840 byttede Peder Andersen Gaard med *Anders Nielsen Lilbæk*, som døde i Blindkilde 1872. Enken Mette Svenningsdatter døde fem Aar efter, og Datteren Mette blev gift med sin Fætter Svenning Sørensen fra Varhede. Mette døde 37 Aar gl.; men *Svenning Blindkilde* levede til 1926 og blev 93 Aar gl. Hans 2. Hustru Katrine lever endnu og bebor Aftægtshuset. Mettes og Svennings Datter Ane Kirstine, g. m. *Niels Christian Blindkilde*, var de næste Ejere. De bor nu i Aulum efter at have solgt Gaarden til deres Søn, den nuværende Christen Blindkilde.

HADSKJÆR.

Niels i Hatts Kier nævnes 1611—29. Efter ham fulgte Sønnen (?) *Jens Nielsen Edskier*, som døde 1648. Aaret efter bliver Else Pedersdatter, hans Enke (?), gift med Hr. Jens Poulsens Sønnesøn *Thomas Jenssøn* af Moesgaard. Landgildematriklen kalder ham 1663 Thomas Adskierd. 1654 fik han en Datter døbt *Mette* efter sin Moder Mette Thomasdatter. Blandt Fadderne var hans Brødre Jens og Jørgen i Moesgaard. Thomas døde 1671 65 Aar gl., og Aaret efter hjemførte Mette sin Mand *Niels Poulsen* af Skindbjerg. Hun var altsaa kun 18 Aar. Der kom en halv Snes Børn: Mette 73, Maren, Poul, Thomas, Else, Karen, Anna, Jens, Jens 96. To Aar efter døde hun 44 Aar gl.

Poul Nielsen, f. 1675, blev 1713 gift med An Christensdatter af Svenstrup. Børn: Christen, Mette, Maren, Niels, Ingeborg m. fl. 1729 døde Poul Nielsen Edskier, og *Jens af Møeborg* blev et Aars Tid efter gift med

Anna sl. Pouls Efterleverske; de fik ingen Børn. Efter Annas Død giftede Jens Jensen Møeborg sig med Johanne Thøgersdatter og boede i *Hadskjærhus*, og der blev atter Børn.

De havde imidlertid afstaaet Gaarden til *Niels Poulsen Kjær*, Annas Søn af 1. Ægteskab, 1755 g. m. Sidsel Jensdatter af Svenstrup.

Efter Sidsels Død 1782 mødte Fuldmægtigen paa Aumsgaard paa Herskabets, Kammerjunker de Jermins Vegne for at registrere, vurdere og skifte Dødsboet mellem Enkemanden og hans Børn: Jens 16 Aar, Poul (se Sdr. Tusholt) 7 Aar og Johanne 18 Aar.

I Dagligstuen:

1 Fyrbord med Fod og en Bænk dertil, 4 gl. Stole, 1 gl. Ege Kam Bænk, 5 røde Lurfade, 3 hollandske Talerkenes, 2 Messinglysestager, 6 hollandske Fade, 1 Krus med Tinlaag, 2 Salmebøger, 20 Lersætter, 1 Saltskrin, 3 Par Tekopper, 2 Glas og 1 Butelje, 1 Dus. Trætalerkenes, 1 Klok Viser, 1 blaamalet fint Hængeskab, 1 Jernkakkeloven og Sengeklæder i 2 Senge.

I Kælderen:

1 Degnkar, 1 Selde, 1 Temse, 1 Øltønde, 1 Kværn, 1 Flødebøtte, 1 Jernpande og 1 Rist, 1 Sold og 1 Løb, 3 sorte Gryder og 3 Potter, 2 smaa og 6 store Hornskeer.

I den liden Kammer:

1 Overdyne, 1 Underdyne, 2 Puder, 2 Lagener, 1 gl. Vognskrin.

I Bryggerset:

1 Ildtang og Jernfork, 1 Kobberkedel, 2 Bryggekar, 2 Spande og 1 Strippe.

Den gamle sl. afdødes Kiste:

1 sort Plydses Kyse og 1 Katuns Kaabe, 3 brogede Forklæder, 4 hvide og 1 broget Hørgarnsklæde, 3 Luer, noget mere Lintøj til Hovedet, 2 Kraver, 2 Halværmer, 1 gl. sort Fløjls Pandesmæk, 2 Par Handsker, 2 Par Strømper, 1 Par Sko med Spænder, 1 sort tosellet Kjole, 1 Sirtsestrøje, 1 rød firsellet Skørt, 1 Linklædes Trøje med Sølvknapper, 1 sort Skørt, 1 rød bunden Trøje, 1 blaa Damaskes Snørliv, 1 rød Skørt, 1 gl. brun firsellet Trøje, 3 Særke, 2 af Hørgarn og 1 af Blaargarn.

I Gaarden:

1 Vogn med Hau, Hammel og Træktøj, 2 gl. Træ vogne med Skrav og Møgfjæl, 1 Plov, 1 Skærkiste med Kniv, 2 Høleer med Skaft, 3 River, 2 Spader m. m.

Levende Kreaturer:

1 sort 4-aars Hest 20 Rdl., 1 sort Hoppe, 18 Aar, 8 Rdl., 1 gl. stinn Hælmis 3 Rdl., 1 brun Fole 6 Rdl., 2 Stude i 3. Aar, 6 Køer 26 Rdl., 1 Aarings Stud, 2 Kalve, 20 Faar, 1 Galt og 2 Bistader.

— Det hele vurderedes til 164 Rdl.

Dernæst fandt man Udgælden saaledes:

I Gaarden skal være 4 Bæster à 8 Rdl. = 32 Rdl. Brøstfældigheder ved Gaarden: 17 Fag Salshus 22 Rdl., 15 Fag Fæhus 12 Rdl., 33 Fag Sønderlade 44 Rdl., Høladen Østen til Gaarden 7 Rdl., Mandens Begravelse 10 Rdl.

Indgælden ÷ Udgælden gav 4 Rdl. 4 Mk. 6 Sk. at arve. Enkemanden fik det halve, de tre Børn Resten.

Ungkarl *Jens Nielsen*, Hadskjær, blev 1786 gift med Peder Pedersen Vejvads Datter Ellen og overtog Gaarden ved en Fæstekontrakt, hvori »Jens de Jermin gør vitterligt, at han har sted og fæstet til Jens Nielsen den

Gaard Hadskjær, som hans Fader godvillig til sin Søn har overladt mod at nyde forsvarlig og upaaklagelig Ophold af alt, navnlig nødvendigt, saavel som en anstændig Jordefærd efter hans Død«. Han skal svare alle Kngl. Skatter og Contributioner, aarlig betale 4 Td. Rug i Landgilde, gøre aarlige Rejser lige med sine øvrige Medtjenere, holde Gaarden forsvarlig ved lige med Bygning og Besætning, intet af dens Ejendomme forkomme, selv benytte Gaardens Afgrøde og Gødning — rette sig efter hans Majs. Love og Anordninger og vise sin pligtige Lydighed mod sit Herskab eller Ordre alt under dette sit Fæstes Fortabelse.

1804 døde Jens Hadskjær knap 40 Aar gl., og Sognefogeden Jens Jensen Refning i Følge med Peder Bak og Enkens Lavværge, hendes Broder Mikkell Vejvad, indfandt sig for at registrere og vurdere.

De samavlede Børn var: Niels Christian 7, Jens 1, Sidsel 17, Mette Kristine 10 og Mariane 5 Aar (se Blindkilde og Lilbæk). Som deres Formynder var mødt deres Farbroder Poul Nielsen Tusholt.

Besætningen var som 20 Aar tidligere. Boet takseredes til 322 Rdl. Ellen anmeldte ved sin Lavværge, at Mandens Begravelse havde kostet 10 Rdl., hun skyldte sin Søster Karen 40 Rdl., sin Broder Mikkell Pedersen Vejvad 40, Jens Stokvad 25 og Jens Ramskov 9 Rdl. Store Sager blev der næppe at arve, og inden Aaret var omme, var Ellen atter gift.

Hendes 2. Mand hed *Anders Andersen*; med ham fik hun 1806 Datteren Anne, næste Kone i Gaarden.

I Anders Andersens Fæstekontrakt af 24. Juni 1805 findes den Ændring, at Landgilden skal betales med 24 Rdl., en Behagelighed, naar Kapitelstaksten som i 1813 var 131, men faretruende i 1824, da en Td. Rug her i Amtet kun kostede 1,64 Rdl.

I Fæstekontrakten bærer Anders Tilnavnet Dellerup. Hans Broder Jens Chr. Andersen boede i Østerlund i Idom. Dennes Søn *Anders Jensen* blev 1827 gift med Anne, og de overtog nu Gaarden, medens A. Andersen og Ellen gik paa Aftægt. De døde begge 1829, og Anders Jensen meddelte Skiftekommissionen, at der intet var at skifte. Den gamle Niels Poulsenske Slægt var saaledes trængt ud af Hadskjær. Børn: Anders f. 1828 og Ellen Kirstine, f. 1830, g. m. Jens Madsen Toustrup. 1870 døde Anders Jensen 68 Aar gl. Hans Hustru Anne døde 1873.

Anders Andersen blev 1860 gift med Mariane, Jens Chr. Andersens Datter fra Vester Ramskov. En Søn af dem er cand. teol., Lærer A. C. Andersen, Randers. De boede en Tid i Bakhus, hvor deres første Barn Ane Kjær Andersen fødtes 1863. Efter Faderens Død overtog de Hadskjær; men Anders døde kun 49 Aar gl. 1877, hvorefter den 36-aarige Mariane blev gift med den 30-aarige *Lars Jensen Bukh* i Øster Ramskov. Her boede de den første Tid. 1881 den 5. Okt., da deres andet Barn kom, var de flyttet til Hadskjær. Lars Bukh var født i Flade paa Mors. Han døde 1885 37 Aar gl. Faa Aar efter solgte Mariane Bukh Gaarden til *Anders Meldgaard*, som 1888 blev gift med Severine Kirstine Pedersen af Nørre Lund. Anders Kjær var Sognefoged efter Jens Toustrup; han døde som Gaardmand i Hadskjær 1924. I Ægteskabet er 5 Børn, hvoraf Mine, g. m. Clemmen Hansen, har *Nykjær*.

Gaarden solgtes efter Anders Kjærs Død til *Aksel Hartvigsen*. Efter ham fulgte 1932 den nuværende Ejer *Peder Moesgaard*. Købesummen var 42000 Kr.

SØRVAD.

Bøvling Lens Regnskab af 16^{32/33} har følgende Indtægt: »Opbaaren af en Egtemand *Chresten Jørgensen* i

Siøruadt i Vinding Sogn for Maren Christensdatter hand belaa oc auffledt Barn — 100 Rdl.« Endvidere: »Aff Jens Jensen i Moesgaard for han oc Jens Bundesgaard forⁿ Lejemaal vilde fordølge oc understaa — 12 Rdl.«

Om den livslystne Kræ Jørgensen er en Ætling af *Poul Christensen Sørvad*, der udmærkede sig paa Tinge og i Kamp i Grevefejdens Dage, er uvist. Derimod er Jens Moesgaard, som søgte at redde ham fra Ruin og Vanære, Pouls Sønneson.

Christen Jørgensen nævnes endnu i Landgildematriklen 1663, hvad der dog ikke hindrer, at han kan være baade død og begravet. En Jørgen Christensen Sørvad, som døde 1654, er maaske hans Far.

Sønnen (?) *Peder Christensen*, f. 1639, blev 1662 gift med Christen Horslunds Datter Anne. Han var sindssyg og døde 1696.

Aar 1700 blev hans Søn (?) *Christen Pedersen* gift med Anne Madsdatter af Vognstrup. Af deres Børn blev Karen 1726 gift med Jens Christensen Kodal i Nr. Omme. *Peder*, født 1703, blev næste Mand i Gaarden og 1736 gift med Karen Clausdatter. Efter Peder Christensens Død 1742 giftede hans Efterleverske sig med *Peder Jensen*, med hvem hun fik Datteren Gertrud, der blev Husmoder i Tyrgaard og er Jens Røjkjærs Oldemoder. Om Peder Jensen fortæller Terkel Dorschæus, at han 1767 faldt om og døde i Køkkenet, hvor han var gaaet ud for at hente Ild til sin Pibe, mens Konen var alene i Stuen; han blev 83 Aar, Karen døde 1782 85 Aar gl.

Mads Pedersen af første Ægteskab fik Gaarden efter Stiffaderens Død. Han var tre Gange gift og avlede mange Børn; den sidste Kone bragte ham to ad Gangen. Han hjemkøbte sin Gaard fra Stenumgaard 1795 og afhændede den 1804 til sin Søn af 2. Ægteskab *Christen Madsen* for 200 Rdl. og Aftægt. Bl. a. sikrede han sig 6 Fag

Hus, 4 Td. Rug og 2 Td. Byg aarlig, Mølle- og Kirkekørsel, 2 Lispund Smør, 2 Lispund tør Fisk, 8 Pd. sød Ost, 1 Lispund Talg (til Lys) og 1 Daler Sølv aarlig, 4 Faar udtaget af Flokken og Græsning til samme, 2—4 Potter sød Mælk daglig, 1 Jernbilægger, den mellemste Kobberkedel, 1 Karte, 1 Bord og Stole, Kister, Skabe, Køkkenredskaber, Havejord, Pleje og Opvartning og endelig et sømmeligt Jordefølge. »Og forbinder jeg Christen Madsen mig til at bekoste mine tre Søstres Bryllup efter Egnens Skik«.

Samme Aar døde Mads; Enken boede i Sørvadhus, og *Christen Madsen* giftede sig med Mariane Christensdatter, som 1811 døde efter sin fjerde Barselfærd. De fire Børn var døde, inden Christen den 20. April 1812 selv lukkede sine Øjne. Og med denne ottende og sidste Generation gik Sørvad tabt for Slægten.

Maanedsdagen efter stod hans Hel- og Halvsøskende i Gaarden og betragtede den megen Velstand, som Sognefoged Peder Bak registrerede og vurderede paa Herredsfoged Grønlunds Vegne i Overværelse af Hans Fonaager og Hans Nielsen Koldkjær.

Med Gaarden, som sattes til 2000 Rdl., fulgte afdødes Stifmoder Dorthe Christensdatter i Henhold til den førnævnte Aftægtskontrakt.

Af Peder Baks 15 Foliosider store Liste gives her et Udtog:

1 Klædebørste, 1 Spanskrør med Sølvbeslag, 1 uden Beslag, 2 Kæppe med Messingbeslag, 1 blaamalet Skav, 1 blaamalet Dravkiste. Deri: 1 Silkepung, 2 Kridthuse af Messing, 2 Spejle, 1 *Æske* med 2 hvide Sløjser, 2 røde do., 2 mørke do., 4 Stykker Baand, 2 Stk. sort do., 2 Luer, 1 Par Snipper, 1 Par Vanter, 1 rød Klæde, 1 sort Klæde, 1 do. rød, 1 do., 1 do., 2 Silkeklæder, 1 sort Silkeklæde, 1 blaat Lærredsklæde, 1 do. hvid, 2 Par Vanter, 1 hvid Lærredsklæde, 1 Hat lue, 1 Lue, 1 Fløjls Pandstyk, 1 Halskrave, 1 do., 2 Par Halværmer, 1 Sirtsesklæde, 2 Par Halværmer, 1 Par

Seler, 1 Tinbøsse, 1 Tinkrukke, 1 Kappe, 6 Haghatte, 1 Pandstyk, 1 Par Handsker og Baand, noget Damask, noget brun Katun, 1 Glarrude.

Den anden Skuffe: 1 Par blaa uldne Damaskes Klæder, 1 rød Skørt, 1 blaa Dagligskørt, 1 brun Skørt og Trøje, 1 do. grøn og rød, 1 rød Pindtrøje, 1 grøn overlast trøje, 1 sort og hvid Katuns ditto, 1 grøn og rød Skørt og Trøje.

Tredie Skuffe: 1 sort Skørt og Trøje, 1 blaa ulden Klæde, 1 blaa Trøje, 1 ulden Damaskes Snørliv, 1 rød og grøn Snørliv og 1 Skørt, 1 sort Forklæde, 1 do. Blaarlærreds.

Fjerde Skuffe: 1 Par Skospænder, 2 Par Hoser, 1 Hørgarns-Særk, 1 Blaalgarns do., 1 do., 1 hvid Lærredsklæde, 1 ulden do., 1 gl. Snørliv, 2 gamle røde Pindtrøjer, 1 Drejlsdug, 1 Par Haand-masketter, 1 Syskrue, 3 hvide Vanter, 1 Par Hosbaand, 1 bred Skind, 1 Ask med Ragelse, 1 Par Handsker, 1 Stk. grøn og blaa Tøj, nogle Klude, 3 Par Metalspænder, 4 Par do., 1 Bundt Spænder, 2 Par do., 2 Par do. mindre, 1 Pibhytte, 1 Pibe Kleme, 2 Rageknive med Ask, 1 Krudthorn med Krud, 1 Ask med Ragelse, 3 Uldsakser.

Uden Dragkisten i Stuen (Udtog): 12 Tintallerkener, 1 Bibel, 2 Salmebøger, 12 andre Bøger, 4 gamle Bøger, 1 Bundt gamle Bøger. — Sengetøj i Masser.

I Kammeret — Velstand! I Kælderen — Rigdom!

Men, lad os tage Kammeret med. Peder Bak citerer:

»15 Sølvknapper, 1 stor Edske, deri 1 Kappe, 1 do., 1 do., 1 Fyrkiste, deri 1 Par Vanter i bloe Kasse, 1 Quindhette, 1 Hat med Flor, 1 bloe Kjortel, 1 groe do., 1 bloe kort Vest med Ermer, 1 do. grønstribet med ermer, 1 bloe uden ermer, 1 ny bloe Klædes Kjortel, 1 Par Læder bugser med dræt, 1 Par bloe Klædes do. uden knap, 1 Par bloe do., 1 bloe sid Vest, 1 rødstrøbet kort Væst, 1 bloe do., 1 stribet bryststøt, 1 bloe og hvid damask trøje, 1 bloe Kappe, 1 Par spender, 5 Skjorter, 2 Pudhynder. Udenfor Kisten: 1 Par Skov, 1 Par do., 1 leder trøje, 1 Par sribede Bogser, 1 Kudske skiørt, 1 brun sid Vest, 1 hvid prikket trøje, 1 do. Pindtrøje, 1 stribet bryststyk med pind ermer, 1 groe Brøststyk, 1 bloe do., 1 Par hvid bugser, 1 par do., 2 par do., 1 rød Skarlagen Hette, 1 rød Lue, 1 groe med Rødflor, 1 do., 1 Par ny hvide Fodhoser, 1 Par bloe do., 7 Par Hoser, 1 Par bloe Vanter, 1 bundt bloe Klude, 1 bred Skind, 1 Liden Lue, 1 Løv med Skov og Træsko i, 1 harsnere, 1 Set Mongeltøj, 3 Skilderier«.

Derpaa registrerede Sognefogeden, hvad der var i *Forstuen*, i *Bryggerset*, i et *Kammer*, paa *Loftet*, i *Gaarden*. Besætningen var: 3 Vædre, 3 Beder, 5 Faar med Lam, 1 Galt, 6 Køer, 2 Stude, 2 Kvier, og 3 Bæster som sættes til 300, 280 og 50 Rdl.

Den afdøde skyldte paa Gaarden 893 Rdl., men havde til Gengæld 305 Rdl. til gode.

Der sættes Hængelaas for det meste, og en Auktion forberedtes. Vi nærmede os Aaret 1813, Inflations- og Gullaschtidens Kulmination, før den store Landbrugskrise satte ind.

1884 købte *Niels Christensen* fra Vilstrup Sørvad; han var gift med *Mariane Christensdatter* fra Idom og blev Sognefoged efter Pæ Resdal; han døde 1840 57 Aar gl. Enken solgte Gaarden 1846 og betingede sig Aftægt til sin Død, der indtraf 1852. Deres Søn Christen, kaldet Kræ Hvalmos, flyttede til Gjellerup. Han handlede med Uldtøj. En Søn af ham er Amtsraadsmedlem Niels Sjørvad.

1846 fik den 33-aarige *Peder Jensen* Sørvad; han var nygift, Hustruen var den 25-aarige Ane Marie Christensdatter. Han var fra Store Vingtoft i Vind, Faderen hed Jens Jensen Nybo, Moderen Karen Knudsdatter. Om Pæ Sørvad, der døde paa Aftægt i Gaarden 1899 85 Aar gl., er der Historier nok til en tyk Bog.

Bebyggelsesskemaet viser Sørvads vidt fremskredne Udparcellering. Den har skiftet Ejer en halv Snes Gange i dette Aarhundrede.

TYRGAARD.

Skønt der i umindelige Tider har været to Gaarde af det Navn, findes Flertalsformen dog aldrig i gamle Dokumenter saa lidt som Betegnelsen Nørre og Sønder Tyrgaard. I Tyrgaard boede altid 2 eller flere Familier foruden Aftægtsfolk, men de enkelte Medlemmer henføres

altid kun slet og ret til Tyrgaard. Gaardene laa tidligere klos op ad hinanden. Nu er der c. 200 Meter mellem dem.

Nørre Tyrgaard.

Her boede 1610 Kirkens Bonde *Mikkel* og efter ham *Laurits Mikkelsen*, hvis Datter *Karen*, f. 1632 og død i Svenstrup 1712, er Tiptiptiptip-Oldemor til den nuværende Husmoder i Nørre Tyrgaard.

Lauge Christensen, ogsaa kaldet Lave, Laus og Lars, er den tredie Mand, vi kender. Med sin Hustru Mette Pedersdatter havde han Datteren Kirsten Laugisdatter, som 1676 blev gift med den fjerde Fæster, *Gregers Lauritsen* af Hingebjerg. Han var Sognefoged, men døde 1696, kun 43 Aar gl.

Han efterfulgtes af Sønnen *Lave Gregersen*, der var gift to Gange og indtil 1720 fik en stor Flok Børn, der ikke vedkommer vort Emne.

Hos Præsten Michael Dorschæus tjente *Thomas Jensen Kodal*. Han blev, 26 Aar gl., 1728 gift med *Else Christensdatter* fra Lund og fæstede Tyrgaard. De er Tiptip-Oldeforældre til Jens Røjkjær og Jens Østergaard. Af deres 9 Børn blev Christen, f. 1732, Mand i Sdr. Tyrgaard, medens Jens, f. 1737, fik Nr. Tyrgaard.

Jens Thomsen blev 1766 gift med Gertrud Pedersdatter fra Sørvad. Børn: Thomas, Thomas, Else Cathrine, Peder, Jens (næste Mand) og Karen, død i Vinding Fatighus 1860 80 Aar gl.

Jens Jensen, f. 1779, blev gift med Mette Tues Datter, som døde pludselig 1818 36 Aar gl. Derpaa giftede Jens sig med Jens Iversens Datter Anne Marie fra Klejnstrup. Hun fødte ham en Søn, som døde 4 Md. gl. Og andre Børn blev der ikke. Konen i Sdr. Tyrgaard var ogsaa Jens Klejnstrups Datter. En tredie Søster, Mariane Jensdatter, var Skrædderske; hun kom i Huset 1836 og

skulde nok have Gaarden efter de barnløse Folk; hun var altsaa et godt Parti.

Niels Mouritsen blev den heldige. Han var født i Hede-
gaard 1817, blev 1842 gift med Mariane Klejnstrup og
fik Gaarden 12. Nov. s. A. Deres Børn er Jens Hede-
gaard, fhv. Folketingsmand N. C. Hedegaards Fader, og
Mourits Nielsen alias gamle Moust Tyrgaard.

Da Niels Mouritsen 1878 afstod Gaarden til sin Søn
Mourits Nielsen for 7000 Kr., sikrede han sig som sæd-
vanlig Aftægt. Tiden tillod nu saadanne Luksusartikler
som 8 Pd. Kaffe, 8 Pd. Cikorie og 8 Pd. Kandis aarligt.

Med sin Hustru Abelone fra Sinding havde Moust 2
Børn: Niels og Søren Christian.

Førstnævnte blev Lærer, men døde ung, efterladende
sig Datteren Herdis, der nu er gift med Højskolelærer
Meibom. Niels Thyregaards Enke Sørine giftede sig med
Lærer A. Olsen, som antog Navnet Thyregaard. Det er
det kendte Forstanderpar paa Salling Ungdomsskole,
Jebjerg.

Søren Christian Thyregaard, den nuværende Ejer, er
gift med Marie Svenstrup, hvis Oldefar med seks Tip'er
var den Mikkell, som dette Stykke indledes med.

Søren Chr. Thyregaards Aftægtskontrakt med sin Fa-
der og Moder anføres i sin Helhed.

Aftægtskontrakt.

»Da undertegnede Søren Christian Thyregaard i Dag er med-
delt Skøde paa Mtr. Nr. 1 a Thyregaard i Vinding, saa forpligter
jeg mig, Arvinger og efterfølgende Ejere at udrede til mine For-
ældre Mourits Nielsen og Hustru deres Livstid følgende

Aftægt.

I Gaardens vestre Længe indrettes Bolig, 2 Stuer, Gang, Køk-
ken og Loft derover, med Kakkelovn, Komfur, som anses kan
forsvarlig og godt til Aftægtsfolkernes udelukkende Afbenyttelse og

vedligeholdet inde og udvendig af Ejeren, og her leveres Aftægtsfolkene, saalænge de leve:

1) 4 Td. Rug, godt Korn, at levere halvt 1. Maj og 1. Nov. oplagt paa Aftægtsboligens Loft.

2) 200 Pd. Flormel, første Klasses Vare, leveret i 8 Kvartaler med $1\frac{1}{2}$ Maanedes Mellemrum.

52 Pd. Mejerismør, et Pd. hver Søndag Fmd., i December inden Jul 2 Lpd. frisk Flæsk af Mellemsiden af et sundt Dyr.

10 Snese Æg med en Snese i hver Maaned, Januar og Februar undtagen; Hønsæg.

8 Pd. Sæbe og 6 Pd. Soda halvt, hver 1. Maj og 1. Nov., 2 Td. gode Spisekartofler med $\frac{1}{4}$ den 1. Okt., Dec., Febr. og April, i Sommermaanederne maa Aftægtsfolkene tage behøvende Kartofler, hvor saadanne findes i Gaardens Jorder. — 12 Pd. Kaffe med 1 Pd. den første i hver Maaned, 8 Pd. Cikorie, halvt i Dec., halvt i Juni. 32 Pd. stødt Melis i 4 Kvartaler, 50 Potter Brændevin med $\frac{1}{12}$ i hver Maaned. 10 Pd. Røgtobak med 1 Pd. hver Md., Juli og August undtagen, hver 1. Nov. 4 Pd. Uld, aarlig i rette Bjergningstid indsat i Hus paa bekvem Plads 6000 gode Klyner og tørt og godt Lyng, saameget som behøves.

3) Hver Morgen i Maanederne Maj, Juni, Juli, August, Septb. og Oktober 3 Potter, den øvrige Tid 2 Potter nymalket Mælk af et sundt Dyr, leveret i Aftægtsfolkenes Køkken.

4) I Haandpenge aarlig 80 Kr., med 20 Kr. hver Kvartal.

5) Aftægtsyderne skal med Heste og Fjedervogn køre Aftægtsfolkene til og fra Kirke og andetsteds, naar og hvor forlanges, han skal hente Læge og Præst og befordre dem hjem samt betale Lægen og hente og betale, hvad Lægen ordinerer af Medicin eller andet. Samtlige Kørsler maa ej overstige 16 Mil aarlig.

Naar Aftægtsfolkene flytter i Boligen, medtager de, hvad de ønsker af Gaardens Indbo, de har Adgang over alt i Gaarden og paa dens Marker, til Brønde og Mødding o. s. v. og skal i Sygdomstilfælde have fornøden Pleje og Pasning og en hæderlig Begravelse efter Egnens Skik og Brug. Hvad Efterladenskab der findes, faar Aftægtsyderen, og bortfalder $\frac{1}{3}$ af Aftægten, naar den ene dør, undtagen af Brændsel og Tobak og Brændevin, om det er Manden; er det Konen, bortfalder Tobak og Brændevin helt.

Ønsker Aftægtsfolkene eller den længstlevende at bortflytte, betales der dem aarlig 600 Kr. med 150 Kr. den Dag, de udflytter, og hver 3. Maaneder derefter; er den ene død, betales der den længstlevende 450 Kr.

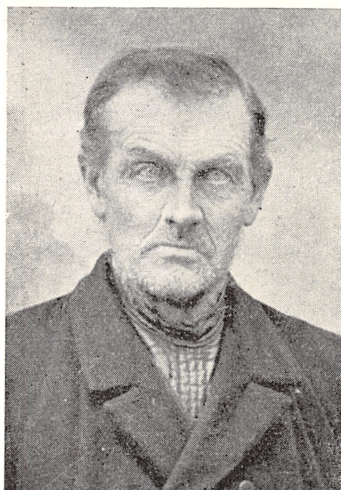
Aftægtsfolkene har Benyttelsen af 150 □-Alen Havejord Vest for Aftægtsboligen, det Ejeren graver og gøder forsvarlig.

Til Sikkerhed for Aftægten, der kapitaliseres til 3000 Kr. for 5 Aar, gives Pant i samtidig overdragne Gaard Thyregaard Matr. Nr. 1 a i Vinding, Hartkorn 1.7.1.1¹/₂, med Bygninger med Tilbehør, Avl og Afgrode, Besætning, Inventar og Tiendeanparten samt Pantets Assurance næst tinglæst Gæld og Forhæftelser, men med Oprykkingsret, eftersom disse indfris.

Til Bekræftelse.

p. t. Holstebro, d. 16. Okt. 1911.

Søren Chr. Thyregaard.

Mourits Tyrgaard.

Moust Tyrgaard huskes endnu som en herlig gammel Mand, en fin Natur, der afskyede Sladder som Pesten. Man lod nødigen Brønd grave, før Moust med sin tvedelte Pilekvist havde vist Vand. I Hvirgel maatte der Bud efter ham en ekstra Gang. Man var kommet en Snes Alen ned, og der var ikke Antydning af Fugtighed. Der var til Vandviseren i en god Mening. Moust tog sin Kvist, og den slog ned en halv Alen fra Brønden.

Her er Vand, det er re', sagde Moust. De jog saa en Jernstang ind i Brøndens Side, kun 4 Alen nede, og det dejligste Kildevand fyldte Brønden. Folkene maatte indrømme, at de havde gravet lidt ved Siden af for at faa Brønden paa den belejligste Plads.

Moust var en Række Aar Graver. Vil do grav mi Grav, Moust? hørte jeg engang Grønbæk sige. Ja, a vil, det er re', svarede Moust.

Pastor Jensen syntes, hans Grave var ikke dybe nok. Engang paatalte han det. Moust svarede: A garanterer for, hun blywer der.

Sønder Tyrgaard.

Efter *Christen* (1610) fulgte Sønnen (?) *Jørgen Christensen* som Fæster i Gaarden. Han er den fortrinlige Snedker, som omtales i Vind Kirkes Regnskabsbog. Det hedder: »Fortinget med Jørgen Snedker i Tyrgaard for 8 Tylter Deller at lægge i Kirkens Loft og for Loftet ganske at omlægge — til Kost og Løn i 26 Dage 10½ Dl. 2 Mk. For Snedkeren at hente i Tyrgaard og age did igen 1 Mk.«

Af hans Børn nævnes Poul Jørgensen, som blev gift med Jørgen Jensens Datter Kirstine og boede i *Moesgaarhus*.

En anden Søn, *Christen Jørgensen*, havde Sdr. Tyrgaard 1661; han var født 1632 og døde 1701. Med sin Hustru Mette Madsdatter havde han Sønnen *Jørgen Christensen*, som blev den næste Fæster.

1686 blev denne gift med Karen Knudsdatter af Pogager, som fødte Børnene Karen, Knud og Mads, hvorefter hun døde. Og Jørgen giftede sig med Maren Søfrendatter. Børn: Karen, Mette, Søfren, sindssyg, død 1758, og Christen. Efter den sidste Fødsel døde hun og fik den lille Christen med sig i Kisten Aar 1700, hun blev 31 Aar gl. Hans tredie Hustru fødte ham 1702 en ny lille Christen, næste Mand i Gaarden. Jørgen Christensen døde 1723 paa Marken i Ramskov Mose paa Hjemvejen fra Holstebro; han blev 57 Aar gl.

Christen Jørgensen giftede sig 21 Aar gl. med Ingeborg Nielsdatter Spaabæk. Efter fire Fødsler døde hun, og Christen giftede sig med Maren Tusholt 1737. Børn: Ingeborg, Laurits og Ingeborg, næste Kone i Gaarden,

de to første Børn døde som spæde. Christen Jørgensen blev 59 Aar gl. og døde 1762. Enken overlevede ham til 1784 og blev 77 Aar.

Ingeborg Christensdatter, f. 1743, blev 1764 gift med Christen Thomsen af Nr. Tyrgaard. Hun døde 29 Aar gl. 1772. Af hendes tre Børn døde Christen og Else som Almisselemmer i Vinding Fattighus. Christen Thomsen giftede sig straks igen, med Niels Moesgaards Datter Karen. Hendes to første Børn døde som spæde; Nr. 3 døbttes Niels som de to første; han fik Tyrgaard efter sin Fader. Hendes yngste Søn hed Thomas, han var blind, blev en gammel Mand, der ernærede sig som Husmand, Spillemand og Almisselem. Endnu en Gang blev Christen Thomsen Enkemand og gift, med Stephan Hundkjærs Søster, før han mæt af Dage lukkede sine Øjne 1819 87 Aar gl.

Niels Christensen, f. 1776, 1802 gift med sin Kusine Ane Kirstine Christensdatter fra Moesgaard, havde intet Blodsfællesskab med den gamle Slægt, som befolkede Fattighuset. I Ægteskabet blev tre Børn. Saa døde Niels, og hans Enke giftede sig med *Thomas Jensen* af Nr. Tyrgaard. Overgangen til Selveje skete i Christen Thomsens Tid. Thomas Jensen og Ane havde en stor Børneflokk: Gertrud, f. 1811; Anne, f. 1813; Niels Fladmose, f. 1816 (Jens Østergaards Fader); Jens Christian og Peder, f. 1824 (Jens Røjkjærs Fader). — I Kriseaaret 1826 gik Familien fra Gaarden og bosatte sig paa *Kirkenstoft* som Husmandsfolk.

Og den nuværende Slægt, som har Gaarden i 4. Generation, holdt sit Indtog.

Sognefoged Peder Christensen Resdals Søn *Christen Pedersen* bød Gaarden ind; han fik den for 5 Rdl. + Restancer. Besætningen var en gammel Helmis og en Kvie. Han var født 1803, blev 1826 gift med Jens Iver-

sens Datter, den 30-aarige Skrædderske Karen fra Klejnstrup, Søster til Konen i Nr. Tyrgaard. Christen Pedersen døde 7. Juli 1850 af Lammelse i Hænder og Fødder. Der var tre Børn: Peder Resdal Christensen (næste Ejer), Jens Christian, død som barnløs Aftægtsmand i Hedegaard 1916, og Maren, gift 1857 med Christen Mouritsen i Hedegaardhus.

Peder Resdal, kaldet *Pæ Tyrgaard*, huskes som en meget høj Mand, der brækkede over paa Midten til en ret Vinkel. Han var født 1827, gift 1854 med Jens Madsens Datter Anne Katrine fra Østergaard. Samme Aar fik de Skøde. Han efterfulgtes af sin Søn *Jens Christian Pedersen*, hvis Datter Katrine er gift med den nuværende Ejer *Niels Christian Jensen*. Jens Chr. Pedersen er dog lyslevende endnu. Over Moesgaard, Lund og Resdal har han faaet nogle Draaber af det gamle Præsteblood.

HEDEGAARD.

I den ældste Tid boede to Bønder ad Gangen i Hedegaard ligesom i Lund, Klejnstrup, Tusholt o. s. v. Nogen Dobbeltgænger fik Gaarden dog ikke, med mindre man kan opfatte Hulmose som saadan; den optræder som selvstændig Gaard straks efter Udskiftningen.

Nogen Slægtslinje er der ikke til at begynde med. Fæsterne hed 1547 *Simon Poulsen* og *Inge*. 1647 hed Manden *Jens Hedegaard*, som 1663 var afløst af Sønnen (?) *Jens Jensen*, hvis Enke *Anna sl. Jens Jensens* 1683 havde Gaarden sammen med *Niels Lassen*. Gaarden laa da til Møltrup. Skønt der hele Tiden boede Folk i Hedegaard, betegnes den dog 1663 som øde. Helt overkomplet optræder *Laurits Johansen*, som blev begravet 1661. »Han havde fordum været Fru Margrethe Ulfstands Foged paa Lille Vosborg. Hun gav ham Ulfborg Kiergaard at bebo sin Livstid, og hun opbyggede

den for ham. Men han maatte derfra med Skamme og døde i Ælendighed i Heegaard«.

1720 døde *Christen Pedersen* 79 Aar gl.; han var fra Vejvad og Broder til den bortførte Jens Pedersen. Med sin Hustru Anna Clemensdatter havde han Sønnen Clement Hedegaard, der fæstede Gaard i Vognstrup.

Omkring 1730 kom den nuværende Slægt til Gaarden. Det første Medlem hed *Christen Ovesen*. Hans Hustru Maren fødte ham 1739 Sønnen Ove til Verden. En Fødsel 1743 kostede hende Livet, 30 Aar gl., og Aaret efter hentede Chr. Ovesen sig en ny Kone nede i Præstegaarden hos Michael Dorschæus; hun hed Anne Thøgersdatter og blev Moder til den næste Fæster. 1785 døde Chr. Ovesen 96 Aar gl.

Annes Søn *Niels Christensen*, f. 1748, blev gift med *Else Marie Mouritsdatter* 1777. Med hende kom Moust-Navnet til Sognet. Om hendes Herkomst kun, at hun opholdt sig i Hadskjær hos Niels Poulsen, der tillige med Peder Svenningsen Pogager var Forlover. Den 17. April 1786 døde hendes Moder Mette Svenningsdatter, som boede tilhuse i Hedegaard, efterladende sig 5 Rdl. At Faderen har heddet Mourits siger sig selv, men hvor han var fra, kan jeg ikke sige. Der blev 9 Børn, før Niels Christensen 1814 lukkede sine Øjne.

Mourits, f. 1790, var Nr. 5. Han døde 1849. Der gaar mange Historier om ham. *Gammel Moust* kaldes han til Forskel fra hans Sønnesøn og Navner Mourits Tyrgaard. Man byggede paa hans Tid Gaarden op af hjemmebrændte Sten. Leret æltedes med Hestene. En Dag ved Dryw-dawstid var den ene Hest saa lam, at den ikke kunde bruges. Mourits virkede Hoven ud, men opdagede intet. »Det ka a Dæwlen gaal mæ et forsto«, sagde han, »har nogen været ved den?« Jo, en Tjenestepige havde set en Heks fra Aulum gaa henne ved den. Saa bandede

Mourits nok en Gang, gik ind en Times Tid, kom saa igen og sagde: »Spænd nu kuns for«. Hesten var kureret. Moust var den Aulum Heks for klog. Det var ogsaa Moust, der 1825 fandt den døde Degn ved Raahyw. Hans Hustru Anna Jensdatter kom saa sært dryssende med Børnene. Der var syv: 1) Niels, f. 1817, kom til Nr. Tyrgaard 1842; 2) Karen, f. 1819, blev gift med næste Ejer 1857; 3) Jens, f. 1823, kom til *Buskbjerg* i Aulum og havde Børnene Mourits og Henrik; 4) Jens Christian, f. 1825, kaldet Kræ Vejhus, havde mange Børn, blandt disse Kogekone Marie Vejhus; 5) Christen Mouritsen, f. 1829, blev 1857 gift med Maren Christensen af Sdr. Tyrgaard; 6) Else Marie, f. 1833, blev gift med Peder Lindballe, Tvis; 7) Anne Cecilie, f. 1836, døde 4 Aar gl.

Karen var 37 Aar gl., da hun 1857 hjemførte *Jens Christian Christensen* af Sdr. Tyrgaard. Der blev et Par Børn, der døde som smaa. Det blev Karens Broder Niels Mouritsen i Nr. Tyrgaard, der maatte skaffe Gaarden Blodfornyelse gennem sin Klejnstruppige. Hans Søn er den af alle gamle Vindingboer kendte *Jens Hedegaard*. Han medbragte 1000 Rdl. Gaarden fik han mod at svare Formanden Aftægt. Den var drøj, thi Jens Christian døde først en Menneskealder efter, 1916, adskillige Aar efter, at Jens Hedegaard selv var gaaet paa Aftægt. Skulde den nuværende Ejer *J. Christian K. Hedegaard* have svaret al den Brændevin, de to havde sikret sig, kunde han trods sin dygtige Tørveproduktion i Krigsaarene have faaet nok at gøre. Jens Hedegaards Navn vil findes adskillige Steder i denne Bog, thi han var en fremtrædende og anset Mand i Sognet. Han døde 1931 82 Aar gl. Med sin Hustru Birgitte Sophie Nielsen fra Snejbjerg havde han fire Børn: Mariane, N. C. Hedegaard, ovennævnte J. C. K. Hedegaard og Niels M. Hedegaard, der er Overlærer i Aakirkeby.

POGAGER.

Olluf Christensen efterfulgtes 1613 af sin Søn *Jachob Ollufsen*, der ogsaa nævnes 1629. 1645 hedder det, at Kirkens Bonde *Iffuer Andersen* er drevet fra Hus og Hjem af Fjenden og gaar omkring og betler. Han var dog ikke mere husvild, end at han kunde dø i Pogager 1660 70 Aar gl. Næste Fæster var Jacob Ollufsens Søn *Poul Jacobsen*, som døde 1668. Ogsaa han var kriseram. Skattebonden 1678 er *Karen Knuds Kone* og 1683 hendes Søn (?) *Thomas Knudsen*, der døde 1719.

Christen Thomsen Pogager blev 1722 gift med Maren Clemensdatter. Han var 1730 i Retten, fordi han havde kaldt Knud Knudsens Kone i Vognstrup en Heks. Han døde 80 Aar gl. 1777.

Med sin 2. Hustru Mette Jensdatter havde han Datteren Mette Christensdatter, som 1752 »blev trolovet paa Sengen, efter at hun havde gjort Barsel med en Søn, Mads kaldet«. Faderen var Oluf Madsen udi Pogager, Soldat under Oberst Vinter, og lige saa haardt engageret med Johanne Tingsager. Aaret efter blev baade Soldaten og hans Søn begravet, og Mette Pogager holdt Bryllup med *Christen Jensen Hahle*, hvis Fader Jens Hahle var en lidenskabelig Dyrker af Gud Amor. Der blev en halv Snes Børn, blandt disse Mariane Løgagers Bedstemor Mette Marie, g. m. Laust Mikkelsen Sig. Familien gik rent i Armod og maatte fra Gaarden.

Den næste Mand, vi kender, hed *Peder Svenningsen*. Han blev 1782 gift med Pigen Anne Jensdatter fra Estvad, som havde tjent ham i 10 Aar. De var begge omkring de 50, og der blev ingen Børn. 1792 kom nye Folk til Gaarde, *Svenning Andersen* fra Aulum og Hustru Anne Nielsdatter. Hun bragte fra 1793 til 1811 9 Børn til Verden. Ni Gange spurgte Naboerne: Dreng eller

Pige. Ni Gange svarede Svenning Pedersen: Det bløv en Pig! To smaa Maren'er døde som spæde; men de syv blev gifte, endda godt gift. Her er de: 1) Anna f. 1793, gift 1822 med Gaardmand Iver Pedersen, Bakhus; 2) Kirsten, f. 1795, gift 1824 med Gaardmand Hans Pedersen, Tiphede; 3) Bodil Kirstine, f. 1803, gift 1838 med Diderik Kjeldsen, Grønbæk i Tvis, en Datter af dem er Diderik Svenstrups Moder Anne Dideriksen; 4) Maren, f. 1804, blev 1828 gift med Søren Pedersen, Varhede, det er Svenning Blindkildes Far; 5) Pernelle, f. 1806, gift 1832 med Thomas Jensen af Toustrup; 6) Mette, f. 1809, gift 1836 med Anders Nielsen, Smed i Lilbæk, siden Ejer af Blindkilde; 7) Anna Margrethe, f. 1811, gift 1838 med Henrik Sørensen. De tre Pedersen'er var Brødre, Sønner af Sognefoged Peder Bak.

Henrik Sørensen, der fik Gaarden og den yngste Datter, var fra Svenstrup.

Han efterfulgtes af Sønnen *Søren Henriksen*, hvis Hustru var Andersine Lauritsen fra Svenstrup Nørregaard.

De afhændede Pogager til *Søren Frølund*. 1904 solgtes den til *Jens Jensen*, hvis Datter Alma er gift med *Johannes Nørkjær* af Resdalslægten. Han overtog Gaarden 1923 for 55000 Kr. Kort forinden var der opført nye og smukke Bygninger.

1875 er *Søndertoft*, 52 Td. Land, fraskilt Gaarden og bebygget af *Niels Sørvad Pedersen* fra Resdal. Med sin Hustru Karen havde han en stor Børneflokk: Mariane er Husmoder i Lægsgaard, Johanne i Hundkjær, Katrine i Refning Nedergaard, Sønnen *Jens Chr. Søndertoft* overtog Ejendommen 1914. Andre Børn er: Inger, Tandtekniker i Ribe; Niels Peder, Urmager i Rødby; Marie, gift med Lærer Jensen, Tjæreborg, og Laurits, Ejeren af Store Døes i Maabjerg.

HORSLUND.

Horslund laa 1547 under Tvis Kloster og var beboet af *Oluf Sørensen*. 1610 hed Fæstebonden *Niels*, hvis Søn (?) *Christen Nielsen* havde Gaarden 1647 og 1663. 1686 var Gaarden til Provst Mariagers store Sorg øde,

men dog 1683 beboet af *Hans Førgensen*, der skulde paase, at Bygningerne ikke faldt ganske ned.

P. Chr. Sørensen (S. Kjærgaards Far).

1696 slog Horslund og Sdr. Klejnstrup en Handel af. Hans Horslunds Sønner Jørgen og Søren blev gifte, Jørgen med Karen Nielsdatter, sl. Peder Klejnstrups Efterleverske, og Søren med samme salig Peders smukke Datter, der ogsaa hed Karen. Jørgen kom til Klejnstrup, *Søren Hansen* fik Horslund. Han er Søren Kjærgaards og Knud P. Vads

Tiptiptip-Oldefader. — Af Hans' og Karens Børn nævner Kirkebogen 10: Anne (g. m. Anders Madsen Hvirgel), Maren, Peder (kom til Lund), Lars el. Laurits (som har efterladt en Jesper Brochmansk Huspostil, der nu ejes af Lærer Jacobsen), Hans, Niels (der kom til Ballegaard i Sir), Jørgen (der blev Gaardmand i Mejrup), Kirsten, en navnløs og Jens; men Justitsprotokollen kender endnu en Søn, *Mads Sørensen*, som i Nov. 1759 solgte Horslund til sin Broder Jens Sørensen (S. 92).

For at Brødrene kunde slaa den Handel af, maa Gaarden allerede da være hjemkøbt fra *Ribe Hospital*.

Hvorledes følgende Historie derefter skal forstaa, maa Traditionsdigterne om: »En Pige i Horslund ved Navn Maren eller Mariane var smukkere end Helga den Fagre og stærkere end en Skjoldmø. En Høstdag paa Tvis Klosters Hovmark bad Ridefogeden hende gaa ind i et Skur og lave Baand. Hun gik, han efter. Lidt senere saa hendes Arbejdsfæller Ridefogeden komme paa Hovedet ud, beskrivende en lav Bue i Luften. Om Aarsagen til hans Luftrejse fik de siden Besked. Hun blev gift med en Bonde fra Ramskov. Denne mødte som Frier i Horslund, iført Læderbukser og Pindærmer. Hun stod udenfor og kom Brød i en fritstaaende Ovn. Ganske heldigt! Han ventede, saa det fuldendte Bagværk, friede og fik Ja«.

Hvem Maren eller Mariane var, skal være usagt. Der var nok af dem i Horslund. Og mere end en Gang knyttes ægteskabelige Baand mellem de to Gaarde.

Jens Sørensen, der 1759 købte Horslund, var født 1717. Med sin Hustru Maren Pedersdatter af Vejvad havde han tre Børn: Karen, g. m. Iver Nielsen Vognstrup, Søren og Maren. Maren Pedersdatter blev Enke 1779, men beholdt dog Gaarden til 1785, da hun solgte den til Sønnen *Søren Jensen* for 164 Rdl. + Aftægt. 1790 døde baade hun og Søren, der var ugift. Og Søsteren Maren holdt Bryllup med *Mads Thomsen* af Øster Ramskov, som herefter fik Horslund mod at udbetale Svogeren Iver Vognstrup 160 Rdl. I Skiftet efter Søren Jensen 1790 ses, at Besætningen var 2 Hopper, 5 Køer, 2 Ungnød, 2 Kalve og 20 Faar. Dødsboets Værdi var 485 Rdl., Gælden 149 Rdl. Der var ingen Krise mere i Horslund. 1823 erhvervede Mads Thomsen *Hahle*, som han lod en Søn bestyre. Han døde 1836 75 Aar gl. Maren døde 1849 84 Aar. Børn: Thomas, Mariane, Karen, Thomas, Anne Cathrine, der blev Kone i Pugdal, Jens (senere Mand i Koldkjær) og Søren.

Thomas Madsen, f. 1797, blev 1837 gift med Anders Jensens Datter Mariane af V. Ramskov; hun var af hans 1. Ægteskab og 20 Aar gl. Anders var selv gift med Thomas' Søster Mariane, saa Far og Datter var gift med to Søskende.

Thomas og Mariane fik tre Børn: Maren, g. m. Jens Nielsen Tjagvad (S. Hahle), Anders og Mads. Mariane og det yngste Barn døde 1848 af Brystsyge. Og Thomas døde 1853 54 Aar gl. Tilbage stod de to forældreløse Børn Anders og Mariane med to Gaarde. Deres Farbroder *Søren Madsen* bestyrede deres Ejendom, til de blev voksne. Maren fik Hahle og Anders Horslund. Søren selv giftede sig paa sine gamle Dage og fik *Hahlhus* = Agerbæk opført som en Slags Aftægtshus. Ved hans Død skulde Jorden tilfalde Hahle og Bygningen Horslund.

20 Aar gl. 1862 giftede *Anders Madsen* sig med Else Andersdatter af Store Sols. Deres Søn Thomas blev Præst i Amerika. Datteren Mariane blev gift og kom til Aulum.

Anders Madsen døde af gastrisk Feber 1864, og Else, der var 10 Aar ældre end sin afdøde Mand, giftede sig to Aar efter med sin 35-aarige Tjenestekarl *Niels Christian Nielsen*, hvis Mor var fra Tingsager. Han var Broder til Jens Ott' og Tinus i Forsamlingshuset.

Else blev meget af Tiden hjemsøgt af en »Hare«, som satte sig ved Brønden, saa de ikke kunde faa Smør. Hvem Heksen var, vidste hun ikke. Børn: 1) Anders, der døde som Soldat; 2) Niels Horslund, g. m. Petrine Poulsen, *Sdr. Horslund*; 3) Maren, g. m. Niels Søren Ølgaard, de fik *Øster Horslund*, en Søn af dem er Lærer Ølgaard, Haurdal; 4) Mette Marie, g. m. Lærer Olsen, Fjand, hvis Forældre var Hans Chr. Olsen og Sidsel Jørgensen Tingsager i *Moeskjær*; 5) Else Marie.

Ingen af Børnene fik Gaarden; den blev 1914 solgt til den nuværende Ejer *Søren Pedersen*.

HAHLE.

Traditionen paastaar stædigt, at Hahle er kommet fra Horslund. Som det fremgaar af denne Bogs første Del, er dette ikke rigtigt. Hahle har været en betydelig og selvstændig Gaard, som det gamle Landgildehartkorn, c. 8 Td., beviser.

Men Gaarden var tit øde og forsømt og ofte Hjemsted for forhutlede Havarister.

Efter *Jørgen Dynesens* Død 1660 blev den øde. Og næppe var den i *Knud Knudsens* Tid atter kommet i Drift, før Bygningerne (1714) brændte. Og Familien reddede kun de Klæder, de havde paa Kroppen. Faa Aar efter har Jens Christensen Gaarden. Om denne Mands gode Egenskaber tier Kilderne. Hr. Terkel har skaffet ham følgende Note: »1765 har jeg døbt Inger, Datter af en besovet Qvinde, Karen Jensdatter, som gjorde Barsel i Spobæk og døde i Refning tillige med Barnet. Til Barnefader udlagde hun *Jens Hale*, som var 74 Aar«. En Søn af ham er nævnt under Pogager.

1808—23 ejede *Peder Frandsen* Gaarden. Han flyttede til *Hauris* i Tvis. Og saa kom den (1823—59) sammen med Horslund, som ejedes af *Mads Thomsen*. Ethvert Spor af Bygninger forsvandt. Men 1859, da Mads Thomsens Sønnedatter Maren blev gift med Jens Nielsen fra Tjagvad, genopbyggedes Gaarden til de nygifte. Jens Nielsen fik naturligvis Navnet *Jens Haa'l*, og efter at han 1873 havde afhændet Hahle til Henrik Hoffmann og bosat sig i *Agerlund*, fik han denne Ejendoms Navn. Om ham se *L. C. Pedersens Afhandling: Indre Mission* i »Kirker, Præster og Degne«.

Henrik Hoffmann er, som Navnet antyder, ikke Vindingbo. Nu vimler det med Hoffmænd i Sognet. Han afløstes i Hahle af Sønnen *Jens Christian H.*, hvis Søn

Henrik H. nu har Gaarden. — Da Jens Chr. Hoffmann fik Gaarden, bosatte Henrik sig i *Agerbæk*, der siden ejedes af Sønnen Niels Hoffmann, der solgte Stedet til Anton Jensen, medens han selv købte *Vejvad Nygaard* af Peder Fonager af Vejvadslægten. En Datter af J. C. Hoffmann bor i *Vesterager*, gift med Hans Hansen. En Søn, Christian H., har Sig.

RAMSKOV.

De to Gaarde laa lige op ad hinanden indtil 1848. Navnene Øster og Vester Ramskov bruges ikke i gamle Dokumenter. I Ramskov boede altid to Familier, ofte tre eller fire, naturligvis foruden Aftægtsfolk. De henføres altid kun slet og ret til Ramskov.

1610 havde *Jens* og *Anna* hver en Gaardpart; 1630 faar vi at vide, at de hed Jens Nielsen og Anne Andersdatter. Efter dem fulgte Dynis Christensen, og Peder Pedersen der var Kirkeværge. 1678 er der tre om Gaarden: Poul Jensen, Mads Christensen og Christen Christensen; sidstnævnte var fra Vorgod og gift med Dynis' Datter Maren; de havde mange Børn, som ikke satte videre Spor i Sognet. 1683 er der fremdeles tre om Gaarden.

Et Forsøg paa at følge de mange Familiers Skæbne vil falde for kedsommeligt ud.

Øster Ramskov.

Eskild Thomsen af Boutrup blev 1725 gift med An Andersdatter, som tjente i Præstegaarden. De fæstede en Part af Ramskov under Krogsdal Gods. Børn: Thomas, f. 1726, Anders, Søren, Anna Cathrina og Maren. Eskild døde 1742 44 Aar gl., og An Ramskov overtog Fæstet, indtil Sønnen Thomas blev voksen.

Thomas Eskildsen blev 1753 gift med Karen Jensdatter af Svenstrup Nørregaard. Hun var Datter af Johanne

Kjeldsdatter og Jens Nielsen Blaakjær og Søster til Maren Jensdatter, der 1764 blev Kone i Vester Ramskov. Laurits Poulsen i Svenstrup var deres Halvbroder. Børn: Anna, Jens (næste Mand), Johanne, g. m. Niels Frandsen Vejvad, Mads, senere Mand i Horslund, og Else Marie, der blev gift med Jens Madsen, Toustrup.

1789 døde Thomas Eskildsen. Herom i Krogsdal Skifteprotokol: »Vores kære Fader Thomas Eskildsen Ramskov paa Krogsdal Gods døde i Dag, efter at han havde overladt sit Fæste paa Gaarden til mig *Jens Thomsen* som hans ældste Søn, imod at opfylde den Akkord, der er indgaaet imellem mig og mine Forældre, hvorefter jeg altsaa ikke har nogen videre Arv at kræve i Dødsboet«. Derpaa følger Afkald fra Mads Horslund, Niels Frandsen Vejvad og fra Anna og Else, undtagen paa det, de skal have, naar de indtræder i Ægtestand.

Med sin første Hustru Margrethe Olesdatter havde Jens Thomsen Datteren Anne Margrethe, der 1818 blev gift med Frands Nielsen i Vejvad. Jens Thomsens anden Hustru var Johanne Marie Poulsdatter fra Spaabæk i Nr. Omme, en Søster til Thomas Poulsen i Sdr. Vindgab.

Den 25. Maj 1827 døde Jens 73 Aar gl. Af Skiftet, som fandt Sted den 2. Juli, ses, at der foruden Anne Margrethe, gift med Frands Vejvad, var følgende Børn, af 2. Ægteskab: Thomas 23 Aar, Poul 18 Aar, Anders 12 Aar, Jens 9 Aar, Niels 7 Aar (f. 1819, se Billedet Side 128), Inger Marie, g. m. Niels Pedersen Lilbæk, og Karen Margrethe, der kom til Sinding.

Indtægten ansattes til 327 Rdl. Kurant, deraf Gaardens Værdi til 200 Rdl. eller omregnet i rede Sølv 522 Rdl. Gælden var 207 Rdl., Beholdningen 315 Rdl. Der blev altsaa adskillige Dalere at arve. Det maa her erindres, at vi i 1827 befinder os midt i den store Landbrugskrise.

Enken Johanne Marie beholdt selv Gaarden en Del

Aar. O. 1831 afstod hun den til Sønnen *Thomas Jensen*, som 1838 opførte det nuværende Stuehus. 1841 drak han og Svogeren Frands Nielsen sig en mægtig Rus, under hvilken de mageskiftede deres Gaarde. Johanne Marie fulgte med og døde i Nr. Vejvad 1848 75 Aar gl.

Anne Margrethe blev saaledes først gift til Vejvad og dernæst Husmoder i sin Fædrengaard. Hun døde af Krampe samme Aar som Stifmoderen. Frands gik paa Aftægt og døde 1860 76 Aar gl. En Datter, Johanne, blev gift med Peder Andersen i Mikkelsborg; en Søn af dem er Frands Hestbjerg.

Jens Ramskov Frandsen fik Ramskov efter sin Fader o. 1850. Han var da 25 Aar og gift med Anne Elisabeth Pedersdatter. De drak, gik fra Gaarden og fik bygget *Aldershvile*, hvor de døde. Børn havde de ikke; men Jens havde et Par Brødre, hvoraf Niels efter at være havnet i Vinding Fattighus lod sig fornærme af Sogneraadet og hævnedes sig ved at gaa til Sengs og blive der i 16 Aar. Saa lod han Naade gaa for Ret, stod op og opsøgte den anden Broder, som han arvede. Pengene skaffede ham forhaabentlig en lys Livsaften.

Efter den Frandsenske Æra i Øster Ramskov ejedes Gaarden en Tid af Købmand Schou, derefter af Stougaard, senere igen af *Lars Jensen Bukh*. Efter ham fulgte Christen og Jens Marius Brøgger. Der var nu atter Landbrugskrise, Kreditforeningen overtog Gaarden og solgte den 1887 til *Niels Offersen* for 18000 Kr. 1907 opførtes de nuværende Udhuse.

Niels Offersen og Else Marie har tre Børn: Marie, Jens Nørgaard og Niels.

Niels Offersen jun., g. m. Sidsel Toustrup Pedersen, købte Gaarden 1914 for 55000 Kr. Offersen sen. har siden boet i *Ramskovlille*, ivrigt optaget af sin mangesidige Virksomhed. 2. Feb. 1935 fyldte han 75 Aar.

Vester Ramskov.

Laurs Ramskov døde 1747 83 Aar gl. Hans Søn (?) *Mads Lauridsen* havde Gaarden fra 1728 til 1753. Om Afstaaelsen følgende: »Nærværende *Lars Madsen* er i Fæste forundt hans Faders Mads Larsens paaboende halve Gaard af Ramskov, der staar for Hartkorn 4.4.0.¹/₂ undtagen 4 Skp. ¹/₂ Alb., som Faderen fremdeles beholder sin Livstid. Og naar han ved Døden afgaar, nyder Sønneren samme Hartkorn uden videre Indfæstning, hvorfor dette meddeles ham til Bevis . . .

Krogsdal 10. Nov. 1753.

C. D. Friedenrich«.

Mads Larsen, som kun 52 Aar gl. havde afhændet Gaarden, havde saaledes sikret sin Fremtid. Sønneren døde før Faderen. 1774 kaldes Mads Aftægtssidderen. Han døde i *Lundhus* 1778, hvorefter hans Enke Dorte Larsdatter giftede sig med unge Jens Jacobsen Tjagvad (S. 90). De døde begge ældgamle som Almissemøller.

Lars Madsen blev 1754 gift med Johanne Sørensdatter fra Hvirgel. Han dræbtes 10 Aar efter af den nedstyrtede Prædikestol, og Johanne blev gift med Husmand Christen Madsen i Spaabæk. Vester Ramskov fik andre Beboere.

Den ny Mand hed *Jens Andersen* og er Karl Kirkegaards Tiptip-Oldefar. 1764 blev han gift med Maren Jensdatter af Svenstrup, Søster til Konen i Ø. Ramskov. Jens Andersen døde 1774 43 Aar gl. 19 Dage efter bragte Enken Tvillingen til Verden. »Jens blev døbt af *Fordemoder Karen Ramskov* (altsaa hendes Søster), men Datteren, som blev kaldet Johanna, døbt jeg (T. Dorschæus) selv samme Aften, da jeg berettede Moderen, som var meget svag efter hendes haarde udstandne Barselnød«.

Tredivte Dagen efter Fæsteren Jens Andersens Død, den 19. Nov. 1774, indfandt sig paa sit Herskabs Chri-

sten Linde Friedenrich til Pallesbjerg, Stenumgaard p. p. hans Vegne som Skifteforvalter Fuldmægtig Nicolaj Vis-sing fra Sønder Vosborg med 2de Vitterlighedsvidner for at registrere og vurdere til paafølgende Skifte og Deling mellem Enken Maren Jensdatter og fællig auflede umyn-dige Børn: Jens 8 Aar, Maren 6 Aar og Anders 2 Aar; de andre var døde. Enkens Halvbroder Laurits Poulsen Svenstrup var til Stede som hendes Lavværge. Børnenes nærmeste Paarørende var Thomas Eskildsen Ramskov.

Saa følger Vurderingen:

Besætningen: 3 Heste, 6 Køer, 3 Stude, 1 Kvie, 2 Kalve, 1 Faar, 4 Vædere og 2 Galte. (En god Hest sattes til 12 Rdl., den bedste Ko til 8).

Vogne og Redskaber: 3 Vogne, 1 Høkarm, 1 Hjulbør, 2 Høleer, 1 Høfork og 3 River, 1 Hakkelsekiste med Kniv, 1 Harstien med Hamre, 1 Plov med Drættøj, 1 hel Staalharve, 2 Plejle, 2 Lyng-leer, 1 Staalgreb, 1 Spade, 1 Trægreb og Skovl, 6 Stk. Øg- og Fætyrer med Klaptræer og Lægner, 1 Staalstang, 1 Sæde og Fuhr-løb, 1 Stige.

Kornet i Laden blev efterset. Det kunde næppe være tilstrækkeligt til Folkenes og Kreaturerens Føde samt til Skatter og Land-gilde og Sædekorn. Og intet blev derfor beregnet til Indtægt.

Indboskab i Stuen: 1 Furbord med Fodskammel, 1 Fiernviser, 2 Træstole, 4 Tintallerkener, 2 hollandske Stenfade, 2 Bouteiller og 2 Glas, 1 Stenkrus med Tinlaag, 1 Messing- og 1 Tinlysestage, 1 Staalfyrfad, 1 Snes sorte Mælkekar, 1 Kobbertragt.

Sengeklæder: Enken forbeholder sig sin Seng fritagen for Vurdering, som vedkommende tillod. De to andre Senge undersøgtes omhyggeligt.

Den afdødes Kiste: 1 blaa Vadmelskjole, 1 Lædervest, 1 Par Skindbukser, 1 brun 4 sell Vest, 1 grøn 4 sell Trøje, 1 hvid Vad-melsvest, 1 Hat og Hatslag, 1 Par Strømper og et Par Vanter, 1 blaa 4 sell Livstyk og 1 Spejl.

Enkens Kiste blev ikke vurderet.

I Kælderen: 2 Øltønder, 1 Degnkar med Selde, 1 Standtønde, 3 Tagløbe, 1 Loftsstige, 1 Sold og Timse, 1 Kierne og Flødebøtte, 1 Lygte og Lampe, 1 Uldsaks og Skræddersaks, 1 Trækrukke og 1 Boutel, 3 uldne Td.-Sække.

Tømmerredskaber: 1 Hammer, 1 Knivtang, 1 Sauge, 1 Spigerbor, 2 Lægtnauer, 2 Bistader tilhalvs med Chr. Lund.

I *den østre Kammer* fandtes: 1 Seng med Sengetøj, 2 Kar, 1 Vognskrin, 1 liden Kar, 1 Vugge og 1 Tagskæppemaal.

I *Køkkenet:* 1 Kobberkeddel i Gruben, 1 Soi og 2 Mælkestripper, 2 sorte Gryder og 2 do. Potter, 6 Trætallerkener, 1 Jernildfork og 1 Jernstang, 1 Trug, 1 Asketrug, Skaad og Rage. — Paa Loftet var intet.

Ialt Indgæld 133 Rdl. 3 Mk. 12 Sk.

Gæld og Besværinger: 14 Fag Salshus med Ruder behøver Reparation 14 Rdl., 12 Fag Udhus 10 Rdl., 16 Fag Hølade 20 Rdl., Stald og Faarehus 8 Fag 1 Rdl. 2 Mk., 12 Fag Fæhus Østen Gaarden 6 Rdl. Herskabets Fordring paa dette Aars Landgilde 10 Rdl. Til Vaarsæd 4 Td. Havre 4 Rdl., Gæld til Olluf Svenstrup 13 Rdl., til Poul Store Spaabæk 12 Rdl., til Thomas Ramskov 10 Rdl. Enken paastod hendes Begravelsesomkostninger ligesom hendes sl. Mands 10 Rdl. — Udgæld ialt 220 Rdl. Intet at arve.

Det blev spurgt, om Enken vilde besidde Stedet, som hendes salig Mand havde i Fæste og deraf udrede resterende Skatter med hvad videre, hun efter Fæstebrevet pligtig var. Det vilde hun. Og Aaret efter var hun gift med Ungkarl *Christen Pedersen* af Hestbjerg. Han købte Gaarden til Selveje.

Anders Jensen, som overtog Gaarden o. 1809, var 1. Gang gift med Stephan Hundkjærs Datter Kirsten, der fødte ham Børnene Jens Christian 1812, Jens Christian 1814 og Mariane 1815. — Kirsten døde i Barselseng 1817 efter at være blevet forløst ved Lægens Hjælp. Barnet fik hun med sig i Kisten. Anders giftede sig samme Aar med Kirstens Søster, den 30-aarige *Anna*, som 1818 bragte en lille Kirsten til Verden. Hendes anden Fødsel 1820 kostede hende Livet, hvorpaa Anders hjemførte Mariane Horslund som Brud. Hun blev Enke 1838 og døde selv 1846.

Jens Chr. Andersen, f. 1814, fik nu Gaarden. Han udflyttede Bygningerne til deres nuværende Sted 1848. Med Hustruen Karen Jensdatter havde han Børnene: Ma-

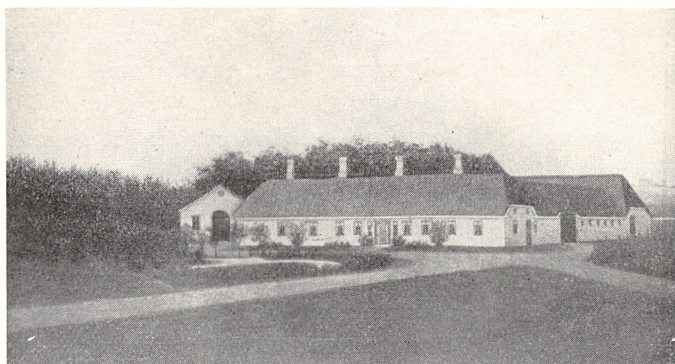
riane, 1866 g. m. Anders Andersen Hadskjær, Kirsten Marie, næste Kone i Gaarden, Anders Jensen (Brandtoft) og Johanne Kirstine.

Kirsten Marie blev 1865 gift med *Mikkel Jensen Overgaard*. Han mageskiftede Gaarden med *Laust Jensen*, Kikum Nørregaard i Estvad, 1874. Laus Jensen, Laust Ramskovs Farfar, solgte atter Gaarden til *Kræ Dalstrup* efter at have fraskilt *Nørre Ramskov*, hvor han boede, til han 1885 solgte den til Chr. Klejnstrup Pedersen, der atter, 1916, afhændede den til Laurits Lauritsen. Kræ Dalstrup, der var saa stærk, at han kunde holde en Hest i Halen, mageskiftede V. Ramskov med *Anders Kappel* fra Sevel, som atter solgte den til Poul Jensen, kaldet *Poul Refning*. Denne mageskiftede med *Niels Pedersen* fra Sevel, som atter mageskiftede med *Mogens Pedersen* i Vejvadhushus 1889. Saa fik det da Ende. Bygningerne var nyopførte af Kræ Dalstrup efter Branden 1880. Mogens Pedersen var Søn af Peder Mogensen og Hustru Karen Thomasdatter fra Ørre. Hans Søn *Lauris Chr. Pedersen* overtog Gaarden 1905.

Æ Vrat blev fraskilt 1846 og solgt til Jens Chr. Pedersen fra Røjkjær, som da ægtede Jesper Christensens Datter Maren af Sig. Han kom med i Krigen og bosatte sig efter 1864 i Tegager. Af hans Børn kan nævnes den kendte Brøndgraver og Visesanger Jacob Dahl, der 1931 kom af Dage i en Brønd, samt Thomas Jensen Løgager hvis Søn Jens Løgager nu er Kommunekasserer. 1868—97 ejedes æ Vrat af Peder Mathiasen. 1897 flyttede Mikkel Vejvad og Familie ind i Rønne. 1906 købtes den af *Andr. Jensen*, nuværende Rejsepost og Oplæser i Vemb. Stedet ejes nu af Storbjæver og Hønseriejer J. Andr. Jensen. Rønne er ikke længere en Rønne, men en smuk Ejendom, der forlængst har fornægtet sit gamle Navn og kaldes *Ramskovvang*.

HUNDKJÆR.

Allerede fra 1537 kender vi en Bonde i Hundkjær; hans Navn var *Poffuel Jenssenn*. 1547 nævnes *Mads Nielsen*. Fra Skattemandtallet 1610 kendes *Jens*, hvis Efterleverske 1653 »faldt af et Hølæs og slog sin Hals itu«. Deres Søn er vel *Laurits Jensen*, hvis Sønner Jens og Niels Lauritsen blev Fæstere i Svenstrup. Fra Jens 1610 til Laust Svenstrup er 10 Generationer.

Hundkjær for Ombygningen 1923.

Efter *Knud Pedersens* Død 1671 blev Hundkjær øde. Den var dog 1678 beboet af *Jørgen Jensen*, hvis hele Husstand var en Pige, en Hoppe og en Ko.

Trouls Hundkjær, 1700—07, forsøgte sig i den øde Gaard, men da Skatter og »Renter« skulde betales, tog han Syn over Brøstfældighederne. »Laden var nedslagen, og Tømmeret sønderbrudt«. Saa han kunde ikke besidde Gaarden. Samme Aar forsvandt Trouls.

Omkring 1708 fik *Niels Madsen* Gaarden; han var Korporal. En Søndag 1714 døbttes en lille Pige, Anna Dorothea, i Vinding Kirke. Michael Dorschæus oplyser om hendes Herkomst: »En Qvartermester under Ritmester Ditlevs Kompagni marcherede her igennem Sognet.

Imidlertid gjorde hans Kone Barsel, nafnlig Johan' Fridenrich Graversdatter«. Her maatte krigersk Fadderskab til nemlig *Korporalen i Hundkjær*, Rytteren i Refing, Præstens Datter Kristiane og hans Pige Maren. — Niels havde før været i fint Selskab, saaledes 1712. Vagtmajoren i Refning Christian Betsteinsen fik et Barn døbt. Min Kone bar, skriver Præsten. De andre Faddere var Kvartermesteren af Sier, Trompeteren af Vejrum, Ritmesterfruens Pige, Niels Hundkjær og Dorthe Pogager.

1725 var Niels Madsen indstævnet for Retten sammen med syv andre Vindingmænd for Restance paa Betalingen af Brokorn i Holstebro.

Efter Niels Madsens Død 1727 giftede Enken sig med *Thomas Nielsen Edskjær*, og Aaret efter døde hun i Barselseng. Allerede det følgende Aar har Thomas atter Barn i Kirke med en anden Kone, Else Marie. Det var en Dreng, der døbttes Niels efter sin Farfar. 1733 kommer Niels Nr. 2, opkaldt efter Niels Madsen. Han blev siden gift med Mariane Løgagers Oldemor. Thomas døde 1757 77 Aar gl. Gennem Bedstefaderen Thomas Moesgaard i Hadskjær nedstammede han fra Sognepræsten Jens Poulsen. Over Vester Ramskov forplantede Slægten sig til Vind og er bl. a. talrig som Anders Brandtofts Børn og Børnebørn.

Det gik ellers ikke videre tugtig til i Hundkjær. Michael Dorschæus beretter: »1734 den 27. Jan. publice absolverede jeg Peder Aschou Skrædder for 6. Buds Overtrædelse med Maren Lauritsdatter i Hundkjær. 1734 publice absolverede jeg Anne Jensdatter i Hundkjær for Sakraments Forsømmelse. 1734 den 23. Maj stod Maren Lauritsdatter af Ulfborg Skrifte, besøvet i Hundkjær med Tvillinger af Peder Aschou«. Vi ser, det var uden søgns Folk.

Kirsten Thomasdatter af Hundkjær blev 1748 gift med

Niels Andersen, som blev næste Fæster. Trods Hul i Kirkebogen kendes dog følgende af deres Børn: 1) Anders, f. 1749, senere Mand i Munkbro i Tvis, 2) Stephan, f. 1752, og 3) Anne Johanne, der blev gift med Chr. Thomsen Tyrgaard. Kirsten Thomasdatter døde 1772 51 Aar. Niels Andersen døde først 1787 som Gaardens 72-aarige Aftægtsmand.

Stephan Nielsen blev 1778 gift med Anna Frandsdatter af Vejvad. Børn: Niels, Kirsten Johanne, Anne og Frands.

Stephan var blevet Selvejer og skødede Gaarden til sin Søn Frands den 6. Marts 1821. Samme Aar døde han, og allerede 1828 afhændede Frands Gaarden til Lund-Slægten. Om Kirstens og Annes Ægteskab med Anders Jensen se Vester Ramskov.

Den Mand fra Nr. Lund, som 1828 købte Hundkjær, hed *Christian Pedersen*. Han solgte den 1841 til *Knud Pedersen*, der var Forpagter i Husby Præstegaard. Han var født i Sdr. Nisum 1795. I sit Ægteskab med Petronelle, f. i Raasted 1797, havde han 8 Børn, hvoraf det ældste var født i Husby. Af disse blev Peder Vad Knudsen gift med Peder Sørensens Datter Maren af Nr. Lund; de fik den nyopførte Kjærgaard, som 1866 mageskiftedes med Nr. Lund, hvorved P. Chr. Sørensen fik Kjærgaard. Hans Søn er Amtsraadsmedlem Søren Kjærgaard.

En anden af Knud Pedersens Sønner, Jens Peder Knudsen, fik Skøde paa Hundkjær 1857. Med sin Hustru Katrine Sørensdatter af Nr. Lund havde han Børnene Peder Christian, Hundkjærs nuværende Ejer; Knud Peder, Lille Moesgaard; Søren Tegager, og Knud Lægsgaard. De er bekendt for deres utrolige Styrke. *P. C. Hundkjær* har kunnet bære en 200 Punds Gris under hver Arm. Han er gift med Johanne Søndertoft af Resdalsslægten og fik 1899 Skøde paa Gaarden. De smukke Bygninger har han opført 1923.

LUND.

Ogsaa for Lunds Vedkommende maa man gaa fra de kendte Ejere i Nutiden og baglæns gennem Aarhundrederne for at kunne henføre de første Ejere til henholdsvis Sønder og Nr. Lund. Thi de gamle Dokumenter kender kun Navnet Lund. Den besværlige Krebsgang skal Læserne dog ikke gøre med. Bønderne i Lund var Selvejere. Af de to Gaardparter blev der to Gaarde, som paa Udskiftningstiden laa saa tæt ved hinanden, at der lige netop var Plads til at vælte et Kornlæs imellem dem.

Sønder Lund

er den udflyttede Gaard. 1605 fæster *Poul Lauritsen* Kongetienden for 8 Ørte Rug og 8 Ørte Byg. Han efterfulgtes af Sønnen (?) *Laurits Poulsen*, der døde 1674 79 Aar gl. Af hans Børn kendes Poul, Mette, Elle, g. m. Peder Lassøn, Maren, g. m. Simon Pedersen Vejvad, og Else, g. m. Chr. Christensen i Horslund. Hans Kone Mette Jensdatter, der døde 1670 56 Aar gl., var uden Tvivl Datter af Jens Jensen I Moesgaard. De var immervæk sammen til Fadderskab og var som Selvejere finere end andre Folk.

Poul Lauritsen, f. 1641, fik Gaarden efter Faderen. Hans første Kone Mette Catrine døde 1695 i Barselseng efter sit sjette Barn 33 Aar gl. Poul giftede sig derefter med Mette Nielsdatter af Klejnstrup, og der blev atter seks Børn. Saa skred det sammen for Poul. Og han døde i Bakhus 1719 78 Aar gl., hvorefter Enken uforknytt bragte Tvillinger, kaldet Slegfredbørn, til Verden. Og dermed tager vi Afsked med denne Slægt.

1723 blev *Peder Sørensen Horslund* gift med Niels Skrædders Datter Bodil af Vognstrup. Samme Aar fik de Gaarden. Børn: Jens, Mette, Christen og Mette. Bo-

dil døde 1733, kun 32 Aar gl. Peders Enkestand var ikke lang; thi 1734 har han atter Barn i Kirke. Konen, han havde faaet, hed Anne Marie Nielsdatter; hendes Børn: Søren, Bodil, Karen og Niels. Af disse Børn blev Bodil døbt 1736 af Hr. Søren Lund; denne Præsts Familieforhold har jeg ikke kunnet udrede. Peder Sørensen døde 1741 39 Aar gl., og hans Efterleverske hentede sig samme Aar en Mand fra Nørre Lund. Han hed *Jens Christensen*. Men dermed var Horslund-Slægtens Saga i Lund ikke ude; thi hendes Søn Søren Pedersen giftede sig, saa snart han kunde, med en Enke i Nørre Lund. Det gjaldt om at holde sammen paa Stumperne.

Jens Christensen var født 1716. I Ægteskab med Anne Marie blev der fire Børn, hvoraf det yngste, Christen Jensen, f. 1750, blev gift med Johanne Nielsdatter (se Resdal). Med sin anden Hustru Karen Andersdatter fra Hvirgel fik han ogsaa en Flok Børn, deriblandt Niels, som fik Gaarden efter sin Far.

Niels Jensen var født 1762 og blev 1784 gift med sit Søkendebarn Maren Nielsdatter af Hvirgel. Børn: Sidsel, der blev gift med Jens Tusholt, Jens, Niels, Karen og Anne, g. m. Mogens Chr. Skærpendal i Tvis. Efter Marens Død 1797 giftede Niels Jensen sig med Ane Andersdatter fra Idom. 1827 døde han. Og af Skiftet efter ham ses det, at Enken var barnløs. Børnene af 1. Ægteskab var i Live og i Stilling. Skifteprotokollen kender en Søn mere end Kirkebogen, Peder Nielsen Hestbjerg.

Besætningen var 2 Hopper, 4 Køer, 1 Kvie, 4 Kalve og 24 Faar. Det var i Krisetiden; det hele ser meget fattigt ud. Dødsboets Værdi var 376 Rdl., deraf Gaardens Værdi 250 Rdl. Gælden var 331 Rdl., saa der var ikke store Sager at arve. Ingen af Børnene fik Gaarden.

Ane Andersdatter sad Enke i seks Aar og giftede sig saa 53 Aar gl. med *Hans Nielsen* fra *Gammel Stenum*.

Han var 33 Aar; Faderen hed Niels Hansen, Moderen Karen Iversdatter; hun var fra Refning og Søster til Jens Iversen i Klejnstrup. Hans Nielsens Farfar var Hans Christensen, Gl. Stenum, g. m. Maren Sønderbæk af Idom, hvis Fader, Niels Christensen Smed, var født 1687.

Gennem sin Mor var Hans Nielsen altsaa af Vinding Slægt. Ægteskabet var naturligvis barnløst. Efter Anes Død 1852 giftede Hans sig 1853 med sin 27-aarige Tjenestepige Maren Pedersdatter, der havde tjent ham i fire Aar. Hendes Forældre var Peder Andersen, Kølle i Nr. Omme, og Hustru Kristiane Kristensdatter. En Broder, Anders Pedersen, blev siden Mand i Lilbæk. Børn: Niels Hansen, f. 4. Nov. 1854, Ane og Peder Hansen.

Hans Nielsen døde som Gaardmand i Lund 1872. Maren døde som Aftægtskone i Gaarden 1872 75 Aar gl.

Ved Faderens Død var *Niels Hansen* kun 18 Aar gl. 22 Aar gl. giftede han sig med den jævnaldrende Severine Clemmensen fra Refning og overtog Fødegarden. Om Peder Hansen se Klejnstrup. De to Brødre har mange Børn. Men Pladsen tillader ikke mere om dette Emne.

Da Niels Hansen 1925 afstod Gaarden til sin Søn *Marthinus Hansen*, opførte han *Egelund*, som han endnu driver. Han er æret, agtet og — for en Gangs Skyld kan det med Sandhed skrives — elsket af alle, der kender ham. Hans Bidrag i Debatten, naar Uvejrsskyer trækker op, er altid dette: Læ wos væ gue ve' hweranne!

Nørre Lund.

Under Sønder Lund er nævnt Poul Lauritsen (1605), hvis Søn Laurits havde Datteren Elle, der 1663 blev gift med *Peder Lassøn*. Laurits Poulsens Medejer var tidligere *Poul Jensen* og før ham Sandemand *Jens Pedersen*. Nu fik Svigersønnen Part i Gaarden. »Erlig Mand Peder Lassøn« kaldes han 1679, da han blev Kirkeværge, et

Udtryk for Selvejerfornemhed. Sønnen *Christen Pedersen* fik Gaarden efter sin Far. Med Hustruen Mette Jensdatter havde han seks Børn: Peder, Else, g. m. Thomas Jensen Kodal i Tyrsgaard, Ellen, Maren, Anne og Jens (senere Ejer).

Efter Christens Død 1717 blev Mette gift med *Peder Kiølsen* fra Svenstrup. Hun døde 1751 74 Aar gl., hvorefter Peder giftede sig med Ane Margrethe Pedersdatter. Der blev en Del Børn, hvorefter Peder Kiølsen døde 1761 66 Aar gl. Og saa var det Ane Margrethes Tur til at faa sig en ung Mand. 1762 blev hun gift med en 28-aarig Søn fra den anden Gaardpart, *Søren Pedersen Lund*. Og nu blev Gaarden i samme Slægts Besiddelse indtil 1926. (Om Søren-Slægten se Horslund).

Peder Sørensen, f. 1767, blev 1789 gift med Johanne Christensdatter fra Gadegaard i Madum; hun var Sognefoged Peder Resdals Søster og 20 Aar gl. Ægteparret fik 10 Børn, hvis Livsskæbne vi ikke kan forfølge her. Blot deres Navne: Christen, ?, Marie Cathrine, Ane, Søren, Bodil Marie, g. m. *Mikkel Lillelund* paa Lund Mark, Chistiane, g. m. Peder Hede, som fik *Lundhus*, M. Foldagers Ejendom, Ane Catrine, Johanne Marie og Persine.

Peder Sørensen paadrog sig en Lammelse ved at skille et Par Slagsbrødre ad i Spaabæk; han laa til Sengs 11—12 Aar og var tidlig paa Aftægt. 1791 fik han Skøde som Selvejer af Niels Vad til Stenumgaard. Han døde 65 Aar gl. Hustruen 1830 61 Aar gl.

Søren Pedersen, f. 1796, fik Gaarden. 1826 blev han gift med Ane Kirstine Pedersdatter fra Skovgaard i Mejrup. Børn: P. Chr. Sørensen (se Billedet under Horslund), Peder Sørensen, g. m. Ane Marie fra L. Spaabæk i Nr. Omme, til dem udskiltes *Nygaard* 1860, Katrine, g. m. J. P. Knudsen Hundkjær, og Maren, g. m. Peder Vad Knudsen Hundkjær.

Peder Chr. Sørensen fik Nr. Lund efter sin Fader 1865, men Aaret efter mageskiftede han den med Kjærgaard paa Lægsgaard Mark, og hans Søster Maren Sørensdatter, gift med *Peder Vad Knudsen af Hundkjær*, blev Husmoder i Slægtsgaarden. I Ægteskabet var to Børn: Severine Kirstine, f. 1870, som blev gift med Anders Meldgaard i Hadskjær, og Knud Peder Vad, født 5. Juni 1866.

Peder Vad.

Da gamle Pæ Vad 1894 afstod Gaarden til Sønnen, fraskilte han *Gronlund*.

Knud Peder Vad blev gift med Marie Cecilie Poulsen, med hvem han havde to Børn: Peder Vad, som 1919 fik Gaarden, og Magda, som er gift med Lærer Nielsen, forhen Koldkjær.

Peder Vad afhændede 1926 Nr. Lund til den nuværende Ejer *Villiam Mikelsen* for 36000 Kr.

Nygaard har ofte skiftet Ejer. Efter Peder Sørensen fulgte Niels Chr. Jørgensen, kaldet Gildbjerg; efter ham fulgte Gravers Offersen, S. Chr. Fonager og den nuværende Ejer *Jens Andersen*.

Østerlund, som ejes af Hans Lund, blev oprettet til et Plejebarn i Sdr. Lund, Christiane, som 1874 blev gift med Mads Chr. Opstrup (se Postvæsen).

Fra Søren-Slægtsens første Mand i Horslund til Knud Peder Vads og Søren Kjærgaards Børnebørn er der 10 Generationer. Kun Knud Peder Vad er tilbage i Lund, som nu bestaar af 12 bebyggede Parceller, hvoraf Hans Nielsens Slægt har de fire.

De gamles primitive Kultur ligger os langt nærmere, end vi til daglig tænker paa. Niels Lund, endnu aktiv Landbruger, pløjede i sine unge Dage med *Hjulplov*; et Par Stude spændtes for, var det Grønsværjsjord, tog man et Par Heste til Hjælp. K. P. Vad legede som Dreng med to Hjul af Gaardens gamle Plov. I hans Barndom brugte man endnu en *Træplov* med Muldfjæl og Aas af Træ. Smed Bertelsen, i 70-erne, lavede Svingplove. Den første Svingplov, der kom til Sognet, købte N. P. Tingsager i Timring.

Tællelys brugte man i Lund til o. 1870. Naar Lysene var nedbrændt til en Fingers Længde, kaldtes de Lygtestykker og brugtes i Trælygter i Udhusene.

Kl. 8 Aften malkede man i Lund; derefter spiste man Nætter, Surgrød med Mælk; 18 Hentninger (Skefulde)

Grød og 19 Hentninger Mælk var en Karls Portion.

Knud P. Vad sov som Dreng i Dagligstuens Alkove sammen med Tjenestepigen; i den anden Alkove sov Karlen. Om Dagen var Alkoverne lukket med Døre. Forældrene sov i et Sovekammer i Alkovesenge med Forhæng.

Paa Lund Mark Syd for Egelund er optaget en Slibesten og en anden ubestemmelig tildannet Sten. Her driver æ Bjermand en Høne (?) med røde Kyllinger; jvf. hermed den røde So med 9 Grise i æ rød Saa'n og Bjergmændenes Faaredrift over Lynghederne.

Maren Sørensdatter.

MOESGAARD.

Præstesønnen *Jens Jensen* I døde i Moesgaard 1657. Han har nok været gift med Mette Thomasdatter, som døde i Gaarden 1654. Af hans Børn kender vi:

Thomas Jenssøn, f. 1606, død i Hadskjær 1671; Jens Jensen II, f. 1616, død i Moesgaard 1702, og Jørgen Jensen, f. 1618, død 1691.

Men der har naturligvis været Børn imellem Thomas og Jens. En eventuel Datter maa have heddet Mette efter Hr. Jens Poulsens Hustru Mette Jensdatter af Aulum Præstegaard. Den 9. Okt. 1649 fik Laurits Lund og Hustru Mette Jensdatter et Barn døbt: Fadderne var: Poul Jensen Lund, Jørgen Jensen i Moesgaard, Præstekonen Else Nielsdatter, Præstens Datter Else Christensdatter samt Mette Thomasdatter i Moesgaard, hende der døde 1654. Sikkert har der været Slægtskab mellem de to Selvejergaarde.

Et Par Aar tidligere kunde man træffe en Del af Moesgaard-Familien i Tjagvad, hvor Søfren havde Barselgilde. Fadderne var: Student Søffren Pedersen, Thomas Jensen Moesgaard, Præstekonen Else og hendes Datter Maren samt Else Gregersdatter, der var gift med Jens Jensen II.

Sidstnævnte fik selv en lille Datter, Else, døbt 1648 og havde skaffet hende følgende Faddere: Andreas Jacobsen Hegelund studiosus, Peder Christensen Vinding studiosus, Maren Christensdatter af Vinding Præstegaard, Maren Pedersdatter i Lund og Karen Gregersdatter. Tre Mand stærk fra Præstegaarden! Det kunde da ikke være finere!

»Den 8. April 1649 blev Thomas Muesg. og Else Pedersdatter i Edskier trolovet. 2. Juli, som var Marie Besøgelsesdag, stod Thomas Muesgaards Bryllup med Else Pedersdatter i Edskier«. Sommer, Ungdom og Lykke!

Og saa kom Efteraaret. »16. Dec. 1649 som var tredie Søndag i Advent stod Anna Villadtz aabenbarlig Schryfft og udlagde Thomas i Edskier for hindis Barnefader att være«.

Om hundred Aar er alting glemt! Kærlighed og Lykke, ærgerrig Stræben, Svig og Bedrag, Skam, Skændsel og Ruin... end ikke et Minde derom vil Tiden bevare.

Tredie Søndag i Advent, i Vinding Kirke, Julen nær... man vidste jo god Besked. Alligevel gav det et Chok i Menigheden, da Anna nævnede Thomas Moesgaards Navn. Stakkels Anne kantede sig ud af Kirken og ilede hjem til sit Barn, som end ikke er nævnt. Gennem Thomas Moesgaards officielle Børn forplantede Hr. Jens Poulsens præstelige Blod sig til talrige Medlemmer af Vinding-Vind Menigheder 1935.

Jens Jensen II blev gift med Gregers Andersens Datter Else fra Hvirgel. Han fik Gaarden efter sin Fader, medens andre Dele af Familien boede i *Moesgaardhus*.

Af deres Børn kender Kirkebogen seks: Jørgen, Else I, Gregers, Jens III, Mette, Else II og Karen.

Af disse havde Jørgen Datteren Mette, som blev gift med en aftakket Rytter fra Hem i Salling. Else I blev 1676 gift med Christen Jepsen Svensholm, Aulum; Mette, Else II og Karen døde som Børn. Jens III, kaldet unge Jens, døde før Faderen, 40 Aar gammel, vist uden at efterlade sig Børn.

Ved Aarhundredskiftet gaar Moesgaard ud af Slægtens Besiddelse. *Anders Kaas* og efter ham *Jesper Pedersen* havde den en Del Aar, hvorefter den nuværende Moesgaardslægt holdt sit Indtog 1730.

Niels Pedersen hed den første Mand. Han var født i Vejvad 1709 og blev 1730 gift med Birte Christensdatter fra Voldsted, med hvem han havde fire Børn. Af disse blev Karen Nielsdatter 1772 gift med Chr. Thomsen i

Tyrgaard, medens *Christen Nielsen* 1771, da han giftede sig, fik Moesgaard. Hans Kone var Frands Nielsens Datter Kirsten fra Vejvad. De havde 5 Børn: Johanne, g. m. Peder Sørvad 1798, Birthe, Anne Kirstine, g. m. N. Chr. Tyrgaard 1802, Niels (næste Mand) og Karen.

Christen Nielsen blev Selvejer 1785 for 350 Rdl. Skiftet efter hans Kones Død 1811 viser jævn Velstand.

1812 overtog *Niels Christensen* Gaarden. Hans Kone var Mads Sørvads Datter Mette Catrine. 1822 fødtes Sønnen *Peder Nielsen*, næste Ejer, som med sin Hustru Kirsten Poulsen havde Børnene Peder og Ane.

Peder Pedersen, født 1866, tog Navneforandring til Moesgaard. Efter hans Død 1919 afhændede Enken den gamle Slægtsgaard til den nuværende dygtige Ejer *Thorvald Krogh*. Han er Sognets største Mælkeleverandør.

Moesgaard er dog ikke ganske forladt af Slægten. Ane Pedersen blev gift med Knud Peder Jensen af Hundkjær og bosat i *Lille Moesgaard*, som nu ejes af deres Søn *Jens Peder Jensen*, sjette Generation af Slægten.

TJAGVAD.

1618 afstod Konen i *Tagvad* Gaarden til sin Søn *Søren Jensen*, som i den Anledning betalte 20 Rdl. i Indfæstning til Bøvling Slot.

Fra denne ukendte Kone til den nulevende Niels Tjagvad i *Gyldenlund* paa Tjagvad Mark er der 10 Generationer. Hun er hans Oldemor med 7 Tip'er foran. Søren's Hustru Inger Andersdatter døde 1647, faa Dage efter at have bragt den lille Else til Verden, hvis fornemme Faddere er omtalt under Moesgaard. Den lille Else døde faa Dage efter Daaben.

Men Søren havde flere Børn, bl. a. *Maren Sørensdatter*, som 1659 blev gift med Jens Pedersen. En Datter af dem hed *Anne Jensdatter*. Efter Faderens Død

1690 blev hun gift med Mads Christensen, som døde 1723 67 Aar gl. Selv døde hun 1717.

Efter dem fulgte *Christen Madsen*, hvis Bryllup med Mette Hansdatter stod 1724. Børn: Anne, Mads og Mads.

Det blev *Anne*, som fik Gaarden. Hendes Mand var Terkel Jens Jacobsen, som 1788 efterfulgtes af Sønnen *Mads Jensen*, der med sin Hustru Anne Kirstine Nielsdatter havde Børnene Jens, Niels, Hans Jørgen, Poul og Ane Katrine. Jens Madsen fik Østergaard, Anne Katrine blev gift med Mads Jensen Birkmose i Timring.

Niels Madsen fik Gaarden 1820, medens Forældrene gik paa Aftægt. Hans Hustru var Christen Olsens Datter Anne fra Spaabæk. Børn: Mads, f. 1822, Anne Kirstine, Laurits Christian, Kirstine, Christen og Jens, f. 1833.

Anne og Niels Madsen døde henholdsvis 1859 og 1863. 1851 fik *Mads Nielsen* Tjagvad og blev gift med Mette Kirstine Christensdatter. Børn: Niels Madsen, der fik Gaarden efter Forældrene; Christen, der blev Skomager i Holstebro; Andreas, som blev kørt ihjel af en Bil i Amerika; Christen Madsen, der blev Præst i Harboøre, senere Provst i Gjern, og endelig Ane, der blev Kone i Sig. Tjagvad, hvis ældste Form altsaa er *Tagvad*, laa i Mads Nielsens Tid et godt Stykke længere nede ved Tarbæk, Vest for Bækken. Alle Væggene var af Ler med Bindingsværk. I denne Gaard stod Niels Tjagvads Vugge. Taterne løb dengang om paa Heden i store Skarer med Børnene paa Ryggen til stor Fornøjelse for Vindingboerne. Mads ombyggede Gaarden med hjemmebrændte Sten og gav den Form som et stort H. Tværhuset var Kohus, de to andre Længer Sals og Lade. Først langt senere, efter Branden 1902, fik Gaarden sit nuværende Udseende.

Niels Madsen eller *Niels Tjawi*, som vi kalder ham, er født 4. Sep. 1853. Han fik Gaarden 1881 og blev

samtidig gift med Ane Jeppesen fra Vestergaard i Vind; hun var da kun 18 Aar gl. Den gamle Mads Tjagvad døde som Aftægtsmand i Agerlund hos Broderen Jens Nielsen 1901.

Niels Tjagvad og Ane fik 13 Børn. Familien maatte lide den Tort, at Slægtsgaarden 1896 af Kreditforeningen sattes under Hammeren.

Jens Haunstrup Mikkelsen, Plejesøn i Østergaard, købte den for 18000 Kr. Han afhændede den atter 1911 til den nuværende Ejer *Christen Hartvigsen* for 29000 Kr. Bygningerne var da omtrent nye efter Branden 1902.

Gamle Niels Tjagvad er endnu i fuld Vigeur. Han opførte *Gyldenlund* paa den Del af Gaardens Jord, som kaldtes *æ Væng*. Paa *Heimagre* opførtes *Korshøj*, som Skomager Chr. Tjagvad beboede, til han flyttede til Holstebro. Andre Marknavne er *Østerfold*, *Sønder Limjord*, *æ Blær* og *æ Vester-Luk*. Niels Tjagvad er vist den sidste Vindingbo, som ved, at Oles Høj hedder Wollehyw.

SIG.

Den rene Ynk og Elendighed dølger sig under alle Gaardens Data.

Peder Sørsig (1610) efterfulgtes af *Svend Pedersen*, som døde 1694 78 Aar gl. Dennes Søn Peder døde ung, og Søsteren *Anne*, 1685 gift med Chr. Christensen, fæstede Gaarden efter Svend. Med Hustru og 7 Børn kom han fra Gaarden og efterfulgtes af *Knud Pedersen*, som 1713 klagede over Mist i Besætningen, hvorefter han 1722—33 afløstes af *Lars Sig*, der ligesom Efterfølgeren, *Villads Graversen*, med Familie gik paa Sognet og døde i yderste Fattigdom. 1760 betegnes Sig som øde og ubeboet.

1761 blev *Mikkel Laursen* af Tusholt gift med Poul Hadsbjergs Datter Ingeborg, hvis Oldefar var Thomas Jenssøn Moesgaard; de fik en Søn, Laurs, født 1762.

Mikkel Sig døde 1768, og Ingeborg giftede sig samme Aar med *Niels Thomsen Hundkjær*. De var Søkendebørn; »men formedelst deres Fattigdom fik de Kgl. Brev paa slet Papir gratis og betalte ikkuns til Cancelliet 2 Rdl. i Sportler og til Lemvig Hospital 3 Mk. Den Kgl. Bevilling er indsendt til Forvaring i Stiftskisten, som kan ses af Kirkebogen«.

Det vrimler i denne Tid med Almissemønstre, som bærer Sig-Navnet.

Laurs Mikkelsen af 1. Ægteskab fik Stedet efter Forældrene. 1783 blev han gift med Mette Marie Christensdatter af Pogager.

Den 29. April 1789 lader Laurs Mikkelsen tinglæse en Opsigelse af Fæstet, som han formedelst Fattigdom og slette Omstændigheder ikke kan besidde. Familien kom til at bo i *Sighus*, som en Aarrække havde huset Fattigfolk. Til sine Børns Opdragelse fik han 1809 et Par Skæpper Rug af Fattigvæsenet. 1819 døde Laurs eller Laurits Sig 57 Aar gl. Børnene var: Christen, f. 1787, som kom til at bo i Hedegaardhus, Mikkel, f. 1791, 1821 g. m. Bodil Marie Pedersdatter og bosat i *Lillelund* paa Lund Mark, og Niels Laursen, f. 1795, hvis Børn, æ Løg'erpiger, gamle Vindingboer vil mindes.

Niels Laursen blev 1878 gift med Tjenestepigen i Hvirgel Mette Poulsdatter fra Tolstrup. De boede i *Sighus*, som Moderen, der var fattigunderstøttet, skulde tilskøde de unge, mod at Fattigkommissionen mod 1. Prioritet i Rønne hjalp de nygifte med 50 Rdl. Senere flyttede Familien til Løgager. Deres livslange Kamp for at holde sig fri af Fattigvæsenet var gamle *Mariane Løgagers* kæreste Emne. Hun døde 1933 næsten 100 Aar gl. som den syvende og sidste af Børneflokken.

Men tilbage til *Gaarden Sig*. *Anders Madsen* fæstede den efter *Mariane Løgagers* Bedstefader og blev Selv-

ejer for 400 Rdl. 1814 døde han 86 Aar gl. Enken Maren Nielsdatter fra Trug døde først 1851 94 Aar gl. Og dermed er deres Saga ude.

Jesper Christensen Nøjbjerg havde købt Gaarden c. 1809. Hans Kone var Hans Jungs Datter Maren. 1828 fik hun sit syvende Barn, og endnu 1840 faar hun Børn, saa der er en mægtig Flok Jespersen'er. Jesper døde af Kræft 1846 og Maren Aaret efter. Lærer Møller havde dernæst Sig et Par Aar.

Af Børnene boede Anders Chr. Jespersen, g. m. Maren Poulsdatter, 1849 i Sighus. Ved samme Tid boede Maren Sig Jespersdatter med sin Mand Jens Chr. Pedersen i Ramskovhus alias æ Vrat (se Vejvad og Ramskov).

1852 flyttede *Mads Albæk Pedersen* og Hustru Maren Iversdatter som nygifte ind i Gaarden Sig; han var fra Herning, hun fra Vildbjerg. Men allerede 1855 døde Manden af Brystbetændelse 32 Aar gl., og Aaret efter giftede Enken sig med *Jens Nielsen* fra Nøvling. Deres Søn, *Marinus Jensen*, f. 1864, blev 1888 gift med Mads Tjagvads Datter Anne, som da var 19 Aar. Forældrene gik paa Aftægt. Et 4 Aars Barn satte 1920 Ild paa Gaarden, som blev flot opbygget og derefter ved Tvangsauktion solgt til *Kristen Hoffmand*, som 1922 blev gift med en Datter fra Mosekjær.

JUNGE.

Nogen Slægtsforbindelse mellem de første Fæstere i denne Gaard og nulevende Vindingboer lader sig ikke paavise.

Thomas i Jonge 1610 nævnes endnu 1647 som *Thammes Smed i Jonge*. Efter ham følger maaske *Morten Pedersen Jung*, død 1659, hvis Efterleverske Maren Pedersdatter giftede sig med *Jens Lauridsen*, der havde Gaarden 1663. De nærmest følgende Aar er Navne helt forvir-

rende. *Niels Pedersen Jung* døde 1667, hvorefter salig Niels' Efterleverske Karen Madsdatter ægtede *J. C. Jensen Sinding*. 1678 er Fæsteren *Peder Andersen*, hvis hele Husstand var hans Hustru, en Ko og 2 Faar.

1683 har *Førgen Pedersen* Gaarden og faar dens Hartkorn nedsat til en Trediedel.

Fra 1704 bliver der mere Stadighed over Beboerne. *Bertel Nielsen Jung* gifter sig med Margrethe Pedersdatter; hans Fader Niels Bertelsen, som døde i Jung 1721 83 Aar gl., er Hans Poulsen Refnings Oldefars Oldefar.

Om Bertel Jung fortæller Terkel Dorschæus, at han hensov i Herren 1750. Den Slags ved Kirkebogen ellers ingen Besked om, men nøjes med at kalde de afdøde salige. Seks Aar efter døde hans Enke.

De havde en stor Flok Børn, hvoraf *Poul Bertelsen* fik Gaarden i Fæste. Han er født 1719, blev gift med Karen Christensdatter og døde 1788 69 Aar gl. Af Børnene døde nogle som spæde, andre som Almisselemmer; *Sidsel Poulsdatter* blev Kone i Gaarden. Hun var født 1754 og gift 1790 med *Hans Nielsen Sig* af Fuglsang i Vind (se Refning). I dette Ægteskab blev der 8 Børn. Hans Jung blev Selvejer 1803 for 285 Rdl. og solgte fire Aar efter Gaarden til Christen Madsen for 700 Rdl. Handelen maa dog nok være gaaet tilbage igen; thi o. 1819 har Sønnen *Poul Hansen* Ejendommen, som han 1823 mageskiftede med *Over Refning*.

Om Jens Jensen fra Refning, som 1823 kom til Jung, kun dette, at hans Hustru Anne 17. Dec. 1823 fødte en Datter i Jung, og at hans Moder Dorthe Jensdatter 1831 døde som Aftægtskone i Jung 76 Aar gl. Men forinden var der kommet nye Ejere i Gaarden. Hvor Jens Refning blev af, ved jeg ikke.

Den ny Ejer hed *Lars Jensen*; han var født i Timring og gift med Mariane Christensdatter fra Rind. De

fik Jung 1825 og døde som ældgamle Aftægtsfolk i Gaarden, hun 1880 og han Aaret efter.

Deres Søn, *Jens Larsen*, f. 1821, blev 1855 gift med Johanne Marie Larsdatter fra Tusing og overtog ved samme Tid Gaarden. De fik 10 Børn, hvoraf jo i det mindste to skulde hedde Lars. Den første Lars døde, den anden ogsaa. Saa kaldte de en Datter Larsine, en meget utilfredsstillende Løsning. Men heldigvis blev der endnu et Par Dreng. Den ene kaldtes Lars, den anden Hans.

Da Lars skulde konfirmeres, viste det sig til stor Bestyrtelse, at han hed Jens Christian Jensen. Den var jo ikke saa god. Men naturligvis vedblev man at kalde ham Lars Jung. Han opførte *Moselund* paa Jung Mark 1893. Og 1923 fik han iflg. kongl. Navnebevilling Ret til at kalde sig *Lars Jens Christian Jensen*.

Broderen Hans havde en Tid Jung efter sin Fader, men solgte den 1915 til Christen Christensen alias den af os alle bekendte *Kræ Jung*.

REFNING.

Reffwindt kaldtes 1543 en lille Gaard, beboet af *Anders Pedersen* og *Else Førgenskone*. 1611 var Gaardens Landgilde — nøjagtigt den samme som 1663 — henlagt til Officerer under Riber Compagni. Sammen med Bondeskylden, som Bønderne i Gaarden selv ejede, omregnedes den til 10¹/₂ Td. Hartkorn, og at dette ikke var for meget ses af, at det 1688 kun nedsattes til 9.7.3.3. Og saa havde Refningbønderne tillige *Pletengebyggsted* eller Bakhush, hvis Hartkorn var 4 Td. Her boede mest Fatigfolk og Havarister. Først efter Udskiftningen fremtræder Refning tydeligt som to selvstændige Gaarde, beboet af to Familier.

Tidligere var Refning for det meste beboet af 3—4

Familier, bortset fra Folkene i Bakhus og Aftægtsfolkene.

Det vil blive alt for vidtløftigt at forfølge alle de Familieskæbner, som henføres til *Reving*.

En af Bønderne, *Peder Christensen*, var efter Hr. Hege-
lunds Udsagn Herredsfoged i Ulfborg Herred; sikkert
er det, at han 1648 var Sandemand og døde 1649.

Samme Aar blev *Jørgen Pedersen* gift med Maren
Poulsdatter af Koldkjær. Efter hendes Død ægtede han
Anne Nielsdatter, med hvem han bl. a. havde Datteren
Maren, som 1679 blev gift med *Peder Pedersen Smed*,
hvis Fader Peder Smed boede i Ramskov. Hans Med-
ejere af Refning var 1686 Christen Christensen og Jens
Pedersen.

1686 kom den bortførte *Jens Pedersen Vejvad* hjem
fra Brandenburg med sin Familie og købte Fjerdeparten
af Gaarden for 100 Rdl., hvorefter der altsaa var to Jens
Pedersen'er i Refning.

Det var en værre Rede.

Hvordan de mange Mennesker, gamle Aftægtsfolk, Ny-
gifte og Børn var baaset sammen, er ikke til at sige.
Men prøv et Kik indenfor gennem nogle Kirkebogsdata.
1688 døde Peder Smed, Peder Smeds Barn og Rasmus
Rytter. 1690—92 døde Jens Pedersens Søn Chresten 11
Aar, hans Datter Mette 17 Aar, hans Datter Bodil 6
Aar, Jens Pedersen selv 59 Aar. I 90'erne døde Rytter
Henrik Reudis Datter 14 Aar, salig Jørgens Kone, Chri-
sten Jørgensen 33 Aar, Mikkell Pedersen 30 Aar, salig
Peder Smeds Mette 18 Aar o. s. v.

Altid laa der i det mindste een Rytter i Gaarden.

Om Moralen i den følgende Tid giver den strenge Hr.
Michael Dorschæus Besked. »1746 d. 24. April absolve-
rede jeg Dorthen Christensdatter i Refning, som havde
bedrevet Hor med tre«, nemlig Ægtemændene *Christen
Jepsen* og Jens Sørensen i Refning samt Niels Soldat

under Oberstløjtnant Willatz Kompagni. Sidstnævnte fik Faderværdigheden, og Barnet fik det fine Navn Abild. De to Refninggaardmænd maatte naturligvis ogsaa udstaa Kirkens Disciplin. Men det var hverken første eller sidste Gang, Vindingboerne saa deres bedste Mænd i Gabestokken.

— 1703 solgte Anna Dyre, salig Oberstløjtnant Gabriel Grubes, Tvis Kloster med tilhørende Jordegods til højagtbare og velfornemme Mand Niels Ibsen i Holstebro. Faa Aar efter ophævedes den gamle Rytterordning. Og Kronen solgte sin Rettighed i Refning til Niels Ibsen, som herefter ejede Gaardens Landgilde og Bondeskyld. Selvejertitlen forsvinder dermed fra Refning-Bøndernes Navne.

Over Refning.

Jens Pedersen Vejvads Historie er fortalt i »Kirker, Præster og Degne«. Hans Søn *Andreas Jensen* havde Gaarden efter sin Fader og døde 1744 72 Aar gl. Han havde syv Børn. Af disse blev Else gift med Mads Pedersen i Pølsbjerg, Peder med Ingeborg Poulsdatter i Spaabæk, Mette med næste Mand i Gaarden, An Christine med Chr. Madsen, Spaabæk, og Jens Andersen med Karen Clemensdatter i Vognstrup.

Mette Andersdatter var født 1706. Hendes Mand var den førnævnte Christen Jepsen. Efter fire Fødsler døde Mette 1741 35 Aar gl., og Christen ægtede Peder Kjeldsens Datter Sidsel fra Lund. Blandt Børnene i dette Ægteskab var Dorthé, som 1788 blev gift med Mads Sørvad.

Efter Christen Jepsens Død giftede Sidsel Pedersdatter sig 1762 med den 22-aarige *Anders Jensen*, Søn af Jens Andersen og Karen Clemensdatter i Vognstrup, hvorved den gamle Slægt atter fik Foden inden Døre i Refning.

Sidsel var desværre 43 Aar, saa der blev ingen Børn. Men efter hendes Død 1778 giftede Anders Reving sig med Anne Madsdatter. Og allerede 1779 døbttes deres første Barn Sidsel efter hans afdøde salig Hustru. 1782 fik de Sønnen Jens, men just dette Aar synes de at være flyttet bort fra Sognet; de findes ikke paa Folketællingslisten 1787. Men i den anden Refninggaard kom Slægten atter ind med Abelone Clemensdatter.

Jens Jensen Overgaard hed Anders Revings Efterfølger. Konen hed Dorthe Jensdatter; begge var sidst i Tyverne. De var Tilflyttere og medførte Mandens Forældre Jens Jensen og Engel Kirstine *Ehlers*. Paa samme Tid boede Sergent Conrad Ehlers i Fuglager og Sergent Diderik Ehlers i Resdal. Sidstnævntes Kone var en fornem Bryggers Datter fra København, hvis skikkelige og pietistiske Levned Terkel Dorschæus højligt beundrede.

Jens og Dorthe havde otte Børn. Manden var Sognefoged og har efterladt mange Fortegnelser over Dødsboer, skrevet med sirlig Skrift. Han døde 1872 af en smitsom Sygdom. Under Skiftet var Anders Andersen Hads kjær Enkens Lavværge og Kjeld Pedersen, Aulum, Børnens Formynder. Skiftet fandt Sted i Højkonjunktorens sidste Maaned, den 16. Dec. Jens Reving havde 1803 givet 1100 Rdl. for sin Gaard samt 200 Rdl. for Kirketienden. Nu vurderedes samme til 4985 Rdl., Indog Udbo til 901 Rdl. Gæld og resterende Skatter var 1334 Rdl., hvorefter der var 4550 Rdl. at arve. Straks efter overtog Sønnen *Jens Jensen* Gaarden for 5938 Rdl. Man regnede med store Tal nu.

Jens var født 1789. Med sin Hustru Ane Kirstine Christensdatter af Brusen i Mejrup fik han Børnene Jens, Else og Dorthe, født i Refning, og Karen Kirstine, født i Junge 1823. 1825 forsvandt han fra Sognet, efterladende sin Moder Dorthe Jensdatter som Aftægtskone i Junge.

Hans Efterfølger i Refning hed *Poul Hansen*. Faderen Hans Nielsen havde giftet sig ind i Junge og var Søn af Niels Laursen Sig, som 1752 havde bosat sig i det nyoprettede *Feldt Hus* (Fuglsang) i Vind. Hans Nielsen og Hustru fulgte med til Refning og bosatte sig som Husmandsfolk paa *Refning Tegager*, hvor der i Forvejen boede to andre Husmænd.

Med sin Hustru Anne Jensdatter af Stokvad i Tvis havde Poul Refning syv Børn, blandt disse den følgende Ejer *Niels Stokvad Poulsen*, som døde 1913 83 Aar gl. Han var to Gange gift og havde med sin 1. Hustru 2, med sin 2. Hustru, Ane Marie Simonsen, 13 Børn. Af disse bor *Hans Poulsen* i *Vester Refning*.

Simon og efter ham Adolf havde Gaarden efter Faderens Død. Adolf Poulsen solgte den 1929 til den nuværende Ejer *Martin Pedersen* for 60000 Kr.

Neder Refning.

1706 ægtede *Jens Mortensen* fra Torsted Peder Smeds Datter Kirsten i Refning. Han fik Part i Gaarden, blev Sognefoged og døde 1751, hvorefter Kirsten Pedersdatter giftede sig med den rige *Jens Sørensen* fra Sognstrup, som efter Kirstens Død 1758 friede til Mette Andersdatter og fik Ja. Fire Aar efter døde han, og Mette giftede sig med Ladefoged paa Tvis Kloster *Iver Kjeldsen Grønbæk*, som døde 1791 81 Aar gl. Mette fødte otte Børn til Verden, men fire var dødfødte, og to smaa Karen'er døde straks efter Fødselen. Tilbage var to Børn: Jens, senere Mand i Klejnstrup, og Karen, født 1775, gift med Niels Hansen i Gl. Stenum (se Lund).

Jens Sørensens Søn i Ægteskabet med Mette, *Anders Jensen*, fik Gaarden efter Iver. 1796 blev han gift med Abelone Clemensdatter fra Vognstrup. Andreas Jensen Refning var hendes Bedstefar, den bortførte Jens Vejvad

hendes Oldefar, Clemmen Svendsen i Kjærvang er hendes Sønnedattersøn.

Anders Jensen blev Selvejer for 1025 Rdl. Refning udskiftedes i to Gaarde med ligemeget Hartkorn: 4.7.3.2¹/₂ til hver. I Ægteskabet blev ni Børn.

Nr. 7 af Flokken, *Clement Andersen*, fik Gaarden. Han var født 1807. 1840 blev han gift med Ane Cathrine Nielsdatter af Tolstrup, som fødte ham to Børn: Abelone og Mariane, hvorefter hun døde 19. Maj 1842, kun 24 Aar gl. Den 18. Nov. samme Aar giftede Clement sig med sin Tjenestepige Maren Christensdatter fra Nr. Felding. Børn: Ane Cathrine, Abelone Clementsen, g. m. Marinus Jensen, Koldkjær, Anders, Christen, g. m. Ane Henriksen af Pogager, Karen, g. m. P. Klejnstrup Svendsen og Mor til Svend og Clemmen Svendsen, Ane Marie, Severine, g. m. Niels Hansen, Sdr. Lund.

Den 21. Juli 1858 døde Clement Refnings Hustru, og han maatte atter se sig om efter en Kone. Han valgte sin 20-aarige Tjenestepige Ane Marie Madsdatter fra Bøvling. Og der blev nu følgende Børn: Maren, Mette Marie, Maren, Mariane, Madsine, Peder Vestergaard, Jens Haunstrup og Clemen Clemmensen, født 11. Okt. 1880. Dermed havde han avlet 17 Børn.

Ved at kalde Faderen op, regnede man med, at den overdaadige Velsignelse vilde høre op. Dette blev da ogsaa Tilfældet, alene af den Grund, at Clement var afgaaet ved Døden den 25. Feb. 1880 73 Aar gl. Sine sidste Aar henlevede han som Husmand i Tegager. Hans Euke *Ane Marie Teg'er* huskes som en dygtig, brav og værdig Kogekone. Hun døde i København.

Anders Clemensen af 2. Ægteskab, som fik Gaarden, var født 1847. Han blev gift 1877 med Karen Thomsen fra Munkbro i Tvis. Af deres mange Børn er nu kun Mariane bosat i Sognet. Anders Clemensen døde i Sør-

vad 1924. Han havde i Kriseaarene maattet se Slægtsgaarden under Hammeren.

Kreditforeningen solgte den til *Anders Fonager*, som kort efter sin Hustru Abelone Kjeldsens Død afhændede den til Peder Fonager. De nuværende Bygninger er opført dels af Anders Clemensen, dels af Anders Fonager. *Peder Fonager* af Vejvadslægten gav 1924 70000 Kr. for Gaarden; han er Fætter til Martin Pedersen i Over Refning.

Om deres fælles Oldefar med fem Tip'er, Peder Pedersen, hvis Søn Jens Pedersen oplevede Eventyret i Brandenburg, se Vejvad.

Tegager udskiltes i Begyndelsen af det 19. Aarh. som tre Ejendomme, beboet af *Hans Nielsen Jung*, *Lars Christensen* og *Niels Olesen*. Sidstnævnte modtog Skøde af Jens Jensen Refning 1816 og bebyggede Parcellen. Han efterfulgtes 1842 af Jens Chr. Nielsen, af hvem *Søren Jensen* fik Ejendommen 1890.

Løgager er ligeledes i Begyndelsen af Aarhundredet fraskilt Refning, oprindelig som Øster og Vester Løgager. Om Jens Løgagers Herkomst se *Vrat* S. 168.

BAKHUS OG FONAGER.

1630 nævnes *Plet Enge Byggested* med en Landgilde paa 4 Tdr. Rug. Hartkornet nedsattes 1688 til 1.0.2.0, men forhøjedes atter 1844 til 2.2.2.1¹/₄.

Over 200 Aar laa Ejendommen sammen med *Røffuing Officersgaard*, hvis Bønder lejede den ud til Lysthavende. En bred Strøm af Vindingboer, kuldsejlet eller udskudt af de gamle Gaarde, fandt Husly i

Bakhus,

som Stedet ogsaa kaldtes, før de gjorde den sidste Rejse til Vinding Kirkegaard. Her kunde man saaledes omkring

Aar 1700 finde de degenererede Rester af Poul Lund-Slægstens Hovedstamme.

1765 er Vendepunktet i Gaardens Historie. Da fik *Iver Pedersen Smed* fra Ørre Stedet og bragte en haardt tiltrængt Blodfornyelse til Sognet. Hustruen hed Mette Jensdatter. Deres ældste Søn Peder Iversen var født i Ørre 1762. Her fødtes Sønnen Jens 1775, og Else som Faderen selv døbte.

Om Ivers Mor fortæller Terkel Dorschæus: »1767 d. 1. Feb. begravede jeg Iver Smeds Moder *Else Jensdatter* 98 Aar gl.; hun kunde mindes 6 Præster i Ørre Kald, da hun var født nede i Yllebjerg udi Hodsager Sogn«.

1784 d. 7. Juni solgte Iver *Pletbyggested* til sin 22-aarige Søn Peder Iversen for 150 Rdl. + Aftægt til de gamle. De 150 Rdl. havde Jens Pedersen, Hallundbæk, staaende i Gaarden.

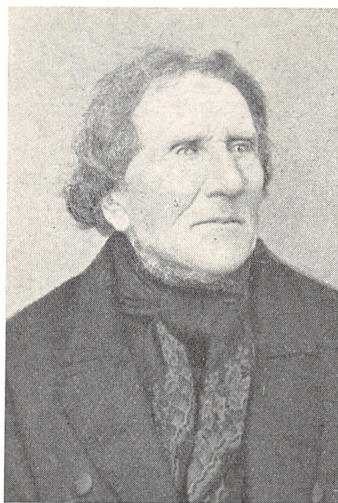
Aaret efter blev *Peder Iversen* i »Bakhus eller Pletbyggested« gift med Karen Hansdatter af Tusholt. Dette Ægteskab fik en brat Ende. »Middagen den 12. Juni 1786 druknede Peder Iversen Bakhus' Kone i en Vanddam, hvoraf hun vilde hente Vand. Hun var højt frugt-sommelig og henved 30 Aar«.

Aaret efter var Peder Bak gift med Kirsten Christensdatter, kaldet Kjesten fra Simmelkjær.

Mellem 1809 og 1814 købte Peder Bak Fonager, som han siden drev sammen med Bakhus. 1822 skriver han sig til Fonager, medens hans Broder *Jens Iversen* har Bakhus, som han 1830 afhænder til *Mourits Christensen*. 1869 fik *Anders Andersen* af Hadskjær Gaarden, indtil han 1870 ved sin Faders Død flyttede hjem og overtog Fødegården. 1873 er Gaarden beboet af *Søren Nielsen* og Hustru Ane Marie. Efter ham nævnes 1879 *Niels Nielsen Baier*. Den var da gaaet i to. *Hans Knudsen* ejer nu Hovedparcellen.

Fonager

var den 8. Feb. 1549 beboet af Jens Christensen, hvis aarlige Landgilde til Udstrup var 1 Ø. Rug, 1 Ø. Byg og 1 Pd. Smør. 1663 var Landgilden fremdeles 1 Ø. Rug, 1 Ø. Byg og 1 Pd. Smør. Bonden hed *Peder Fon-*

Jens Fonager.

ager som hans salig Formand i Gaarden og i Ægteskabet. Og Peder Fonager hedder Ejeren 1935.

Der var ingen Stadighed over Folkene i Fonager. 1742 var Gaarden øde. Men snart efter træffer vi dog en Enke i Gaarden ved Navn Ell Pedersdatter Liusgaard. Denne Dame med det fremmedartede Navn blev 1746 gift med Niels Skrædders Søn Peder, hvorefter Sognet havde en *Peder Fon-*
ger igen. Brylluppet stod i Svenstrup Nørregaard. —

Ægteskabet var barnløst. 1766 døde Peder Fonagers Hustru Ell Pedersdatter Lysgaard 69 Aar gl. Peder selv var en dødsmerket Mand og saaledes et godt Parti. 1767 blev han trolovet med Maren Nielsdatter af Sdr. Klejstrup, Søster til Konen i denne Gaard; men han døde før Brylluppet, hvorfor »salig Peder Nielsens efterlevende Fæstemø« umiddelbart efter blev trolovet og 1767 gift med *Hans Laugesen Sigh*, han var 24 og hun 38 Aar gl. Børn blev der ingen af. 1784 fik han Gaarden til Selveje fra Udstrup for 300 Rdl. Maren døde 1814, efter 50 Aars Ægteskab, skriver Præsten, en Overdrivelse paa

tre Aar. Hans Fonager døde et Aars Tid efter. — Det barnløse Ægtepar havde nogle Aar før deres Død afhændet Gaarden til *Peder Bak* mod at nyde Aftægt og Opvartning.

Peder Bak drev Gaardene sammen; han holdt 10 Køer i Bakhus og een i Fonager. Han havde otte Børn; en Gang imellem var Drengene i Fonager for Koens Skyld. De sov da til Middag i en gammel Alkove. I Stuen stod en Skænk og paa Skænken Brændevin. Maren gik og smaadrak, men det var ikke Meningen, at Drengene skulde se det. Kræsten, Kræsten, sagde hun og skottede fra Glasset hen til Sengen, en Ulyk vil times dæ, do sover med aaben Ywn.

Naar Pastor Fenger besøgte dem, sagde hun om Søsteren Ane, der nød Aftægt i Klejnstruphus, Lars Lyskjærs Sted: Ane blywer en sølle jen, hun gaar da rejn i Baandom. Det samme sagde Ane om Søster Maren, naar Fenger kom til Klejnstrup.

Peder Bak var en meget fremtrædende Mand, som blev Sognefoged, Fattigforstander og hvad ellers en begavet Bonde dengang kunde blive. Smedehaandværket havde han lært af sin Far og gav det i Arv til en Del af Sønnerne.

Højbjergningen i *Væggemose* Eng var besværlig: Man kørte derud om Morgen og vendte ved Aftenstid hjem med et Læs. Kjesten Simmelkjær var med en Dag, usædvanlig fint pyntet; men da vilde hun rigtignok ogsaa til Ringkøbing og betale Skatter; hun naaede tilbage saa betids, at hun kom med Hølæsset hjem. Man kunde gaa i gamle Dage. Da hun som gammel Kone var i Fredericia for en Kræftlidelse i det ene Øje, skrev hun efter endt Kur til sin Mand, at hun var rask nok til at gaa hjem. Pæ Bak kørte dog ned og hentede hende.

Mariane Vejvad husker Resterne af hendes smukke

Udstyr. Hun havde frynsede Haandklæder, hvilket Vindingboerne ansaa for noget særlig fint.

Hjemmet i Fonager var gammeldags. Under Loftet var Hylder med sorte Mælkefade, hvori Mælken stod og samlede Fløde — og velsagtens ogsaa Støv. Kjesten Simmelkjær døde 1837 72 Aar gl. Pæ Bak døde først 1854 som 93-aarig Aftægtsmand i Fonager.

Børnene var godt i Vej. De nævnes her med Kendingsnavn efter deres senere Bosted: Iver Jersild, f. 1788, g. 1822 m. Anne Svenningsdatter; Christen Sønderbæk, Idom, f. 1790; Karen Meldgaard, f. 1791, g. m. Jens Iversen; Hans Abildtrup, f. 1793, g. 1824 m. Kirsten Svenningsdatter; Niels, døde 1814 af Hugormebid; Søren Varhede, f. 1800, g. 1828 m. Maren Svenningsdatter; Jens Fonager, og Mette, f. 1808, g. 1826 m. Mads Jensen, Toustrup.

Jens Pedersen, som fik Fonager efter sin Far, var født 1804 og blev 1835 gift med Karen Olesdatter fra Skibild. Hendes Mor var Mariane Iversdatter fra Meldgaard, altsaa Søster til ovennævnte Jens Iversen. Jens Fonager huskes som en lun og begavet Fortæller. I Ægteskabet var otte Børn, hvoraf dog et Par døde som spæde. Børnene, som naaede den voksne Alder, var: Peder, Kirsten, Ole, som druknede i Amerika, Karen, Mariane og Kirsten Marie.

Karen Olesdatter døde 1862 af Brystsyge 45 Aar gl. Jens vilde dog ikke derfor paa Aftægt. Døtrene styrede Huset for ham en Del Aar. Efterhaanden blev Børnene gifte. Pæ Baks Efterkommere blev en talrig Slægt.

Den ældste Søn *Peder Jensen* fik Gaarden 1869. Han var født 1837, gift 1864 med Lærer Madsens Datter Cathrine Schøler og bosat i det nyopførte Bjerregaard. Nu da Mariane, gift med Mikkelt Vejvad, flyttede hjemmefra, overtog han Gaarden.

I Ægteskabet var der tre Børn: Karen, g. m. Søren Jensen, Tegager; Jens Fonager, Provst i Snøde-Stoense, og Anders, nuværende Sognefoged og Sogneraadsformand.

1874 var Peder Fonager travlt optaget med Forberedelser til Opførelsen af nye Huse. Han havde selv lavet Tegninger, Peder var i enhver Henseende over sine Ting. Den 25. Marts gik han ned i Brønden for at rense den — men hvad der senere skete, maa hans Fætter, Sognefoged Jens Toustrup helst fortælle:

»— Efter at de havde taget et Par Spandefulde op, styrtede hele Brønden sammen over ham. Der kom straks ridende Bud efter mig. Du kan tro, det var et grueligt og sørgeligt Syn. Da jeg kom, stod en hel Mængde Folk i Gaarden, uden at nogen formaaede at udrette det mindste til Peders Frelse, der øjeblikkelig var død, da Brønden styrtede sammen... der var allerede sendt Bud efter en Brøndgraver. Ulykken skete Kl. 2 $\frac{1}{2}$ Eftm., Brøndgraveren kom Kl. 7 og fik Liget op Kl. 2 $\frac{1}{2}$ om Natten. Han fandtes i en Dybde af 8 Alen. Hvorledes Kathrine og gamle Jens er tilmode, kan Du jo nok selv forestille Dig. Vi synes, Du [hans Broder Peder Madsen] bør skrive til dem... Peder blev begravet Onsdag før Paaske, og vi skulde hilse Dig fra dem i Fonager og flere. Karen Meldgaard er nu ogsaa død, hun døde tre Dage efter Peder... Mikkelt Ramskov har byttet hans Gaard bort med en mindre Gaard i Estvad Sogn... Boje Resdal er gift med Ingeborg Lilbæk og har købt et Stykke Ejendom af P. Moesgaard, hvorpaa de skal bygge... Folketinget blev da ikke opløst flere Gange, da Rigsdagen nu er hjemsendt.... hjertelig Hilsen fra os alle sammen.

Din hengivne Broder Jens Madsen.

Cathrine Schøler gik i Lag med Opførelsen af de nye Bygninger. Først efter to Aars Enkestand giftede hun sig igen, med Ungkarl *Lars Christian Sørensen* af Pugal i Vildbjerg. Han døde 80 Aar gl. 1919. Cathrine levede til 1929 og blev 88 Aar. Hendes Søn Provst J. Fonager forrettede Jordpaakastelsen.

I sit andet Ægteskab havde hun to Børn: S. Chr.

Fonager, som en Tid havde Nygaard, og *Peder Fonager*, siden 1903 Ejer af Gaarden. Han er gift med Bodil Kirstine Dideriksen af Grønbæk i Tvis.

Bjerregaard har efter Peder Fonagers Tid syv Gange skiftet Ejer. *Johan Poulsen* fra Vindgab købte den 1934 af Laust Thomsen for 45000 Kr. Siden har han kultiveret og merglet 40 Td. Land Hede og efter Branden 1933 genopført den, saa den nu er en af Sognets smukkeste Gaarde.

Pastor Fangel kom en Dag til Bjerregaard for at tage den dødssyge Aftægtsmand Jesper Tegager til Alters. Præsten vilde forberede ham med lidt Opbyggelse. Jesper var ikke meget opmærksom.

Fangel: Vi skulde gerne samles med Abraham, Isak og Jacob i Himmeriges Rige.

Jesper: Jacob, mi Bror? Er han i æ Himmel? Saa ska a sæt o, de puncher.

Jesper var blevet lysvaagen. Men Fangel tog ikke Jesper til Alters.

VEJVAD.

Naar Vejvad med godt 12 Td. Hartkorn 1683 kaldes en *hel* Gaard, er det ikke lutter Pral. Den var 1610 beboet af fire Familier. Og i Brohuset *Helsig* og *Fuglagershuse*, som hørte til Gaarden, boede ogsaa adskillige Familier. Vi vilde snarere kalde det en lille By end en Gaard. Gamle Papirer har ofte Navnene Nørre- og Sønder Vejvad, det er de to Gaarde, som nu udgør Vejvad. Traditionen vil vide, at der engang har været en tredie Gaard i Vejvad. Og det tror vi gerne. Gaarden blev nedlagt faa Aar før Udskiftningen og Jorderne lagt til Nørre og Sønder Vejvad, som 1844 fik omtrent lige meget Hartkorn, godt 6 Td. hver. Fuglager og Østerhus var da fraskilt.

I den Gaardpart, som blev nedlagt, boede 1675 *Simon Pedersen*, som nævnte Aar ægtede Maren Lauritsdatter af Lund. O. 1700 boede *Peder Jensen Hestbjerg* med sin Hustru Ellen Sørensdatter i Gaarden; de døde begge 1725. *Anders Pedersen* med sin Hustru Maren Pedersdatter af Troldtoft var de næste Fæstere. Efter Marens Død ægtede Anders Mette Pedersdatter fra Agerfeld. Tre Aar efter døde Anders, og Mette giftede sig med Peder Nielsens Søn *Mikkel af Vejvad*, som havde Gaarden til sin Død 1771. Mette giftede sig tredie Gang, med *Anders Eskildsen* af Ramskov. Snart efter døde Mette 66 Aar gl., og den 54-aarige Anders Eskildsen fik sig omgaaende en blomstrende ung Pige, Karen Pedersdatter, til Ægte. 1797 solgte han Gaarden til Niels Frandsen og Mikkel Pedersen og flyttede bort fra Sognet.

Vejvad Nørregaard.

Peder Nielsen Veyvaadh, som den 31. Maj 1544 optraadte paa Tinge, kunde vel nok være Far til Jens og *Peder Pedersen I*, som 1617 havde Part i Gaarden. Og en Søn af sidstnævnte er vel *Peder Pedersen II*, født 1597 og 1634 gift med Maren Nielsdatter. — Skønt en Del af deres Børn kom til Verden før Kirkebogen, kender vi dog følgende: Peder, født 1635, næste Mand i Nørregaard; Niels, senere Mand i Søndergaard, hvor Slægten blev til 1897; Simon, nævnt ovenfor; Christen, se Fuglager; Jens, f. 1646, blev bortført til Brandenburg; Else, Else, Mikkel, se Historien om Jens Vejvad i »Kirker, Præster og Degne«, Olle og Kirsten, som 1672 blev gift med Poul Pedersen i Tolstrup.

Det var jo en køn Flok Børn. Syv Sønner bar Moderen til Graven 1684.

Peder Pedersen III havde Gaarden efter sin Far. Med sin Hustru Mette (?) fik han otte Børn. 1690 døde Peder

Vejvads Hustru Mette Vistisdatter 41 Aar gl., og Peder Nørgaard døde 1700 65 Aar gl. Medejere af Vejvad var hans Brødre Simon og Niels. I Fuglager og Refning boede andre Brødre. Vejvadslægten var stærkt dominerende i Sognet.

Sønnen *Peder Pedersen IV*, født 1673, blev 1701 gift med Mikkell Klejnstrups Enke Maren Christensdatter. De levede sammen i 50 Aar. Ægteskabet var barnløst, og med Peders Død 1751 var Slægtens Saga ude i Nørregaard, men fortsattes i Søndergaard.

1743 havde en ny Mand af en ny Slægt faaet Gaarden. Han hed *Frands Nielsen*, var 30 Aar gl. og gift med Mette Mortensdatter af Vejvad, maaske et Plejebarn. Deres førstefødte kaldtes Peder efter gamle Pæ Nørregaard. Det tyder paa, at de unge paa en eller anden Maade havde Peder at takke for Gaarden. Fødselen kostede Moderen Livet; hun blev 24 Aar gl. — Allerede 1745 havde Frands Nielsen Barn i Kirke med sin 2. Hustru Johanne Thomæ Datter. Drengen kaldtes Thomas efter sin Morfar. Andre Børn var: Anna, f. 1747, g. 1778 med Stephan Nielsen i Hundkjær; Kirsten, f. 1749, g. 1771 med Chr. Nielsen i Moesgaard; Niels, og Mette, g. 1786 med Jens Madsen i Toustrup.

Efter Frands fulgte 1786 Sønnen *Niels Frandsen* og efter ham igen dennes Søn *Frands Nielsen*, som c. 1841 mageskiftede Gaarden med Øster Ramskov.

Thomas Jensen fra Øster Ramskov fik derved Nørre Vejvad. Han var født 1804 og gift med Ane Mouritsdatter fra Nr. Omme; hun døde 1865 af »en indvendig Svaghed«. Børn: Ellen Kathrine, se Billedet; Anne Marie, g. m. Anders Nielsen Kjær i Nybro Mølle, en Søn af dem er Jens Ramskov Kjær, som adskillige Vindingboer vil mindes; Jens Ramskov, Gravers, og Ane Johanne.

Ellen Kathrine, født 1832, blev 1860 gift med Jens Christoffer Sørensen (Ankersen) af Sdr. Omme. I Ægteskabet blev otte Børn. Af disse købte Thomas Vejvad Søndergaard. Marie blev Lærerinde ved Holstebro Friskole. Ellen overlevede sin Mand og solgte Nørregaard til *Mads Hede-gaard*, hvis Enke senere solgte den til nuværende Ejer *J. K. Kokholm* efter at have fraskilt *Ny Vejvad*.

Den gamle Thomas-Slægt fra Øster Ramskov har alt-saa over Horslund, Koldkjær, Toustrup og Vejvad forplantet sig til talrige Vindingboer af vor Aargang.

En Broder til Thomas Jensen ved Navn Niels fulgte med til Vejvad, se Billedet Side 128. Han var for original til at blive gift, men ellers ikke saa tosset. Hvad Tro har du, spurgte Folketælleren ham engang. — Det ved a Fanden ta mæ et, men a ved, a haar et sam Tro som Jens Haa'l.

Om Heksen fra Aulum kunde hekse, turde han ikke afgøre; men at hendes Mælkespand kunde trille foran hende paa Vejen, mens hun selv gik og strikkede Strømper, det vidste han var sandt, for det havde han set.

Vejvad Søndergaard.

Under Nørregaard er nævnt *Niels Pedersen*, hvis Far, Bedstefar og Oldefar boede i Vejvad. Han var født 1643, gift med Maren Mikkelsdatter og havde syv Børn.

En af disse hed *Peder Nielsen*, f. 1680 og gift 1706

Ellen Kathrine Thomasdatter.

med Mads Andersens Datter Karen fra Hvirgel. Karen var højeste Smagsdommer, Gudmoder Side op og Side ned i Kirkebogen, Karen Vejvad her og Karen Vejvad der, sprudlende Vitalitet; i vor Tid vilde hun have talt om Vitaminer. Hun var vist meget smuk, hun fik tolv Børn og døde 42 Aar gl. — Med sin 2. Kone Inger Niels-

Sdr. Vejvad, opført 1832.

datter fra Hestbjerg havde Peder fire Børn, hun døde 1740 34 Aar gl. Peder var da 60 Aar og gik paa Aftægt.

Ældste Søn, Niels Pedersen, blev Mand i Moesgaard; en Datter, Maren, blev 1751 gift med Jens Sørensen i Horslund, den yngste Søn af 1. Ægteskab, *Peder Pedersen*, fik Gaarden. Han var født 1729, blev gift med Mette Kirstine Mouritsdatter, med hvem han havde seks Børn. Af disse blev Elle 1786 gift med Jens Nielsen i Hadskjær. *Mikkel Pedersen* fik Gaarden 1775 og døde 1835 73 Aar gl., Hustruen Karen Christensdatter af Vor-

god døde 1846 82 Aar gl. Børn: Peder, Jens Christian og Mette Katrine.

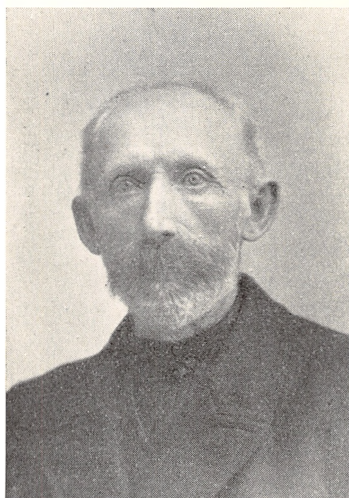
Fens Chr. Mikkelsen, f. 1793, overtog Gaarden c. 1825. Han opførte 1832 det nuværende Stuehus i Sønder Vejvad. Hans 1. Hustru var Marie Kirstine Christensdatter fra Abildtrup i Vorgod. Hun døde af Brystsyge den 23. April 1846, kun 35 Aar gl. — og dog efter næsten 20 Aars Ægteskab. Hendes Far den »bortrømte Bondekarl«, hvis Historie er behandlet i Thyregods »Skriftlæsningsbog«, i Abildtrups »Vorgod Sogn«, i »Vor Fortid« 2. Aarg. og af Dahlsgaard i »Ærens Vej«. Han hed Christen Nielsen og var Søn af Forpagteren Niels Christensen af Brande Præstegaard. I hans Barndomshjem blev efterhaanden 22 Børn. Christen hørte til et ældre Kuld, og da Stifmoderen var vredagtig, rømte han før sin Konfirmation bort med nogle Studedrivere, vendte dog hjem og blev konfirmeret, men tog saa af Sted igen og kom til Amsterdam, hvor han kom til Søs, var i Konstantinopel, hvor Mandskabet paa Kaptajnen og Christen nær døde af Pest. Senere var han med paa en Opdagelsesrejse i Sydhavet. To Gange blev hans Skib taget af tyrkiske Sørøvere. Engang strandede han ved Skagen. En Tid var han paa Hvalfangst. Sin største Bedrift øvede han, da hans Skib engang blev opbragt af franske Kapere. Sammen med en Skibsdreng overmandede han den franske Besætning og førte Skibet med kostbar Ladning til Amsterdam. For denne Daad skænkede Prins Vilhelm V af Oranien ham et Sølvkrus med Laag. Med dette Krus, en erobret Sabel, 15000 Gylden og en afhugget Finger i Sprit (hans egen) holdt han en skønne Dag sit Indtog i Barndomshjemmet paa Heden. Her skikkede en Ven ham paa Bejlerfærd med det Udfald, at han selv hjemførte Pigen. Hun hed Marie Christensdatter og bragte ham Abildtrup Nedergaard i Medgift 20. April 1798.

Deres 16-aarige Datter var det, som 1826 blev Husmoder i Sønder Vejvad. Aaret efter kom det første Barn, Karen. Andre Børn var: Kirstine Marie, til hvem *Nygaard* fraskiltes 1853, da hun blev gift med Frands Jepsen; Christiane, f. 1845, g. m. Niels Chr. Pedersen af Ørre, fik Ejendom i Simmelkjær og havde Sønnen Martin Peder-

sen, nuværende Ejer af Over Refning, og Mikkell.

Jens Chr. Mikkelsen giftede sig efter Maries Død med Johanne Pedersdatter; han døde 1870. Johanne var kun 50 Aar og gad ikke sidde paa Aftægt, men ægtede Enkemanden Christen Andersen af Vildbjerg; hun døde som 98-aarig Aftægtskone i Horslund.

Mikkell Jensen var 35 Aar, da han 1869 overtog Gaarden og giftede sig med Mariane Skibbild Jensen af Fonager. Hun var kun 20

Mikkell Vejvad

Aar gl. Der blev ni Børn, hvoraf tre døde som smaa. I de daarlige Tider gik Familien i Armod, Kreditforeningen overtog Gaarden 1897 og solgte den til *Thomas Andersen*, som fortsatte Udparcelleringen, saa der nu kun er 23,6 ha tilbage (se Bebyggelseskemaet S. 14).

Den gammelaristokratiske Gaardmandsslægt flyttede ind i *æ Vrat* paa Ramskov Mark, en Tort uden Lige. Men der kom bedre Dage. Kræ Abildtrups Blod og Bakhusslægtens Blod randt i Børnenes Aarer. Slægten er atter fremme i første Linje blandt Vindingboerne.

Et af Børnene, Karen Vejvad, g. m. Niels Grønbæk,

bor i *Virkelyst*, som er oprettet af Thomas Madsen Schøler og Hustru Ane Graversdatter, se Agerfeld.

Gamle Mariane Vejvad lever endnu, mindre og mindre bliver hun. Ingen Sorger og Glæder er hende fremmed. Hendes Fader omkom i en Brønd, to raske Drenge mistede hun i Marts 1885. Saa kom Fattigdommen, Vratnavnet og — Fremgangen. Var det Sorg eller Glæde hun følte, da Holstebro stedte hendes Søn, Friskolelærer *Jens Fonager* til Hvile som en Æresborger efter hans korte, men gode Livsgerning!

— Gamle Mariane Vejvad under Datteren Sine Vejvads Arm — op ad Kirkegulvet — det er en hel Guds-tjeneste, saa fuld af Tryghed og Fred.

Fuglager er nu en smuk og velbygget Gaard. Tidligt laa her *Fuglagerhuse*, Traditionen siger tre. De tilhørte Vejvad og synes ofte at have været helt overbefolket. Terkel Dorschæus kunde der træffe »den bortførte Jens Vejvad«s ældgamle Nevø *Peder Christensen*, der fyldte ham med ræddelige Historier fra Svenskekrigenes Tid.

1794 døde Sergent *Conrad Ehlers'* Enke i Fuglager, efterladende sig en hel god Besætning: 1 gl. ubrugelig Hest, 3 Køer, 4 Faar og 2 Vædre.

Haandværksfolk holdt meget til i Fuglagerhuse. Den nuværende Slægts 5 Generationer kan dateres tilbage til 1797, da *Mogens Pedersen* giftede sig med Enken Ane Margrethe.

Efter Mogens fulgte *Jens Mogensen* og efter ham igen dennes Søn *Niels Peder Jensen*, som blev gift med Jens Poulsens Datter Inger af Sdr. Tusholt, Ætling af Sognepræst Hr. Jens Poulsen.

En Datter af dem hed *Birthe* efter en afdød Moster, der atter havde Navnet efter Birthe Madsdatter af Tustrup; hun lever endnu i bedste Velgaaende sammen med sin Mand Christian Tyrgaard Pedersen, alias *Kræ*

Fowle. Gaarden har de dog afhændet til Sønnen Peder Christian, saa Faderen har god Tid til at granske gamle og nye Love.

AGERFELD.

Agerfeld med *Taulbjerg* (Damtoft) er nu en Bebyggelse paa 12 Ejendomme. Taulbjerg er oprindelig det *Murmesterhus*, som nævnes i Udskiftningsforretningen 1803. Ejendommen har været i Slægtseje i 4 Generationer.

Efter at Amtet 1878 havde solgt den gamle *Fordemoderbolig* paa Spaabæk Mark, fik Madammen Bolig ved Agerfeld. Her var Vejrmølle, Skole og Kro. Beliggenheden ved den gamle Adelvej var god. *Kroen* var i Gaardens Stuehus. Dens interessante Historie haaber jeg at kunne vende tilbage til siden.

Fra 1600 til o. 1800 var *Agerfeld* beboet af en halv Snes Fæstere, hvis Slægter ikke griber nævneværdigt ind i Sognets Personalhistorie. 1781 døde Jens Sørensen. Gaarden laa da under Tvis Kloster. Besætningen var 2 Heste, 4 Køer m. m. Intet at arve.

Den første Selvejer var Sognefoged *Jeppe Christensen*, se Side 92. Da man 1803 udskiftede Sognet, var *Peder Mouritsen* af Kirkegaard i Vind Ejeren. Han var gift med Cathrine Graversdatter og døde 1878.

Sønnen *Gravers Pedersen* blev 1837 gift med Thomas Poulsens Datter Mette Cathrine af Vindgab. En Datter af dem er *Ane Virkelyst*, som en Del Vindingboer vel mindes. En Søster til Gravers, Mette Kirstine, blev 1832 gift med Jens Pedersen i Trolldtoft. Af Peder Mouritsens Efterkommere kan nævnes Thomas Andersen, Vesterholm. Nuværende Ejer af Agerfeld er *K. Offersen*.

SPAABÆK.

Efter *Thames* i Spaabæk, 1611, nævnes *Førgen Nielsen*, som døde 1657. Efter ham fulgte *Christen Søfrensen*, død 1704. Den næste Fæster, Kirkebogen kender, hed *Niels Pedersen*, hvis Enke Ingeborg Poulsdatter 1728 giftede sig med *Peder Andersen* af Refning. Dennes Søster Ane Kirstine blev 1740 gift med *Christen Madsen*, Hallundbæk; de boede i Vognstrup indtil 1749, da de fæstede Spaabæk. Deres Søn Mads, f. 1742, blev senere Mand i Sdr. Klejnstrup. En anden Søn *Andreas Christensen* fik Gaarden, medens deres Far efter Moderens Død giftede sig med Enken efter Sognefogden Lars Ramskov, som Prædikestolen havde dræbt. De boede i *Spaabækhus*, efter at Sønnen havde faaet Gaarden.

Andreas Christensen havde en stor Flok Børn, hvoraf Poul Andreasen 1816 blev Mand i Lægsgaard og gift med Karen Jensdatter af Toustrup. Andreas blev Selvejer og afhændede Spaabæk til *Chr. Olesen* fra Askov 1796, medens han selv bosatte sig i Spaabækhus, som han imidlertid atter solgte 1806 til Peder Jensen Degn fra Nr. Felding for 726 Rdl. Hvorledes iøvrigt Store Spaabæk blev til 9 Ejendomme er for indviklet en Historie til at finde Plads her. Efter Chr. Olesens Død 1822 havde Sønnen *Ole Christensen* Hovedparcellen en Del Aar. Han var Tømmermand, havde boet i Nr. Felding, var blevet gift, 2. Gang, med Poul Svenstrups Datter Maren; men allerede 1846 skilte han sig af med Gaarden og bosatte sig i det fornævnte Spaabækhus af Hartkorn 0.4.3.2¹/₂.

Følgende Ejere af Spaabæk var *Anders Spaabæk* til 1857, *Kristoffer Knudsen*, *Chr. Ebbesen*, *Søren Christensen*, som 1892 solgte den til *Christian Christiansen*, der atter ved Mageskifte afhændede den til *Fens Vestergaard*

Pedersen, som døde Aar 1900. Senere Ejere er Poul Pedersen, *Jørgen Svenstrup*, *Magnus Henriksen*, *Christen Madsen Nors* og *Edvard Qvistgaard*.

K. Garsdals Ejendom var *Jordemoderbolig* indtil 1878, da den af Amtet afhændedes til *Jens Chr. Pedersen*. 1829 døde her eksam. Jordemoder Karen Pedersdatter efter en Fødsel med Tvillinger. Jordemoder Anna Margrethe Nielsdatter døde 1834 32 Aar gl. 1838 bebos Stedet af eksam. Jordemoder Inger Marie Jensdatter.

Uden for hendes Dør mødtes alle gamle Hedeveje.

LÆGSGAARD.

Mikkel i Leksig kaldes 1629 *Mikkel Lexgaard*. 1647 bebos Gaarden af *Christen Lassen*, efter hvis Død 1660 Niels Pedersen og Maren Jørgensdatter som nygifte flyttede ind i Gaarden. Fæsteren er dog 1778 *Edel Christenskone*, som 1715 hængte sig i Vildelse, hvorfor hun hensattes paa Kirkegaarden uden Jordpaakastelse.

Da Christian den Femtes Landmaalere huserede her paa Egnen, hed Fæsteren *Jens Lauritsen*, men samtidig boede et Par unge Folk i Gaarden. De har dog lige saa lidt som de følgende Fæstere *Christen Sørensen* og *Poul Pedersen* (død 1751) nogen personalhistorisk Interesse.

1754 opdukker Mette Lægsgaard Nielsen paa Arenaen og giftede sig med *Niels Pedersen* fra Tusholt. Han fæstede Gaarden og giftede sig efter Mettes Død 1769 med *Maren Madsdatter af Toustrup*. Niels havde ingen Børn. Og da Sognefoged Jens Refning 1801 kom for at vurdere og registrere efter ham, var Frands Pedersen i Tusholt og Laust Pedersen i Skindbjerg hans eneste Arvinger. Enken erklærede over for Tvis Kloster, at hun vilde fortsætte i Fæstet. Et Par Aar efter blev hun saavel som Klosterets andre Bønder Selvejer. Og 1805 findes hun at være blevet gift med Christen Johansen.

1831 døde Maren Madsdatter af Lægsgaard 83 Aar gl., og Christen flyttede til Nr. Felding.

Gaarden havde de 1816 solgt til *Poul Andreassen* af Spaabæk, som var gift med Marens Broderdatter Karen Toustrup; han var 32, hun 24 Aar gl.

I en fornøjelig Artikel (Holstebro Dagblad 3. Maj 1933) lader H. P. Hansen Poul ligge henne i Frankrig hele otte Aar under Napoleonskrigene. Hvorledes dette kan rime sig med de faktiske Forhold — Napoleon førtes til St. Helena 1815, Poul blev gift 1816, og Danskerne var i Frankrig 1816—18 — maa H. P. Hansen og Kræ Taulborg forstaa. Samme Kræ Taulborg, Pouls Sønneson, kunde ifl. nævnte Kilde som Barn dø, blive straalagt, vaagne op igen og blive konfirmeret blandt det første Hold Konfirmander i Vind Kirke umiddelbart efter dennes Genopførelse, hvilket sidste som bekendt skete ved Hr. Ibs Bistand c. 1529. Sagndigterne spiller altid Hovedrollen ved de verdenshistoriske Dramer.

Poul og Karen døde som Aftægtsfolk i Lægsgaard henholdsvis 1845 og 1858. De havde syv Børn. Det ældste, opkaldt efter Maren Lexgaard, blev gift med A. Chr. Jespersen og bosat i Koldkjærhus.

Nr. 4 af Børnene, *Jens Chr. Poulsen*, f. 1825, fik Lægsgaard efter sin Far. 1852 ægtede han Mariane Christensdatter fra Aulum. Børn: Poul, Karen, Christen (d. e. Kræ Taulborg), Karen, Anne Johanne, Andreas og Johanne.

Andreas Jensen fik Gaarden, som han senere afhændede til Knud Hundkjær Jensen, der 1902 blev gift med Niels Søndertofts Datter Mariane.

TUSHOLT.

Helt nede ved Vejvad Bæk laa Tusholt i gamle Dage, oprindelig kun een, allerede 1683 dog to Gaarde, en paa

hver Side af Vejen, der fører over Bækken og Tvis Bakker. Gaarden nævnes 1532 paa Grund af to Enge, som 1616 kaldes *Strud* og *Store Krog*. Strud kunde maaske være samme Navn som Struer »Strøm, hvor Løbet bliver snævert«, hvor Vadestedet var. Engene laa 1803 Østen og Vesten Tusholt og tilhørte *Lergrav* i Aulum. »Østen og Vesten« Tusholt var næppe anvendelige Betegnelser, efter at Gaardene var flyttet op til deres nuværende Pladser. Dette var dog sket, før Kortene 1823 autoriseredes til Matrikuleringsbrug.

Sønder Tusholt (1802 Øster Tusholt).

Dynis Førgensen, der havde Gaarden 1610, afløstes af sin Søn *Jacob Dynisen*, som døde 1673. Hans Efterleverke giftede sig med *Laurits Christensen*, hvis Datter Anne Lauritsdatter 1699 blev gift med Provst Mariagers Avlskarl *Niels Christensen*, som derefter fæstede Gaarden. De havde Børnene: Maren, Karen, Anna og Else. Anna blev 1726 gift med *Peder Frandsen* af Omme. Der blev en halv Snes Børn, hvorfor Peder Tusholt 1742 fritoges for at svare Almissekorn; han døde 1754 63 Aar gl., hvorefter Sønnen *Frands Pedersen* fik Gaarden. Først 1772 giftede han sig med Mads Toustrups Datter Birthe. 1804 døde de og blev begravet i samme Grav.

De havde kun eet Barn, *Anna Cathrine*, født 1773, som et Par Aar før Forældrenes Død var blevet gift med *Poul Nielsen* af Hadskjær, Ætling af Thomas Moesgaard. Under 12. Okt. 1802 overtog han Øster Tusholt som *Arvefæste* af Jens de Jermiin til Ausumgaard. Det var ellers i den Tid, de fleste Vindingboer blev Selvejere.

Før han overtog Gaarden, holdtes Syns- og Taksationsforretning over den. Han maatte ikke pantsætte Gaarden, men i øvrigt afhænde den til hvem han vilde »paa hvad Maade han for godt finder«. Han skulde udrede person-

lige og faste Skatter samt betale den aarlige Landgilde paa Ausumgaard med 18 Rdl. Bygningerne skulde han holde assureret i Brandkassen efter udgangen Forordning. Herligheden af Gaarden: Jagt, Fiskeri, Søgs- og Sagefald, Skiftehold m. v. tilhørte Stamhuset. Endvidere skulde han betale Svigerforældrene Aftægt.

Allerede 1815 døde Hustruen Anne Cathrine, hvorfor Eske Sørensen paa Kammerjunker de Jermiins Vegne kom for at skifte mellem Poul og hans fire umyndige Børn: Jens 9 Aar, Christen Lægsgaard 6 Uger, Sidsel Marie 6 Aar og et paa 3 Aar.

Indboets Værdi var 718 Rdl., Udgælden 750, altsaa intet at arve. »Dog vilde Faderen af Kristenkærlighed til hans moderløse Børn give hver af Sønnerne 20 Rdl. Sølv, om de levede den Dag, de skulde udskrives til Krigstjeneste, og dersom Døtrene skulde leve den Dag, de skulde komme i Ægteskab, da være dem behjælpelig med deres Bryllups Bekostning og overalt holde sine umyndige moderløse Børn i Ære, Lære og Guds frygt«.

Den store Udgæld kom bl. a. i Stand ved at ansætte Konens og hans egen Begravelse til i alt 400 Rdl. Jens Toustrup var som Moderens Morbroder Formynder for Børnene. Aaret efter var Poul Tusholt atter gift. Gaarden var c. 3 Td. Hartkorn, Besætningen 3 Heste, 1 Kørestud, 5 Køer, 2 Kalve, 16 Faar og 6 Lam. Af Inventaret skal nævnes: 20 Mælkesætter, 3 gl. Salmebøger og 7 River.

Pouls 2. Kone hed Anne Graversdatter, hun var født i Nr. Omme og døde 1851 73 Aar gl. Poul døde som Aftægtsmand i Gaarden 1862 89 Aar gl.

1834 blev Sønnen *Jens Poulsen* af 1. Ægteskab gift med Mariane Kjeldsdatter, Søster til Lærer Grønbæks Far; samme Aar fik de Gaarden. Den gamle var altsaa Aftægtsmand i 28 Aar. Børn: Anne Cathrine, Poul, In-

ger, f. 1841, g. m. Niels Peder Jensen i Fuglager, Pouline, Kjeld og Birthe Marie (se Fuglager).

26 Aar gl. blev *Anne Cathrine* gift med Ungkarl *Niels Sørensen* af Sir Sogn; det var i Aaret 1864; Jens Poulsen var død 55 Aar gl., et Aars Tid før sin Fader.

Anne Cathrine døde 1901, Niels Sørensen 1916 82 Aar gl. Der var to Børn: Mariane, f. 12. Juni 1867, gift 1909 med Lærer Kjeld Grønbæk, og Birgitte Marie, til hvem *Øster Tusholt* udskiltes 1898, da hun ægtede Carl Mogensen.

1905 solgtes Sønder Tusholt til *N. C. Hedegaard* for 12000 Kr. Den ejes nu af *Martin Poulsen* af Sdr. Vindgab.

Nørre Tusholt (1788 Vester Tusholt).

Mads Pedersen døde 1687. Han havde en stor Flok Børn. Af disse blev Sidsel Madsdatter Kjeld Pedersens Hustru i Svenstrup. *Johanne* blev gift med Mikkel Christensen, som 1683 havde Gaarden sammen med sin Svigerfar.

Efter Johannes Død 1697 blev *Mikkel* gift med Karen Pedersdatter. Han døde 1701, og Karen giftede sig med *Laust Jensen* fra Snejbjerg. Der blev tre Kuld Børn, 14 i alt. Laust døde 1739 84 Aar og Karen 1751 82 Aar gl.

Sønnerne *Mikkel* og Hans havde nu Gaarden sammen en Del Aar; Mikkel fæstede senere Sig, da han 1761 giftede sig med Poul Hadskjærs Datter Ingeborg.

Hans Laustsen blev gift med Anders Hvirgels Datter Kirsten, men døde efter fem Aars Ægteskab. *Kirsten* forblev i Fæstet og ægtede 37 Aar gl. den kun 21-aarige Peder Pedersen af Sønder Tusholt. Dette Ægteskab varede i 29 Aar; saa døde Peder. Kirsten var nu 67 Aar og barnløs. Der var kun en Ting at gøre, hurtigst muligt at gifte sig. Og det gjorde hun. Peder havde ifl. Ausumgaards Skifteprotokol faaet Gaarden øde. Nu bortfæstedes den til Kirstens nye Mand Hans Jørgensen af

Store Moseby i Mejrup. Landgilde at yde hver Mikkelssdag var 3 Td. Rug.

Seks Aar efter, 1794, var Kirsten Enke for tredie Gang. Nu kunde hun ikke mere. Hun afstod sit Fæste til *Jens Christensen Reikjær* af Tim Sogn og gik paa Aftægt. Fæstekontrakten præciserer Landgilden til 3 Td. Sæderug, leveret hver Mikkelssdag paa Ausumgaard, han skal aarlig gøre en 4 Mils Rejse, holde Gaarden ved lige og opfylde Aftægtskontrakten med Enken.

Naar Dødsfald indtraadte, kom Fuldmægtigen paa Ausumgaard for at skifte.

Efter Peders Død var Arvingerne hans tre Brødre: Niels Pedersen af Lægsgaard, Frands Tusholt og Laust Pedersen af Skindbjerg. De fik 21 Rdl. til Deling. Peder, som saadan havde gjort Gaarden øde, synes at have været velklædt. Han havde: en blaa Klædeskjole, 2 graa Vadmelsskjoler, en blaa Klædesvest, en Lædervest, 4 Vadmelssveste, 3 Trøjer, 2 Bryststykker, 2 Par Læderbukser, 2 Par andre Bukser, 2 Par blaa Strømper, 2 Par Vanter, 2 Hatte, 3 Huer, 4 Skjorter, 1 Par Støvler og 1 Par Sko. Sikken Flottenheimer — i en øde Gaard!

1818 døde Jens Christensens Hustru Anne Jensdatter. Og der skulde skiftes mellem Enkemanden og deres samavlede Søn Hans Christian Jensen. Besætning og Redskaber kunde i Fæstegaarden ikke blive Genstand for Arv. Det øvrige vurderedes til 76 Rdl. Men da hans sl. Hustrus Begravelse kostede 100 Rdl., »saa ses det tydeligt, at der intet kan blive at arve«. Faderen vilde dog lade Sønnen faa 125 Rdl., naar han blev 25 Aar.

Skal vi kikke lidt i den sl. afdødes Kiste!

Der var: 1 Damaskes Fruentimmerkjole, 1 Kjole, 1 Par sribede tosellet Klæder, 4 Skørter, 1 gl. sort Kjole, 1 Kaabe, 1 Snørliv, 1 Par blaa Strømper, 1 Par sorte Strømper, 6 Forklæder, 2 Særke m. m.

Den 1. Okt. 1818 giftede Jens Tusholt sig med Niels Jensens Datter Sidsel fra Sønder Lund. Hendes Broder, kaldet Bitte Niels, fulgte med (s. Resdal).

Et Aars Tid efter Jens Tusholts Død 1830 giftede Sidsel Lund sig med *Christen Nielsen* fra Skautrup, men døde snart efter, 1833, og Christen, som herefter havde

Nr. Tusholt, opført 1854. Jens Tusholt ved Udhuset.

Gaarden, giftede sig et halvt Aars Tid efter med Sidsels Søster Karen, som da var 39 Aar og meget giftefærdig. Hun blev Moder til Niels Christensen, som kom til at føre en sær forhutlet Tilværelse. A haar en Baas i Tusholt, sagde han. Aldrig kom han i Seng. Sine Lus knækkede han ved at lægge dem mellem Tænderne og slaa sig selv under Hagen.

Efter Christen Nielsens Død 1851 hørte Kædeægteskaberne op.

Jens Christensen og Sidsels Søn *Niels Lund Jensen*

fik Gaarden. 1853 blev han gift med Jens Madsen Østergaards Datter Anna Kirstine. Aaret efter opførte han de nuværende Bygninger. Stenene brændtes paa Stedet. Overgangen til Selveje fandt Sted i hans Tid, c. 1874. — Niels var med i 1848. Han var helt umenneskelig stærk. En Gang blev han drillet af nogle Slesvig-Holstenere i en Kro. Længe fandt han sig i det. Men omsider rejste han sig, satte den ene Haand i Bordet og sprang over og satte derefter et helt Korporalskab ud — gennem Vinduet, saa Glas og Sprosser splintredes til alle Sider. Han døde 1899 78 Aar gl., Ane Kirstine var død 9 Aar tidligere.

Jens Tusholt, som nu har Gaarden, er hans Søn. Han er født 15. Sep. 1855 og gift (1901) med Petrine Pedersen, Datter af Peder Pedersen, Bedehøj. Andre Børn var Carl Nielsen, Mette, kendt under Navnet Met' Resdal, og Jens Christian (Spaabæk Jordemoderhus).

RESDAL.

»1609 annamitt af *Rasmus i Ressedall* for han imod Kon: Ma: breff solde Peder Jenssen i Roding 2 Øxsen, som ikke var dreffuit til torffue eller paa lovlig Marked saalde — 7 $\frac{1}{2}$ Dl.«

Denne min ældste Oplysning om Resdal er jo let at tyde. En Mand i Nabosognet skød et Aars Tid efter en Agerhøne paa sin egen Mark. Bøden var 14 Dl. til Bøvling Len, hvor ogsaa Rasmus Ressedalls Penge havnede.

Efter Rasmus fulgte 1616 *Franch*, som endnu havde Gaarden 1647. 1662 var Stedet øde. 1683 stod der dog 7 Fag Hus. Jorden brugtes af Tyrgaardmændene.

1734 bor *Mads* (se Toustrup) i Ejendommen. I de mellemliggende Aar var Rønnen Hjemsted for Havarister.

Efter Mads fulgte Sergeant *Diderik Ehlers*, hvis Dat-

ter Susanne 1770 blev gift med Degnens Søn Hans Jørgen Højberg.

Snart efter fik *Christen Jensen* (Gamle Kræ Resdal) Gaarden. Han var Smed og af den gamle Lundslægt. 1795 blev han Selvejer; død 1816.

Med sin Hustru *Johanne Nielsdatter* havde han Datteren *Maren*, født 1775 og gift 1803 med *Peder Christensen* af Gadegaard i Madum, hvis Søster var Kone i Nr. Lund.

Han overtog Gaarden til 100 Rdl. + Aftægt, blev Sognefoged og var en holden Mand, der havde let ved at laane 100 Daler ud. Han var svært optaget af at oplæse Auktionsplakater i Kriseaarene. Natten mellem 3. og 4. Dec. 1829 nedbrændte Stuehuset, men da han siden 1803 havde brandforsikret for 260 Rdl. Sølv og desuden efter Branden modtog Hjælp af alle Vindingboer i Form af Brændevin (c. 30 Potter, deraf en Del »øjeblikkelig«), Faarelaar, Bundpølser, Brødkorn, Arbejde m. m., kunde dette ikke slaa ham over Ende. Det var ham en let Sag at købe Sdr. Tyrgaard til sin Søn Christen Pedersen, især da han slap med 5 Rdl. Kurant i Købesum. Jvf. min Afhandling: »Landbrugskrisen og gammeldags Hjælpsomhed« i Hards. Aarb. 1934.

Datteren *Johanne*, født 9. Nov. 1812, blev gift med Tjenestekarl i Resdal *Peder Christian Bojesen* 7. Nov. 1833. Den var ikke gunstig. Pæ Resdal havde smidt Datteren ud, da han blev klar over Sagens Sammenhæng, og hun havde søgt over til Familien i Madum. Men Johanne var nu i sin gode Ret til at gifte sig med Peder. Den 25. Nov. kom det første Barn.

Et halvt Aars Tid efter døde Peder Christensen; »han blev funden død paa Heden ved Fonager d. 20. April 1834«. Maren solgte da Gaarden til Svigersønnen for 600 Rdl. + Aftægt.

Hun betingede sig Hus, Føde, Klæder, Lys, Vadsk, Pleje og Opvartning, samt hvad videre der kan henregnes til Livets Fornødenheder.

Føden nyder jeg ved at søge Bordet med Ejeren og hans Familie og Husly i Gaardens vestre Stue.... Ejeren opfører 6 Fag Hus med Have og leverer 4 Td. Rug, 3 Td. Byg, 3 Lpd. Smør, 12 Pd. sød Ost, 1½ Lpd. Torsk, 8 Pd. Talg, 1 Skp. Salt, 1½ Lpd. tør Flæsk, 12 Potter god dansk Kornbrændevin, 1½ Lpd. fersk Lammekød, 8 Pd. fersk Oksekød, 9 Sn. friske Æg samt 8 Rdl. Haandpenge aarlig og 1½—2 Potter nymalket Mælk daglig, Kørsel til Kirke og Kørsel til Holstebro 4 Gange om Aaret.

Af Gaardens Indbo forbeholdt hun sig sin Livstid:

2 Sengs Klæder, 1 Dragkiste med Skænk, 1 Fyrkiste, 1 Jernkakkelovn, 1 Stueviser, 1 ny Spindrok, 1 Par ny Karter, 1 Bord, 1 Skammel, 1 Flaske, 1 Glas, 1 Lysestage, 1 Saks, 1 Lænestol, 1 Træstol, 2 Knive, 4 Spiseskeer, 1 Kobberkedel paa 20—30 Potter, 1 Tinfad, 1 Rist, 1 Ildklemme, 1 Strygejern, 2 Bryggekar, 1 Bøtte, 2 Spande, 1 Aag, 1 Degnkar, 1 Selde, 2 Kornsække, 2 Halmløbe, 2 Spølskaale, 6 sorte Sætter, 2 sorte Gryder, 2 Vandkander, 1 Ølfjerding, 1 Kobbertragt, 1 Halvpæglemaal af Kobber, 4 Tekopper, 1 Stenkaffekande, 1 Morter, 1 Tepotte, 2 røde Fade, 1 rød Ølpotte, 1 Skægmand til 7½ Pot, 1 do. til 3 Potter, 1 Jerngreb, 1 Asketrug, 1 Skor, 1 Rage, 1 Skovl og en anstændig Begravelse.

Maren var synsk efter sin Fader, Gamle Kræ Resdal, der havde et Mas med en Heks i Hareham og stod paa en fortrolig Fod med Bjergmanden i æ stue Bavn. En gang de unge sad og spillede Kort, blev Marens Blik helt stift. Snedker Mads Klejnstrup, som boede til Huse i Gaarden og var Kæreste med Tjenestepigen Karen Iversdatter Holt, sprang op og løb ud paa Gulvet, sagtes for at se det samme som Maren. Da lo hun. Hvorfor? Jo, han løb lige ind i en Ligkiste. At Mads snart skulde bringe en sværtet Kiste ind i Stuen til Tørring, var nu slet ikke saa svært at spaa om; thi det skete tit. Men nu skulde Marens Ord gøres til Løvn. Her

kommer ikke flere Ligkister ind, sagde baade Mads og Pæ Resdal. Men saadan kunde de jo ikke vende Skæbnens Gang. De glemte det. Og da Pæ Simonsens Barn et Par Dage efter døde, kom dets Kiste ganske rigtigt ind i Stuen.

Mads og Karen vilde have Pæ Resdal til at gøre deres Bryllup. Peder sagde nej. Men Maren sagde til sin Mand:

Fra venstre til højre: Kræ Resdal, Pæ Nørkjær, Kræ Fuglager,
Boye, Else, Niels Søndertoft.

Æ Bryllup kommer til at staa i Resdal, a saa i Aftes æ Præstkuen saat' æ Smyk paa æ Brud.

Ja, tho hvad. Saa gjorde Maren og Pæ Resdal de unges Bryllup, som stod 1827. De kom til at bo i Klejnstruphus, Lars Lyskjærs Sted, og fik en stor Flok Børn med hinanden.

Maren døde af Krampe paa Marken mellem Holstebro og Vinding 1846 71 Aar gl.

Og saa var Johanne og Peder Christian Bojesen ene om Raadet. Om deres videre Skæbne fortælles en Del i efterfølgende

Personalía

over Gaardmand Peder Chr. Bojesens Enke
Johanne Pedersdatter af Resdal.

Denne i Herren hensovede Enke Johanne Pedersdatter er født i Resdal den 8. Okt. 1812, hvorefter hun strax af sine Forældre førtes til den hellige Daab, hvor hun ved Guds Barmhjertighed fra et Adamsbarn blev gjort til et helligt Gudsbarn, iført Kristi Retfærdighed med en fuld Syndernes Forladelse og tildelt Barne ret og Arvelod i Jesu Kristi Samfund.

Siden blev hun oplært i Kristendommens Sandhed, dels ved Undervisning af sine efter Datiden vel oplyste Forældre og dels i Skolen, saa hun som Konfirmand kunde gøre Rede for sin kristelige Tro og Haab. Hun blev som ung Pige stadig hjemme til sine Forældres Glæde, indtil hun 1833, 7. Nov. indlod sig i Ægteskab med daværende Ungkarl Peder Christian Boisen, der siden blev Ejer af hendes Fødegård. I dette Ægteskab blev hun Moder til 12 Børn, af hvilke 7 Sønner og 1 Datter i Dag følger hende til Gravens stille Ro. — I sin huslige Gerning var hun en virksom og husholderisk Kone, hvilket i Forening med hendes Mands Flid gjorde, at de levede i en vis Grad af Velstand; hun var en kjærlig Ægtemage og Moder; hendes Børn elskede hun ømt forenet med Alvor og opfødte dem i Tugt og Herrens Formaning, saa at hendes Børn var af de bedst opdragne og flittigste i Sognet, hvorfor ogsaa disse, især da hun blev ældre og svag, elskede og adlød hende beredvillig, som det var en Glæde at være Vidne til. — Af Sorger havde hun sin store Andel, dels ved Forældrenes Død, dels ved flere kjære Børns dødelige Afgang, og saa da hendes Mand døde den 23. August 1873; men hendes Modgang og Sorger havde ved Herrens Naade en forædlende Indflydelse paa hende; thi bar hun dem med Hengivenhed og Ro, skjönt manges Gang smilende gennem Taarer! Endskjönt hun var af en skrøbelig legemlig Bygning, saa havde hun et godt Helbred indtil for nogle Aar siden, da en svær Sygdom lagde Grunden til hendes senere varige Brystsvaghed. Uagtet hun dog ikke var stadig sengelig-gende, saa blev hun dog tilsidst meget afkræftet, trofast og kjærlig plejet af sin Søn og Sønnekone. Da hun mærkede sin nær forestaaende Hjemgang, lod hun sig delagtiggøre i Nadverens Sacramente til yderligere Forsikring om Herrens Naade og sine Synders Forladelse, og saa gik hun frimodig og glad, som en troende Kristen sin Død imøde, der indtraf den 27. Maj d. A. i en Alder

af 74 Aar 5 Mdr. — Vi haabe og tro, at hendes Sjæl og Aand er indgangen til de Saliges Glæde; — hendes Støv hviler i Fred!

— 1884 havde hun afstaaet Gaarden til Sønnen *Christen Resdal Pedersen* (død 1933), som med sin 1. Hustru Anna Margrethe Christensen af Store Boutrup havde Datteren *Johanne*.

Hun blev 1910 gift med Jacob Dideriksen, der overtog Gaarden til 18000 Kr. Han har 1922 opført nye Bygninger paa Bakken til Afløsning af de gamle fra 1830.

Jacob er født i Vorgod 11. April 1887, men egentlig af Vindingslægt. Bitte Niels Lund, nævnt under Tusholt, er hans Oldefar. Jens Christensen Lund, f. 1716, er deres fælles Tiptiptip-Oldefar.

Bitte Niels Lund havde med en Tjenestepige, Sidsel Marie Sørensdatter Skindbjerg, en Søn Diderik, født i Nr. Tusholt 1816. Han kom til at bo i Tamberhus i Nr. Omme og havde Sønnen Lars Dideriksen, der blev Gaardmand og Smed i Vorgod. En Søn af ham er Jacob Resdal.

I Resdal er de ikke blevet saa moderne endnu, at de har glemmt de gamle Marknavne. Her er en Del af dem: æ Hussted, æ (H)wolm, æ bred Flam, Pos(k)daal, æ Rævhaa'l, æ Pi'k og æ trind Mu's.

Resdalthus er for over 100 Aar siden fraskilt Gaarden. Den har i fire Generationer været i Slægtseje. De fire Ejere: *Christen Nielsen*, *Niels Peder Christensen*, *Søren Chr. Christensen* (Vognmand), som 1928 solgte den til sin Søn *Peder Christensen* for 30000 Kr.

TINGSAGER.

Der var ingen Stadighed over Beboerne i Tingsager i det 17. Aarh. Og en Snes Aar var Gaarden øde.

1689 døde Jens Mikkelsen af Tingsager, og hans Efterleverske Johanne Sørensdatter giftede sig 1697 med det først kendte Medlem af den nuværende Tingsager-

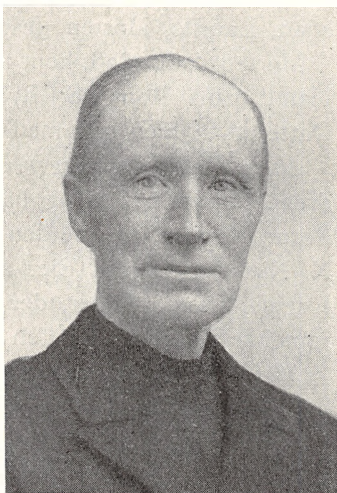
slægt. Enken var 56 Aar, *Christen Mortensen* 30, da de holdt Bryllup. Efter 23 Aars Ægteskab døde Johanne 80 Aar gl.

Aaret efter, 1721, stod Christens Bryllup med Maren Sørensdatter. 1751 døde han 93 Aar gl. Der var to Børn: Johanne og Morten. De blev begge gift Aaret før Faderens Død.

Morten fik Gaarden og *Johanne* en Skæppe Penge og begge Næver fulde. Mortens 1. Kone døde 30 Aar gl. efter sin sjette Barselfærd og fik det sidste Barn med sig i Kisten. Børnene var alle døde som spæde eller dødfødte. Mortens 2. Hustru hed Kirsten. Hun fødte ham ti Børn.

Blandt disse var *Laurits*, født 1766. I hans Ægteskab med Sidsel Simonsdatter blev der otte Børn: Mette, Morten, Kirsten, Mette, Ane, Ane Sophie, Simon og Maren, født 1816, Tinus i Forsamlingshusets Moder.

Laurits Mortensen blev Selvejer. Men hans Gaard blev 1826 averteret til Tvangsauktion. *Førgen Møller Christiansen* fra Tvis bød den ind for 1 Rdl. + Skatterestancen, som var 13 Rdl. Sølv og 26 Rdl. Sedler. Han blev gift med Datteren Kirsten Lauritsdatter. Og de gamle døde som Aftægtsfolk i Gaarden og blev begravet paa en og samme Dag, den 1. Jan. 1849. — Gennem Laurits Mortensens mange Søskende og Børn blev Tingsagerfolkene en vidt forgrenet Slægt; mange blev fattigt

N. P. Tingsager som 75-aarig.

gift, saaledes Anne, 1796 g. m. Peder Simonsen i Lillelund, og Morten, som 1833 døde i *Tingsagerhus*; hans Enke Christiane var Jørgen Møllers Søster; hun blev siden gift med en Mads, der hentede Vand i en Hvol; Ejendommen blev efter deres Død nedlagt; men Marknavnet Mads' Hvol lever endnu.

Kirsten Lauritsdatter fik seks Børn: Sidsel, Niels Christian, Laurits, Morten, Jesper og Niels Peder.

Morten, født 1838, kom til Holstebro (se Postvæsenet); blandt hans Børn var Bybud Marinus Jørgensen, hvis Datter Ane blev gift med Landpost Carl Jensen, Vind.

Niels Peder Tingsager, som fik Gaarden efter Forældrene, var født 1844 og havde med Hustruen Else otte Børn: Kirstine, g. m. den berømte Kinamissionær Dr. N. Nielsen, *Jørgen* (Ejer af *Nybo*, som udskiltes 1905), Jørgine, Laura, Peder, der bor paa Sjælland, *Christian*, som har Gaarden, Kirsten og Marie.

Mosekjær er udskilt 1858 til *Sidsel Jørgensdatter*, da hun blev gift med Hans Chr. Olesen, jvf. Horslund.

KOLDKJÆR.

Engang i Svenning Blindkildes Barndom saa han fra Pogager en faale Hoben Lys nede omkring Gaarden Koldkjær. Bebyggelsesskemaet S. 16 viser, at der nu er 8 Ejendomme. Svenning levede længe nok til at se denne Udvikling. Og han kunde ikke være i Tvivl om, hvad hans Syn i Barneaarene havde haft at betyde.

Den nuværende Slægt i Sønder Koldkjær lader sig føre tilbage til *Søren Johansen*, som døde 1784. Enken Anna Vistidatter beholdt Koldkjær en Del Aar, giftede sig 1789 med *Hans Nielsen* af Vestergaard og døde 1815 76 Aar gl. Hans Nielsen købte Gaarden fra Møltrup af Kaptajn de Linde 1790. Men o. 1806 blev *Karen Sørensdatter* gift med *Peder Nielsen* fra Vildbjerg. De fik

Gaarden. Og de er Tipoldeforældre til den nuværende Ejer af Sønder Koldkjær.

I Februar 1849 døde Karen og Pæ Koldkjær; den 28. Februar blev de begge begravet.

Deres Datter *Ane*, f. 1807, blev 1828 gift med Mads Thomsen Horslunds 28-aarige Søn Jens. De boede en Tid i Pugdal i Vildbjerg, men flyttede 1832 hjem og overtog Koldkjær. Jens Madsen døde 1879 78 Aar gl., Ane 1885 77 Aar gl. — De havde Børnene Mads Jensen, Ane Cathrine, Peder, Jens Christian og Marinus, f. 1841.

Gaardens Udstykning:

Allerede 1832, det Aar Ane og Jens Madsen kom hjem fra Pugdal, oprettede Gamle Pæ Koldkjær *Koldkjærhus*. *Ole Remme Larsen*, som 1927 blev gift med Ingeborg Marie Nielsen af Sønder Koldkjær, har nu Ejendommen.

1863 fraskiltes *Sønder Koldkjær* til *Peder Jensen*, medens Broderen Mads Jensen fik Hovedparcellen. Peder Jensens Datter Ane blev 1898 Husmoder i Gaarden og gift med den nuværende Pæ Koldkjær, den tredie af dette Kendingsnavn; han er fra Vejrum ved Viborg, og hans Døbenavn er Peder Rasmussen Nielsen. I 1934 har han afstaaet Gaarden til sin Søn Hermann.

Hedeager oprettedes til Marinus Jensen 1872 eller 1874, da han blev gift med Abelone Clemmensen.

Hovedparcellen fik Mads Jensen, der gik fra Gaarden i Armod. Men den følgende Ejer *Anders Chr. Knudsens* Hustru *Antomine Meldgaard Nielsen* var en ægte Vindingbopige. Om Anders Chr. Knudsen, der døde 1930, se »Indre Mission« i »Kirker, Præster og Degne«. Sønnen *Knud*, g. m. Anna Lilbæk, har nu Gaarden. — En anden Søn, *Niels Peder Knudsen*, er Lærer i Kroghøj Skole. Han bedes herved modtage min bedste Tak for Laan af en dejlig Pakke Arkivalier fra Meldgaard.

VOGNSTRUP BY.

Landgildematriklen 1663		Matriklen 1683	
1. Søren Knudsen og 2. Knud Sørensen.....	5.5.1.1	{ 8.1.2.0	Christen Christensen
3. Jørgen Smed og 4. Knud Christensen ..	6.5.2.2		
5. Jørgen Lassen og 6. Iver Andersen	9.4.1.1	6.0.1.0	Mads Pedersen
7. Niels Christensen.....	5.4.2.0	2.2.2.0	Christen Sørensen, øde
8. Jens Madsen (Møller)	2.0.0.0	0.3.1.1	Christen Henriksen, øde

Bedre end mange Ord viser dette Skema Vognstrup Bys mægtige Tilbagegang. Tidligere otte, nu kun fire Bønder! De tos Ejendomme var »uden Bygninger og Markerne mestendels groet i Lyng«. Hartkornet halveredes. Jorderne havde Bønderne »aparte« hos hinanden. — Tre af de fire Vognstrupmænd hed 1683 Kræ Vognstrup, Pigebørnene hed følgelig alle Christensdatter af Vognstrup. Man giftede sig af den ene Gaard og i den anden, et farligt Roderi, vanskeligt at hitte Rede i og helt umuligt at give Plads i denne Bog.

Lensregnskaberne giver et Begreb om, hvordan man flyttede ud og ind af Gaardene: I *Meldgaard* boede 1610 *Peder*, Aaret efter tillige *Las Christensen*. Denne »oplod« 1613 sin Halvgaard *Meldgaard* til *Mikkel Klejnstrup* (Indfæstning 40 Rdl.). 1629 afstod samme *Mikkel Halvgaarden Meldgaard* til *Niels Jensen* (Indfæstning 12 Rdl.). Men nu *Peder*? Ja, han var død. Og Enken *Anne Pederskone* og *Niels Jensen* »oplod« 1636/37 *Meldgaard* til *Søren Knudsen* og *Knud Sørensen*. De gav 40 Rdl. i Indfæstning. Der er hele Tiden kun Tale om *Halvgaarden Meldgaard* (5.5.1.1). *Las Christensen*, som 1613 afstod sin Gaardpart, boede fremdeles i Vognstrup.

En lang Række Aar nævnes *Meldgaard* slet ikke, medens *Vestergaard* er dobbeltbelagt med *Beboere*, og der

er to Østergaarde. Den ene, af Hartkorn 4.2.1.2, fæster *Iver Nielsen* 4. Nov. 1792. I Forvejen havde han en Gaard i Byen af samme Størrelse. 1795 købte han det hele til Selveje fra Stenumgaard for 450 Rdl. under Navnet Meldgaard, Hartkorn 8.4.3.1. Og 1803 udskiftedes Vognstrup som tre Gaarde: Meldgaard, Vestergaard og Østergaard. Den nedlagte »østre Gaard«s Bygninger var (1792) tre Længer: 12 Fag Fæ- og Faarehus, 15 Fag Lade, 16 Fag Vaaningshus, hvoraf 6 Fag i søndre Ende var Stald. Til Gaarden hørte 4 Fag Indsidderhus i god Stand. Alle Væggene var af Ler, Taget af Straa og Lyng, Tømmeret af Eg og Fyr. — Multiplicer med 4! og vi har Vognstrup By 1787, jvf. Ftl. S. 88. Til Udsæd i Gaarden beregnedes 4 Td. Rug, $1\frac{1}{2}$ Td. Byg og 2 Skp. Boghvede.

Naar Gaardenes Antal og Hartkorn er saa lidet konstant, er det svært, ja næsten umuligt, at henhøre en Slægt til en bestemt Gaard. Man boede i Vognstrup slet og ret.

Meldgaard.

Iver Nielsen var født 1748; Faderen hed Niels Nielsen, Farfaderen Niels Skrædder, hvis Hustru Maren Nielsdatter af Hadskjær stammede ned fra Poul Christensen Sørvad (1532). Niels Skrædders Far var Christen Sørensen (1683 i den øde Gaard).

32 Aar gl. blev Iver Nielsen gift med Jens Sørensens Datter *Karen af Horslund*, med hvem han fik 160 Rdl. Ikke saa sært, at han i Opgangsaarene fik i Sinde at smække et Par Gaarde sammen.

1808 skødede han Gaarden til sin Søn *Jens Iversen* for 892 Rdl. + Aftægt. Denne var skrutrygget og anset for en Særling, som ikke desuagtet 1811 blev gift med Sognefoged Peder Baks smukke og begavede Datter

Karen Pedersdatter. Jens raabte om Morgen, før en vis Mand fik Sko paa: Kaa'l, Piger, I ska op! Æ Daw er i æ Skorstien! I Østergaard er de i æ Mark for en Ti'm siden!

Studedriften mod æ Sonden gik dengang over Vognstrup. I Meldgaard var der Smugkro. Karen ordnede det hele selv, smuk og bedaarende, uden Skænkepige. Jens kom nu og da for at hjælpe; men det kneb ham at ordne Pengesagerne. Han talte højt: jen Skilling, tow Skilling, tre Skilling! Hvor mange er det, Kaaren? — Der var Penge i Meldgaard.

Der var to Sønner, Iver og Niels Peder. Iver modtog 1857 2400 Rdl. i Fædrearv som Gaardmand i Vester Nørgaard, Tim.

Niels Peder fik Gaarden. Han var født 1817 og 1852 gift med Antomine Lauritsdatter Holm fra Ulfborg. Skøde og Aftægtskontrakt af samme Aar. Aftægtskontrakten sikrede de gamle 40 Potter Brændevin aarlig. Jens døde 1862 80 Aar gl., Karen 12 Aar efter 82 Aar gl.

Mine Holm var lige saa berømt for Skønhed som Svi-germoderen. Og Niels Peder elskede sin unge Hustru over al Maade. Da hendes første Bårn var dødfødt, og det andet, en lille Karen Meldgaard, snart efter Fødse-len døde, frygtede de for ikke at faa Livsarvinger, hvor-for de oprettede en Arvekontrakt, der sikrede den længstlevende hele Boet. Snart efter, 1858, fødtes Anders, den senere Sognefoged og Ejer af Hadskjær. Niels Peder blev saa glad, at han gik ud til Folkene med en Flaske Vin, for at de skulde drikke paa Moder og Barns Sundhed. Da han kom ind igen, var den unge Moder død af Krampe 26 Aar gl.

Niels Peder Meldgaards 2. Kone var Mariane Jacobsdatter fra Skold. Der blev mange Børn, men fem døde af Skarlagensfeber. Datteren Antomine, f. 1862, blev

gift med Anders Chr. Knudsen i Koldkjær, hvor hun lever endnu.

Før sit 2. Ægteskab skiftede Niels Peder med sin lille Søn Anders. Boets Værdi var 3400 Rdl. ÷ Aftægt = 2548 Rdl. Deraf fik Anders 1200 Rdl., idet Faderen kun forlangte 67 Rdl. som Broderlod. Han døde 1896 79 Aar gl.

Hans Datter Karen af 2. Ægteskab blev 1890 gift med Søren Chr. Hansen af Mallehøje, Ringgive; han var 26 Aar gl. og tjente i Gaarden. 1911 solgte han den til Peder Krogsgaard Jensen, der atter solgte den til Milter Jespersen. Af ham købte Jens Østergaard den 1930 for 56000 Kr. til sin Datter og Svigersøn Laurids Kristensen.

Vestergaard.

Christen Sørensens Datter *Johanne* blev 1690 gift med Clement Hedegaard, som fæstede Gaard i Vognstrup. Hans Far Christen Pedersen, Broder til den bortførte Jens, havde været Gaardfæster i Hedegaard og gift med *Anna Clementsdatter*. Fra hende til vore gode Bekendte Clemmen Svendsen, Clemmen Hansen og Mariane Clemmen er der 8 Generationer. Slægten er overordentlig talrig. Og de er alle af den gamle Peder Vejvad-Slægt.

Clement og Johanne fik Børnene: Christen, Christen, Maren, Peder, Anna og Karen. Johanne døde 1736 70 Aar gl.

Den yngste Datter *Karen* blev 1734 gift med sin Slægtning *Jens Andersen* fra Refning, som døde 1786 73 Aar gl. Børn: Johanne, Anders, se Refning, Clement og Peder.

Clement Jensen, født 1743, fæstede Gaarden efter sin Far. Hans Kone var Anne Christensdatter Romig. De fik otte Børn, blandt disse Abelone Clementsdatter, f. 1776, som blev Husmoder i Refning, gift med Anders

Jensen. Efter Clement Vognstrups Død 1792 fæstede *An Vognstrup* Vestergaard, som hun 1803 fik til Selveje fra Tvis Kloster. Hun paadrog sig i den Anledning en Gæld paa 957 Rdl. til Enkekassen, som 1823 begærede Vestergaard til Tvangsauktion paa Grund af en Rentere-stance paa 59 Rbd. Sølv.

Sønner Christen Clementsen bestyrede da Gaarden for sin Moder. Han var gift et Par Gange og havde flere Børn. Først 1833 rykkede de ud af Vestergaard.

1833—45 havde Chr. Christensen fra Flynder Gaarden. Saa kom den nuværende Slægt.

Det var *Peder Staunstrup Davidsen* og hans Hustru Ane Elisabeth Jensdatter. Begge var 29 Aar. Børn: Niels Møller Pedersen, Jens, Ane Marie, Jens Peder og Andreas.

Til Ane Marie fraskiltes Ejendommen *Staunstrup* 1876, da hun blev gift med Niels Kjærulf Christensen. Andreas blev Lærer, senere Kordegn i Herning, en Søn af ham er Redaktør Peder Staunstrup, København.

Niels Møller fik Gaarden efter Faderens Død 1872. I sit Ægteskab med Mette Cathrine Nielsen havde han en stor Flok Børn, blandt disse *Niels Mosegaard Vestergaard*, som efter Niels Møllers Død 1905 overtog Gaarden. Han døde 1926, kun 39 Aar gl., hvorefter hans Enke Laura Marie Jensen med stor Dygtighed har taget sig af Gaardens Drift og Børnenes Uddannelse.

Østergaard.

1654 fæstede *Christen Sørensen* en Halvgaard i Vognstrup efter sin Far og gav 20 Rdl. i Stedsmaal. Blandt hans Børn var Johanne, som blev gift med Clement Hede-gaard, og Niels Skrædder.

Niels Christensen Skrædder var født 1671. 1698 blev han gift med Mette Jensdatter og efter hendes Død 1712

med Maren Nielsdatter af Hadskjær. Af 1. Ægteskab var Bodil, 1723 gift med Peder Sørensen i Lund, af 2. Ægteskab *Niels Nielsen*, f. 1714, som efter en Tid at have haft Toustrup o. 1758 fæstede Gaard i Vognstrup. Hans Hustru Kirsten Iversdatter døde 1787 70 Aar gl. Selv døde han 1791. Hans ældste Søn Niels Nielsen blev gift med Sidsel Larsdatter i Skibbild; det er H. P. Hansen, Hernings, Tipoldeforældre. Uden Vindingboer ingen H. P. Hansen! En anden Søn, Iver, født 1748, blev Selvejer af Meldgaard, og den yngste Søn fik Østergaard.

Han hed *Christen Nielsen*, var tre Gange gift, blev Selvejer, holdt 1812 2 Heste, 5 Køer, 1 Kalv, 2 Grise, 13 Faar med Lam, 4 Beder, 2 Vædre, 6 Faar uden Lam og — gik fra Gaarden som en »ussel Lazerus« 1821. Samme Aar døde han.

Jens Madsen fra Tjagvad købte Gaarden. Han var 31 Aar gl. og gift med Mette Jensdatter fra Klejnstrup. De døde som ældgamle Aftægtsfolk i 70'erne. I Ægteskabet var otte Børn: Anne blev gift med Niels Lund Jensen i Tusholt, Anders kom til Vibholm, Anne Cathrine blev Kone i Sdr. Tyrgaard, Mariane blev gift med Murer Niels Thomsen, Søn af Thomas Jensen Tyrgaard.

Mads Jensen fik Gaarden 1855. Faa Aar efter udbetalte han sine Søskenes Fædrenearv efter de endnu levende Forældre, 120 Rdl. til hver af Brødrene og 100 Rdl. til hver af Søstrene. Det var en ordentlig Aareladning, men der var Velstand i Østergaard — undtagen paa Børn. Tre Gange var en lille Dreng døbt Jens; de to første døde af Skarlagensfeber, den sidste af Krampe.

Saa antog de to andre Jens'er som deres egne, to smaa Nevøer. Den ene var Søn af Mariane og Niels Thomsen. Han fik 1897 Østergaard. Den anden Jens fik Tjagvad. Der var ingen smalle Steder. Paa Loftet i Østergaard stod hensaltede Torsk, Faarelaar og andre Fødevarer i

en saa utrolig Mængde, at deres 13-aarige Tjenestepige syntes, det maatte kunne slaa til til Dommedag. Velstanden fik dog Ende. 1930 købte *Jens Østergaard* Meldgaard til sin Datter. Aaret efter gik han fra Østergaard paa Grund af Kautionsforpligtelse for Ernst Krogsgaard. Holstebro Bank solgte Gaarden til *J. P. Knude* for 35000 Kr.

SØNDER KLEJNSTRUP.

Aa, Stoffer! du haar wal et en Udkradsningsskraa, a bløw da ret saa hjamsk! sagde Rakkerkonen i Klejnstrup, da hun havde gjort Barsel.

Peder Klejnstrup og hans Kone Ane Jensdatter kunde have sparet sig deres Frygt; der blev ingen Brug for Madammen. Alligevel var det ikke saa rart at give saadan et Par Omstrefere Husly i Laden.

Peder og Anes Søn *Peder Pedersen* blev 1675 gift med Karen Østergaard. 1693, en Juninat, væltede han paa sin Hjemtur fra Ringkøbing og blev fundet under Vognen ved Nr. Omme Kirke. Amtmanden gav Tilladelse til, at han maatte føres hjem og begraves. Han havde syv Børn: Karen blev Kone i Horslund, Enken giftede sig med Svigersønnens Broder, og *Sidsel Pedersdatter* ægtede *Niels Nielsen den yngre*, som 1704 fæstede Gaarden. Sidsel døde i Barselseng efter det ellefte Barn; Niels giftede sig med Mads Hvirgels Datter Kirsten, der fødte ham en ny Flok Børn, hvorefter han døde 1740. »Sdr. Vosborg« holdt Skifte. Sønnen af 1. Ægteskab *Peder Nielsen* havde allerede Gaarden. De øvrige Børn arvede intet.

Peder Nielsens Hustru Anna Nielsdatter døde 1765. Og atter kom en Skifteforvalter fra Sdr. Vosborg til Klejnstrup. Der skulde skiftes mellem Enkemanden og hans tre Børn: den 20-aarige Niels, Smedelærling hos

Henrik Smed i Nøvling, den 15-aarige Sidsel og Niels Just, 12 Aar gl., se Lilbæk.

Besætningen var 2 Heste, 4 Køer, 19 Faar, 5 Lam, 1 gl. So og 1 Galt. Boets Værdi (Besætning, Redskaber, Inventarium ude og inde) 174 Rdl.

Udgæld og Besværinger.

Skifteforvalteren paastod paa Herskabets Vegne, at Besætningen efter Hartkornet 4.0.1.1¹/₂ i fl. Kgl. Forordn. skulde være 4 Arbejdsbæster, som af Jens Agerfeld og Niels Hundkjær blev ansat til 20 Rdl. Stykket. Der skulde være en Vogn med Beslag til 10 Rdl., 1 do. 4 Rdl., 1 Plov med alt behøvende 4 Rdl., 1 Harve 2 Rdl.

Da disse Ting, for saa vidt de var i Gaarden, blev ført til Indtægt, føres de altsaa nu til Udgift.

Dernæst takserede de to Vindingmænd Husenes Brøstfældigheder. Der var 14 Fag Salshus med Hestestald i den østre Ende, 18 Fag Kornlade, Vesterhuset var Hølade og Faarehus, Østerhuset var Vognskjul. Gaarden var altsaa firelænget, Brøstfældighederne sattes til 15—16 Rdl.

Af Stervboen (Dødsboet) fragik endvidere et halvt Aars Løn til en Tjenestekarl: 3 Rdl. 4 Mk., et Aars Løn til en Pige: 6 Rdl. og et Aars Løn til en Hyrdedreng: 2 Rdl.

Og da der i Laden ikke var et Aars Æde- og Sædekorn, fragik et Aars Landgilde: 4 Rdl. 4 Mk., Kgl. Skatter (16 Mk. pr. Td. Hartkorn: 10 Rdl. 4 Mk.) og 1 Aars Ædekorn: 4 Td. à 4 Rdl. = 16 Rdl.

Sluttelig fragik Hustruens Begravelsesomkostninger til Kiste og Lagen, Præst og Degn, Øl og Brød, Piber og Tobak og til Ringelse, ialt 8 Rdl.

Skiftet kostede 3 Rdl. 4 Mk. 8 Sk., hvorefter hele Udgælden var 180 Rdl. 3 Sk. — Intet at arve.

Datteren Sidsel skulde dog efter sl. afdødes sidste Ønske have Moderens smukke Kiste og Klæderne deri, Niels skulde holdes ved Tøj i sin Læretid, og Niels Just skulde heller intet fragaa.

Enkemanden var 54 Aar. Han giftede sig omgaaende med en 22-aarig Pige Maren Frandsdatter, som i 14 Aar skænkede han ni Børn. Mæt af Dage døde Peder Klejnstrup 1790 82 Aar gl. Datteren Mariane af 1. Ægteskab blev Husmoder i Gaarden.

Hun var født 1768 og gift 1790 med *Jens Iversen* af Refning. Han var tre Gange gift og havde fjorten Børn. Fire af dem blev Gaardmandskoner i Vinding, saare heldigt, for ellers var det gamle Klejnstrupblod døet ud her i Sognet; Jens Iversens sidste Kone Marie Engelbrektsdatter overlevede ham nemlig og ægtede *Knud Christensen* fra Hjerm. Og dette Ægtepar havde jo intet med den gamle Slægt at gøre.

Jens Iversens Datter *Bodil* af 3. Ægteskab blev dog næste Kone i Gaarden. 1843 blev hun, 21 Aar gl., gift med *Svend Isager Pedersen*, som tjente i Klejnstrup. Han var Søn af Peder Andersen Blaakjær i Vind, der stammede fra Isager i Rindum. Han døde 1865 af Nyresten. Bodil giftede sig Aaret efter med *Poul Mortensen* fra Skraastrup i Nr. Omme, han var 34, hun 42 Aar gl. — Før et Aar var gaaet, var imidlertid Bodil baade død og kold, og Poul blev 5. Aug. 1866 gift med den 20-aarige *Abelone Klejnstrup Madsen* af Nr. Klejnstrupslægten. En Søn af dem er Gaardens nuværende Ejer *Morten Mortensen*.

Mikkel Klejnstrup er Pouls Søn af sit 3. Ægteskab med Mikkel Christens Datter Johanne fra Trækeris.

Gaarden blev i 50'erne flyttet op til sin nuværende Plads af Svend Isager.

En Søn af Svend Isager og Bodil er Peder Svendsen,

som gift med Karen Clementsen havde flere Børn: Svend, Clemmen o. s. v. — Pladsen er allerede overskredet. Flere Oplysninger ved Henvendelse til Forfatteren.

NØRRE KLEJNSTRUP.

»1772 den 17. Maj begravede jeg (d. e. T. Dorschæus) *Mads Klejnstrup*, som var 49 Aar 18 Uger 1 Dag gl. Han blev syg paa Vejen til Holstebro og lagde sig paa Felding Mark, hvor Drengen i Præstegaarden fandt ham. Ved Tolstrups Vogn blev han ført her til Klejnstrup til sin Broder, men talte aldrig mere og døde Kl. 10 slæt Dagen efter«.

Broderen var *Niels Sørensen*, Faderen *Søren Madsen* af Pogager, som havde giftet sig ind i Klejnstrup med sl. *Niels Nielsen Smed den Ældres* Efterleverske, der hed Anne Larsdatter.

Før Niels Smeds Tid var Gaarden øde og derfor aaben for en strid Strøm af Fallenter og Spekulanter, hvis triste Skæbne er gemt og glemt.

Niels Sørensens Kone var den Ane, som Søsteren Maren i Fonager siden syntes gik i Barndom. Paa nærværende Tid var hun paa hinner bedst' Maa'e, 47 Aar gl., da hun 1775 blev Enke.

Den 6. Maj kom Peder Lillelund, *Sindinggaard*, for at skifte, ledsaget af Vurderingsmændene Chr. Stephansen fra Trækeris og Christen Madsen Spaabæk. Sidstnævnte fik i en Pause Lejlighed til at aftale Enkens Ægteskab med hans Søn *Mads Christensen*.

Besætningen var 2 gamle Hopper, 2 Køer, 2 Kvier, 2 Kalve, 16 Faar, 1 Lam og 1 Griseso.

Bæsterne vurderedes til i alt 10 Rdl. 4 Mk. Samtidigt beregnede man paa Udgiftssiden en Hest pr. Td. Hartkorn, 5 Stk. à 10 Rdl. Man fandt en Overdaadighed af Brøstfældigheder ved Husene: 10 Fag Sals, 8 Fag Fæ-

hus og 20 Fag Lade, endvidere, at der resterede 2 Aars Landgilde: 5 Rdl. 2 Mk., samt Ekstraskatter 3 Rdl. 2 Mk.

Et saadant Vurderingssystem kunde jo let resultere i et stort Underskud og et Slutresultat: intet at arve! — Alt for Gaarden! Det kunde saamænd ogsaa være ønskeligt nok. Hvilken Besætning, ikke meget større end Kvægtællingslistens 100 Aar tidligere! Og Gaardens Landgilde havde dog i sin Tid været omregnet til 7 Td. haardt Korn. Mads og Ane fik ingen Børn, han blev 81 Aar gl., Ane døde paa Aftægt i *Klejnstruphus* 1817 91 Aar gl.

Hendes yngste Datter med Niels hed *Mette*; hun blev 1798 gift med *Christen Christensen I*, Vormstrup, og de fik Gaarden (Lars Lyskjærs Oldeforældre).

1820 druknede Chr. Christensen i en Lergrav paa Gaardens Mark; han blev 48 Aar gl. Mette giftede sig ikke igen, men drev Gaarden ved Hjælp af sin ældste Søn Christen, »gaardbrugende Enkes Søn«. Hun døde 1835 69 Aar gl.

Christen Christensen II, f. 1801, blev 1822 gift med Inger Marie Jensdatter fra Nørlem; de fik Gaarden. Broderen *Mads*, omtalt under Resdal, kom til at bo i Klejnstruphus, hvor han havde en Mængde Børn: Christiane blev gift med Niels Chr. Jørgensen (Gildbjerg), Abelone blev 20 Aar gl. gift med Poul Mortensen i Sdr. Klejnstrup, Iver fik Ejendommen; senere Ejer var Niels Paa-skesen og Jens Chr. Frølund, som 1898 solgte den til *Lars Lyskjær*. Men tilbage til Hovedgaarden!

Kræ Klejnstrup havde med Inger: Mette, Anders Christian (Lars Lyskjærs Far), Peder (næste Ejer, Skøde 1856), og Mads. 1851 døde Inger Marie; Christen var da Sognefoged og giftede sig en Del Aar efter, afstod dog Gaarden og tog et Sted fra som Aftægt, det nuværende *Solvang*. Her døde han 1882 81 Aar gl. Han

havde et Par Køer og fik Arbejdet gjort fra Gaarden.

Peder Christensen giftede sig med Anders Boutrups Datter Bodil Marie fra Nr. Felding. En Datter af dem er den endnu levende Ejer af Nr. Klejnstrup *Inger Marie*; hun er født 1857 og blev 1881 gift med *Peder Hansen* af Sdr. Lund, som døde 1926.

Klejustrup 1 c er fraskødet Gaarden 1857 til foranvnte Anders Chr. Christensen. Mikkelt Klejnstrup er dens 9. Ejer.

SVENSTRUP BY.

	1844	1688	1663
Sønder Svenstrup	4.3.1.2	2.3.0.1 2.2.3.2	3.2.2.0 3.2.2.0
Nørre Svenstrup	5.0.0.1 ³ / ₄	} 6.0.0.2	{ 5.1.2.0 1.4.0.0
Røjkjær	1.7.0. 1 ¹ / ₂		

Svenstrup var omkring Aar 1600 for det meste beboet af 4 Bønder. Og Navnet Røjkjær Hussted fortæller, at der tidligere ogsaa har boet Folk der. Allerede Terkel Dorschæus beklager (1766), at et Par Svenstrupgaarde var lagt sammen. Der var dog 1790 endnu tre Gaarde, 1797 kun to, men saa var til Gengæld *Røjkjær* blevet opført.

Den nedlagte Svenstrupgaard har sin lange Personalhistorie, som her forbigaas. Kun skal Forbindelsen over til Røjkjær knyttes: *Jens Pedersen Vejvad* af Svenstrup døde 1790, Niels Vad til *Stenumgaard* kom for at skifte i Overværelse af de to andre Svenstrupmænd *Jens Førgensen* og *Laurits Poulsen*, og Aaret efter bortfæstede han Gaarden til Jens Pedersens Svingersøn *Jens Sørensen Dyrmosé*. Jens Sørensen skal efter Traditionen have opført de første Bygninger i Røjkjær o. 1790. Og her døde han som Aftægtsmand 1830 73 Aar gl. Sønnen Søren

Jensen havde Gaarden efter sin Far. 1823 solgtes den til *Peder Jensen Friis*. Han var fra Vind og gift med Else, en Søster til Mikkel Jensen i Vind Østergaard.

Deres Datter *Dorthe Kirstine* blev 1854 gift med Peder Thomsen, Søn af den Thomas Jensen, som efter at være gaaet fra Tyrgaard havde bosat sig paa *Kirkenstoft*. De fik Gaarden. En Søn af dem er den nuværende Ejer *Jens Røjkjær*. Som Dreng var han med til at nedrive de sidste Rester af Jens Sørensens Bygninger. 1931 har han fuldendt Opførelsen af de nuværende Huse, hvorved Gaarden blev en af de smukkeste og mest moderne i Sognet.

Af Byens gamle Hartkorn 10.6.0.2 gik kun 1.2.0.2 til Røjkjær. Resten udskiftede Poul og Jens Svenstrup 1797 i to lige store Gaarde med 4.6.0.0 i hver. Et Par Aar tidligere var Poul og Jens blevet Selvejere. Om Røjkjær hører vi intet under Udskiftningen. Men den var altsaa til. Man kan efter Behag opfatte den som en Udflyttergaard fra Svenstrup eller som en ny Ejendom paa en ældgammel Byggeplads. Svenstrup bestod herefter kun af to Gaarde, hvis Grundstamme er Søndergaard og Nørregaard. Navnene er nu helt urimelige, idet Nørregaard, den udflyttede, ligger sydligst.

Svenstrup Søndergaard.

Hermant Skrædder i Svenstrup fæstede 1618 Sognets Kongetiende for 16 Ørte. Mod denne Afgift havde han Ret til at indkassere en Trediedel af Sognets Tiendekorn. Han har nok været en holden Mand. Efter hans Død fortsatte Enken i Fæstet, som hun 1653 »oplod« til sin Søn *Poul Hermandsen* (Indfæstning 40 Rdl.). Dennes Datter *Else* blev 1676 gift med *Niels Lauritsen* af Hundkjær, som derefter havde Gaarden. Faa Aar før havde hans Broder Jens Lauritsen ogsaa fæstet Gaard i Svenstrup.

Efter Niels' Død ægtede Else *Kjeld Pedersen* 1683, men døde snart efter. Med sin 2. Hustru, Sidsel Madsdatter af Tusholt, havde Kjeld Sønnen Peder Kjeldsen, der kom til Lund, og Datteren Johanne, som 1722 blev Kone i Nørregaard. Det gik nu rigtig løs med Kædeægteskaber.

1730 kom en ny Slægt til Gaarde. *Laust Lauritsen* fra Hvirgel havde en Del Aar haft Blindkilde. Nu fik han Part i Svenstrup. Han efterfulgtes af Sønnen *Peder Laustsen*, hvis Hustru Anna Pedersdatter Smed fra Ørre var Søster til Iver Smed i Bakhus? 1774 døde Peder Svenstrups Moder 87 Aar gl., »en gudfrygtig og oprigtig Sjæl«. 1779 blev Peder Enke og giftede sig med Ane Madsdatter, som efter Peders Død 1786 ægtede *Jens Jørgensen* af Moseby i Mejrup. To Aar efter døde Ane, og Jens giftede sig med *Ane Kirstine Lauritsdatter*, hvorved Poul-Slægten fik Samling paa Stumperne, idet hendes Broder 1890 fik Svenstrup Nørregaard. 1807 døde Jens Jørgensen, hvorpaa Ane Kirstine giftede sig med *Søren Henriksen* saa betids, at hun 18. Okt. 1808 kunde bringe den Henrik Sørensen til Verden, som kom til Pogager.

Besætningen var: 3 Heste, 6 Køer, 3 Ungkreaturer, 2 Grise og 23 Faar; Boets Værdi 850 Rdl.; ingen Gæld. Man registrerede og vurderede i Stue, Sengekammer, Kælder, Køkken, Østerkammer, paa Loftet, i Gaarden og i Stalden og fandt Velstand paa Velstand.

Skal vi se paa den sl. afdødes Klæder efter Peder Baks Liste: en bloe Klædes Kjortel, en bloe Vest, en Par bloe Bogxer, en rød Trøje, en bloe Trøje, en Drejls-trøje, en hvid Vejmoldes do., en Læder do., en vej-mels Brøststøk, en do., en bloe vej-mels Vest, en do., en Par Læderbukser, en Par do., en Par Vejmoldes do., tre Skjorter, tvende Hatte, en Par Støvler, en rød Lue, en

rød do., en bloe do., en Par Skov, en rød Klede, en bloe do., en Par bloe Fodhoser, en hvid do., en Par bloe Stomphoser.

Der var noget til Søren Henriksen at slide paa. 1841 døde han 89 Aar gl., Ane Kirstine Lauritsdatter blev 86 Aar gl.; død 1853.

Hendes Søn af Ægteskabet med Jens Jørgensen, *Jørgen Jensen*, havde c. 1831 overtaget Gaarden. Med sin Hustru Maren havde denne Sønnen *Jens Chr. Jørgensen*, der havde Gaarden fra 1868 til 1892, da Familien blev slaadet ud af de daarlige Tider. Hans Hustru var Anne Dideriksen fra Tvis. En Søn af dem er Diderik Svenstrup i *Spaabækhus*.

1901 erhvervede *P. Chr. Lauritsen*, Spaabækhus, Svenstrup Søndergaard ved Mageskifte. Efter 1919 har Sønnen Ole Lauritsen Gaarden.

P. C. Lauritsen, Broder til Niels Lauritsen (Spaabækhus), var Søn af Snedker og Tømrer Laurits Andersen, hvis Far Anders Lauritsen var Gaardmand i Meldgaard i Vind. Bedstefaderen var Laurits Lauritsen af Løvhus i Vind.

Svenstrup Nørregaard.

1668 blev *Jens Lauritsen* af Hundkjær gift med *Karen Lauritsdatter* af Tyrgaard. De fæstede Gaard i Svenstrup, som Slægten endnu besidder i ottende Generation. Jens døde 1706 72 Aar gl.

Hans Søn *Laurits Jensen*, født 1670, blev 1701 gift med Maren Poulsdatter af Ramskov.

Deres ældste Søn *Poul Lauritsen* blev 1722 gift med Johanne Kjeldsdatter af Svenstrup, men døde allerede 1728 26 Aar gl. Et Par Aar efter ægtede Johanne Jens Nielsen Blaakjær, med hvem hun fik en stor Flok Pige-børn, hvoraf Karen og Maren senere blev Gaardkoner i Øster og Vester Ramskov; s. d.

Jens døde 1748, og Johanne besad derefter Gaarden indtil 1754, da hendes Søn af 1. Ægteskab *Laurits Poulsen* blev gift med Maren Pedersdatter og overtog Slægtsgaarden. Denne Laurits Svenstrup var født samme Aar, som hans unge Far døde. Han blev den første Selvejer og levede længe nok til at se sin Datter Anna Kirstine som Kone i Søndergaard og Sønnen *Poul Lauritsen* som Mand i Fødegaarden; død 1802.

Poul Lauritsen var gift med Ane Johanne Pedersdatter og efter hendes Død med Ane Johanne Knudsdatter fra Idom. Af 1. Ægteskab var Mette Kirstine og Maren, af 2. Else, gift med Poul Spaabæk Thomsen i Sønder Vindgab, Laurits og Knud, f. 1820, senere Lærer i Hjortvang.

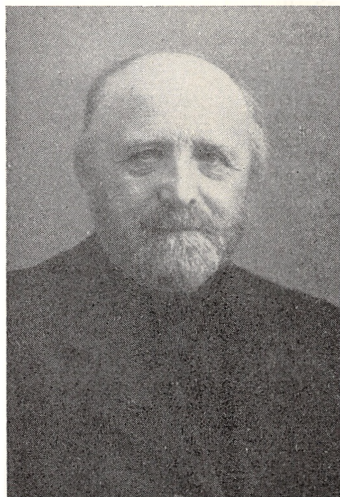
Af Skiftet efter Pouls 1. Hustru ses, at Besætningen var 3 Heste, 8 Køer, 5 Kalve, 2 Grise, 30 Faar og 12 Lam.

Den sjette Mand af Slægten, *Laurits Poulsen*, var født 1815. 1829 bevidner Poul Refning og Moust Hedegaard sammen med Præsten, at Laurits er god nok til at konfirmeres 1. Søndag efter Paaske. »— Den algode Gud holde sin Faderhaand over ham og ledsage ham huldelen hen ad Livets Vej. — Herren være med ham!« Saa dan slutter Pastor Sørensen hans Konfirmationsattest.

1845 overtog han Gaarden for 500 Rdl. + Aftægt til sin Moder, der døde 1874. Ved Gaardens Overtagelse giftede han sig med Mette Marie Andersdatter af Boutrup. Børn: Mette Katrine blev gift med Søren Jørgensen af Svenstrup, til dem opførtes *Aabjerg* 1866/67, Pouline, Ane Johanne blev gift med Jens Lauritsen (Ramskov), det er Landpost Laust Ramskovs Forældre, Andersine blev gift med Søren Henriksen i Pogager, hvis Far ogsaa var kommet fra Svenstrup. Andre Børn var Karen Marie og Johanne Marie.

Ene Piger — ikke en eneste Poul iblandt!

Heldigvis havde Laurits Poulsens Søster Else i Vindgab en Søn, som tilmed bar det rigtige Navn: Poul. 1878 blev da *Pouline* gift med sin Fætter *Poul Chr. (Svenstrup)*, Aaret efter fik de Gaarden. Laurits og Mette kunde trygt sige Verden Farvel; han døde 1890 75 Aar

Poul Chr. Svenstrup.

og hun 1900 83 Aar gl. Poul Christian og Pouline, som lever endnu, tog Gaarden til 7600 Kr. + Aftægt til de gamle.

Sønnen *Laurits Svenstrup* fik den efter dem 1913. Og med Hustruen Ellen af Thomas Ramskov Vejvad-Slægten har han en køn Flok Børn, deriblandt Poul Christian Svenstrup, som forhaabentlig bliver Gaardens næste Ejer og — skaffer Svenstrup farbar Vejforbindelse med det øvrige Sogn.

HVIRGEL.

1610 boede *Gregers Andersen* i *Huergel*. Da han 1647 døde, laa Gaarden under Bøvling Slot. Og Sønnen *Laurits Gregersen* maatte 1649 betale 60 Rdl. i Indfæstning. Søsteren Else var gift med Jens Moesgaard. Laurits Gregersen blev gift med Anne Fonager det Aar, han fæstede Gaarden. Kort Tid derefter »afbrændte Deris Lade aff Liunild om Natten, der de soffuede«. Sognefoged Gregers Lauritsen i Tyrgaard var vist deres Søn.

Efter Laurits Gregersens Død fæstede *Anne* sl. Laurits Gregersens Gaarden, indtil Datteren *Karen* 1685 blev

gift med *Mads Andersen* Munksgaard af Fjeldstervang, som døde 1711. Karen sl. Mads Hvirgels døde 1721 58 Aar gl. I Ægteskabet var der mange Børn: Laurits kom til Blindkilde og senere til Svenstrup, Anne blev Kone i Gaardhøje, Kirsten blev gift med Niels Nielsen i Klejnstrup, Ingeborg med Peder Knudsen i Hingebjerg og Karen med Peder Nielsen i Vejvad.

Anders Lauritsen, født 1691, fik Gaarden. Han blev gift 1718 med den rige Søren Horslunds Datter Ane, som berigede ham med 13 Børn, hvorfor han intet skulde yde til Sognets Almisselemmer.

Gennem hans Datter Karen, gift med Jens Christensen i Lund, ruller det Gregersenske Blod videre til vore Dage, bl. a. i gamle Jens Tusholts Aarer.

Datteren *Sidsel Andersdatter*, f. 1733, blev Husmoder i Gaarden og havde med sin Mand *Niels Christensen* en Datter *Maren*, født 1759, som 1783 blev gift med sit Søskendebarn Niels Jensen i Lund.

Niels Hvirgels 2. Kone Anne Christensdatter fra Uglkjær i Tvis døde først 1833 86 Aar gl. Hendes Datter Sidsel, opkaldt efter Sidsel Andersdatter, blev 1806, 21 Aar gl., gift med *Poul Jensen*, som samme Aar fik Skøde paa Gaarden. Det Gregersenske Blod var dermed udtømt i Hvirgel.

Efter Niels Hvirgels Død kom Peder Bak i Følge med Hans Fonager og Hans Koldkjær for at registrere og vurdere efter afgangne Niels Christensen til paafølgende Deling og Skifte mellem hans Arvinger, som var Enken, Poul Jensens Kone Sidsel og Niels Lunds fem voksne Børn.

Afdødes Klæder var efter Peder Baks Liste:

En graa tosel Kjortel, 1 brun Veymols Vest, 1 bloe Klædes Bryststyk, 1 Veymols do., 1 do., 1 do. med bundne Ermer, 1 rød do., 1 Leder Trøye, 1 Leder Bryststyk, 1 hvid Vejmol's Vest, 1 Par Leder Bugser, 1 Par Veymols do., 1 Par do. ringer, 1 Hat, 1 grøn

Fløjls Lue, 1 bloe Lue, 1 Par bloe Fodhoser, 1 Par do. groe, 1 Hette, 1 Par Stomphoser, 2 Par Vanter, 2 Skjorter og 1 Belte.

Afdødes *Redskaber*: 1 Høvl benk, 1 Save, 1 Tekskovl og Naal, 1 Vinkel, 1 Liim potte, 2 Øgser, 1 Knivtang og Hammer, 1 Skølp baandhage, 1 Spirerborskaft med Od, 4 Spierboer, 2 do., 4 Syle, 1 Hugjern, 1 Skølp, 4 smaa Hugjern, 2 Tolleknive, 1 Smedetang, 1 Sirkild, 1 Koldbettel, 2 Naver, 1 Kloe, 2 Maal stok, 2 Høvl, 1 Stryghøvl, noget iern Ragels, 1 Bog.

Niels Hvirgel var død som Aftægtsmand og ejede ikke andet. Det er klart, at han som saa mange andre gamle Bønder var Haandværker.

Poul Jensen fik Gaarden i en god Tid. Han slog ordentlig til Søren. Hans første Barselgilde kostede 2200 Rdl. 18 Vogne stærk kørte man til Kirke. Det sidste Barn maatte de bære til Kirken. 1833 gik han fra Gaarden og bosatte sig i Røjkjær i Vind, hvor han gik og spillede Storbonde i langskødet Frakke med Sølvknapper, Læder-Knæbukser og rød Toplue.

Jens Christian Knudsen fra Holstebro overtog Gaarden i Begyndelsen af 1834. Han afstod den 1882 til sin Plejesøn *Jens Christian Hvirgel Andersen*, Søn af Anders Jensen Vibholm, hvis Far Jens Madsen af Østergaard var af Tjagvadslægten.

Jens Chr. Hvirgel blev samme Aar, han overtog Gaarden, gift med Sognefogedens Datter Ane Jensen af Toustrup, som da var 18 Aar gl. Brylluppet stod naturligvis i Toustrup og beskrives saaledes af Jens Madsen:

»Hvad Dansen angaar, da vidste vi næsten ikke, hvorledes vi skulde forholde os, da det var bekendt, at en Del helst ønskede det, medens andre vilde forarge dem derover. Vi besluttede da at lade være. Men da Middagsmaaltidet var til Ende, begyndte den Mængde unge Mennesker, der var, at plage for at komme til at danse og gjorde jo desuden saa stor Spektakel i Huset, at vi helst ønskede at faa dem til at danse. Jeg fik da Boje

til at hente Violinen, og saa dansede de selvfølgelig i den vestre Stue af al Kraft. Vi befandt os meget vel derved, da der saa blev god Plads i Huset til de ældre Folk. Men saa gik Erik Huulmose, Degnens Karl, Thomas Horslund, Mariane Horslund, Søren Blindkilde og Mine Meldgaard ned i Folkestuen og sang Salmer. Det kunde jo ogsaa have været godt nok. Men saa talte de om, at Djævelen var i den anden Ende af Huset, hvor de dansede. Slige Bedømmelser syntes vi jo nok, de kunde have sparet. Derimod passede de roligt deres Dans i den anden Stue og beskæftigede dem ikke med Dømmen om de andre. Brudefolkene dansede ikke. — Folkene kom Kl. 9—11, og saa kørte vi til Kirken omtrent Kl. 1¹/₂ og kom tilbage, inden det blev mørkt; men Lysene blev tændt, inden de begyndte at spise. Saavel Dagen som Natten gik ganske godt. Men naar De spørger, kære Svigerinde, hvad Folk bestilte, da synes jeg, De der forlanger vel meget . . . der var 100 Mennesker . . . Mændene havde jo Samtale . . . og røg derhos en Mængde Cigarer og Tobak . . . Konernes Emner er mig ubekendt . . . Vi havde ingen anden Dags Bryllup . . . Da Folkene kom, fik de Kage og Vin eller Brændevin, dernæst Kaffe med forskellige Slags Hvedebrød, derefter Frokost, og endelig, inden vi skulde i Kirke, Chokolade eller Kaffe med Hvedebrød. Da vi kom fra Kirken, fik de først Kage og Vin og [kom] saa til Middagsbordet, hvor der blev trakteret med Kødsuppe, Oksesteg, Gaasesteg, Lamme- og Kalvesteg med Kartofler, Kaal m. m., saa hvid og rød Budding og derefter forskellige Slags Bordkager. Da Middagsbordet var til Ende, var Klokken omtrent 8; saa Kaffe og Hvedebrød Kl. 10—12, Bollepunch omtrent Kl. 2 og Aftensmad med Te Kl. 4—5. — Vi kan, Gud ske Lov, ikke skønne andet, end at Ane er meget godt fornøjet i Hvirgel . . . »

1903 solgte de Gaarden til *Ansgar Laugesen* for at overtage Toustrup. Laugesen afhændede den 1918 til *Ernst Krogsgaard* for 55000 Kr. Denne opførte nye Ud-huse efter Lynbrand 1927. Efter hans Fallit 1932 købte Sallingboen *Ejnar Thorgaard* Hvirgel.

TOUSTRUP.

Oluf Hansen i Toustrup, nævnt 1610, overlod 1636 sin Fæstegaard til *Bertel Nielsen*, som i den Anledning betalte 20 Rdl.s Indfæstning til Bøvling Slot. Bertels Navn er bevaret i *Battelhyw*. Han døde 1691 83 Aar gl. Sønnen *Niels Bertelsen* havde Gaarden efter sin Far, men synes ved Aarhundredets Slutning at have forladt Sognet.

1698 døde *Hans i Toustrup*. Hans Enke Abelone giftede sig Aaret efter med *Mikkel Christensen* fra Borbjerg, som havde Gaarden et halvt Hundrede Aar.

1746—58 stod *Niels Toustrup* for Gaarden. Hans Børn Niels, Ivar, Maren og Oluf er identiske med Niels Nielsens Børn i Vognstrup, s. d.

1758 fik *Mads Jensen* Gaarden. Hvem var han, og hvor kom han fra? — Læserne skal for en Gang se, hvorledes man drager Slutninger.

Mads Resdal blev 1734 gift med Maren Jespersdatter af Fuglager, som døde 1738 under sin tredie Barselfærd og fik Tvillingerne med sig i Kisten. Aaret efter har Mads Resdal imidlertid atter Barn i Kirke. Det er en Pige, som kaldes Maren efter hans første sl. Kone, 1742 kom Johanne og 1745 Birthe. Faa Aar efter mister Sognet Mads Resdal, men faar til Gengæld en Mads Toustrup. Han er gift, 2. Gang, med Karen Jensdatter, med hvem han har Døtrene Maren, opkaldt efter hans 1. sl. Kone (?), Johanne, født 1742, og Birthe, født 1745. Altsaa: Mads Resdal = Mads Toustrup. Tro mig saa, om De vil. Sandheden tro, hed Mads Resdal Jørgensen og

Mads Toustrup Jensen til Efternavn. Det faar dog ikke hjælpe. Ligningen staar fast. Jørgensen er en Skrivefejl, maaske min egen. Maren blev gift med Niels Pedersen i Lægsgaard, Johanne med Jens Pedersen i Svenstrup og Birthe med Frands Pedersen i Tusholt. Mads Toustrup var Smed; han døde 1801 85 Aar gl.

— Sønner *Jens Madsen*

købte 1784 Gaarden til Selveje af Jens Tang til Udstrup for 415 Rdl. Han var da 20 Aar gl. To Aar efter giftede han sig med Pigen Mette Frandsdatter af Vejvad, med hvem han havde Datteren Karen, der 1816 blev gift med Poul Andreasen Spaabæk (se Lægsgaard). Efter Mettes Død 1792 giftede han sig samme Aar med Else Marie Thomasdatter fra Ramskov, som fødte ham fire Børn. En af disse, *Mads*

Jens Madsen Toustrup.

Jensen, født 1795, blev 1826 gift med Mette Kirstine, en Datter af Sognefoged og Smed Peder Bak. Mads var 1836 Sognefoged. Baade han og Hustruen døde i Efteraaret 1877. Børn: Jens, født 9. Sep. 1828, Peder, født 1832, Else Marie, født 1836, og Peder, født 28. Aug. 1843, den senere Biskop over Sjællands Stift.

Jens Madsen giftede sig 1859 med Anders Jensens Datter Kirstine fra Hadsbjerg. Der blev mange Børn, men Dødeligheden var stor. Tre Gange døbttes en lille Pige Mette Kirstine efter Farmoderen, men alle døde. 1868 fik de en fjerde Pige, men turde nu ikke kalde hende

Mette. Saa døbte de hende Madsine; hun blev senere gift med Plantør Winther i Røddinglund. Datteren Else Marie blev gift med Bager Lind i Holstebro og Ane med J. Chr. Hvirgel.

Jens Madsen blev Sognefoged, Sogneraadsformand, Amsraadsmedlem, Formand for Holstebro Banks Besty-

Stine Toustrup.

relse og hvad ellers en oplyst Bonde kunde blive. Han var derfor meget borte fra Hjemmet, saa Gaardens Drift i væsentlig Grad var under Stines dygtige Opsyn. Man holdt 20 Køer og kærned i Sommertiden 9 Pd. Smør daglig, om Mandagen 18. I det store herskabelige Stuehus var indrettet en fortrinlig Mælkestue, hvor man efterhaanden gik over til at kærne med Maskine. Smørret afsattes til Købmand Schou til en betydelig Overpris. Til eget Brug var det

for godt; man købte en ringere og billigere Kvalitet i Tusholt og Hvirgel til egen Husholdning. Foruden Køer holdtes 70 Faar og en halv Snes Grisesøer.

Sognefoged Jens Toustrup var en rettænkende Mand med sund Selvbevidsthed. Naar han forelagde en Sag, var det med de Ord: Saadan tækkes a, hvad tækkes I? De syntes sædvanligvis som Jens Toustrup. Folk gik trygt til Jens Toustrup om Raad og Daad. Paa Kirkens Offerdage blev Menigheden roligt siddende, til Jens havde lagt sit Offer paa Alteret.

Han var 15 Aar ældre end sin berømte Broder Peder.

Det mærkes i hans første Breve, til Studenten, mindre i Brevene til Professoren.

Fire Aar gammel skrev Peder i en Katekismus: »Denne Bog tilhører mig med Ret og Skel. Peder Madsen Toustrup«. Han blev 1858 Elev i Viborg Latinskole, 1862 Student, cand. teol. 1868, Professor 1875, Doktor 1878, Herremand 1881 og efter Skat Rørdams Død Biskop over Sjællands Stift 1909. 38 Aar gammel ægtede han Charlotte Storck, med hvem han fik Vedbygaard. Han døde 1911 og ligger begravet paa Ruds Vedby Kirkegaard. Hustruen overlevede ham til 1917. Ægteskabet barnløst. Se i øvrigt Professor Fr. Torms Bog om *Biskop Madsen*.

Der bestod et sjælden godt Forhold mellem Jens og Peder Madsen. De skrev hyppigt til hinanden. 27 store Breve, nok til at fylde en hel Bog, opbevares af Jens Toustrups Datter Ane Jensen, som endnu lever i bedste Velgaaende. De spænder over 40 Aar. Før vi gaar over til at gengive nogle Udsnit, skal blot mindes om, at Karen Meldgaard var deres Moster, Jens Fonager deres Morbroder og Else Marie, gift med Niels Andersen, Solds, deres eneste Søster.

Udtog af Jens Madsens Breve til sin Broder.

1863. — Du skriver, du har ondt i Øjnene efter Rejsen, men det er maaske snarere den Øjensygdom, som flere i denne Tid har haft. Thi nu har Stine det, ligesom Moder havde det efter Jul. Men hvis du endnu skulde have det, saa tror vi, at du helst maa bruge det Raad, som Jens Bjerg kjendt Niels Solds om Efteraaret. Det var at koge en Æg haardt og skjære den midt over og tage Blommen af den, samt fylde den igjen med stødt hvidt Sukker og svire den sammen med Traad og derefter koge den i en Blanding af halvt Rosenvand og halvt Blyvand og saa tage det halve Æg og lægge paa hvert Øje om Natten og lægge Ægget igjen i det Rosenvand og Blyvand om Dagen og varme det igjen om Aftenen, inden det lægges paa Øjet, og vedblive dermed, saa længe Øjnene er helbredet. Det kan du jo let faa Konen til at være dig

behjælpelig med. Da vi frygter for, at hvis du kommer til Doktoren, de da skulde blive værre... Christen Larsen Bakhus er død... Mariane Legsgaard har bekommet sig en Datter...

1863. — Jeg ser af dit Brev, at du venter Brev fra Stine, men hun har travlt med at strikke Trøjer... Christen Tegager er endnu meget syg, og Folk mener ikke, at han lever. Niels Tjagvad er død... Johanne Marie i Fattighuset er død og skal begraves næste Søndag. Der kommer jeg med til Begravelse, for Forst. vil bære hende til Jorden. Det var jo ikke saa stor en Sorg for os, især da vi har faaet en anden i disse Dage, nemlig den Lisbeth, som har været i Tugthuset... Præsten (d. e. Blicher) har faaet Afsked, han faar 50 Td. Byg og 76 Rdl. af Embedet og 300 Rdl. af Statskassen. Det var jo næsten mere, end han er værd... Sidste Søndag var der Barsel i Horslund... Mulvad søger om Bevilning til Brændevinshandel...

30. Jan. 1864. — Det glæder os, at du fortæller saa meget om, hvorledes du anvender Tiden... Du behøver ikke at fortælle om Rigsdagens Forhandlinger, da jeg i Vinter holder »Dagstelegrafen«, hvori jeg selv kan læse slige Ting... Skarlagensfeberen graserer stærkt i Sognet. Der er død to Børn i Tegager hos Jens Chr. Vrat, en lille i Bakhus, en i Klejnstrup, og nu har de det i Meldgaard. Anders har haft det, men er kommen sig. Jacob og Mine er meget daarlige; Doctoren har været der tre Gange... Vi har haft Licitation paa Skolebygningen. Sogneraadet holdt det selv. P. Koldkjærhus tog Snedkerarbejdet for 108 Rdl. og Jens P. Viholm Murarbejdet for 80 Rdl., det er meget billigt.

Jeg var i Gaar i Skive for at handle med Mjød og Voks. Vi har endnu en stor Del Honning ublandet, vel 80 Lispund... De to mindste Børn i Meldgaard er nu døde. Vi skulde til Begravelse, men vover det ikke...

2. Marts 1864. — De mange Nyheder, du meldte om Krigen, havde vi omtrent faaet at vide, da Aviserne er ganske fyldte med Nyheder om Krigsbegivenhederne... Det er vist bedst, du bliver ved at gaa til Øjenlæge, da det maaske kan gavne dig. Du kan jo forestille Synet lidt daarligere end det er (nemlig paa Sessionen)... Vi har solgt de gamle Stude for 155 Rdl.... Vi har faaet en Mand til Præst (Jørgensen), der i Nærighed overgaar Blicher... Mette Kjerstine er nu fuldkommen rask... saa hun kan klippe mit overflødige Papir i Stykker...

5. April 1865. Kjære Broder!

Det er just ikke med et glad Hjerte, jeg denne Gang skriver til dig. Vores lille Mette Kjærstine er i Aften død. Man maa jo være tilfreds med Guds Vilje . . . Hun blev lidt hæs sidste Fredag, og det tiltog paa Løverdag, og da troede vi, det var Kighoste, der ogsaa grasserer her i Eggen, men paa Søndag tiltog de saaledes, at jeg var hos Doktoren for hende Natten mellem Søndag og Mandag, thi da kom vi i Tanker om, at det var Strubehoste. Og saa hentede vi Doktoren paa Tirsdag Formiddag . . . Hun døde i Aften Kl. 5. Vi faar hende vist ikke jordet før i Paaske, og vi mener, at vi vil have hele Familien samlet til Begravelsen. Saa beder vi dig herved gøre os den Fornøjelse at komme hjem til os . . . Du kunde maaske gjøre en Tale over Liget hjemme, men derom kan vi jo tale, naar du kommer. Jeg kan hilse dig fra dem i Solds. De er raske, og Mette er fuldkommen rask.

Du hilses venligst fra din hengivne Broder

Jens Madsen.

1867. — Præsten har været her i Dag, og spurgte uden nogen Anledning fra min Side, om vi ikke skulde have en Prædiken at høre af dig i Kirken . . . Du vil uden Fortrydelse fra hans Side (kunne prædike), men det vil vi altsaa aldeles overlade til dig selv at bestemme, om du vil prædike eller ikke . . . (han har endnu ikke Eksamen).

1871. — Der er lyst 2de Gange for Chr. Bjerre og Johanne Vejvad . . . Jeg har nu udmeldt mig af Sogneraadet, da jeg har Ret dertil, fordi jeg er Amdsraadsmedlem, og jeg nu ikke kan antage, at det kan gavne mig noget at være Medlem deraf. Hvad Niels Tusholt angaar som Formand, da har han lejet mig til at skrive, hvad han ikke selv kan . . . Det glædede saavel Præsten og Deggen som os at se Referatet i »Dagstelegraphen« om din Tale til Professor Clausen og hans Tilfredshed dermed . . .

1873. — Faders Gang bliver jo længere jo daarligere . . . Moders Hoste har endnu ikke været saa haarde som de foregaaende Efteraar . . .

Sylvester Jørgensen var i Vinding Skole til Vælgermøde. Han sagde, at enkeltvis var Venstremændene gode nok, men naar Partiet kom sammen, var det, som den onde Djævel var iblandt dem. Aarsagen til denne uheldige Udtalelse var efter min Mening, at han hører til Indre Mission, der jo tillægger Djævelen saa stor

en Magt. Beboerne var uannede og raa nok til at forstyrre Sylvester i hans Tale ved Trampen og Larm, hvad jeg meget skammede mig over...

19. Okt. 1877. — Moder bliver jo længer jo daarligere, hun ligger ganske stille...

Dagen efter fortæller Jens Madsen i samme Brev, at Moderen er død. — Snart efter døde Faderen. Og Jens venter, at Peder Madsen, som nu er Professor, vil tale over ham, som han gjorde det over deres Moder.

1882 skriver han om Indre Mission og om at skaffe Lærer Madsen en Orden, i et senere Brev om Anes Bryllup (se Hvirgel).

1883 staar det i Præsteskiftets Tegn. Pastor Jørgensen skal have en Afskedsgave, som Professor Madsen skal købe i København. Og saa skulde den ny Præst efter Jens Toustrups Mening ikke gerne være alt for missions. Jens Haa'ls og P. Svendsens Rejse til København fandt han ulden. Den skulde være foregaaet i Dølgmaal, men blev straks bekendt, alene af den Grund, at Jens Haa'ls ene Hest blev forfangen paa Køreturen til Herning, og den anden fik Smitte. Da Pastor With kom, var han ikke nær svovlet nok. »De vedbliver at holde Forsamlinger. Vildbjerg Præst har været her to Gange, siden With kom..... Jeg har glemt at meddele, at Rugen er høstet...«

1889. — Du maa endelig huske at skaane dig noget. Der er vel ikke Tanke om, at du overtager Bispeembedet i Fyn... det har været omtalt i Aviserne... Jens Fonager er nogenlunde rask, men mere svag end før, hvad jo ikke er saa underligt efter hans Alder.

Den ny Præst tegner til at være en elskværdig Mand og dygtig. Men det tegner rigtignok til, at han kunde være noget ensidig Missionsmand, men det er jo ikke let at sige paa saa kort en Tid.

1890. — Stine har, Gud være lovet, været lidt bedre i den sidste Tid, skjønt hun langtfra er rask... Stine beklager, at det om-

talte Faarelaar (som vi sender) er for lille, men vi har ingen bedre. Stykket, De, kære Svigerinde, sendte mig at indpakke den i, kan vi i Øjeblikket ikke finde, hvorfor vi indpakker i et andet Stykke Lærred, hvad der vel ikke gør noget... Jeg tænker ofte paa, at det var morsomt at se eder en Dag nu i denne Tid, da I vistnok ikke har det saa mageligt, som da vi var hos eder. Jeg tænker mig dig, kjære Broder, siddende ved Skrivebordet og studere, og Dem, kjære Svigerinde, have travl med Afskrivning til Trykken, eller maaske læse Korrektur til Bogen. Dersom De, kjære Svigerinde, ikke har alt for travlt, vilde det være os en Glæde at vide, hvorledes det gaar, blot Du, kjære Broder, ikke bliver altfor overanstrengt derover. Jeg kan nok forstaa, det ikke er saa let en Sag, da du ikke der kan tage nogen Opsættelse.

Hjertelig Hilsen til eder fra os alle og fra dem i Hvirgel.

Eders hengivne Broder og Svoger

Jens Madsen.

Det følgende Brev modtager Professor Madsen og Hustru i Udlandet. Jens Toustrup har gennem Student Chr. Tjagvad erfaret, at Studenterne kun modtager en kummerlig Erstatning for den bortrejste Professor.

Fra 90'erne er kun eet Brev opbevaret.

I et langt Brev af 3. Marts 1902 fortæller Jens Toustrup om de projekterede Forsamlings- og Missionshuse.

... At der er samlet saa mange Penge til Missionshuset, kommer af, at Missionsfolkene holdt hemmeligt Møde, hvortil jeg ser, Præsten har været indbudt. De tegnede da selv meget store Bidrag, 100 Kr. og derover hver. Disse Bidrag og Præstens Bidrag, 30 Kr., tegnede de paa 4 Lister. Saa kom der straks 2 Mand i hver Fjerdedel af Sognet ud for at samle Bidrag og bildte Folk ind, at naar der blev Penge til Missionshuset, blev der ingen Forsamlingshus... (men) nu er der ogsaa tegnet en Del til Forsamlingshuset. Jeg er vis paa, at langt den største Del af Beboerne vilde more dem, om det hele gik i Stykker, men det gør det ikke.

Naar I spørger om min Mening, saa synes jeg ikke, I skulde give noget — et mindre Bidrag er ikke noget for Eder. Jeg synes du, kjære Broder, kunde skrive til dem, at dersom de kunde samles om at bygge et Menighedshus, kunde du tilbyde dem et passende Bidrag, da du helst ønskede at bidrage til hele dit Føde-

sogn, da du haabede, at der var flere alvorlige Kristne i Sognet end blot Missionsfolkene . . . Dog hvorledes det rettest kan formuleres, forstaar du bedre end jeg. Du kan nok se min Mening deri.

Jeg tror ikke, Splittelsen skal gjøre Pastor Laursen noget, da han altid forstaar at holde sig paa et fast Standpunkt, men hvorledes det vil gaa, naar vi faar en anden Præst, er ikke godt at vide. Enhver kan ikke magte den Opgave . . .

Det sidste Brev er af 9. Feb. 1903. Jens Toustrup er nu 75 Aar.

— Vi er meget tilfreds med, at vi er kommen her til Byen (Holstebro) og har hele Tiden været glad ved, at vi har afstaaet Gaarden. Hvorledes det saa herefter vil gaa i Toustrup, maa jo Fremtiden vise, men med Guds Hjælp haaber vi, at det skal gaa bedre for dem der end i Hvirgel . . .

For nogle Dage siden fik vi Indbydelse til at være Æresgæster ved et Festmaaltid, som Vindingboerne vilde afholde for os . . . der var 44 til Spisning . . . Præsten overrakte os en Takadresse fra Beboerne i Vinding med 90 Underskrifter; dens Indhold kan I se i vedlagte Avis . . . Lærer Grønbæk bad os om paa Forsamlingslokalens Vegne at bringe Eder en Hilsen . . .

Det er en Selvfølge, at det glædede os meget, at Sognebeboerne vilde gjøre saa meget for os. Der har jo aldrig været gjort noget lignende, enten for Præsterne eller gamle Madsen; det var jo ogsaa en Fornøjelse for Børnene. Jeg synes, mine Hosteanfald har taget af, siden vi kom herud, og Stine har ogsaa gennemgaaende været mere rask. Det kommer vel af, at vi har mindre Anstrengelse. Vi har meget Ro af dem fra Linds, og Else kommer her ofte . . . Nu skal Ane desværre igen have en Lille. Det bliver næsten for meget af det gode.

Endelig har vi da faaet en Sognefoged i Vinding; det blev Anders Kjær. Landposten Jens Ramskov blev Bestyrer af de fattiges Kasse i Stedet for mig og Gravers Offersen, som du vist ikke kender, kjære Broder, blev Forligsmægler. I disse Dage trættes der om, hvem der skal være Formand for Sognevurderingsmændene ved den almindelige Brandforsikring, men jeg ved endnu ikke, hvem det bliver.

Hjertelig Hilsen fra Stine, Børnene og deres Mænd, som vi alle taltes ved nu ved Festmaaltidet og mig Eders forbundne

Broder og Svoger *Jens Madsen.*

De havde altsaa afstaaet Gaarden til Svigersønnen. Jens Madsen oplevede ikke at se sin Broder som Biskop. Han døde Nytaarsnat 1904/05. Stine døde 1913. De ligger begravet i Holstebro.

— An Toustrup belavede sig altsaa til sin 13. Barselfærd. Otte af hendes Børn lever endnu — og hun selv da ogsaa.

Jens Chr. Hvirgel døde 1929 72 Aar gl. Gaarden brændte 1911. Samme Aar fraskiltes *Nr. Toustrup*.

1918 solgte Jens Chr Hvirgel og Ane Slægtsgaarden for 80000 Kr. Hvorfor? Ane Toustrup svarer: Kun ved at sælge Gaarden kunde vi gøre Ret og Skel mellem Børnene. Ingen kunde jo overtage den til dens fulde Værdi.

De høje Ejendomspriser, Konjunkturgevinsten, jog Toustrup-Bønderne bort fra Slægtsgaarden.

SLUTNINGSORD.

Blandt de mange, jeg er Tak skyldig, maa først nævnes mine Bøgers Subskribenter. Dernæst alle de Vindingboer, som har hjulpet mig med Oplysninger.

Laust Ramskov.

Ingen har i øvrigt hjulpet mig saa meget som Landsarkivar *Svend Aakjær*. Men ogsaa Professor *P. Skautrup* og Bibliotekar *Arne V. Frandsen* er jeg megen Tak skyldig. Stednavneudvalget (*Gunnar Knudsen*), Landsarkivets, Rigsarkivets og Nationalmuseets Embedsmænd har ydet mig beredvillig Hjælp. Ingen af dem kan dog undgælde for, om

jeg ofte i Halsstarrighed gik mine egne Veje.

Kommunelærer *Kjeld Kjeldsen*, Brønshøj, har afskrevet Folketællingslister m. m. for mig. *Laust Ramskov*, Kirkenstoft, har bekostet Bogens Illustration. *Den grevelige Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelse* har ydet 500 Kr. til dette og det foregaaende Arbejde »Kirker, Præster og Degne«.

Jeg beder dem alle modtage min bedste Tak.

Og saa er vi færdige.

Blev Bogen ikke, som De havde ventet?

Ogsaa jeg havde ventet mig noget mere. Mere af de Ældstes Sagn og Snak om de gamle Dage. Og mere om dem selv.

Men det kunde ikke faa Plads. Jeg lovede Dem en Bog paa 200 Sider. Den blev jo noget større. Vil De saa sige, jeg har narret Dem?

Blev Stilen klemmt og fortættet, skyldes det Ønsket om at faa det mest mulige med. — Vil Læserne tage Fantasi til Hjælp, kan dog vist enkelte tørre Partier løfte sig lidt — som Dejg i Gæring? Naturligvis, hvad der blev liggende i min Skrivebordsskuffe, kan ingen fantasere ind i Bogen.

Vindingboerne kender mange dejlige og mindeværdige Træk om de Gamle. Jeg fik det ikke med. Der var ikke Plads.

— Mange Mennesker er nævnt, ofte *kun* nævnt. Og os selv, vi *Nulevende*, hver især et lille Verdensmidtpunkt, i det mindste et Sognekonge-Emne — hvor lidt vore Navne fylder i Vinding Sogns Historie.

— Men engang — maaske — vil en »Historiker« væbnet med Lup finde vore Navne paa falmet Papir. Mon han vil tage dem med? Vil han skænke Vindingboerne af 1935 en Side i sin Bog?

Om det da maatte blive en lys Side!

OG SAA UD I HAVEN —

(Spadesangen).

Duft af Muld og Anemoner,
Lokketoner under Sky!
Fuglefløjt i Træers Kroner!
Danmark klædt i Maj paa ny!
— Degnen under megen Pusten
slider Spaden ren for Rusten.

Engang gamle Degnerønner
stod, hvor nu min Flagstang staar.
Hvor jeg saar Salat og Bønner,
gamle Degne drak en Taar.
— Syd for Kirken ved min Have
ser jeg gamle Degnegrave.

Spaden synger gennem Muldet
mod en sandslidt Istidsblok,
een endnu og Ben, forkullet,
ved en trøsket Grønkaalsstok:
Potteskaar fra Bronzealder
splintret omkring Spaden falder.

Spaden atter ned i Dybet
gennem grødesvangre Muld,
skarpt igennem Ormekrybet,
Skaar og Ben, forbrændt til Kul!
— indtil Kirkeklokkeklangen
overdøver Spadesangen.

— Inde bag de ny Gardiner
titter en ved Vindvet frem
over Harg og Hovs Ruiner
hen mod Kirkegaardens Bræm,
aabner saa og kalder blidt:
vi skal spise, hvil nu lidt!

— Oldtidsgrav ved Kirkens Dige,
Graven plantet til med Kaal!
Grethelil, min egen Pige,
fundet har en Bronzenaal.
Lille lyse Hansemand
fandt en halvbrændt Barnetand.

SAGREGISTER

Aftægt 143, 148, 217. Areal (Sognets) 9, 12, (dyrket) 76, 81.
Arvefæste 210.

Befolkningstæthed 9, 57, 59 f. Bolig 225, 231, 233.

Ejendomspriser 92, 135, 144, 146, 148, 164, 176, 182, 189, 190,
192, 198, 220, 227, 230, 240. Ejendomsskyld 11, 12 f. Ejerlav 10, 12.

Flodsand 21. Folketælling 83, 111. Fæster 58, 60.

Geologi 19. Godsejer 52, 54, 56, 61, 65, 68, 75, 93, 233, 235,
245.

Haandværk 105, 111, 135, 151, 193, 228, 243, 248. Handel 111,
248. Harg 29, 33. Hartkorn 11, 68, 75, 214, 235. Husmænd 110.

Indfæstning 61, 137, 224, 228, 236, 240, 244.

Jernbane 18, 119, 125. Jordemoder 14, 165.

Kommune 120. Kornavl 72, 81. Kreaturhold 72, 82, 113, 140,
146, 159, 166, 229, 231, 233, 237, 239, 246. Krige 64, 248. Kri-
ser 64, 216, 221, 228, 229, 238.

Landgilde 51, 57, 64, 68, 141. Lavhævd 51, 57.

Markskel 51, 53, 94 f., 108. Matrikel 10, 11, 12 f., 68, 75.
Mejeri 113. Mergel 20, 99, 108. Mølleri 62, 64, 66, 71, 78, 112.

Oldtidsminder 39 f. »Overtro og Trolddom« 33, 40, 131, 150,
154, 156, 177, 201, 217, 247.

Personalia 219, 239. Plantager 17. Postvæsen 117. Præster
134, 248, 250, 252. Publice absolveret 170, 179, 187.

Sagefald 136, 143, 215. Sandemand 51, 53, 174, 187. Selvejer
58, 60, 65, 85, 93. Skattemandtal 58, 65, 72. Skifte af Dødsbo
139, 144, 161, 166, 211, 213, 230, 237, 241. Skov 22, 23. Sogne-
fogeder 126. Sogneforstandere 126. Sogneraad 122. Stednavne-
tolkning 25 f., 45 f., 47 f., 210. Sædsifte 81.

Terræn- eller Højdeforhold 18. Tiende 52, 58, 67, 78, 82, 172,
236. Tingsteder 35 f., 62.

Udskiftning 94 f., 236. Udsæd 225. Ulve (og andre Dyr) 22, 65.

Vandløb 19. Veje 18.

Øde Gaarde 64, 67, 71, 82.

STEDNAVNEREGISTER

Ved *Arne V. Frandsen.*

Samtlige Bebyggelsesnavne i Sognet findes S. 12—17. Her er kun medtaget de ældste. Af Natur- og Marknavne bringes de vigtigste; der er kun udeladt saadanne, som blot refererer til Verdenshjørner, Længde, Bredde o. l. En Sondring mellem Bebyggelsesnavne og Natur- og Marknavne er opgivet alene af den Grund, at mange af dem optræder som Navn paa Ejendom i nyere Tid efter at have været brugt som Natur- eller Marknavne i Aarhundreder (se S. 47). Af udensogns Navne er medtaget Tvis paa Grund af Vinding Sogns nære Tilknytning til Tvis Kloster.

Aabjerg 42, 47, 61, 239. Aasgren 19, 22, 23. Ab-Skov 23, 43, 80. Agerbæk 47, 95, 96, 160, 162. Agerfeld 9, 14, 41, 46, 59, 63, 66, 70, 74, 76, 79, 89, 92, 93, 104—106, 206. Agerlund 161. Aldershvile 14, 21. Aldersro 11, 13, 164. Alfarris 22. Aulum Høje 39.

Bakhus (se ogsaa Pletenge Byggested) 17, 45, 71, 89, 93, 95—99, 192—193. Battelhyw 41, 63. Bavnehøj 18, 41, 48. Bedehøj 39, 42, 46. Bjerregaard 20, 47, 198. Blaabjerg Høj 41, 66. Blaamosehøj 41. Blindkilde 14, 22, 45, 49, 59, 62, 65, 67, 68, 73, 78, 87, 93, 136—138. Blær 182. Bredbæk Eng 106. Bredeng Agre 96. Brud, N. og O. 96. Brøndhøj Agre 78. Bu'hu' 43, 80.

Dahlet 96, 102. Degneboligen 12, 21, 45, 58, 61, 71, 78, 83, 102. Egbjerg Enge 106. Egelund 22, 44, 47, 174. Ej Dahl 98. Ejerbjerg 40, 48, 50, 103. Elbjerg 19. Endels Hede 99. Enggaard 46, 96, 97, 103. Engronnen 97. Eriks Eng 55. Esbæk 19, 23.

Faur Eng Agre 95, 104. Feldt Hus 190. Fimmelbjerg 20, 41. Foldager 47, 78. Fonager 17, 21, 39, 46, 48, 49, 56, 59, 61, 63, 65, 68, 73, 79, 89, 93, 95—99, 194—198. Frydetoft 138. Fuglager 15, 45, 86, 110, 198, 205. Fuglagerhuse 205. Fuglkjær 35, 95, 105. Fuglkjær Aa 19, 35. Fuglkjær Hahle 96. Fuglsang 190. Fuglsang Krat 22. Fytringhøje 41.

Gaasemose 41. Gaden 96. Gammelagerhul 104. Gammel-Vind 28, 53. Geil Agre 76, 81. Gildbak 45, 50. Gildbjerg 41, 49, 50. Gosmer Krat 22. Gren 19. Groskjær Eng 96. Grydaa 19. Grymmylt Ager 52, 80. Grønhøj 41. Grønlund 176. Grønne 193. Gulbjerg 18, 41. Gyldenlund 180, 182.

Hadskjær 14, 45, 48, 59, 66, 67, 70, 74, 76, 79, 84, 110, 138—142. Hadskjærhus 139. Hahle 15, 19, 42, 45, 46, 54, 57, 59, 67, 69, 71, 79, 81, 86, 93, 101—102, 159, 161—162. Hahle Agre 78. Hahlhus 160. Hardtlund 22, 29, 30, 34—35, 38, 43, 53. Hedeager 223. Hedegaard 16, 21, 42, 46, 47, 57, 58, 66, 70, 71, 74, 76, 77, 87, 153—155. Heimagre 182. Helsig 48, 80, 198. Hjertens Husted 71. Horlund 15, 18, 19, 22, 23, 41, 42, 46, 48, 49, 57, 59, 66, 70, 71, 76, 79, 87, 92, 93, 101—102, 158—160. Hulmose 16, 45, 46, 77, 110. Hundkjær 9, 15, 41, 45, 48, 55, 57, 59, 63, 66, 69, 71, 74, 79, 90, 93, 97, 106—107, 169—171, 176. Hvirgel 15, 42, 45, 56, 59, 61, 62, 63, 65, 68, 73, 78, 81, 85, 93, 240—244. Junge 16, 45, 46, 59, 67, 70, 71, 74, 77, 86, 93, 97, 100, 184—186. Juushøje 39, 46, 76, 96, 97.

Kaalhaugen 96. Kalvhøje 41. Kirkeagre 22. Kirkegaard (Vind) 92. Kirkenstof 12, 46, 47, 48, 71, 103, 104, 106, 152, 236. Kjær Agre 101. Klejnstrup 13, 21, 29, 46, 48, 52—53, 59, 63, 65, 66, 70, 71, 74, 76, 79, 89, 92, 93, 97, 104—106, 108, 230—235. Klejnstrup Hede 22. Klejnstruphus 11, 234. Klosterhøj 19, 39. Knab Agre 105. Koldkjær 9, 16, 41, 45, 46, 59, 66, 70, 74, 76, 77, 81, 87, 93, 100—101, 222—223. Koldkjærhus 223. Koldkjærhøje 39, 46. Korsbæk 39, 46, 99. Korshøj 39, 46, 47, 182. Kragbæk 108. Kraghøj 39. Krogdal Agre 96. Kronbjerg 18, 39. Kæmpe-mose 98.

Langbjerg 24, 41. Lergrav 47. Lilbæk 12, 19, 45, 110. 135—136. Lillelund 10, 183. Linddal 48. Lukkerne 97. Lund 10, 12, 13, 23, 43, 46, 47, 49, 58, 60, 62, 63, 65, 69, 71, 78, 90, 93, 110, 172—177. Lund Eng 55. Lundbæk 19, 46. Lundhus 165, 175. Lykhus 47. Lægsgaard 16, 45, 48, 59, 66, 67, 70, 77, 86, 93, 101, 107, 208—209. Løgager 17, 47, 49, 99, 192. Løgager Høj 19, 41, 49. Løgager Mose 41. Løgtbjerg 41. Løvsig 43, 50.

Mandsbjerg 18, 40. Mejlskaft 106. Meldgaard 16, 28, 61, 65, 68, 93, 224, 225—227. Moesgaard 15, 45, 59, 60, 61, 65, 69, 73, 79, 91, 93, 110, 178—180. Moesgaardhus 179. Mosekjær 160, 220. Moselund 186. Møgelbjerg 18, 20, 40, 43, 45, 46. Møgelbjerg Agre 79. Møgelkjær Eng 102. Mølbæk 19. Møllevej Bjerg 99.

Nybo 222. Nygaard 175, 176, 204. Nykjær 142. Nørkjær 106. Nørmark 47.

Ole Sig 41, 48, 95, 96. Overtoft 47.

Pandhøj 108. Plet Enge Byggested (se ogsaa Bakhus) 45, 59, 80, 187. Pogager 16, 21, 46, 47, 49, 51—52, 58, 65, 67, 71, 74, 76, 77, 87, 93, 106, 156—157. Præstbjerg 20, 31—35, 38, 41, 53. Præstegaarden 12, 21, 25, 43, 45, 58, 72, 78, 83, 102, 134—135. Pølsbjerg 18, 39.

Qvernsten Agre 78.

Raahyw 18, 20, 39. Ramskov 10, 12, 21, 22, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 48, 58, 65, 70, 73, 76, 77, 83, 162—168. Ramskov Vrat 12, 103, 168, 192, 204. Ramskovlille 164. Ravnhøj 18, 41, 48. Ravnsbjerg Agre 78. Rees Agre 103. Refning 17, 21, 28, 45, 48, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 72, 76, 80, 88, 93, 95—99, 185, 186—192. Remhøj Agre 101. Resdal 13, 20, 45, 49, 56, 59, 60, 62, 65, 69, 71, 77, 90, 93, 215—220. Resdal Bavne 19, 40. Resdalous 11, 220. Risbusk Agre 102, 103. Rodt eng 52. Røgel Agre 76. Røjen Lund 99. Røjkjær 12, 20, 22, 45, 49, 67, 68, 71, 80, 93, 235.

Saltenbjerg 18, 41, 98. Sandager 54. Saphøj 18, 41. Schouff Riis Agre 78. Schouffhussted Agre 23, 56, 68, 71, 78. Sig 16, 45, 46, 59, 66, 67, 70, 78, 86, 87, 93, 95, 100, 110, 182—184. Sig-hus 183. Siller Agre 99. Skauvejen 104. Skidhyw 41. Skierpendal 108. Skold 67. Skolegaarden 135. Skovbjerg Bakke 20. Skygdal 20, 48, 103. Smalbæk Eng 106. Spaabæk 10, 12, 19, 39, 42, 44, 45, 46, 48, 59, 63, 66, 70, 73, 76, 77, 83, 110, 207—208. Spaabækhus 238. Spar Agre Fald 80. Springbjerg 41. Staunstrup 228. Steen Agre 103. Stenvad 77. Stenvad Ving Agre 78. Storbækhede 98, 99. Store Krog 61, 210. Storild Mose 98, 99. Strade 16, 39, 46, 100—101. Strud 61, 210. Svennings Høj 40. Svenstrup 10, 19, 22, 24, 29, 40, 46, 48, 53, 57, 58, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 80, 81, 84, 92, 93, 235—240. Svintrug Eng 96. Sønder Limjord 182. Sønderager 47, 54. Sønderlund 22, 39. Søndertoft 47, 157. Sørsig 59. Sørvad 9, 10, 13, 39, 41, 45, 46, 54—55, 59, 62, 68, 73, 77, 81, 90, 93, 110, 142—146. Sørvad Ving Agre 78. Søvnbjerg 41.

Tarbæk 19, 24, 46. Taulbjerg 14, 47, 206. Taulborg Høje 39. Tegager 17, 46, 47, 49, 76, 79, 96, 190, 192. Tegagerhøje 39, 41, 46. Terkels Bæk 19, 53, 98. Tihøje 18, 20, 39, 40. Tingbakke Mark 37. Tinghøj 35—39, 41, 47. Tingsager 16, 35—39, 46, 57, 59, 66, 67, 69, 71, 74, 76, 86, 93, 100, 220—222. Tingsagerhus

220. Tjagvad 15, 35, 44, 45, 46, 59, 63, 65, 73, 78, 91, 96, 180—182. Tjagvads Høj Agre 79. Tjagvads Toft Agre 79. Tjagvad Ving Agre 79. Toustrup 15, 29, 41, 46, 48, 55, 59, 61, 62, 65, 68, 73, 80, 85, 93, 208, 244—253. Trehøje 18, 41. Trindkjær 106. Trindtoft 101, 102. Trækeris 23, 67. Tuels Kjær Eng 106. Tumpel Hule 48, 95. Tuusgaard 58. Tusholt 14, 41, 42, 45, 48, 55, 58, 61, 65, 66, 70, 73, 76, 78, 84, 208—215. Tvis 9, 18, 37, 54, 56, 66, 69, 93, 94 ff., 159, 188, 190. Tværagre 97. Tyrgaard 10, 12, 20, 39, 46, 48, 55, 58, 59, 62, 65, 67, 71, 74, 75, 76, 91, 63, 102, 146—153. Tørvemosehøj 99.

Ulfbjerg 12, 19, 40, 46, 47, 48. Vadsen 105. Vegen Aa 19. Veil Agre 80. Vejvad 9, 14, 21, 45, 53, 55, 58, 60, 62, 63, 65, 66, 68, 69, 72, 80, 81, 85, 92, 198—206. Vejvad Nygaard 162. Vester Grønne 96. Vesterager 47, 101, 162. Vestergaard 16, 66, 69, 93, 96, 227—228. Vibholm Bakker 18. Vildagre 104. Vildeskilde Agre 79. Vindby 28, 63. Vindgab 28, 67. Vinding Aa 45. Vinghøje 39, 46. Vingtoft 47. Virkelyst 205, 206. Vitebjerg 48, 79. Vogberg Agre 80. Vognstrup 16, 29, 39, 42, 45, 46, 48, 52, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 88, 92, 95—99, 224—230. Vognstrup Geilagre 76, 81. Vognstrup Mølle 62—64, 66, 71. Vognstrup Ving Agre 76, 81. Vorgod Aa 19. Vrat 12, 103, 168, 204. Væggemose 49, 97, 98, 195.

Wollehyw (se ogsaa Ole Sig) 41, 48.

Ørnhøj 41. Østerfold 182. Østergaard 17, 45, 67, 69, 71, 228—230. Østerhus 15. Østerlund 176. Østertoft 47.

Rettelser:

S. 21, Fladsand, læs: *Flodsand*.

S. 36, læs: *Mere* indviklet var det *ikke*.

S. 42, Stemmemejsler, læs: *Stenmejsler*.

S. 78, Overnsten, læs: *Qvernsten*.

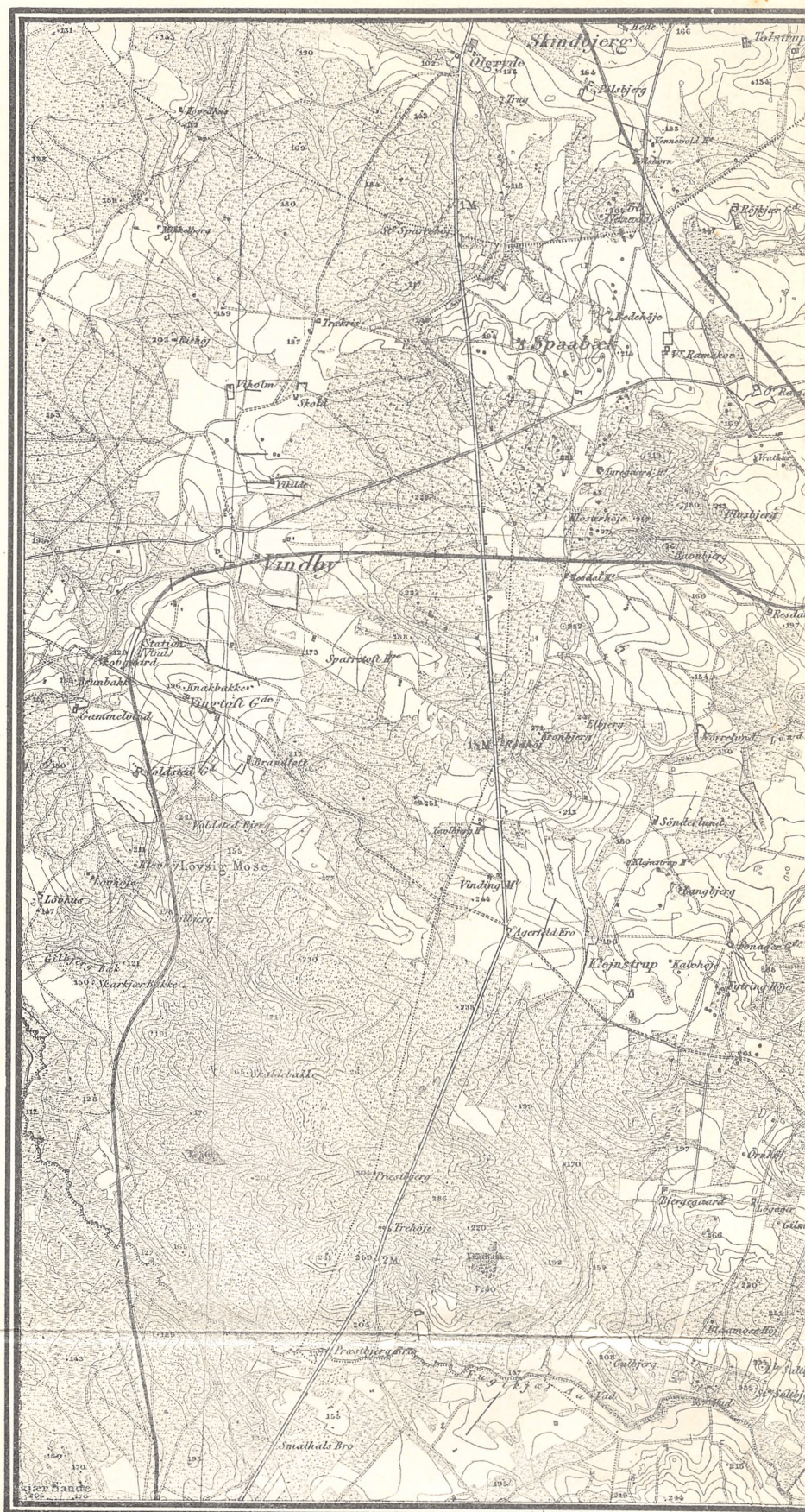
INDHOLD.

I. Fælles Hovedtræk.

Indledende Beskrivelse	9
Forhistorisk Tid.....	25
Nedgangstider	51
Det 18. Aarhundrede	82
Sognets Udskiftning	94
Vækst og Udvikling.....	110

Gamle Gaarde og Slægter.

Ind ad Bagdøren	129
De enkelte Gaarde (se Stednavneregister).	
Slutningsord	254
Og saa ud i Haven —.....	256
Sagregister	258
Stednavneregister.....	259

PRESSEUDTALELSER

OM

KIRKER, PRÆSTER OG DEGNE

— Bogen har ikke blot Ærinde til Sognets Beboere.

Søren Kjærgaard i »Holstebro Dagblad«.

— Det er en Bog, der røber Forfatterens Grundighed og Kendskab til det Stof, han behandler. —

Ejnar Poulsen i »Skive Folkeblad«.

— Den giver mere, end Titlen antyder, og er en af de smukkeste Hjemstavnsbøger, der er fremkommet.

H. C. Hansen, Trabjerg, i »Folkeskolen«.

— Om 100 Aar er de to Specialafhandlinger bag i Bogen Guld værd.

Chr. Rasmussen i »Kristeligt Dagblad«.

— Han har gjort det godt og interessant. Han er en god Fortæller, der behersket holder sig i Baggrunden og lader det forhaanden værende Stof tale. —

Arne V. Frandsen i »Holstebro Social-Demokrat«.

— Hans Arbejde er samvittighedsfuldt udført... saa han fortjener al Anerkendelse.

C. Klitgaard i »Jyllandsposten«.

— Sikkert er det, at denne Præstehistorie er rig paa Skildringer af baade Mennesker og Forhold i de gamle Tider.

Jørgen Holck i »Bogens Verden«.

Det er ingen kedelig bog at læse. Nu er denne sprog- og historiebegavede Sallingbo nok ogsaa slumpet ned i en mængde gammel og interessant historie...

Det hjælper ogsaa svært, at forfatteren ikke sjælden med smaa, ofte bitte smaa, bemærkninger giver beretningen just det skub ud i det tragiske eller komiske, sommetider begge dele, som faar os til ret at leve med deri, snart med smil og snart med medfølelse.

Søren Aletorvig i »Højskolebladet«.